ספר
תנא דבי אליהו
כולל
סדר אליהו רבא, וסדר אליהו זוטא

דבריו הקדושים בוערים כגחלי אש, ילהיבו הלבבות, דבש וחלב תחת לשונו, לשח זהב, לשון מרפא, אשרי מי שדברי הספר הקדוש הזה נשמעים בביתו:

עם באור
ישועות יעקב

ווארשא
בדפוס ר' יצחק גאלדמאן נ"י
שנת תרל"ד לפ"ק

ТАНА ДЕБЕЙ ЭЛІАГУ.

ВАРШАВА
Въ Типографіи И. Гольдмана
Муровская № 24.

1874.

Дозволено Цензурою.
Варшава 19 (31) Іюля 1873 г.

פתיחת הספר

(כתובות דף קה ע"ב) **רב ענן** אייתי ליה ההוא גברא כנתא דגילדני דבי גילי א"ל מה עבידתך א"ל דינא אית לי לא קביל מניה א"ל פסילנא לך לדינא א"ל דינא דמר לא בעינא קבולי לקבל מר דלא למנען מר מאקרובי בכורים דתניא ואיש בא מבעל שלישה ויבא לאיש האלהים לחם בכורים עשרים לחם שעורים וכרמל בצקלונו וכי אלישע אוכל בכורים הוה אלא לומר לך כל המביא דורון לת"ח כאילו מקריב בכורים א"ל קבולי לא בעינא דאיקבל השתא דאמרת לי טעמא מקבלינא שדריה לקמיה דר"נ שלח ליה נדייניה מר להאי גברא דאנא ענן פסילנא ליה לדינא אמר מדשלח לי הכי ש"מ קריביה הוא הוה קאים דינא דיתמי קמיה אמר האי עשה והאי עשה דכבוד תורה עדיף סלקיניה לדינא דיתמי ואחתיה לדיניה כיון דחזא בעל דיני׳ יקרא דקא עביד ליה איסתתם טענתיה. רב ענן הוה רגיל אליהו דאתי גביה דהוה מתני ליה סדר אליהו כיון דעביד׳ הכי אסתליק אותיב בתעניתא ובעי רחמי ואתא. כי אתא הוה מיבעית ליה בעותא ועבד תיבותא ויתיב קמיה עד דאפיק ליה סדריה והיינו דאמרינן סדר אליהו רבא וסדר אליהו זוטא:

רש"י

גילדני דבי גילי. דגים קטנים: וכי אלישע אוכל ביכורים הוה. והלא לא כהן היה שהרי מצינו בדברי הימים שנתייחס אביו על שבט גד דכתיב ויעני ושפט בבשן ומצינו במס' פסחים באלו דברים דשפט דהאי קרא הוא אביו של אלישע: מ"מ קריבי' הוא. להכי פסיל ליה לדינא: האי עשה והאי עשה. מצות הדיינים עשה ושפטתם צדק: עשה דכבוד תורה עדיף. דינא דהאי גברא דהוא עשה דאיכא כבוד התורה דרב ענן בהדיה עדיף: סדר אליהו רבא. שלמד חוץ לתיבה: סדר אליהו זוטא. שלמד בסוף התיבה:

תוספות

והיינו דאמרינן סדר אליהו רבא וסדר אליהו זוטא. אומר ר"י לפי שהפסיק בלימוד לרב ענן חלקו לשני חלקים. ובפעם ראשון למד ממנו יותר מן האחרנה ידוע קרי לראשון סדר אליהו רבא. ולאחרת קרי זוטא ע"כ:

מצאתי במגיד מישרים פרשת תצא וז"ל. קדם דתסרי למילף תימא קרא דא זכור דבר לעבדך על אשר יחלתני עשרה זימני ואזדהר דבמאי דקבע למילף בהאי זימנא לא תפסוק כלל בשום מלה ממילי דעלמא. ובהכי אדכר לך כל מה דתילוף בהאי שעתא וכן בכל זמנא. עי"ש בסוד בסריכוס: וזה הכלי בעזרת צורי וגואלי:

גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך:

פרק א [א] **ויגרש** את האדם (בראשית ג) מלמד [ב] שנתן לו הקב"ה גירושין כאשה וישכן מקדם לגן עדן את הכרובים (שם) מלמד שהכרובים קדמו לכל מעשה בראשית. ואת להט החרב המתהפכת (שם) זו גיהנם. לשמור את דרך (שם) זו דרך ארץ. עץ החיים (שם) מלמד שדרך ארץ קדמה לעץ החיים. ואין עץ החיים אלא תורה שנאמר עץ חיים היא למחזיקים בה (משלי ג):

ברוך המקום ברוך הוא שמכיר בראש מה שיהיה בסוף ומגיד מראשית אחרית מקדם אשר נעשה ויודע מה שנעשה ומה שעתיד ליעשות צופה לטובה ואינו צופה לרעה [ג] עשיר ושמח [ד] בחלקו ובחכמתו ובתבונתו ברא עולמו והכינו ואח"כ ברא בו אדם והשליטו לפניו והיה מדקדק עד סוף כל הדורות וצפה שתולדותיו מקציפות אמר אם אני משמר לו חובות הראשונים אין העולם עומד עלי להעביר ראשונות וכך עשה. ומנין תדע לך שהוא כך כשהיו ישראל במדבר סרחו במעשיהם עמד להעביר את כל אשר עשו שנאמר ויעבור ה' על פניו ויקרא (שמות לד) אל תקרי ויעבור אלא ויעביר מלמד שהעביר כל רעתם כנגד פניו תדע לך שהוא כך מרדכי בשעה שדברה עמו אסתר שלא כהוגן קצף עליה ואלו הן הדברים שדברה שלא כהוגן שאמרה ואני לא נקראתי לבא אל המלך וגו' השיב לה כי אם החרש תחרישי וגו' וכשחזרה ודברה עמו כהוגן הודה לדבריה ואלו הן הדברים שדברה לו כהוגן לך כנוס את כל היהודים העביר כל דבריה שנא' ויעבור מרדכי (אסתר ה) ואומר מי אל כמוך נושא עון ועובר על פשע (מיכה ז) [ה] גלמי ראו עיניך וגו' (תהלים קלט) מה תלמוד לומר עתיד הקב"ה לישב בבית המדרש הגדול שלו וצדיקים יושבים לפניו ואומר להם בני דור פלוני כך עשה תורה וכך עשיתי עמו צדקה ואדם פלוני כך עשה תורה וכך עשיתי עמו צדקה אבל איני זוכר עונותיו ואינן עולין על לבי שנאמר אל תזכרו ראשונות וגו' (ישעיה מג) ואומר ולא תזכרנה הראשונות וגו' (שם סד) ימים יוצרו ולא אחד בהם (תהלים קלט) זה יום השבת לישראל [ו] כיצד אדם עושה מלאכה כל ששה ונח בשביעי נתרצה עם בניו ועם בני ביתו שוב אדם עושה מלאכה בפני אויביו כל ששה ימים ונח בשביעי שוכח כל צער שהיה לו כך הוא מדתו של אדם יום טובה משכח יום רעה יום רעה משכח יום טובה. אמר להם הקב"ה לישראל לא כתבתי לכם בתורתי לא ימוש ספר התורה הזה מפיך (יהושע א) אע"פ שאתם עושים מלאכה כל ששת ימים שבת יעשה כולו תורה. מכאן אמרו ישכים אדם וישנה בשבת וילך לבית הכנסת ולבית המדרש. ויקרא בתורה וישנה בנביאים ואח"כ ילך לביתו ויאכל וישתה לקיים מה שנאמר לך אכול בשמחה לחמך ושתה בלב טוב יינך (קהלת ט) לפי שאין לו מנוחה להקב"ה אלא עם עושי תורה בלבד לפי שנאמר ואת * כל אלה ידי עשתה וגו' ואל זה אביט אל עני ונכה רוח וחרד על דברי (ישעיה סו) מכאן אמרו שיקרא אדם שיהא תפוש בידו כדי שלא תשיגנו בושה וכלימה בשעה שאומרים לו עמוד וערוך מקרא שקרית וערוך משנה ששנית וכך הוא מפורש בקבלה על ידי דוד מלך ישראל [ז] ה' בוקר תשמע קולי וגו' (תהלים ה):

ד"א ימים יוצרו ולא אחד בהם זה יום הכפורים לישראל לפי שהיתה שמחה גדולה לפני הקב"ה שנתנו באהבה רבה לישראל משלו משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שהיו עבדיו ובני ביתו מוציאין את הזבלים ומשליכין אותו כנגד פתח בית המלך וכשהמלך יוצא ורואה את הזבלים הוא שמח שמחה גדולה. לכך נדמה יום הכפורים שנתנו

ישועות יעקב

א כתב הרב רבי אליעזר מגרמיזא בספר הרוקח כל אדם צריך לרשום שמו בספרו. כמו תנא דבי אליהו מתחיל ויגר"ש בגימטריא תנא דבי אליהו. ומדרש תדשא מתחיל הדשא בגי' זה רבי פנחס בן יאיר ומדרש פרקי ר"א מתחיל מי ימלל גבורות ה' בגי' אליעזר בן הורקנוס. וסדר עולם מתחיל מאדם בגי' יוסי עם הכולל (וכן הזוהר הקדוש מתחיל בריש אותיות רשב"י): ב ילקוט בראשית דף י"ד ע"ב: ג לאין שיעור והכונה ליתן שכר לכ"א מן הצדיקים ש"י עולמות וי"ג נהרי אפרסמון ועוד שכר הרבה יותר לאין קץ להענוגי הנשמה וקורת רוח שלא יהיה עוה"ב: ד פי' הקב"ה שש ומתפאר בחלקו כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו מגד נשמתם שהיא חלק אלוה ממעל: ה בב"ר נדרש על אדה"ר ע"ש: ו ילקוט תהלים דף קכ"ט ע"ד: * ודרז"ל בב"ר ר' יודן אמר בזכות התורה שנקראת אלה החקים כו': ז בקר זה עוה"ב כדאי' בב"ר ור"ל בעוה"ב ישמע ה' את קולי ד"ת בקר אערוך לך ד"ת

הקב"ה באהבה רבה ובשמחה ולא זו בלבד אלא בשעה שהוא מוחל לעונותיהן של ישראל אין מתעצב בלבבו אלא שמח שמחה גדולה לכך נאמר כה אמר ה' אלהים להרים ולגבעות לאפיקים ולגאיות וגו' (יחזקאל לו) באו ושמחו עמי שמחה גדולה שאני מוחל להם לעונותיהם של ישראל לפיכך יהא אדם זוכר מיום שבחר הקב"ה באברהם אבינו עד אותה שעה כל טובות וצדקות שעשה עם ישראל כל שעה ושעה שנא' זכר אלה יעקב וגו' (ישעיה מד) ונאמר מחיתי כעב פשעיך וכענן חטאתיך (שם) מה עבים נמחים ע"י הרוח כך עונותיהם של ישראל נמחים בעולם הזה ואין להם [ט] תקומה לעולם הבא שנאמר מחיתי כעב פשעיך ומה ת"ל כי גאלתיך (שם) גאלתיך מספר מיתה ונתתיך בספר חיים לכך נאמר כי גאלתיך. מה ענין של אחריו רנו שמים כי עשה ה' וגו' (שם). ד"א ימים יוצרו ולא אחד בהם זה יום גוג לע"ל לפי שהעוה"ז דומה לפני הקב"ה לבעל הבית ששכר פועלים ומעיין בהם למי שעושה לאמיתו [י] שנאמר עיני ה' המה משוטטים בכל הארץ (זכריה ד) אחד שעושה לאמיתו ואחד שאינו עושה לאמיתו הכל מתוקן לפניו לסעודה לפיכך נתחייבו עכו"ם לישטף וליאבד ולירד לגיהנם על ששלחו יד בישראל ובירושלים ובבית המקדש תדע לך שהוא כן כשבא נבוכדנאצר מלך בבל הקיף את ירושלים והיו עכו"ם משיבין ואומרין במה (נ"א בפה) אחד במה חשבנוהו כבשנו את עירו והיכלו. משיבה רוח הקודש ואמרה להם שוטים שבעולם ועד אותה שעה לא נתחייבתם שתרדו לגיהנם על אותה שעה אומר (ירמיה נ) בושה אמכם מאוד חפרה יולדתכם וגו' כשם שהם היו מאספין קהילין ובאים לבוזו ממונם של ישראל כך הקב"ה מאסף אותן לדון על הרי ישראל לעשות בהם נקמות גדולות על אשר לא שמעו דברי תורה ועל דבר אשר ענו את ישראל שנאמר וקצף גדול אני קוצף וגו' אשר אני קצפתי מעט והמה עזרו לרעה (זכריה א). ועשיתי באף ובחמה נקם את הגוים אשר לא שמעו (מיכה ה) ואומר הנה יום בא וגו' ואספתי את כל הגוים (זכריה יד) ומיד ויצא ה' ונלחם וגו' (שם) פעם אחת הייתי מהלך [יא] בכרך גדול שבעולם והיתה שם [יב] תשהורת הפסוני והכניסוני לבית המלך וראיתי שם מטות מוצעות וכלי כסף וכלי זהב שמונחין שם אמרתי אל נקמות ה' אל נקמות הופיע וגו' (תהלים צד) בא אלי חבר אחד (פי' חכם מאומות העולם) ואמר לי [יג] סופר אתה אמרתי לו מעט אמר לי אם תאמר לי דבר שאני שואל אותך לך לשלום אמרתי לו אמור אמר לי אלהים דיין אמת. הוא אלהים קדוש צדיק וחסיד ואמת הוא לעולמי עולמים ומכיר בראש מה שיהיה בסוף ומגיד מראשית אחרית ומקדם אשר לא נעשה ויודע מה שנעשה ומה שעתיד להעשות וצופה לטובה ואינו צופה לרעה ועשיר ושמח בחלקו ובחכמתו ובתבונתו ברא העולם והכינו ואח"כ ברא אדם והביאו לעולם ולא בראו אלא על מנת שיעבדנו בלב שלם ולמצוא קורת רוח ממנו ומתולדותיו אחריו עד סוף כל הדורות כיון שפרה ורבה זה עובד להמה ולבנה וזה עובד לעץ ואבן ובכל יום ויום [יד] מתחייבין באלוה. אמר לי אתם אומרים אש אינו אלוה מפני מה כתיב בתורה אש [טו] תמיד תוקד וגו' (ויקרא ו) אמרתי לו בני כשעמדו אבותינו על הר סיני לקבל עליהם תורה לא ראו דמות אדם ולא דמות כל בריה ולא דמות כל נשמה שברא הקב"ה בעולמו שנאמר ונשמרתם מאד לנפשותיכם כי לא ראיתם כל תמונה (דברים ד) אלא אלהים אחד הוא אלהי האלהים ואדוני האדונים שמלכותו קיימת בשמים ובארץ ובשמי השמים העליונים ואתם אומרים אש אלוה הוא אינו [טז] אלא שבט שנתנה לתשמיש בני אדם על הארץ משלו משל למה"ד למלך שנטל את הרצועה ותלאה בתוך ביתו

ישועות יעקב

שני והנפש שלא חטאים מב"ד של מעלה : ח לקטרג על ישראל : ט לומד ועוסק בשמה : י ומ"ש מקודם ומעיין בהם כו' ר"ל ליתן לכ"א לפי משכורתו וכל אחד נכוה מחופתו של חבירו ומ"מ הכל מתוקן לסעודה שכל ישראל יש להם חלק לעוה"ב : יא זו איטליא של יון : יב לשון שררה וגדולה. כמו כדבק לשתור : יג שאלו אם הוא ת"ח וכתיב לו שלמד מעט : יד מתחייבין עונש גדול לאלהים : טו לפי שמצינו כמה פעמים בתנ"ך שכמה נידונו באש כמו סדום ועמורה שנידון באש ממש' ואש מתלקחת וכן שנאמר יקד יקוד אש ושאר הרבה כנזכר בתנחומא פ' נח ובמד"ר וגם ראה שהקב"ה צוה שלא יכבה האש מן המזבח לכך טעה שאש הוא אלהות : יז ופי' הפסוק אש תמיד תוקד וגו' כמו שפי' הרב רבינו בחיי ז"ל שהוא רמז על אש של גיהנם שהוא תוקד תמיד בדי

ביתו ואמר להם לעבדיו ולבניו ולבני ביתו בזה אני מכה אתכם ובזה אני הורג אתכם כדי שיחזרו בהן ויעשו תשובה ואם לא חזרו בהן בה מכה אותם ובה הורג אותם לכך נאמר אש תמיד תוקד ואומר כי באש ה' נשפט (ישעיה סו) [יח] יכול תלמוד לומר כי ה' אלהיך אש אוכלה הוא (דברים ד) משלו משל למה הדבר דומה למלך שהיו עבדיו ובניו ובני ביתו נוהגין שלא כשורה אמר לבניו ולעבדיו ולבני ביתו דוב אני עליכם ארי אני עליכם מלאך המות אני עליכם מפרי דרכיכם לכך נאמר כי ה' אלהיך אש אוכלה הוא:

פרק ב ד"א ימים יוצרו ולא אחד בהם זה יום שביעי לעולם לפי שהעוה"ז [א] ששת אלפים שנה שני אלפים תהו שני אלפים תורה שני אלפים ימות בן דוד ובעונותינו שרבו יצאו מה שיצאו ונכנס שיעבוד בתוך שני אלפים של ימות בן דוד [יותר מז' מאות שנה] שנאמר עשה ה' אשר זמם (איכה ב) וכשם שאנו עושים אחת לשבע שנים שמיטה כך עתיד הקב"ה לעשות שמיטה לעולם יום אחד שהוא אלף שנים שנאמר כי אלף שנים בעיניך כיום אתמול (תהלים צ) ואומר והיה יום אחד (זכריה יד) זה יום השביעי לעולם והיה לעת [א] ערב יהיה אור (שם) זה עולם הבא שנאמר והיה מדי חודש בחדשו ומדי שבת בשבתו (ישעיה סו) ונאמר מזמור שיר ליום השבת (תהלים צב) לעולם שכולו שבת. ד"א מזמור שיר ליום השבת שמשבית [ב] מן העולם. ד"א מזמור שיר ליום השבת זה יום שביעי לעולם. ולמוצ"ש זו עוה"ב שאין בו מיתה לעלם ולעלמי עלמיא ואין בו לא חטא ולא עון ולא מכות ולא מרדות אלא כל אחד וא' משמח בחכמתו ובתבונתו. מנין לך תדע לך שהוא כן צא ולמד מהקב"ה ששמח בדוד בעוה"ז וכ"ש בעולם הבא שנא' אלה דברי דוד האחרונים וגו'. ד"א אלה דברי דוד האחרונים אמר לפניו רבש"ע כשם שמחלת לי על עונות ראשונים כך מחול לי על האחרונים לכך נאמר אלה דברי דוד האחרונים. ד"א אלה דברי דוד האחרונים היו אומרים בעשרים ושתים [ג] שנה שנסתלקה רוח הקודש מדוד מלך ישראל בכל יום ויום היה מוריד דמעות ואוכל פתו באפר שנאמר כי אפר כלחם אכלתי וגו' (תהלים קב) לכך נאמר אלה דברי דוד האחרונים וגו' ונאם הגבר הקם על (שמואל ב כג). ד"א אלה דברי דוד האחרונים אלו הן אמר רבש"ע קבלני בתשובה שלימה לפניך כדי [ד] שתזכה את הרשעים לעולם הבא ותאמר להם כה דוד מלך ישראל שעשה לפני דבר חמור כיון שעשה תשובה קבלתי אותו בתשובה אף אתם אם עשיתם תשובה. ומנין שאמר דוד בלשון הזה שנאמר לך לבדך [ה] חטאתי וגו' (תהלים נא) לכך נאמר אלה דברי דוד האחרונים [ו] מה ראשונים אין בהם חטא ועון אף האחרונים אין בהם חטא ועון. לכך נאמר אלה דברי דוד האחרונים. נאום דוד בן ישי ונאום הגבר הקם על הרי לימד שקבל עליו עול תורה ועול מצות. מה שברך לפני שתקרא משיח אלהי יעקב ונעים זמירות ישראל אשרי אדם השם עצמו כשור [ז] לעול וכחמור למשא וישב ויהגה בכל יום בתורה תמיד מיד רוח הקודש שורה עליו ותורתו בתוך מעיו. שנא'
אשריכם

ישועות יעקב

להפחיד את הרשעים בלא יחטאו ע"ש: יח נ"ל יכול כמשמעו. ועי' במדרש שו"ט על פסוק גם כי אלך בגיא צלמות וגו' וז"ש יכול כו' מפני שא"א לאומרו כביכול ת"ל כו': א ע"ז דף ט' סנהדרין דף צ"ז ופירש"י בע"ז ו' אלפים שנה נגזר על העולם כמנין ימות השבוע ובשבעה אלפים נוח לעולם ב' אלפים הראשונים נגזר עליו להיות תוהו בלא תורה. ושני אלפים ימות המשיח לכן רש"י בסנהדרין שלאחר שני אלפים תורה היה דינו שיבא משיח והכלה הגלות ויבטל השיעבוד מישראל ובעונותינו שרבו יצאו כו' לא בא משיח לסוף ד' אלפים ויצאו מה שיצאו שעדיין מעוכב לבא עכ"ל. והקשה המהרש"א דלא היתה התלמוד היה עשר שנים קודם התחלת אלף החמישי ומכ"ש הספר תד"א שהיה כמה שנים קודם והאיך כתבו ובעונותינו שרבו יצאו כו' הרי עדיין לא התחילו שני אלפים של ימות בן דוד ומתוך דבר נדע שמה שכתוב יותר משבע מאות שנה הוא דברי המעתיק הראשון שהעתיק הספר זה ואינו דברי הספר גם בגמ' וכן הילקוט שהביא זה השמט. ל"ג ליה ועיין בפי' לי"ת: א קודם שיגמרו אלף שנים יהיה אגר וכל טוב האמור על ישראל רש"י: ב כדעת רב קטינא וחד חרוב כדאית' בחלק דף צ"ז שלמד ממקרא זה ועיין בתו"כ פ"ט ולולי דמסתפינא הייתי גורס שמשבית מזיקין מן העולם כמ"ש שלא יזיקו וכן אי' בהדיא בילקוט ישעיה דף מ"ד ע"ג בפסוק וגר זאב עם כבש עי"ש סי' רפ"ח: ג בגמ' יומא דף כ"ב גרסינן אמר רב ששה חדשים נצטרע דוד ונסתלקה ממנו שכינה: ד הכוה זכאי ביניהם ולא ישרשו עליך: ה ואי' במדרש שאמר דוד אם קבלני כל השופטים משלימין לך כו' וזה שאמר למען תצדק בדברך תזכה בשפטך: ו כדאי' בגבה פי' נמה נכמה כן שאומר דוד חטא אינו אלא עושה עיי"ש: ז ע"ז דף ה' ע"ב:

אשריכם זורעי על כל מים (ישעיה לב) ואין מים אלא תורה שנאמר הוי כל צמא לכו למים (שם נה) על כל מים כיצד [ח] פירוש קורא אדם תורה נביאים וכתובים משנה הלכות אגדות ומדרש וירבה בישיבה וימעט בסחורה מיד רוח הקודש בתוך מעיו ומלתו על לשונו שנאמר רוח ה׳ דבר בי ומלתו על לשוני (שמואל ב כג). אשרי אדם [ט] שמשחק עצמו בד״ת ויושב וחורש בהם כבהמה שחורשת בשדה. א״ל הקב״ה ד״ת הראשונים והאחרונים שלך הם שנאמר אמר אלהי ישראל לי דבר צור ישראל מושל באדם צדיק מושל יראת אלהים (שם) אמר דוד אלהי ישראל לי דבר צור ישראל אני מושל באדם מי מושל בי צדיק שאני גוזר גזירה והוא מבטלה הוי אומר צדיק מושל ביראת אלהים ואיזה צדיק מושל ביראת אלהים זה הכובש את יצרו · ברוך המקום ב״ה שאין לפניו לא משא פנים ומלפניו נוגה ואור יוצא לעולם ומלפניו גשמים ודשאים באים לעולם שכרן של צדיקים שמשחקין עצמם בד״ת מעלה הכתוב עליהם כאלו הם מביאים נוגה ואור וגשמים ודשאים לעולם לכך נאמר אחריו וכאור בקר יזרח שמש בקר לא עבות מנוגה ממטר דשא מארץ. אמר דוד המלך אני אגיד צדקותיו וחסדיו של הקב״ה שהוא עושה עם ישראל בכל שעה בכל יום ויום אדם נמכר. ובכל יום אדם נפדה בערב רוחו של אדם נטלית הימנו ונתנית לבעל הפקדון ולבקר מחזירים אותה אליו שנאמר בידך אפקיד רוחי פדיתה אותי ה׳ אל אמת (תהלים לא) בכל יום ויום עושין לו נסים *כיוצאי מצרים בכל יום ויום מוסרין אותו כתינוק לפני רבו מפני מעשיו. ותדע לך שהוא כן תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קודם שנברא העולם העביר הקב״ה את כל דבריו לפני זרעו של אברהם יצחק ויעקב אמר מתי יגיע וישמע דבר מפיהם שנאמר למנצח מזמור לדוד השמים מספרים כבוד אל (שם יט) והלא אינן ראוים לספר מעשי בראשית. מה ת״ל השמים מספרים כבוד אל שהשמים נבראו תחלה והן ראויין לספר שבח של הקב״ה. לפי שכל העולם אדם ובהמה ועוף השמים אינן ניזונין אלא ממעשה שמים וארץ בששה חדשים מגדלים פירות בחורף ומבשלין אותו בקיץ וחיין מהן כל באי עולם וכל מעשה ידיו שברא בעולם. אמרו חכמים כל הישוב יושב בין *עגלה לעקרב אמרתי להן רבותי עפר אני תחת כפות רגליכם אני אומר לפניכם דבר אחד אמרו לי אמור אמרתי להם תחת [יא] כוכב אחד כל באי עולם יושבין כמו שאמרו חז״ל אמרו לי הן לנו סימן לדבריך אמרתי להן אני נותן אמרתי להן רבותי יעמדו שנים אחד בארץ ישראל ואחד בכרך גדול שבבבל. וישימו ראשיהם תחת כוכב אחד ביציאת החמה. או בשקיעת החמה. בראש חודש. או בחמשה לחודש. לא העומד בארץ ישראל כעומד בבבל הא למדת שכל העולם תחת כוכב אחד יושב כשחז״ל. וכי מה היא טיבה של אותה כימה שהיא כמו [יב] שבעה כוכבים ברקיע וכולם סמוכים זה לזה למד הכתוב דרך ארץ לדורות שלא יאמר אדם מפני מה אין הרקיע *עצמה עבה [יג] ככוכבים. משלו מלמה״ד למלך שהיה לו לבנה של זהב. יניחנה על ראשו שמא נאה לו אין נאה לו. אבל מה עשה לה בחכמתו ובתבונתו נוטל הימנו משקל כחצי סלע ועשאו חוט של זהב ותלאו בצוארו. זהו שבחו של הקב״ה יהא שמו הגדול מבורך לעלם ולעלמי עלמיא ברא כוכבים ברקיע ונתן לכ״א וא׳ מקום [יד] בפני עצמו אין אומר ואין דברים בלי נשמע קולם בכל הארץ יצא קום ובקצה תבל מליהם לשמש שם אהל בהם. אמרו חכמים גלגל

חמה.

ישועות יעקב

ח נ״א יפרוש אדם ויקרא תנ״ך כו׳, ור״ל שיפרוש מדרכי העולם : ט לשון מחיכה כמו ושחקת ממנה הדק ר״ל שצריך אדם לעמול בכל כחו בתורה עד שכל גופו נשחק ונידק ונשחן ע״ד כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל כו׳ : י פי׳ תפלתו נשמתו נמכרה וע״י התשובה ווידוי נפדית נשמתו, ועיין בספרי מוסר שער ה׳ בענין אחרי נמכר גאולה תהיה לו : * שהקב״ה מזמין לו פרנסתו בכל יום כמו שהיה ליוצאי מצרים שהוריד להם מן בכל יום כדי שיכוונו את לבם לאביהם שבשמים וכדאיתא בפ׳ יום הכפורים וזה שאמר את״ב בכל יום מוסרין אותו כתינוק לפני רבו כו׳ : * כוכבים אותן העשוי׳ כעגלה וזאת מזל שור רש״י בפסחים ועקרב זה מזל כימה רש״י פ׳ הרואה : יא עיין בפסחים דף נד ע״ב : יב במס׳ ברכות ד׳ נ״ח גרסינן מאי כימה אמר שמואל כמו מאה כוכבי : יג למה חלק לכימה מאה כוכבים כגי׳ הגמרא או שבעה כוכבים כגרסת הספר וכן לשאר מזלות נתן המה כוכבים למה לא היה מזל כימה כוכב עב וגדול בעצמו. ונ״א מ״מ אין הרקיע עצמו כוכבים : יד מפני שכל כוכב ממונה על דבר ידוע לגדלו :

המה מהלך חמש מאות שנה בא וראה מאיזה מקום הוא יוצא ולאיזה מקום הוא נכנס. שמא קולו הוא נשמע בהליכתו ביציאתו או בביאתו או שמא יראה לבריות בכניסתו ביציאתו. וכשם שגלגל חמה מהלך ת"ק שנה כך עץ החיים מהלך ת"ק שנה שנא' מה גדלו מעשיך ה' (תהלים צב) דבר אחר מה גדלו מעשיך ה' בא וראה כמה מיני בהמות ומיני חיות ומיני עופות יש בעולם וכמה מיני דגים יש בים שמא קולו של זה דומה לזה או מראה של זה דומה לזה או שמא דעתו של זה דומה לזה או שמא טעמו של זה דומה לזה. הא לא קול ולא מראה ולא דעה ולא טעם של זה דומה לזה וכך שנו חכמים [טו]במשנה להגיד [טז]גדולתו של מלך מלכי המלכים הקב"ה שאדם טובע כמה מטבעות בחותם אחד וכולן דומות זה לזה ומלך מלכי המלכים הקב"ה טבע את כל אדם בחותמו של אדם הראשון ואין אחד דומה לחבירו. לכך נאמר מה גדלו מעשיך ה'. ד"א למנצח מזמור לדוד השמים מספרים כבוד אל. והלא הם קבועין [יז]במקומן ואין זזין משם לעולם אלא אעפ"י שהכל שלו והכל מעשה ידיו אין שמחתו בכל אלא עם זרעו של אברהם בלבד. שנאמר יום ליום יביע אומר (שם) מה מיבן של שני ימים הללו. אלא זה יומו של משה שבישר יומו של יהושע שנא' היום הזה אחל תת פחדך ויראתך על פני העמים תחת כל השמים אשר ישמעון שמעך ורגזו וחלו מפניך (דברים ב) ושבא תאמר הואיל והקב"ה הרג את סיחון ואת עוג מי הגיד לכל באי עולם אלא זה החמה שעמדה לו למשה והיכן מצינו שעמדה לו חמה למשה בשעה שעשה מלחמה עם עמלק שנאמר וידי משה כבדים ויקחו אבן וישימו תחתיו ואהרן וחור תמכו בידיו וגו' ויהי ידיו אמונה עד בא השמש (שמות יז) וכי עד אותה שעה לא בא השמש שכתב עד בא השמש אלא זה חמה שעמדה לו למשה והיכן מצינו שבישר משה יומו של יהושע שנא' (שם) ויאמר ה' אל משה כתוב זאת זכרון בספר ושים באזני יהושע א"ל יהי רצון שתעמוד לך חמה כדרך שעמדה לי והיכן מצינו שעמדה לו ליהושע בשעה שעשה מלחמה עם מלכי האמורי בגבעון שנאמר אז דבר יהושע לה' ביום תת את האמורי לפני בני ישראל ויאמר לעיני ישראל שמש בגבעון דום וירח בעמק אילון וידום השמש וירח עמד עד יקום גוי אויביו הלא היא כתובה על ספר הישר ויעמד השמש בחצי השמים ולא אץ לבא כיום תמים (יהושע י). דבר אחר יום ליום יביע אומר זה [יח]תורה נביאים וכתובים. ולילה ללילה יחוה דעת אלו המשניות אין אומר ואין דברים בלי נשמע קולם אלו [יט]ההלכות. בכל הארץ יצא קום אלו ההגדות שמקדשין שמו הגדול בהן ד"א בכל הארץ יצא קום אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שנתנו לרבים [כ]ומאזינין לשמוע דברי תורה (נ"י שנתנו ליחיד ומאזינין לשמוע ד"ת). ובקצה תבל מליהם זה ארץ ישראל שהיא [כא]תבלו של עולם. לשמש שם אהל בהם משלו משל למה"ד למלך שהיו לו אבנים טובות ומרגליות בתוך ביתו. ובקשו בני מדינתו לקנות ממנו בדמים בסתר. ואמר להם איני נותן לכם בסתר אלא בפרהסיא כך הקב"ה יהא שמו הגדול מבורך לעולם ולעולמי עולמים כשנתן התורה לישראל לא נתנה אלא בגלוי שנאמר לא מראש בסתר דברתי (ישעיה מח) ואומר (שם) לא בסתר דברתי במקום ארץ חושך והוא כחתן יוצא מחופתו מה חתן זה נכנס בטהרה ויוצא בטומאה כך גלגל חמה יוצא בטהרה ונכנס [כב]בטומאה ואינו רוצה לצאת למטרתו

עד

ישועות יעקב

טו שבחותם הראשון כל הדורות טבועות שלא היה תחלה אלא חותם א' חותם היינו ברזל שהצורה חקוקה בו רש"י: יז והאיך יכולים לומר שירה כי כל המלות אינם מקלסים רק בעת היגעם ושמש בגבעון יוכיח דהאי' בגמ' ע"ז ר' אבהו בשם ר"ח אמר כלומר הוא קלוסו לכך אמר יהושע לשמש דום מלקלס ע"כ מפרש התד"א שהשמים הנזכר בפסוק זה אינו השמש רק על זרעו של אברהם המשולים לשמים וכוכבים: יח כי תורה שנכתב מנה ביום ותורה שבע"פ בלילה: יט כמו שדרשו חז"ל חמוקי ירכיך מה ירך בסתר אף ד"ת בסתר אבל ההגדות דורשין בבתי רבים וגם בכל רצים לשמוע דברי אגדה: כ לשון האזנה ר"ל שמטים אזן ומקשיבין לשמוע: כא פי' לשון הבלין ובשמים. ר"ל הנה שבכל העולם נמלאו בכ"נ ובתי מדרשות אפ"ה תורת א"י משובחת מאד כמו שדרשו בב"ר וזהב הארץ ההיא טוב מלמד שאין תורה כתורת א"י ואין חכמה כחכמת א"י גם הגדולה והכן השובה מקרא משנה תלמוד תוספתא הלכות ואגדות: כב ע"ש שהכו"ש משתחוים לה ביום וכן התורה בעת נתינתה בהיותה היו ישראל קדושים וטהורים עד שעבדו את העגל ונשתברו הלוחות הראשונות ע"י שנהגו בפרהסיא כשמש ובמיר אי' לעולם אין חמה שוקעת אא"כ נכנס כמין חררה של דם שנא' ישיש כגבור לרוץ אורח ואין אורח אלא דם כו' עי"ש

עד שמזרקין בו חצים ואומרים לו וכי לרצונך אתה יוצא. לכך נאמר והוא כחתן יוצא מחופתו משלו מלמה"ד למלך שעשה סעודה לבנו והיו עבדיו ובני ביתו מסובים לפניו כל שבעה ונפטרו ממנו כל אחד ואחד והלך לו לביתו לשלום. לימים בא אחד מהם. אמרו למלך פלוני בא נתעטף ויצא לקראתו ואמר לו בא בשלום [כג] משוך שעה אחת עד שיגיע שעת הסעודה וכן השני כך הצדיקים דומים בעוה"ז ובשעה שנפטרים לבית עולמם אומרים לו בא בשלום שנא' יבוא שלום ינוחו על משכבותם הולך נכחו (ישעיה נז) כאדם שמקבל אורחיו בשמחה ובסבר פנים יפות שנאמר ישיש כגבור לרוץ אורח מכאן אמרו הצדיקים נענשים אפי' על הקלות והרשעים אין נענשים אלא על החמורות צא ולמד ממשה ואהרן נדב ואביהוא שלא נענשו אלא על הקלות ומנין שהרשעים אין נענשים אלא על החמורות צא ולמד מירבעם אחז ומנשה שלא נתחייבו אלא עד שמלאו את כל העולם עבירות משלו משל למה"ד למלך שהיה יושב על כסאו והיו זקני מדינתו יושבין לפניו כיון שאמר אחד מהן דבר שלא כהוגן פוגע בו מיד והעומדים [כד] בחוץ ממתין להם עד שמגיע דינה של גיהנם שנאמר מקצה השמים מוצאו ותקופתו על קצותם ואין נסתר מחמתו הכל בעבור מה בעבור [כה] תורת ה' תמימה משיבת נפש עדות ה' נאמנה מחכימת פתי פקודי ה' ישרים משמחי לב מצות ה' ברה מאירת עינים יראת ה' טהורה עומדת לעד משפטי ה' אמת צדקו יחדו הנחמדים מזהב ומפז רב ומתוקים מדבש ונופת צופים מכאן אמרו חכמים כל זמן שבני אדם מבטלין מן התורה מבקש הקב"ה להחריב את העולם שנאמר הבו לה' בני אלים (תהלים כט) ואין אלים אלא מלאכי השרת אמר הקב"ה על שהרביתי בני האדם כעופות השמים וכדגי הים אינם עושים לי רצוני לכן הסתרתי פני מהם. הבו לה' כבוד ועת הבו לה' כבוד שמו ואין כבוד אלא תורה שנאמר ישימו לה' כבוד ותהלתו באיים יגידו (ישעיה מב) ואומר תנו לה' אלהיכם כבוד [כו] וגו' (ירמיה יג) השתחוו לה' בהדרת קודש מכאן אמרו אל יעמוד אדם בתפלה עד שיאמר הלכה אחת או פסוק אחד לכך נאמר [כח] השתחוו לה' בהדרת קודש קול ה' על המים אין מים אלא תורה כך שנו חכמים [כט] חכמים הזהרו בדבריכם שמא תורו דבר אחד שלא מן התורה ותתחייבו עליו מיתה לשמים ואף התלמידים הבאים אחריכם יורו משמיכם דבר אחד שלא מן התורה ויתחייבו עליו מיתה לשמים ח"ו ונמצא שם שמים מתחלל. אל הכבוד הרעים ה' על מים רבים על ששפכתי לכם דברי תורה כחלב [ל] וכשמן המורק מכלי אל כלי ואין קולו נשמע לכך נאמר אל הכבוד הרעים ה' על מים רבים קול ה' בכח קול ה' בהדר. משלו משל למה"ד למלך שהיה לו בנים גדולים מהם בעלי תורה נביאים וכתובים ובעלי משנה וגמרא ובעלי משא ומתן נשא אשה אחרת עניה והיה לו בנים ממנה. שיגרן למקרא ומשנה וגמרא ודרך ארץ היה יושב ומצפה מתי יהיו כבנים הגדולים. לימים באו אצלו (נ"י בא אצלם) ואין בידם לא מקרא ולא משנה ולא דרך ארץ. והיה יושב לפניהם ואומר בתים שבניתי ושדות שקניתי וכרמים שנטעתי לאלו למה עשיתי כל אלו כך ישראל דומין בעוה"ז בפני אביהם שבשמים בשעה שאין בהם דברי תורה לכך נאמר קול ה' בכח קול ה' בהדר קול ה' שובר ארזים אלו בני אדם שהם פקחין בדברי העוה"ז במשא ומתן ובכל מלאכות ואין בהם דברי תורה אינם משולים אלא כארז מה ארז זה אינו מוציא פירות כך כל מי שאין בו ד"ת נמשל הוא כארז שנאמר ואנכי השמדתי את האמורי מפניהם אשר כגובה ארזים גבהו (עמוס ב) ואומר וישבר ה' את ארזי הלבנון אלו בני אדם שהיו בבית ראשון שהיו מפוקחין ועומדין במקומם ולא היה בהם ד"ת לכך נאמר וישבר ה' את ארזי הלבנון וירקידם כמו עגל לבנון ושריון כמו בן ראמים. מכאן אמרו החכמים המבעט ביסורין כופלין אותם עליו

משלו

ישועות יעקב

ועיין ילקוט ת"פ כי' תקל"ב: כג לשון המכהה והמהגה. והילקוט גרס שבשעה א': כד אלו הרשעים מאריך להם עד שיתמלא סאתם בעבירות חמורות: כה שלא עסקו בה ועברו עליה: כו והיינו דקרא בתרה יתפיך וגו' וקויתם וגו' והיינו חורבן העולם ח"ו: כח דהיינו תפלה וכן איתא בברכות אין עומדים להתפלל אלא מתוך הלכה פסוקה והיינו הבו לה' כבוד זו תורה ואח"כ השתחוו: כט אבות פ"א ושם הנוסחא בסגנון אחר: ל דרוש וקבל שכר:

משלו משל למה"ד לבעל הבית שהיה לו פרה מבעטת ונתן בה חבל של עשר אמות והיתה מבעטת ונתן בה חבל של חמשים אמות שנאמר כי כפרה סורדה סרר ישראל (הושע ד) הא למדת שכל המבעט ביסורין סימן רע לו. אמרו חכמים וכי לא ברין עונותיו באו עליו היסורין אתמהא אלא באו עליו היסורין ע"י שעשה דברים מכוערים ודברים שאינם ראוים והוא [לא] בידיו עוקר את עצמו מן העוה"ז מן העוה"ב כך אמר להם הקב"ה לישראל אם אתם באים ללמוד דרכי בואו ולמדו מאנשי דור המדבר שאעפ"י שעשו את התורה כל ימיהם כיון שאמרו לפני דבר שלא כהוגן הפגעתי בהן מיד לכך נאמר [לב] קול ה' חוצב להבות אש קול ה' יחיל מדבר יחיל ה' מדבר קדש הזר הקב"ה לרצות את ישראל ואמר להם בני נשבע אני בכסא הכבוד שלי שאפילו תינוק בבית רבו עוסק בתורה לשמי שכרו מונח לפני ובלבד שיהא שמור מן העבירה אפי' אין בידו של אדם אלא דרך ארץ ומקרא בלבד שכרו מונח לפני ובלבד שיהא שמור מן העבירה ואפילו אין בידו של אדם לא מקרא ולא משנה אלא משכים ומעריב לבית הכנסת ולבה"מ וקורא ק"ש בעבור שמי הגדול שכרו מונח לפני ובלבד שיהא שמור מן העבירה למה ישראל דומין בעוה"ז לפני אביהן שבשמים לאילה זו שמעוברת בצער ויולדת בצער תחלתה [לג] קשות ונתת רוח בסוף שנאמר קול ה' יחולל אילות ויחשוף יערות ובהיכלו כולו אומר כבוד באותה [לד] שעה יהיה כל העולם מרתיע ויאמרו שמא בא מבול לעולם לאבד את העולם שנאמר ה' למבול ישב השיבה רוח הקודש אותן ויאמר לא בא מלך מלכי המלכים הקב"ה אלא לעשות משתה לבניו ויאמר לא באתי אלא למלוך על כל העולם שנא' וישב ה' מלך לעולם ומפני מה אני מולך מפני שאתם מפרכסין במעשיכם הטובים ובתלמוד תורה שנא' ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום:

פרק ג עוד אמר דוד המלך ע"ה אני יראתי [א]מתוך שמחתי ושמחתי מתוך יראתי [ב]ואהבתי עלתה על כלם לפיכך כרת לי הקב"ה ברית שאני אהיה בקי במקרא ובמשנה בהלכות ובאגדות שנאמר כי לא כן ביתי עם אל כי ברית עולם שם לי ערוכה בכל ושמורה כי כל ישעי וכל חפץ כי לא יצמיח (שמואל ב כג) ואין ברית אלא תורה שנאמר בריתי היתה אתו החיים והשלום (מלאכי ב) [ג]ערוכה בכל במקרא במשנה בהלכות באגדות [ד]שמורה שיהיו דברי תורה שמורה בי לעולם ולעולמי עולמים כי כל ישעי וכל חפץ כי לא יצמיח מכאן אמרו כל ת"ח שמרבה בעסק התורה ואינו מתפרנס [ה]הרבה סימן יפה לו ואם תאמר אם הקב"ה אוהב תורתו למה אינו מעשרו הוי אומר שאם יעשיר יפשע מדברי תורה לכן כל ת"ח שמרבה במלאכתה של תורה ואינו מכנים פירות הרבה סימן יפה לו שהקדוש ב"ה אוהב את תורתו שאם יעשיר יפשע מדברי תורה וכן הוא מפורש בקבלה ע"י שלמה מלך ישראל שתים שאלתי מאתך אל תמנע ממני בטרם אמות וגו' ריש ועושר אל תתן לי הטריפני לחם חקי שוא ודבר כזב הרחק ממני פן אשבע וכחשתי ואמרתי מי ה' ופן אורש וגנבתי ותפשתי שם אלהי (משלי ל) ברוך המקום שבחר בתורה ובגמרא (ובחכמים) ובתלמידיהם ובתלמידי תלמידיהם ובבניהם ובבני בניהם עד סוף כל הדורות ומקיים עליהם במדה שאדם מודד בה מודדין לו כשם שהם יושבין בבתי כנסיות ו[ו]בבתי מדרשות ובכל מקום [ז]פנוי וקורין לשם שמים ויראה בלבבם ומחזיקין ד"ת על פיהן כדי שלא ישכחו מפיהם ומפי בניהם ובני בניהם

עד

ישועות יעקב

[לא] לפי שאינו מקבל היסורין באהבה ובועט בהן ע"כ אין עונותיו מתכפרין וכן אמרו חז"ל בברכות יכול אפי' לא קבלם באהבה ת"ל ע"ש: [לב] כלומר אעפ"י שדור המדבר קבלו וקיימו התורה שנהגה בקול כי הוצב להבות אש אעפ"כ קול ה' יחיל מדבר גזר עליהם שיפלו וימותו במדבר ע"י המרגלים והו מדבר קדש שעי"ז נתקדש שמו ית': [לג] בגלות הזה: [לד] קודם ביאת משיח ב"צ: [לה] כמו לא כחל ולא פירכום כתובות דף י"ז לשון קישוט ור"ל שאתם מקושטין במעשים טובים ובת"ת ועי"ז אתם מוכיחין בה ועוד בשמחה של מעלה להיטיב לכם ולברך אתכם בשלום: [א] מתוך שמחה שהיה לי הייתי ירא שלא ישלוט יצרי עלי והכשל ח"ו או ירצה שלא שמחתי אלא בשמחה שיש בה יראת שמים ושל מצוה. ושמחתי מתוך יראתי ר"ל גם בתפלה שצריך להיות ביראה כידוע אפ"ה צריך להיות ג"כ בשמחה: [ב] כי ידוע שמעלת העובד מאהבה גדולה עד מאוד: [ג] וכתיב בתריה הורת אמת היתה בפיהו: [ד] שפרנסתו מצומצם ובדוחק ומסתפק במיעוט ומפרש כי כל ישעי ר"ל זה היה לי לישועה שד"ת שמורה בי משום שהיה כל חפצי שלא יצמיח לי הרבה פרנסה שלא אשבע מד"ת ועיין בכלי יקר שהבר מסר"ב לאגיידו: [ה] מקום שאין בני אדם מצויין שיבטלו אותו

עד עולם כן בחר הקב"ה בהן ובניהן ובבני בניהן עד עולם שנאמר ואני זאת בריתי אותם אמר ה' רוחי אשר עליך ודברי אשר שמתי בפיך לא ימושו מפיך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר ה' מעתה ועד עולם (ישעיה נט) אבל בני פושעי ישראל אינם כן בקטנותן הן רכין ובזקנותן הן קשין מה עושה הקב"ה כשהן עדיין רכים [ו] מעלין אותן [ז] ושורפין אותן בבית המדרש הגדול ובישיבה הגדולה שלו שנאמר (שמואל ב כג) ובליעל כקוץ מונד כלהם כי לא ביד יקחו ואיש יגע בהם ימלא ברזל ועץ חנית ובאש שרוף ישרפו [ח] בשבת ואין בליעל אלא רשע שנאמר (שמואל א י) ובני בליעל אמרו וגו' ואומר (שם ל) ויען כל איש רע ובליעל מכאן אמרו חכמים כל דבר שעתיד להיות בסוף כבר נעשה מקצתו היום לעתיד יהא ישיבה להקדוש ב"ה בבית המדרש שלו וצדיקי עולם באור פניהם יושבין לפניו כבר [ט] נעשה מקצת ישיבה לצדיקים בעוה"ז לדוד מלך ישראל והיה מאיר פנים בהלכה אל הצדיקים היושבים לפניו. וכן לעתיד יהא לצדיקים חייהם שלא בצער ושלא ביצר הרע לימות בן דוד ובעוה"ב כבר נעשה מקצת חיים שלא בצער ושלא ביצר הרע אל הצדיקים בעוה"ז ואלו הן אברהם יצחק ויעקב [י] ויעבץ ויתרו וכל הדומה להן לעתיד יהא הקב"ה מחיה המתים בין לימות בן דוד בין לעוה"ב כבר נעשה מקצת תחית המתים על ידי הצדיקים בעולם הזה על ידי אליהו ואלישע ויחזקאל בן בוזי הכהן לעתיד יהא כבוד ועוז לצדיקים בעוה"ב כבר נעשה מקצת כבוד ועוז לצדיקים בעולם הזה [יא] זה יהושפט מלך יהודה. לעתיד יהא אכילה ושתיה ושמחה לצדיקים. כבר נעשה לצדיקים בעוה"ז לשלמה מלך ישראל. לעתיד יהא דם ובשר ושבר גוג ומגוג ולעכו"ם על הרי ישראל כבר נעשה מקצתו דם ובשר ושבר על לוחצינו כמו שעינינו רואות בכל יום תמיד. ואם אתה רוצה ללמוד וחפץ אתה בדברי תורה צא ולמד מראשו של ענין של מעלה שאמרנו עתיד הקב"ה לישב בבית המדרש שלו וצדיקי עולם יושבים לפניו ונושאים ונותנים במקרא במשנה במדרש בהלכות ואגדות ואומרים על טמא טמא ועל טהור טהור על טמא [יב] במקומו ועל טהור במקומו ואח"כ מביאין את הרשעים ודנין אותן בפניהן ויש נידונין שלשים יום ויש נידונים ששים ימים ויש נידונין שלשה חדשים ויש נידונין ששה חדשים כללו של דבר שנו רבותינו במשנה משפט רשעים בגיהנם שנים עשר חודש ואחר כך יעמדו הצדיקים לפני הקב"ה ויאמרו לפניו רבונו של עולם כשהיינו באותו עולם אלו בני אדם היו משכימים ומעריבים לבית הכנסת והיו קורין ק"ש ועושין שאר מצות. ויאמר להם הקב"ה אם כך עשו רפאו אותן מיד הולכין הצדיקים ועומדים על עפרם של רשעים ומבקשין עליהם רחמים והקב"ה מעמידם מעפר רגליהם שנאמר (מלאכי ג) [יג] ועסותם רשעים כי יהיו אפר תחת כפות רגליכם. כבר [יד] נעשה מקצת ישיבה לצדיקים בעוה"ז לדוד מלך ישראל כיצד שנאמר ואלה שמות הגבורים אשר לדוד יושב בשבת תחכמוני ראש השלישי הוא עדינו העצני על שמנה מאות חלל בפעם אחת (שמואל ב כג) כל העם יושבין בישיבה לפניו אבל דוד המלך לא היה יושב לא על הכר ולא על הכסכל אלא היה יושב על הארץ ומלמד תורה ברבים לשם שמים באתה שכינה ועמדה למעלה ממנו משיבה ואמרה לו דבר בני דברים הללו הן ראוין לך [טו] ושלך הן ואתה מושל בהן כמו אני שנאמר התחכמוני אמר הקב"ה לדוד אתה יושב בישיבה שאין בה סמיכה תהא [טז] כמוני מכאן אמרו חכמים כל ישיבה שאין בה סמיכה עמידה טובה הימנה מה ת"ל ראש השלישי. שתהיה ראש בתורתי [יז] המשולשת. ד"א ראש השלישי תהא חלקך עם שלשה הצדיקים, אברהם יצחק ויעקב שנאמר והחוט המשלש לא במהרה ינתק (קהלת ד)

ישועות יעקב

מד"ה: ו מסלק אותם מעולמם בילדותן: ז דוגמת מה שאמרו רז"ל שמיכאל מקריב נשמתן של ישראל וזהו סוד ני"ת: ח דרש מלשון בשבת התכמוני ר"ל בישיבה של מעלה: ט כמו שמפורש לקמן בפרק זה: י כוונת עתניאל בן קנז שהיה בימי השופטים בימי כושן רשעתים ארבעים שנה כמפורש [בשופטים ג'] (עיין ד"ה א' ד'): יא כמו שמצינו בד"ה ב' י"ז י"ח: יב פי' יהיו נושאים בטומאה ובטהרה ע"ד הנגלה והנסתר: יג ועסותם לשון מיעוך כו' רש"י: יד היא כמו פיסקא כתרגום בב"מ אמר מר אז נושא: טו כמו שדרשו בעירובין וממדבר מתנה אם משים אדם עצמו שאל כמדבר הפורה נתנה לו במתנה: טז תחכמוני דרש נוטריקון תחת כמוני ור"ל שאני גוזר גזירה ואתה מבטלה כדאיתא במ"ק דף ט"ז: יז פי' הנ"ך:

ד"א ראש השלישי שתהא [יח] ראש לשלשה אבות. דבר אחר ראש השלישי שתהא ראש לכל ישראל שהן עולין לירושלים לרגל שלש פעמים בשנה למה דברי תורה של דוד המלך ע"ה דומה לאדם שנותנין לו עור והוא מעברה וממחקה וממתחה ומביאה לידי מלאכה יפה יפה שנאמר הוא [יט] עדינו העצני. ד"א הוא עדינו העצני כשאתה יושב בבית המדרש תהא מעודן [כ] כתולעת וכשאתה יוצא למלחמה תהא קשה כעץ [כא] ומה שכרך לפני על שמונה מאות חלל בפעם אחד חסר מאתים מאלף אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע מפני מה אני חסר מאתים א"ל דוד בני לא כן כתבתי בתורתי ורדפו מכם חמשה מאה (ויקרא כו) אעפ"י שאין בכם ד"ת אלא דרך ארץ ומקרא בלבד אבל אם עשו ד"ת איש אחד שבכם ירדוף אלף שנאמר (דברים לב) איכה [כב] ירדוף אחד אלף אבל אתה עשית רצוני ולא עשית כל רצוני שנאמר (מלכים א טו) רק בדבר אוריה החתי לפיכך אתה חסר מאתים מכאן אמרו אם ראית ת"ח שעבר עבירה [כג] ביום אל תהרהר אחריו בלילה שמא עשה תשובה הא למדת שכל המספר אחר המעשה של ת"ח כאלו מספר אחר [כד] השכינה שנאמר שנאה תעורר מדנים ועל כל פשעים תכסה אהבה (משלי י) ואין אהבה אלא תורה שנאמר טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף (תהלים קיט) ואומר (שם) מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי. אור של ת"ח וצדיק ליְמות בן דוד ולעוה"ב כיצד יש שנותנין לו מאור פנים כצאת השמש בגבורתו כמו [כה] שעה א' ויש שנותנין לו כב' שעות ויש כג' שעות ויש כד' ויש כה' ויש כו' ויש ככל היום כולו ויש שנותנין לו מאור פנים כאור הלבנה בר"ח ויש שנותנין לו כבחמשה לחדש ויש כבעשרה לחדש ויש כמו בט"ו לחדש ויש כמו כוכבים גדולים ויש כמו כוכבים קטנים ויש שנותנין לו מאור פנים כמו [כו] אויר הרקיע בשעה שהוא מטוהר ויש שמשחרת פניהם כשולי קדרה זה הכלל כל הנושא פנים אל התורה זוכה ומקבל פני השכינה אבל המזוהם והמלוכלך בעבירות אינו מיסב בפני המלך בד"א בזמן שלא עשה תשובה אבל אם עשה תשובה ומת הרי הוא כצדיק עולם לכל דבריו. כך שנו חכמים [כז] שלשה מלכים אין להם חלק לעולם הבא ואלו הן ירבעם אחז מנשה [כח] (י"א אחאב) הוי אומר כל העובד ע"ז הן בקטנותו הן בזקנותו ומת בלא תשובה אפי' ראוי להיות [כט] כהן גדול אין לו חלק לעולם הבא שנא' (עמוס ח) הנשבעים באשמת שומרון ואמרו חי אלהיך דן וחי דרך באר שבע ונפלו ולא יקומו עוד לפי שכל המצות שהאדם עושה בעולם הזה אין בהם כח להאיר אלא כאור הנר בלבד אבל [ל] התורה מאירה מסוף העולם ועד סופו שנאמר כי נר מצוה ותורה אור (משלי ו) וכל [לא] הנזקק אל החכמים ואל תלמידיהן מעלה עליו הכתוב כאלו עשה רצונו של אביו שבשמים וכל היודע להוכיח ומוכיח את הרבים הרי הוא עושה קורת רוח לפני קונו שנאמר (משלי כד) ולמוכיחים ינעם ועליהם תבא ברכת טוב לא נאמר אלא עליהם להמוכיחים ולהמקבל תוכחה ואומר אם ימלאו העבים [לב] גשם על הארץ יריקו ואם יפול עץ בדרום ואם בצפון מקום שיפול העץ שם יהוא (קהלת יא) כל המדה

ביסורין

ישועות יעקב

יח כדעת הגמרא דמ"ק ופרש"י כמש"ה ודוד עבדי מלך עליהם (יחזקאל ט) ומהרש"א פי' דהוי בע"ה דג' אבות ימנעו מלמלך ודוד יאמר לו נאה לברך והיינו לפי שהגדול מברך ועי' פ"כ ח"ב : יט דרשו מלשון היאה לו עדנה ור"ל שהיה מעדנה ומיפה ומקשה ד"ת ועיין בערוך : כ דרשו מלשון מעדנות כימה (איוב לח) ור"ל מתקשר ומקטין ומושך עצמו כתולעת כדי ללמוד מכל מלמדיו : כא להתחזק במלחמה : כב לפי פירש"י שם קאי על העכו"ם שאחד מהם ירדוף אלף מישראל וצ"ל לדעת הד"א שמפרש כך שפי' להם לעכו"ם לומר איכה ירדוף אחד מישראל אלף ממנו ועתה נהפוך הוא הם כבושים בידינו אם לא כי צורם מכרם וגם מהרש"א הרגיש בזה עיי"ש ועיין מה שפי' רש"י מ"ק ט"ז : כג ברכות דף י"ט ושם גרס איפכא ועיי"ש : כד מפני שבודאי עשה תשובה ונמחל לו לת"ח אם נתגברה עליו יצרו ח"ו אפי' קודם שעשה תשובה בשביל אהבת תורתו וכ"ש אם עשה תשובה : כה ר"ל שעה ראשונה של היום שאינה בהירה כ"כ ויש כשתי שעות על היום שאז מאירה יותר ויש כהלא שעות על היום שאז אורה מאיר יותר : כו אויר הרקיע עצמו גדול מאוד הכוכבים כמ"ש הר"ן ז"ל שהירח וכוכבים מתוך שהם גופים עבים מקבלים אורם מהשמש והרקיע הוא גוף דק ובהיר מאד אינו מקבל אור מהשמש כמו שאנו רואים שאור השמש ניכר יותר בלבנים ובארץ ממה שהוא ניכר במים ואויר : כז סנהדרין דף צ' : כח שם דף ק"ב : כט כדאי' בברכות יוחנן כ"ג שימש פ' שנים בכהונה גדולה ולבסוף נעשה צדוקי ואין לו חלק לעוה"ב : ל ועובד עבודה זרה כופר בכל התורה לכן לא יועילו לו מצות ותורה שעסק בהם בילדותו : לא מתחבר להם ומהלך בעפר רגליהם ומספיקן : לב פירש"י אם ראית עבים מלאים גשם ידעת שסופם יריקו גשמיהם על הארץ כו' אף כן דע שאם יפול עץ וגו' אם יכרת

ביכורין ושפה בהם נותנין לו חיים בעוה"ז ובעולם שאין לו סוף שנאמר (משלי ו) ודרך חיים [לג] תוכחות מוסר :

פרק ד מפני מה [א] זכה משה למאור פנים בעוה"ז מה שעתיד הקב"ה ליתן לצדיקים בעוה"ב מפני שעשה רצונו של הקב"ה ומתאנח על כבודו של הקב"ה ושל ישראל וכל ימיו היה מחמר ומתאוה ומצפה כדי שיהא שלום בין ישראל לאביהם שבשמים ומנין לך תדע לך כשהיו ישראל במדבר וסרחו במעשיהם אמר הקב"ה למשה (שמות לב) ועתה הניחה [ב] לי ויחר אפי בהם ואכלם ואעשה אותך לגוי גדול מיד היה פתחון פה למשה להשיב ויחל משה את פני ה' אלהיו ויאמר למה ה' יחרה אפך בעמך אשר הוצאת מארץ מצרים בכח גדול וביד חזקה למה יאמרו מצרים לאמר וגו' זכור לאברהם ליצחק ולישראל וגו' מיד היתה לו עניה וינחם ה' על הרעה וגו' אמר משה לפני הקב"ה רבש"ע צדיק וחסיד אתה אלא מדת הדין מקטרג לפניך על כל באי עולם ועל כל מעשה ידיך שבראת בעולם ארד מלפניך ואעשה [ג] בהן מדת הדין אם כולם עבדו לעגל בלבב שלם ימותו כולם ביום א' מיד ירד משה מלפני הקב"ה ויקח משה את העגל וגו' ויזר על פני המים וישק את בני ישראל ויעמוד משה בשער המחנה ויאמר מי ליי אלי וגו' ויאמר להם כה אמר ה' אלהי ישראל וגו' הרגו איש את אחיו וגו' ויפול מן העם וגו' כשלשת אלפי איש מעיד אני עלי שמים וארץ שלא אמר הקב"ה למשה לעמוד בשער המחנה ולומר מי לה' אלי ולשום איש חרבו על ירכו ולהרוג איש את אחיו ורעהו וקרובו והוא אמר כה אמר ה' אלהי ישראל וגו' אלא שהיה משה דן בעצמו ואמר בלבו אם אני אומר לישראל הרגו איש את אחיו ורעהו וקרובו יהיו ישראל דנין (קל וחומר) ויאמרו לי לא כך למדתנו רבינו סנהדרין שהרגו נפש א' מישראל פעם אחד בשבוע נקראת מחבלנית מפני מה אתה הורג ג' אלפים ביום אחד לפיכך תלה בכבוד של מעלה ואמר כה אמר ה' אלהי ישראל שימו איש חרבו על ירכו וגו' מה ענין של אחריו כיון שאמר בשם הקב"ה מיד ויעשו בני לוי כדבר משה חזר משה הצדיק ועמד בתפלה לפני המקום ואמר לפניו רבש"ע צדיק וחסיד אתה וכל מעשיך באמונה [ד] וכי בשביל ג' אלפים שעבדו לעגל בלבב שלם ימותו ת"ר אלף מבני כ' שנה ולמעלה מלבד בני תשעה עשר וחמש עשרה ועשר ושתים וא' וכמה גרים ועבדים שנתוספו עליהם עד אין לדבר סוף מיד נתגלגלו רחמיו של הקב"ה ונתרצה עמהם משלו משל למה"ד למלך בשר ודם שסרח לפניו בנו הבכור תפסו בידו ונתנו לעבדו שר הבית ואמר לו צא והרוג את זה ותן אותו לחיה ולכלבים מה עשה אותו העבד הוציאו מלפניו והניחו [ה] בבראי והטמינו בבית אחר ובא העבד ועמד לפני המלך לסוף שלשים יום כטוב לב המלך עליו והיו עבדיו ובני ביתו מסובין לפניו כשהוא נושא את עיניו ואינו רואה את בכורו היה מכנים יגון ואנחה בלבו ואין כל בריה מכיר למה המלך מכנים יגון ואנחה בלבו אלא עבדו שר הבית מיד רץ והעמידו לפניו מיד נטל המלך כתר היפה שהיה מונח לפניו ונתנה בראש עבדו שר הבית לזה נדמה משה הצדיק כיון שעמד בתפלה בארבעה וחמשה מקומות והציל את ישראל מן המיתה כתר [ו] היפה שהיה כותנת לישראל שיהא להם ולבניהם עד עולם בשביל התורה שקבלו ואמרו נעשה ונשמע אותו הכתר יהא מונח בראש משה לעולם שנאמר וראו בני' את פני משה כי קרן עור פני משה (שמות לד) ושמא תאמר הואיל ונכנס משה לבית עולמו שמא בטל ממנו אותו הכתר של מאור פנים ת"ל (דברי' לד) ולא קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעו ה' פנים אל פנים מה אור פנים שלמעלה קיים לעולם ולעולמי עולמים כך מאור פניו של משה נכנס עמו לבית עולמו שנאמר ומשה בן מאה ועשרים שנה לא [ז] כהתה עינו

ישועות יעקב

אדם חכם וצדיק בעיר אחת במדינה מקום שישכון שם יהיו נהנין ממעשיו וחכמותיו ומדת תרומותיו והכלום סובב ליושבי המקום על מנהג כטוב שהדריכם בדרך ישרה : לג סיפא דקרא כי נר מצוה דלעיל מסיים ומס' : א ילקוט כי תשא דף קי"ח ע"ג : ב פרש"י כאן פתח לו פתח וכו' ... שהכדבר תלוי בו שאם יתפלל עליהם לא יכלת וגו' שאמר מיד סיס פ"פ למשה כמהרז"ל : ג ואם יש דין למטה אין דין למעלה כמאמז"ל : ד ילקוט גרס ויגולו רחמיו כרבים על בניו : ה מתוך לפלטין המלך : ו ילקוט גר' כתר הודה : ז פירש"י אף מטמא וגם לא נס לחה נחלוחים שבו

עינו ולא נס לחה (שם) ולא משה בלבד אלא כל ת"ח שעוסק בתורה מקטנותו ועד זקנותו ומת באמת לא מת אלא הוא עדיין בחיים לעולם ולעולמי עולמים שנאמר (שמואל א כה) והיתה נפש ארוני צרורה בצרור החיים את ה' אלהיך ([ז]) מקיש הה"ת הצדיק אל אלהים מה אלהים יהא שמו הגדול מבורך חי וקים לעולם ולעולמי עולמים כך ת"ח שעסק בתורה כל ימיו ומת הרי הוא בחיים ועדיין לא מת והוא חי לעולם ולעולמי עולמים והיכן הוא [ח] נשמתו תחת כסא הכבוד מכאן אמרו אל ירבה אדם בכי ומספר על מתו ולא יתן ואנחה אלא כשיעור שנתנו חכמים ג' ימים לבכי ומספר שבעת ימים לאבל שלשים לגיהוץ ולתספורת ולשאר [ט] דברים אחרים וכל הבוכה מכאן ואילך כאלו חובל בעצמו והרי זה מתחייב בנפשו שנאמר (ירמיה כב) אל תבכו למת ואל תנודו לו וגו' אמר הקב"ה אין אתם מרחמין עליו יותר ממני [י] כיצד אדם עושה מריבה עם חבירו הולך הוא אצלו לרצותו והוא אינו מתרצה לו עד שמקבץ לו בני אדם הרבה ואחר כך מתרצה לו ואעפ"י שמתרצה לו יש לו מקצת קנאה בלבו אבל אני איני כך אם אדם עובר עבירה לפני אם חוזר ועושה תשובה הרי אני עמו ברחמים ואני מקבל את תשובתו ואין אני זוכר לו אפי' מקצת עונותיו לכך נאמר אל תבכו למת וגו' בכו בכו להולך זה שעבר עבירה ושנה בה ושילש בה ולא חזר בו ולא עשה תשובה על אותו תבכו שנעקר מן העולם שנאמר כי לא [יא] ישוב עוד וראה את ארץ מולדתו [יב] ולא זה בלבד אלא שכרו של משה הצדיק שעמד בתפלה בארבעה וחמשה מקומות והציל את ישראל מן המיתה העלה עליו הכתוב כאילו הוא ברא אותם שנאמר ויזכור ימי עולם משה עמו (ישעיה סג) וכן כל חכם וחכם מישראל שיש בו דברי תורה לאמתו ומתאנח על כבודו של הקב"ה ועל כבודן של ישראל כל ימיו ומחמד ומתאוה ומצפה על כבוד ירושלים ועל בית המקדש ועל הישועה שתצמיח בקרוב בימינו ועל כינוס גליות מיד שורה רוח הקודש בקרבו שנ' איה השם בקרבו את רוח קדשו (שם) מכאן אמרו כל ת"ח שעוסק בתורה בכל יום תמיד בשביל להרבות כבוד שמים אינו צריך לא חרב ולא חנית ולא כל דבר שיהיה לו שומר אלא הקב"ה משמרו בעצמו ומלאכי השרת עומדין סביב לו וחרב ביד כולם ומשמרין אותו שנאמר (תהלים קמט) רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם וגו' [יג] חיים שלא בצער שלא ביצר הרע לימות בן דוד ולעולם הבא כיצד עתיד הקב"ה לישב בבית המדרש שלו וצדיקי עולם יושבין לפניו והקב"ה נותן להם לנשיהם ובניהם ובנותיהם ועבדיהם ואמהותיהם צורך בתיהם ורוח הקודש שורה עליהם שנא' (יואל ג) והיה אחרי כן [יד] אשפוך את רוחי על כל בשר ונבאו בניכם ובנותיכם וגו' גם על העבדים והשפחות בימים ההמה אשפוך את רוחי ואומר (ישעיה לב) נשים [טו] שאננות קומנה שמענה קולי בנות בוטחות האזנה אמרתי שלא ביצר הרע שנאמר (יחזקאל לו) ונתתי לכם לב חדש ורוח חדשה אתן בקרבכם והסרותי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר ורוח חדשה אתן בקרבכם אלו מעשים טובים והסרותי לב האבן מבשרכם זה יצה"ר ונתתי לכם לב בשר זה יצר טוב לקיים כל דברי תורה שהן כפולים בכל מקום. עשרה דברות נאמרו על הר סיני י' דברות נאמרו בספר תוכחות שנאמר (שמות כ) (דברים ה) אנכי ה' אלהיך וגו' ניזקין נאמרו לפני הר סיני ניזקין נאמרו בספר תוכחות כי תקנה עבד עברי נאמר לפני הר סיני (שמות כא) כי ימכר לך אחיך העברי נאמר בספר תוכחות (דברים טו) וכן בכמה מקומות כלאים נאמר בהר סיני כלאים נאמר בספר תוכחות לא תבשל גדי נאמר בהר סיני (שמות כג לד) וכן בספר תוכחות (דברים יד) וכן בכמה מקומות. סימני בהמה וחיה ועוף נאמר בהר סיני (ויקרא יא) וכן נאמר סימני בהמה חיה ועוף

ישועות יעקב

לא שלט בו רקבון ולא נהפך תאר פניו וכדרז"ל (ז כ) בילקוט גרס ולמה דווקא ככתוב לומר את ה' אלהיך אלא לומר לך: ח בילקוט גרס ישיבתו: ט לענין תהלת שלום וגילות ותריקה ואסור בכל מיני שמחה ולישא אשה ובכבס דיני אבילות: י מוכיח שהקב"ה הוא רחמן גדול בלתי תכלית יותר מרחמנות בו: יא דרש כי לא ישוב עוד בתשובה ונסרד מן העולם וכן פירש"י כאלו מגלתין והר"ן פי' בכו להולך בשרירות לבו משום דנעשה לו כהיתר ולא ניקן לעשות תשובה עיי"ש: יב שזכה משה רבינו לחזור פניו אלא זכה עוד: יג פיסקא כמו אמר מר: יד ושם בענין נאמר ואכלתם אכול ושבוע וגו' שהוא נהוך בתיהם וסיפוקן: טו מביא ראיה שגם על הנשים ישרה רוה"ק:

ועוף בספר תוכחות (דברים יד) וכל קרבנות ציבור ויחיד נאמרו לפני אהל מועד בחורב וכן כל קרבנות ציבור נאמרו לפני מיתתו של אהרן ברית כרתי לכם בצאתכם ממצרים וכן ברית כרתי לכם בספר תוכחות הא למדת לדברי תורה שהן כפולין בכל מקום אבל אתם אין אתם כן אלא שאתם עושים אותם טחי תפל ואתם מלעיגים על אותן דברים כאלו אין בהם ממש כענין שנאמר (יחזקאל יג) והנם טחים אותו [טז] תפל אין אתם עושים קיא צואה שאינה קיא צואה אתמהה כענין שנאמר קיא צואה בלי מקום (ישעיה כח). צויתי אתכם בצאתכם ממצרים צויתי אתכם בספר תוכחות קויתי אתכם ארבע מאות ושמונים שנה עד שלא נבנה הבית חזרתי וקויתי אתכם ארבע מאות ועשר שנה משנבנה הבית שנאמר (שם) כי צו לצו קו לקו ולא מצאתי מכם קורת רוח מה שכר לכם לפני משלו משל למה"ד למלך שכעס על עבדיו וצוה עליו ונתנוהו בשלשלאות של ברזל והיו מושכין את השלשלת מאחריו ומשליכין אותו על פניו והיו מבעטין בו בפניו ובפני מעיו שנאמר (שם) והיה להם דבר ה׳ צו לצו קו לקו וגו׳ וכן בבמה מקומות עשיתם דברים מבוערים ודברים שאינן ראוים ורחמים שלי מקדימין עמכם בכל יום תמיד שנאמר (תהלים לה) מציל עני מחזק ממנו ועני ואביון מגוזלו ונאמר (שם סט) כי שומע אל אביונים ה׳ וגו׳ ונאמר (שם קב) פנה אל תפלת הערער וגו׳ אלו בני אדם שהם במדה בינונית בשני מדות הקב"ה נפרע על אחת שבע מדה אחת מן עכו"ם ושרים של עכו"ם שנאמר והיה ביום ההוא יפקוד ה׳ על צבא המרום במרום ועל מלכי האדמה וגו׳ (ישעיה כד) אלו שבקשו לאבד אתכם מן העולם מדה שנית מיצר הרע הקב"ה נפרע על אחת שבע על שהטעין אתכם ולא הרביתם תורה בעולם שנאמר (זכריה ג) ויראני את יהושע הכהן הגדול וגו׳ והשטן עומד על ימינו לשטנו ויאמר ה׳ אל השטן יגער ה׳ וגו׳ ויהושע היה לבוש בגדים צואים ועומד לפני המלאך וגו׳ מה [יז] שכרו מלפני כשם שהוא שם את ארצי ונהלתי לארץ ציה ושממה כדי שלא ימצא הגוף והנשמה [יח] זכות שהגנבה עליה כך אני ארחיק אותו מעליכם ואדחה אותו אל ארץ ציה ושממה שנאמר (יואל ב) ואת [יט] הצפוני ארחיק מעליכם מה שצפנתי עליכם רעות מרחיק אני מעליכם והדחתיו אל ארץ ציה ושממה את פניו אל הים הקדמוני (שם) זה מקדש [כ] ראשון שנתן בו עיניו והחריבו והרג תלמידי חכמים שבו וסופו אל הים האחרון זה מקדש שני שנתן עיניו בו והחריבו והרג הת"ח שבו ועלה באשו ותעל [כא] צחנתו כי הגדיל לעשות (שם) מפני שהניח את כל האומות ובא ודבק בהן בישראל ומבקש להטותן מדברי [כב] התורה:

פרק ה כבוד

ועוז לצדיקים לעתיד לבא לעוה"ב כיצד [א] הקב"ה יושב בבית המדרש שלו וצדיקי עולם יושבין לפניו ולכל אחד ואחד נותנין לו מאור פנים בתורה שיש בו ומלאכי השרת עומדין סביב לישראל ובוכין בלבם ואומרים אשריהם ישראל שכל הצער והעינוי והלחץ שהיה להם חלף והלך לו ועכשיו כל אותה הטובה והגדולה יש להם שנאמר (תהלים סח) מלכי צבאות ידודון ידודון אל תקרי ידודון אלא [ב] ידדון שהיו נושאים ונותנים עם משה אבי החכמה אבי הנביאים שעלה למרום והוריד התורה מן השמים לכך נאמר מלכי צבאות ידודון וכי מה ענין זה אצל זה אלא אמרו בשביל התורה שעשו באה כל אותה הטובה והגדולה להם ולפי שבעוה"ז היו העכו"ם מחרפין את ישראל ואומרים כסף וזהב לנו כסף וזהב לישראל שדות וכרמים לנו וכן לישראל וכי מה שכר יש להן על ד"ת שבך היו מצטערין עליה אבל לאחר השעה כשיגיע ימות בן דוד ויתבטל מלאך המות בעוה"ז מן ישראל יהיו כל העכו"ם אומרים אשרי העם שככה לו וגו׳ (תהלים קמד) שעלה גורל טוב בחלקו אשרי העם שה׳ אלהיו שנאמר

טז קרקע הדומה לטיט ואינו מקיים לפני הגשמים רש"י: יז ר"ל עונו: יח פי׳ לקיים הרבה מ"מ התלויין בארץ: יט דרז"ל זה יצה"ר הטמון בלבו של אדם. רש"י: כ שהכל מתכוונים לשם כמו ים כמ"ש כל הנחלים הולכים אל הים רש"י: כא לשון זוהם וסינוף רש"י: כב במס׳ סוכה דף נ"ב דרשו כי הגדיל לעשות אמר אביי ובתלמידי חכמים יותר מכולם עיי"ש: א ילקוט תהלים ד׳ קי"א ע"א: ב כלומר אף בשעת מ"ת היו המלאכים מקטרגים ואמרו תנה הודך על השמים כדאיתא בפרק ר"ע ושם נדרש אל תקרי ידודון כו׳ לענין אחר וכאן לא ידעתי לכוונו:

(ישעיה כה) בלע המות לנצח [ג] וגו' אלו ימות בן דוד והעכו"ם יהיו צועקין מבחוץ על אשר לא עמדו לד"ת ומלאכי השרת צועקין מבפנים על אשר לא זכו באותה טובה של ישראל שנאמר (ישעיה לג) הן אראלם [ד] צעקו חוצה וגו' ואומר מקימי מעפר דל וגו' אם הבנים שמחה (תהלים קיג) להושיבי עם נדיבים עם נדיבי עמו בעולם הבא כיצד אלו בני אדם שעברו עבירות ונקנסה עליהם מיתה עד ארבעה דורות שנאמר (שמות כ) פוקד עון אבות על בנים על שלשים ועל רבעים חזרו ועשו תשובה וקראו את המקרא ושנו את המשנה ומתו מתוך אותו הצער אין לו נחמה להקב"ה עליהן אלא א"כ מעמידן על רגליהן מן העפר בין ברכיו ומגפפן ומחבקן ומנשקן ומביאן לחיי עוה"ב עם שאר הצדיקים לכך נאמר מקימי מעפר [ה] דל וגו' להושיבי עם נדיבים וגו' מושיבי עקרת הבית זה בית המקדש שעמד הקב"ה בתוכו וברא את כל העולם כלו מסוף העולם ועד סופו שנאמר ה' בחכמה [ו] יסד ארץ כונן שמים בתבונה בדעתו תהומות נבקעו ד"א מושיבי עקרת הבית זה העוה"ז שברא בתוכו הקב"ה את האדם מסוף העולם ועד סופו שנאמר (ישעיה מה) אנכי עשיתי ארץ ואדם עליה בראתי אם הבנים שמחה ברוך המקום ברוך הוא ששמחתו מרובה על ישראל לעולם שבשעה שישראל עושין תשובה בעוה"ז ועושין את התורה ושמחין בה כך התורה שמחה בהן לעולם הבא שנאמר [ז] אם הבנים שמחה ד"א מקימי מעפר דל וגו' להושיבי עם נדיבים וגו' לימות בן דוד כיצד אדם שעבר עבירות הרבה נקנסה עליו מיתה עד ד' דורות שנאמר פוקד עון אבות וגו' וחזר ועשה תשובה וקרא תורה נביאים וכתובים ושנה משנה מדרש הלכות ואגדות ושימש חכמים אפילו נגזרו עליו ק' גזירות הקב"ה מעבירן ממנו ויקבץ אותו עם שאר הצדיקים לימות בן דוד שנאמר (הושע ח) גם כי יתנו בגוים עתה אקבצם אל תקרי כי יתנו אלא כי ישנו תחית המתים להקב"ה בעוה"ז כדי [ח] לקדש שמו הגדול וכן תחית המתים להקב"ה לימות בן דוד כדי ליתן שכר לאוהביו וליראיו וכן תחית המתים להקב"ה לעוה"ב כדי ליתן דין וחשבון שנאמר (ישעיה כו) יחיו מתיך נבלתי יקומון הקיצו ורננו שוכני עפר כי טל אורות טלך וארץ רפאים תפיל יחיו מתיך אלו מתי ארץ ישראל נבלתי יקומון אלו מתי חוץ לארץ הקיצו ורננו שוכני עפר מכאן אמר דהע"ה יהי חלקי עם אלו שהם ממיתין את עצמן על ד"ת שנאמר (תהלים יז) ממתים ידך ה' וגו' חלקם בחיים וגו' הקיצו ורננו שוכני עפר מכאן אמרו [ט] כל הנעשה שכן לעפר בחייו [י] עפרו ננער לתחית המתים וכל שאינו נעשה שכן לעפר בחייו אין עפרו ננער לתחית המתים לכך נאמר כל שוכני עפר [יא] ישכבני עפר לא נאמר אלא שוכני עפר אלו בני אדם שמשכימים עצמם על העפר ללמוד תורה הקב"ה מביא עליהם טל אורות של תורה ומושיבן בין ברכיו ומגפפן ומנשקן ומביאן לחיי עוה"ב שנ' כי טל אורות טלך מאי וארץ רפאים תפיל אלו עכו"ם שהיו אומרים לישראל גבורים אנחנו עושי מלחמה אנחנו מי יוכל לעמוד לפנינו והקב"ה יעשה בהן נקמות גדולות ויפילם לפני בני ישראל שנ' וארץ רפאים תפיל ומפני מה זכה אליהו שהחיה את המת מפני שעשה רצונו של הקב"ה והיה מתאנח על כבודו של הקב"ה ועל כבודן של ישראל כאלו נאבדו שונאים של ישראל ובכל דור ודור שהיה אליהו מוצא בני אדם צדיקים היה מגפפן ומחבקן ומנשקן ומברך ומשבח ומרומם ומגדל ומקדש לשמו של הקב"ה ומניח תרע לך כשאמר רוה"ק לאליהו מה לך פה אליהו ויאמר קנא קנאתי וגו' ויאמר ה' אליו לך שוב לדרכך וגו' ואת יהוא בן נמשי המשח למלך על ישראל ואת אלישע בן שפט וגו' המשח לנביא וגו' (מלכים א יט) וילך משם וימצא את אלישע בן שפט והוא חורש שנים עשר צמדים ויעבור אליהו אליו וגו' וישלך את אדרתו אליו וגו' מיד הגיח אלישע את כל

אשר

ישועות יעקב

ג וכתיב בתריה ותרפת עמו יסיר וגו': ד ר"ל כמלאכים ולפיכך לנגד כמומדים חוץ. והקודם נאמר והיה אמונת עתך חוסן ישועות וגו' דקאי על התורה ועל סימן סדרי משנה כדאיתא בשבת פ"ב: ה שהיו דלים מן המצות ומע"ט: ו וכן במשכן ובמקדש נאמר וימלא אותו בחכמה ובתבונה ובדעת כי הוא עקרת הבית והעולם ועיין בפרקי ר"א פ"ג: ז התורה נקראת אם כמש"כ תורת אמך ובלשון משנה יש אם למקרא: ח פי' אליהו ואלישע ויחזקאל וצדיקים שבכל דור: ט כותה ד' כ': י מקיץ בתחיית המתים רש"י: יא דלישתמע על כל המתים רש"י ואם כשוכב נדרש כענין על גבוה רות והכא גרסי' שכבי בעפר לא נאמר כך ועיין במהרש"א

אשר לו וירץ אחריו שנאמר ויעזוב את הבקר וירץ אחרי אליהו ויאמר אשקה נא לאבי ולאמי ואלכה אחריך וגו' מיד הפקיר אלישע את כל אשר לו חרע כל השדה מלח שנא' וישב מאחריו ויקח את צמד הבקר ויזבחהו וגו' ויקם וילך אחרי אליהו וישרתהו וילמד כמנו לא נאמר אלא וישרתהו מכאן אמרו גדולה שימושה [יב] של תורה יותר מלימודה ואל יפטר אדם מחבירו אלא מתוך דבר הלכה כדי שיאמר זכור איש פלוני לטוב שזו ההלכה קבע בידי שנאמר ויהי המה הולכים הלוך ודבר (שם ב' ב' י"א) ואין דבר אלא ד"ת שנאמר (ירמיה כג) הלא כה דברי כאש נאם ה' וגו' וכשנשתלח מלאך אל אליהו ואל אלישע לסלק את אליהו מן העולם בא ומצאן שהיו עוסקין בדברי תורה ולא היה יכול לשלוט בהם חזר לפני הקב"ה ואמר רבש"ע הן עוסקין בד"ת ואיני יכול לשלוט בהן שנא' והנה רכב אש וסוסי אש ויפרידו בין שניהם ויעל אליהו וגו' (שם) רכב אש אלו דברי תורה נביאים וכתובים וסוסי אש אלו משנה הלכות ואגדות ומה ת"ל ויפרידו בין שניהם אלא שחזר המלאך ואמר לפני הקב"ה רבש"ע עשיתי לך קורת רוח בעולם די הבזיון שבזיתי אותם ודחפתי אותם אחד לכאן ואחד לכאן לכן נאמר ויפרידו בין שניהם מכאן אמרו שני בני אדם שהולכין בדרך ועוסקין בתורה אין דבר רע יכול לשלוט בהן ומפני מה זכה יחזקאל שיחיו מתים ע"י מפני [יג] שהסתפח על ישראל בבל שעה ושעה שנאמר (יחזקאל כב) בן אדם התשפוט התשפוט את עיר הדמים וגו' מת"ל התשפוט התשפוט שני פעמים אלא כך אמר הקב"ה ליחזקאל בן אדם לי ולך [יד] נאה להוכיח את ישראל ד"א מה ת"ל בן אדם וגו' כך אמר הקב"ה ליחזקאל אם אתה מוכיחן תוכיחן אם אין אתה מוכיחן אני מוכיחן [טו] בתוכחה אבל אי אתה דומה להן אלא כשיר הזה מה שיר הזה [טז] עתים בני אדם שמחים בו עתים משמחין את בעליו שנאמר (שם לג) והנך להם כשיר ענבים וגו' ושמעו את דבריך ועושים אינם וגו' ומניין תדע לך שכן הוא כשבא נבוכדנצר והגלה את ישראל והוריד אותן לבבל עשאן שרים על כל מלאכה [יז] וכשסרחו במעשיהן הוציאן לבקעה והרגן ובשעה שהיו נהרגין אמרו אוי לנו יבשו עצמותינו [יח] ואבדה תקותנו נגזרנו לנו (שם לז) מכאן אמרו יודע אדם בעצמו אם בן עוה"ב הוא אם לאו ואם עשה עבירות גדולות כאלו עוקר את עצמו מן העולם לפיכך הביא הקב"ה [יט] עליהם את יחזקאל והעביר אותו עלידם שנאמר (שם) היתה עלי יד ה' וגו' ויניחני בתוך הבקעה והיא מלאה עצמות והעבירני עליהם והנה יבשות מאד ואין ניחה האמורה כאן אלא לשון [כ] מיתה שנאמר (ישעיה נז) יבא שלום ינוחו על משכבותם והיא מלאה עצמות אל תקרי עצמות אלא עץ מות מן העץ שאמר הקב"ה לאדה"ר שלא יאכל ממנו ואכל ונקנסה עליו מיתה ועל תולדותיו הבאות אחריו עד סוף כל הדורות לכך נאמר מלאה [כא] עצמות והעבירני עליהם סביב סביב ולהלן הוא אומר (יחזקאל ח) ואבא ואראה והנה כל תבנית וגו' מחוקה על הקיר סביב סביב נאמר כאן סביב ונאמר להלן סביב מה להלן משוקץ בע"ז אף כאן משוקץ בע"ז והנה רבות מאד וגו' והנה יבשות מאד אמר יחזקאל עצמות האלו שמא יאבדו מן העולם לפיכך אמר הקב"ה ליחזקאל בן אדם התחיינה העצמות האלה ואמר ה' אלהים [כב] אתה ידעת' מיד ויאמר אלי הנבא על העצמות וגו' ויאמר אלי הנבא אל הרוח וגו' כה אמר אדני ה' מארבע רוחות באי הרוח ופחי בהרוגים האלה ויחיו מלמד שהרגן [כג] מכאן אמרו שמלאכי השרת היו ממונים על אותו רשע לחבלו שנאמר (ישעיה יד) ואתה השלכת מקברך כנצר נתעב לבוש הרוגים וגו' הא למדת בשביל אותן הרוגי חרב היו מלאכי השרת ממונים על אותו רשע לחבלו ובסוף חיו ועמדו על רגליהם ופרו ורבו שנאמר

ותבא

ישועות יעקב

יב ובברכות דף ז' למדו זה מפסוק אשר יצק מים (מלכים ב ג) אשר למד לא נאמר כו': יג שהתחבר עמהם ובבל נפרד בשבילם כדי לישא עונם: יד שגם אני סובל עונם כמו אתה: טו בקללות שבתורה: טז פי' כשהן שמחים הם משוררים ולפעמים כשהם נעלבים מעוררים עליהם השמחה ע"י שיר: יז שכשהחזו לגלות שעבם נ"נ והרגן ר"ע בעלילה כדאי' בדרז"ל: יח סבורים היו שלא יעמדו בתח"ה על עון ע"ז ובאמת לא עשו אלא לפנים: יט על שהרוגים הי': כ ר"ל שפי' זה עם יחזקאל בח"ל וגם עצמותיו לא נקברו בא"י: כא כמאמרז"ל שהאכילה הי' בע"ז וזהו סוד לי"ם: כב על זה דרשו רז"ל שלא האמין יחזקאל ונענש שימות בח"ל ועיין בי"ל בילקוט מלכים משמע ג"כ כן אלא שבשבילו היה כמו שהיה כאן מאדם וקין כו' ע"ש ועיין בארקי ר"ח ל"

ותבא בהם הרוח ויחיו ויעמדו על רגליהם חיל גדול מאד מאד וגו' כל הענין (יחזקאל לז) ואז נתגדל ונתקדש שמו של הקב"ה מסוף העולם ועד סופו ועל אותה שעה נאמר והתגדלתי והתקדשתי ונודעתי לעיני גוים רבים וגו' ובשבר אותן עבדים שהסתפח יחזקאל על ישראל בכל שעה זכה שהחיה הקב"ה מתים על ידו (נשמט מכאן פיסקא והצגנוה בסוף הספר) אשרי ישראל בכל מקומות מושבותיהם אע"פ שהן מתייגעין בארבע רוחות העולם מצפון לדרום ומדרום לצפון ממזרח למערב ממערב למזרח הרי הן באמצע שנאמר (עמוס ט) כי הנה אנכי מצוה והניעותי בכל הגוים את בית ישראל כאשר ינוע בכברה ולא יפול צרור ארץ אלן אמר הכתוב ונפל צרור ארץ אז היה [כו] נשבר לבי בקרבי רחפו כל עצמותי כי הייתי אומר ונפל צרור ארץ [כז] ונמחה כדרך כל הארץ וכשהוא אומר ולא יפול צרור ארץ מה צרור הזה אדם מוליכו בכברה לכאן ולכאן הרי הוא באמצע אף ישראל אני כפרתן בכל מקום מושבותם אע"פ שהן מתייגעין לארבע רוחות השמים הרי הן [כח] באמצע וכך הוא מפורש בקבלה ע"י עבדך הנביא (מלאכי ג) כי אני ה' לא שניתי ואתם בני יעקב לא כליתם אמר הקב"ה מעולם לא הכיתי אומה [כט] ושניתי לה שנאמר אני ה' לא שניתי ומאי ואתם בני יעקב לא כליתם אתה מוצא [ל] שבעים ושתים נגעים יש בתורה ויושב על כסא שופט צדק יהי שמו הגדול מבורך לעולם ולעולמי עולמים אמר אם אני מביא על ישראל כל אותן שבעים ושתים נגעים יהיו מבוערים בין העמים ויהיו העכו"ם אומרים עליהם מבוערים הם לפיכך כל אחד מארבע מיני מראות נגעים האמורות בתורה אם ראית אחד מישראל שיש עליו אחד מארבע מיני מראות נגעים אינה אלא רפואה לו לכפר על כל עונותיו וזוכה ע"י היסורין אל עולם הבא ואף ההריגה שהרג הקב"ה את ישראל מעונותיהן בעוה"ז רפואה היא להן לעוה"ב שנא' (הושע ו) לכו ונשובה אל ה' כי הוא טרף וירפאנו יך ויחבשנו יחיינו מיומים ביום השלישי יקימנו ונחיה לפניו יחיינו מיומים זה העוה"ז וימות בן דוד ביום השלישי יקימנו ונחיה לפניו זה העוה"ב מקצת חיים שלא בצער ושלא ביצר הרע אל הצדיקים בעוה"ז מעין עוה"ב ואלו הן אברהם יצחק ויעקב יעבץ ויתרו וכרומה להן שנאמר (בראשית כד) ואברהם זקן בא בימים וה' ברך את אברהם בכל לא [לא] בימיו של אברהם הכתוב מדבר אלא בימים של עוה"ב וימות בן דוד אמר הקב"ה באו עשרה דורות מאדם ועד נח והחרבתי את עולמי ואח"כ באו עשרה דורות מנח עד אברהם וסדרתי [לב] מן העולם במה שהעליתי בעולם כיון שבא אברהם היה לבי על עולמי שנא' (שיר השירים ד) לבבתני אחותי כלה. לבבתני באחת מעיניך באחד [לג] ענק מצורוניך משל למלך שקדש את האשה ונראית לו באחת מעיניה והיה אוהבה ביותר ושמח בה ומשתוקק בה אמר מעתה בלבו כשיראנה בשתי עיניה עאכ"ו כך אברהם אבינו היה מפקח על עניני הבריות ומכניסן תחת כנפי השכינה כך אוהבו כשיבואו בניו לידי חבילות של תורה ומצות עאכ"ו לכך נאמר לבבתני באחת מעיניך באחד ענק מצורוניך ומפני מה זכה יעקב לחיים שלא בצער ושלא ביצר הרע בעוה"ז ממה שעתיד הקב"ה ליתן אל הצדיקים לע"ל מפני שהיה יושב בבית המדרש מקטנותו ועד זקנותו והיה בקי במקרא ובמשנה בהלכות ובאגדות שנאמר (בראשית כה) ויעקב איש תם יושב אהלים ואומר (תהלים קכז) כחצים ביד גבור כן בני [לד] הנעורים אשרי הגבר ואומר (ישעיה כח) את מי יורה דעה וגו' גמולי מחלב עתיקי משדים [לה] וכשיצא מבית אביו ללכת אל בית לבן באתה השכינה ועמדה למעלה ממנו משיבה ואמרה לו יעקב בני שא נא עיניך השמימה וראה י"ב מזלות וכוכבים ברקיע וי"ב שעות היום וי"ב שעות הלילה (לה ב') כנגד

י"ב

ישועות יעקב

ועיין בפסקי ר"א: כו נקט לשון המקרא בירמיה: כז נסרד ונשבר ונעשה אבק: כח אינם כלים רק הם קיימים לעולמים: כט רק ממתין להם עד שתתמלא הסאה ומכלה אותם בפעם א' אבל מישראל נפרע מעט מעט: ל כוונת עקיבא בן מהללאל בה"כ ובמס' נגעים: לא דסול"ל בא בימיו: לב שסדר לפניו הצדיקים שהיו בדורות אלו כמו שם ועבר והם היו מגינים על העולם. והלשון דחוק: לג זה אברהם שנקרא האדם הגדול בענקים רש"י ועיין בסדר אליהו זוטא פכ"ם: לד דרש זה על יעקב שלמד תורה מנעוריו וגם מעשה שנגמל מחלב ונעסק משדי אמו: לה ילקוט וגלה דף ל"ט ע"א. (לה ב') וי"ג אבני מגבה גרסת ילקוט:

י"ב שבטים שאני נותן לך כיון שבא יעקב מבית לבן ונמכר יוסף היה בוכה ומתאבל עליו עשרים ושתים שנה שנאמר (בראשית לז) ויקומו כל בניו וכל בנותיו לנחמו וימאן וגו' ויבך אותו אביו וכי על יוסף היה בוכה אלא אמר שמא נתחייבתי על שנשאתי שתי אחיות או שמא נהגיתי ממְמונו של לבן [לו] ושל שכם ובטלה הברית שכרת לי הקב"ה מיד נתגלגלו רחמיו של הקב"ה ונתן ליעקב שבע עשרה שנה סמוך לזקנותו טובים מעין עוה"ב מכאן אמרו כל שהשיגתו שנה אחת טובה סמוך לזקנתו סימן יפה לו וכל שהשיגתו שנה אחת רעה סמוך לזקנתו סימן רע לו יעקב אבינו היה בטובה שבע עשרה שנה שהיה במצרים והעלה עליו [לז] הקב"ה כאלו כל ימיו היה בטובה שנאמר (בראשית מז) ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה וגו' ומפני מה זכה יתרו להיים שלא בצער ושלא ביצר הרע בעוה"ז ממה שעתיד הקב"ה ליתן אל הצדיקים לעוה"ב מפני שנהג בחכמה לשמה לפי, שכל אותן השנים שהיה משה בביתו של יתרו וראה יתרו כל המעשים טובים שעשה משה ולא נעשה לו [לח] כל דבר עד שבא למצרים ובא לידי דבר שנאמר (שמות יח) וישמע יתרו את כל אשר עשה אלהים למשה ולישראל עמו וגו' אמר יתרו אוי לי שכל אותן מע"ט שעשה זה בתוך ביתי והן מביאין אותו לחיי עוה"ב ואין אני היה יודע מה כחן מיד עשה יתרו דבר גדול מעצמו שנאמר (שם) ויקח יתרו חותן משה את צפורה אשת משה וגו' ואת שני בניה אשר שם האחד גרשם כי אמר גר הייתי בארץ נכריה ושם האחד אליעזר כי אלהי אבי בעזרי ויצילני מחרב פרעה ויבא יתרו חותן משה ובניו ואשתו וגו' ויאמר אל משה וגו' ואשתך ושני בניה עמה שיגר אצלו שליח ואמר לו משביע אני עליך בשני בניך שהיה יתרו אומר לו מפני מה אתה קורא שם הא' גרשם ושם השני אליעזר גרשם כי גר וגו' אליעזר כי אלהי אבי בעזרי משביע אני עליך באל אביך שתצא לקראתי ותקבלני בסבר פנים יפות מיד יצא לקראתו וקבלהו בסבר פנים יפות שנאמר (שם) ויצא משה לקראת חותנו וגו' הקב"ה בוחן לבות וכליות הוא אמר ליתרו יתרו אתה באת להקביל פניו של אותו הצדיק תזכה שלא יהיו בתי מדרשות בטלים מזרעך לעולם שנאמר (במדבר כד) וירא את [לט] הקיני וישא משלו ויאמר איתן מושבך ושים בסלע קנך מכאן אמרו יתן אדם בתו לת"ח אפילו נותן כל ממונו עליה שכן מצינו אצל יתרו שלא זכה אלא ע"י משה וכן ישא אדם בת ת"ח אפי' אם לקחה בלא דמים ומנין תדע לך צא ולמד מדרך ארץ גושא אדם בת ת"ח אפילו אם מת או גולה הויין ליה בנים ת"ח משל לענבי הגפן בענבי הגפן נושא אדם בת עם הארץ מת או גולה הויין ליה בנים עמי הארץ [מ] משל לענבי הגפן בענבי הסנה וזהו מנהגו של עולם ומפני מה זכה יעבץ לחיים שלא בצער ושלא ביצה"ר בעוה"ז ממה שעתיד הקב"ה ליתן לצדיקים לע"ל מפני שהיה מחזר בכל מקומות ישראל ולמד תורה ברבים לש"ש וכל המלמד את חבירו פסוק אחד או הלכה אחת או דיבור אחד כאלו נותן לפניו חיים שנאמר (דברים ל) כי הוא חייך ואורך ימיך ואומר אורך ימים בימינה (משלי ג) ואומר (שם) עץ חיים היא למחזיקים בה מכאן אמרו יעשה אדם מעשים טובים [מא] ואח"כ ישאל אדם תורה מהקב"ה יעשה אדם מעשים כשרים וצדיקים ואח"כ ישאל אדם חכמה מלפני הקב"ה לעולם יתפוס אדם ענוה ואח"כ ישאל בינה מלפני הקב"ה ואח"כ ישאל פרנסה שנאמר שאלו מאת ה' מטר בעת מלקוש ה' עושה [מב] חזיזים ומטר גשם יתן להם לאיש עשב בשדה (זכריה י) מכאן אמרו קרא אדם תורה נביאים וכתובים ווידע להשיב בהם ישמרם בידו וישבח ויברך ויגדל ויהדר ויקדש לשמו של מי שאמר והיה העולם שנה אדם סדר אחד או שני סדרים ווידע בהם ישמרם בידו ויברך ויקדש לשמו של הקב"ה וא"צ לומר מי ששונה הלכות נשא אדם אשה והיה לו ממנה בן אחד או שני בנים יברך וישבח ויקדש לשמו של הקב"ה כדי שתהא מטתו

ישועות יעקב שלמה

לו כך גי' בילקוט : לז בילקוט גי' ככתוב : לח שלא נעשה לו שום נס עד שלמים כעבר מכות וקריעת ים סוף ומלחמת עמלק : לט נתעלה בגדולתם של בני יתרו כו' רש"י : מ פסחים פ"ג : מא כדאיתא באבות כל שיר' חטאו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת כו' : מב עננים מבזיקים מטר : רש"י :

שלמה ויקנה לו עוה"ז וימות בן דוד ועוה"ב שנאמר (דברי הימים א ד) ויקרא יעבץ לאלהי ישראל לאמר אם ברך תברכני בת"ת והרבית את גבולי בתלמידים והיתה ידך עמי שלא אשכח תלמודי ועשית מרעה שתעשה לי מרעים כמותי לבלתי עצבי שלא יעצבני יצה"ר מלשנות מיד ויבא אלהים את אשר שאל (שם) עליו הוא אומר (תהלים כ) יתן לך כלבבך וגו' ימלא ה' כל משאלותיך ד"א ויקרא יעבץ לאלהי ישראל לאמר אם ברך תברכני בפריה ורביה והרבית את גבולי בבנים ובנות והיתה ידך עמי בכו"מ ועשית מרעה חיים שנתת לי שלא אראה בהם לא מיחוש ראש ולא מיחוש אזנים ועינים ולא מיחוש חולי מעיים לבלתי עצבי שלא יעצבני יצה"ר מלשנות ואמצא נחת רוח בזקנותי [מה] מיד ויבא אלהים את אשר שאל:

פרק ששי משכני

משכני אחריך נרוצה הביאני המלך חדריו וגו' (ש"ה א) זו היא כנסת ישראל שנמשכה אחר הקב"ה שנאמר (ירמיה לא) מרחוק ה' נראה לי ואהבת עולם אהבתיך על כן משכתיך חסד אהבה רבה אהבתיך לא נאמר אלא אהבת עולם אהבתיך שמא תאמר אהבת הקב"ה שלש שנים או אהבת עשר שנים או אהבת [א] מאה שנים לכך נאמר אהבת עולם אהבתיך לכך נאמר משכני אחריך נרוצה הביאני המלך חדריו משל למלך שהיה יושב על כסאו והיו עבדיו עומדין לפניו ונתן עיניו במי שהיה אוהבו תפסו בידו והכניסו בחדרי חדרים שלו (כך הקב"ה הביא את ישראל לחדרי חדרים) מה שלא הביא לכל אומה ולשון לכך נאמר הביאני המלך חדריו. ד"א הביאני המלך חדריו כשם שיש להקב"ה חדרי חדרים בתורתו כך יש להם לתלמידי חכמים לכל אחד ואחד חדרי חדרים בתורתו ואם ראית שהיסורין ממשמשין ובאות עליך רוץ לחדרי ד"ת ומיד היסורין בורחין ממך שנאמר (ישעיה כג) לך עמי בא בחדריך וגו' לכך נאמר הביאני המלך חדריו נגילה ונשמחה בך במה שגדלתנו ועסקתנו ורוממתנו וקשרת לנו [ב] קשר גדול בד"ת מסוף העולם ועד סופו עד שהנחת ארבע מאות ותשעים וששה אלפים רבבות של מלאכי השרת ובאת ונדבקת בהם בישראל לעולם. ועל שנאמר בך לפני לא נוצר אל ואחרי לא יהיה (ישעיה מג) קראת אותנו בנים אחים ועבדים ועל שנאמר בך אני ה' ואין עוד זולתי אין אלהים (שם מה) קראת לנו [ג] אלהים. ועל שנאמר בך אל צדיק ומושיע אין זולתי (שם) השרית את שמך הגדול בשם ישראל. ואת שם ישראל שתפת בשמך הגדול על אותה השעה הוא אומר (ש"ה ה) אני ישנה ולבי ער קול דודי דופק פתחי לי אחותי רעיתי יונתי תמתי ומה כתיב למעלה ממנו באתי לגני אחותי כלה אריתי מורי עם בשמי אכלתי יערי עם דבשי שתיתי ייני עם חלבי אכלו רעים שתו ושכרו דודים לכך נאמר נגילה ונשמחה בך: נזכירה דודיך מיין כשם שהקב"ה יהי שמו הגדול מבורך לעלם ולעלמי עלמיא זוכר ומשבח מעשה הצדיקים והכשרים וטפח שתי ידיו זו על גב זו ואמר למה לא נתמלא כל העולם כאברהם יצחק ויעקב וכמשה ודוד. כך יהא אדם זוכר ומשבח להקב"ה בתפלה ובד"ת ובדברי חכמים בב"מ ובסוף יהא דרכו לפני הקב"ה שנא' (הושע יד) מי חכם ויבן אלה נבון וידעם כי ישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בם ולכך נאמר נזכירה דודיך מיין. ואימתי זוכר הקב"ה ומשבח מעשה הצדיקים והכשרים וטופח שתי ידיו זו על גב זו ואומר למה לא נתמלא העולם כאברהם יצחק ויעקב וכמשה ודוד. כשהיו ישראל במדבר וסרחו במעשיהם אמר הקב"ה כמה נסים וכמה גבורות עשיתי להם ועדיין לא נכנסו תחת כנפי השכינה. ויעקב לא עשיתי לו נסים מעולם וכל ימיו היה ישר לפני שנאמר (בראשית כה) ויעקב איש תם. תם מן הגזל. תם מן העבירה. תם מדבר מכוער. וכשהקב"ה זוכרו טופח שתי ידיו זו על גב זו עליו שנאמר (דברים לג) וישכון ישראל בטח *בדד עין יעקב וגו'.

מג שיתחברו אלו לצדיקים וטובים: מד שלא יביאני יצה"ר אל עצבות ודאגה ומ"מ לא אוכל ללמוד: מה כל זה בתמורה דף ט"ז ע"ש: א אם היה נאמר אהבה רבה הייתי אומר כך: ב נ"א כתר כדאי' בשבת בשעת מ"ת כתר ס"ר מלאכים וקשרו לכ"א מישראל ב' כתרים מזיו השכינה וע"י אותו הקשר היו מגיעים מסוף העולם ועד סופו: ג כמש"ה אני אמרתי אלהים אתם וגו': * כעין הברכה שברכם יעקב אבינו וכתיב בתריה אשריך ישראל הרי שהקב"ה

ואף כשעמד עמוס הנביא ובקש על ישראל רחמים מלפני הקב"ה. אמר לפניו רבש"ע אם אין בעולם כמו יעקב [ד] יחרב כל העולם כולו אבינו [ה] שבשמים יהא שמך הגדול מבורך לעולם ולעולמי עולמים. תהא לך קורת רוח מישראל עבדיך בכל מקומות מושבותם שלא הגעת לעבדך עמוס הנביא עד שענית אותו מיד שנאמר (עמוס ז) כה הראני אדני ה' והנה [ו] יוצר גובי בתחלת עלות הלקש והנה לקש אחר גזי המלך והיה אם כלה לאכול את עשב הארץ ואומר אדני ה' סלח נא מי יקום יעקב כי קטן הוא נחם ה' על זאת לא תהיה אמר ה'. זו היא [ז] שיטה הראשונה ובשיטה שניה מה הוא אומר כה הראני אדני ה' והנה קורא לריב באש וגו' ואומר אדני ה' חדל נא מי יקום יעקב כי קטן הוא נחם ה' על זאת גם היא לא תהיה אמר אדני ה' הרי לך שהקב"ה היה * גילה על ידי עמוס הנביא שתי פעמים אמר הקב"ה לעמוס לא כתבתי בתורתי על ידי משה רבך (דברים לג) אשריך ישראל מי כמוך עם נושע בה' וגו' מכל מקום בין רשעים בין כשרים במעשה מה הוא אומר (מלאכי ג) זכרו תורת משה עבדי אשר צויתי אותו בחורב וגו' לפי שבימי הושע בן בארי ובימי יואל ובימי עמוס ובימי מיכה המורשתי ובימי שאר כל הנביאים לא היו יודעין לשפוך רחמים ולבקש תחנונים על ישראל כמה ששפך משה רבן לכך נאמר זכרו תורת משה עבדי וכי תורת משה היא והלא שלך היא [ח] ששעשעת עמה תתקע"ד דורות קודם שנברא אדם וצרפת אותה ונתת אותה לישראל אלא מת"ל זכרו תורת משה עבדי אלא הואיל ועמד בתפלה ד' וה' פעמים והציל את ישראל מן המיתה העלה עליו הכתוב כאלו כל התורה כולה של משה היא לכך נאמר זכרו תורת משה עבדי וגו'. אבל מה הוא אומר בימי מלכי ישראל ובימי מלכי יהודה הגדולים הולכים ויושבים לפני המלכות ונותן הפחות את עיניו במי שהוא גדול ממנו ואומר לו אעפ"י שאתה אומר כהלכה ואני איני אומר כהלכה יעברו דבריך ויתקיימו דברי אפי' כל העולם כולו יחרב. וכן בדורות האחרונים עליהן הוא אומר (עמוס ט) בחרב ימותו כל חטאי עמי האומרים לא תגיש ותקדים בעדנו הרעה ואחריו מה כתיב ביום ההוא אקים את סכת דוד הנופלת וגדרתי את פרציהן והריסותיו אקים ובניתיה כימי [ט] עולם. ד"א נזכירה דודיך מיין טוב הזכרת ד"ת ודברי חכמים בכל חדרי מקומות מיין ישן למלך בחדרי חדרים לכך נאמר נזכירה דודיך מיין. הביאני המלך חדריו זה אחד מאלף אלפי אלפים ורבי רבבות של חדרי חדרים שיש להקב"ה בתורתו ואמר אל משה שיאמר להן לישראל שנאמר ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד [י] לאמר. ד"א ויקרא אל משה מכאן אמרו כל ת"ח שאין בו דעה [יא] בהמה טובה ממנו תרע לך שכן הוא צא ולמד ממשה רבינו אבי החכמה אבי הנביאים והוציא את ישראל ממצרים ועל ידו נעשו נסים ונפלאות בארץ מצרים ובארץ חם ונעשו על ידו נוראות על ים סוף ועלה לשמי מרום והוריד התורה מן השמים ועסק במלאכת המשכן ואפי' הכי לא נכנס לפני ולפנים עד שקרא לו לכך נאמר ויקרא אל משה. ד"א ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר ולהלן הוא אומר (שמות ג) וירא ה' כי סר לראות ויקרא אליו אלהים מתוך הסנה בסנה [יב] הפסיק אליו בו וכשהוא מדבר באהל מועד אין בו הפסקה כמו בסנה משל למה"ד למלך שכעס על עבדו וחבשו בבית [יג] האסורים כשהוא מצוה את השליח אינו מצוה אותו אלא כבחוץ אבל באהל מועד שהוא שמח בבניו ובבני ביתו והם שמחים בו כשהוא מצוה את השליח אינו מצוה אותו אלא מבפנים כמו שהושיבו בין ברכיו כמו אדם עם בנו לכך נאמר ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר דבר אל בני

ישועות יעקב

מבכת הבכירים והצדיקים: ד בתמים: ה קן הם דברי אליהו עצמו: ו פרצהו פורעניות האחרונה והנה לקש הוא זומה אחר שגוזו תבואת המלך. רש"י: ז ענין ואופן ראשון: * פראה וגילה לו שהוא מרחם על ישראל: ח המש"ם זאחיה שעשועים יום יום והוא לשון נחת ושעשוע: ט כימי משה: י ר"ל שיאמר לישראל: יא גי' הילקוט ומ"ד נבלה וכן באבות דר"נ פי"א אר"ע כל ת"ח המגביה א"ע בד"ת הוא דומה לנבלה מושלכת בדרך כל עובר ושב מניח ידו על חוטמו ומתרחק ממנה והולך שנאמר אם נבלת בהתנשא ע"כ ועיין במ"כ: יב בילקוט גי' הפסיק בין קריאה לדיבור ר"ל דלא כתיב ויקרא למשה אלא ויקרא אליו מתוך הסנה ואח"כ ויאמר משה משה וגו' והפסיק אליו בין קריאה לדיבור: יג זה פרעה שגזר לחבשו במכות ונתן סוהרו בבית האסורים ע"כ:

בני ישראל ואמרת. אלהם אדם וגו' אדם זה לשון אחוה לשון [יד] עתירה לשון ריעות וכן [טו] אמר הקב"ה ליחזקאל הכהן בן אדם כלומר בן אנשים כשרים וצדיקים וגומלי חסדים [טז] שמבזין את עצמן על כבודי ועל כבודן של ישראל כל ימיהן. ד"א למה"ד למלך [יז] שסרחה עליו אשתו ובניו ועמד המלך ודחפן והוציאן להוץ מביתו. לאחר כבאן שלח והביא בן אחד מאצלה ואמר לו בן פלונית בא ואראך את ביתך ובית שבניתי לך ולאמך כלום פחת כבודי או הבית שבניתי לאמך לכך נדמה יחזקאל שנא' (יחזקאל א) ויהי בשלשים שנה וגו' ואני בתוך הגולה וגו' היה דבר ה' אל יחזקאל בן בוזי הכהן וגו'. זו שיטה הראשונה ובשיטה שניה כה הוא אומר (שם) וארא והנה רוח סערה באה מן הצפון וגו' ומתוכה דמות ארבע היות וגו' כל הענין מאחר שהראה הקב"ה ליחזקאל את כבודו אמר לו הקב"ה [יח] בן אדם זהו כבודי שהגבהתי [יט] אתכם למעלה מן העכו"ם כלום [כ] פחת כבודי ובית שבניתי לכם שנא' (שם מג) אתה בן אדם הגד את בית ישראל את הבית וגו' זאת תורת הבית על ראש ההר כל גבולו סביב וגו'. שמא האמר אין לי מי שעובד אותי והלא כבר יש לי ארבע מאות ותשעים [כא] וששת אלפים רבבות של מלאכי השרת שהם עומדים ומקדישין שמי הגדול בכל יום תמיד מיציאת החמה עד שקיעת החמה ואומרים לפני ק' ק' ק' ה' צבאות וגו' ומשקיעת החמה ועד יציאת החמה אומרים ברוך כבוד ה' ממקומו ואצ"ל שבעים לשונות שבארץ מפני מה אתם עושים דברים מכוערים ודברים שאינן ראויים ומבעטין אתם ביסורין הבאים עליכם אבל מה אעשה הריני עושה בעבור שמי הגדול לבלתי [כב] החל. דבר אל ב"י ואמרת אלהם אדם כי יקריב מכם קרבן לה' למה לא נאמר כאן כמה שנאמר להלן (שמות יב) ויקחו להם איש שה לבית אבות וגו' אף כאן לכתוב איש כי יקריב מכם למה נאמר אדם להביא את הגר מכם פרט למומר לע"ז שהוא אינו מביא עולות אמר רשב"ג שבעה דברים התקינו ב"ד וזה אחד מהן [כג] מי ששלח את עולתו ממדינת הים אם שלח עמו נסכים קרבים משלו ואם לאו קרבין משל ציבור. וכן גר שמת והניח זבחים אם יש לו נסכים קרבים משלו ואם לאו קרבין משל ציבור. והנאי ב"ד על כ"ג שמת שתהא מנחתו קרבה משל ציבור רבי יהודה אומר משל יורשין. ושלמה היתה קרבה. ועל המלח ועל העצים שיהיו הכהנים נאותים בהן ועל הפרה שלא יהיו מועלין באפרה. ועל הקנים פסולות שיהיו באות משל צבור רבי יוסי אומר [כד] המספק את הקנים (נוסחא ישנה כאילו מספק את הסלתות) הוא מספק את הפסולת. פעם א' הייתי מהלך בדרך מצאני אדם א' והיה בא אלי כמו שבא על חבירו בזרוע. ואמר לי אתם אומרים [כה] ז' נביאים עמדו לעכו"ם והן [כו] מעידין בהן שירדו לגיהנם. אמרתי לו בני כך אמר לי כשבעה נביאים ואילך יכולין העכו"ם לומר התורה לא נתנה לנו ועדיין לא העידו בנו בפני מה אנו יורדין לגיהנם. אמרתי לו בני כך שנו חכמים במשנה. גוי עכו"ם שבא להתגייר פושטין לו יד להכניסו תחת כנפי [כז] השכינה (נ"י מכאן ואילך גרי הדור מעידין בדור). מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם. אם נאמר מן הבהמה למה נאמר מן הבקר ומן הצאן ואם נאמר מן הבקר ומן הצאן למה נאמר מן הבהמה. מכאן אמרו מקבלין מיני זבחים מרשעי [כח] ישראל בשביל להכניסן תחת כנפי השכינה. חוץ [כט] ממומר ומנסך יין ומחללי שבתות בפרהסיא. ברוך המקום ברוך הוא [ל] שכפר את עצמו עם הצדיקים. אדם קיים מה שכתוב בתורה להקריב קרבן. והעלה [לא] שור על

גבי

ישועות יעקב

יד נ' בקצה כמו ויעתר יצחק ובילקוט ל"ג ליס : טו ילקוט יחזקאל דף ס"ט ע"א : טז ר"ל דלכך נקרא ג"כ בן בוזי : יז מפרש בע"א למה נקרא בן אדם ... בן של כנ"י שנקרא אדם : יח קודם שחטאו נגעו : כ לפי' אחר שגלו : כא גרסת ידי משה הל"צ כמנין לנאות חסר ו' : כב שלא יתחלל שמי בין העכו"ם : כג משנה ו' פרק ז' דשקלים ובמנחות דף כ"א וע"ש בפי' הר"ב ותוי"ט : כד אותו שספק דמים עם הגזבר למכור להם כל הקנים הנצרכים הוא חייב להחליף אם נמצא קן פסולה ועיין בפי' הר"ב : כה בפרק קמא דב"ב קחשיב להו וכן בכת"י פי"א : כו מעידין בהם כמו העד העד בהם ולכך יורדים לגיהנם שהרי מוסרים הם : כז ויש להם ממי ללמוד : כח וזהו מן הבהמה מן רשעים הדומין לבהמה ובהמה כמוהם להם : כט עיין בחולין דף ה' : ל הרמה עצמו אלוהן בסיפורת כדלקמן אשרי תמימי דרך וכתיב בעור המים פטלו נג"ש . מ"כ : לא בכה פרק ב' :

גבי המזבח. שנאמר (תהלים סט) משור פר מקרין מפרים. נח קיים מה שכתוב בתורה להקריב קרבן. שנא' (בראשית ח) ויבן נח מזבח לה' וגו'. אברהם [לב] קיים כל מה שכתוב בתורה. שנאמר (שם כו) עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרתי מצותי חקותי ותורותי. יצחק קיים כל מה שכתוב בתורה. והושלך לפני אביו כשה לטבח. שנאמר (בראשית כב) ויעקד את יצחק בנו וגו'. יעקב קיים כל מה שכתוב בתורה שנא' (שם לה) ויאמר יעקב וגו' הסירו את אלהי הנכר וגו'. יהודה קיים מ"ש בתורה מצות יבום שנא' (שם לח) ויאמר יהודה לאונן בא אל אשת אחיך ויבם אותה וגו'. יוסף קיים כל התורה כולה כבד את [לג] אביך לא [לד] תרצח לא תנאף לא תגנב לא תענה לא תחמד. התורה לא ניתנה להם והם קיימו אותה מאליהן. לפיכך אוהבן הקב"ה אהבה גמורה. והשוה את שמן לשמו הגדול. עליהן הוא אומר (תהלים קיט) אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת ה' וגו' ואומר (דברים לב) הצור תמים פעלו וגו' ואומר (שמואל ב כב תהלים יח) האל תמים דרכו אמרת ה' צרופה וגו'. ושחט את בן הבקר לפני ה' (ויקרא א) ובאיל [לה] הוא אומר (שם פסוק יא) ושחט אותו על ירך המזבח צפונה לפני ה'. אמרו [לו] אותו היום שעקד אברהם את יצחק בנו על גבי המזבח. התקין הקב"ה שני כבשים אחד שחרית ואחד ערבית. שנא' (שמות כט) את הכבש האחד תעשה בבוקר וגו'. וכל כך למה. שבשעה שישראל מעלין את התמיד ע"ג המזבח וקורין את המקרא הזה צפונה לפני ה' זוכר [לז] הקב"ה עקדת יצחק. ד"א צפונה לפני ה' כנגד אברהם יצחק ויעקב שהן צפונין לפני ה'. ומנין לך לשון הזה. שנאמר (ש"ה ח) חדשים גם ישנים דודי צפנתי לך. חדשים זה חבורתו של משה וחבורתו של יהושע וחבורתו של דוד וחבורתו של חזקיהו מלך [לח] יהודה. וישנים חבורתו של עזרא ושל הלל הזקן ושל ריב"ז ושל רבי מאיר וחבריו. עליהן הוא אומר חדשים גם ישנים דודי צפנתי לך. [לט] מפני מה הוא אומר בשור וקרבו וכרעיו ירחץ במים (פסוק יג) מה בין איל לשור שור חסר [מ] שתי וערב. איל אינו חסר שתי וערב. ומפני מה נאמר באיל הקרבה שנ' והקרב והכרעים וגו' והקריב הכהן את הכל והקטיר המזבחה וגו' ובשור לא נאמר הקרבה שנ' וקרבו וכרעיו ירחץ במים והקטיר וגו' ואמרו חכמים למדנו הקרבה מן האיל אל השור אמרתי להם [מא] רבותי י"ב נשיאים עמדו לחנכת המזבח והעלו עולה לזה ולזה חטאת לזה ולזה שלמים לזה ולזה ונאמר שם הקרבה בשור ואיל וכאן נאמר הקרבה באיל ולא נאמר הקרבה בשור. ולמה כדי שלא יאמר אדם בעצמו אלך ואעשה דברים מכוערים ודברים שאינן ראויים ואביא שור שיש בו בשר הרבה ואעלה אותו ע"ג המזבח. מה אם ישא הקב"ה לו פנים. אלא יעשה אדם מעשים טובים וילמד תורה ויביא איל שהוא כחוש בבשר וכולו לאשים ויעלהו עולה ע"ג המזבח והריני עמו ברחמים מקבלו בתשובה לכך נאמר [מב] הקרבה באיל ולא נאמר הקרבה בשור. שתי מנחות הם שנא' (שם ב) ואם מנחה על המחבת וגו' ואם מנחת מרחשת וגו' ובשתיהם הוא אומר והבאת וגו'. ומה בין מחבת למרחשת כזו [מג] תובלל בשמן. וזו [מד] תעשה בשמן כל צרכה. שכך שנו חכמים במשנה מרחשת

ישועות יעקב עמוקה

לב א"י עירוב תבשילין : לג כשבאו לבכה לאחיו אמר הנני אע"פ שידע באחיו ששונאין אותו מדרו לכבוד אביו : לד שאשת פוטיפרע רצתה להרוג בעלה כדי שיבעט יוסף אליה והוא מיחה בידה כדאיתא ברבה פ' וישב סוף דבר הנואף עובר על כל י' דברות כדאי' ברבה פ' נשא : לה זכה לאילו של יצחק : לו ילקוט ויקרא דף כ"ח ע"ב : לז וגרס בילקוט. ויקרא דף כ"ח ע"ב מעיד אני עלי ש"ו בין גוי בין ישראל בין איש בין אשה בין עבד בין שפחה קורא את המקרא הזה צפונה לפני ה' הקב"ה זוכר עקידת יצחק בן אברהם : לח ועיין בילקוט (שם) ג"א : לט ילקוט ויקרא די קס"ז ע"ג : מ ז"ל הבעל הטורים בבן בקר כתיב וקרבו וכרעיו ובצאן כתיב והקרב והכרעים והי' נהגא דבי אליהו לפי שכשמהלכת בהמה דקה מגבהת כרעים כמו שתי וערב אבל בהמה גסה מגבהת כרעיה לצדדין ולכך בהמה דקה שהיא מהלכה בשתים וע"כ נותנה ג"כ משונה מבהמה גסה בבן בקר לא כתיב אלא והקטיר ובצאן כתיב והקריב והקטיר לפי שהצאן הוא מועט ומקריב ומקטיר הכל בפעם א' עכ"ל ולפיכך כתב בהם הקרב והכרעים כאלו אינם מיוחדים לו כי השתי וערב הוטבת כי יתן גם המקרא נשתנה מפני השתי וערב ע"כ : מא בילקוט ג' רבותי עשר אני פתח בשות רגליכם אומר לפניכם דבר אחד י"ב כו' : מב פי' האיל אע"פ שהוא קטן אם הוא עוסק בתורה ובמצות ומע"ט מתקרב אל הקב"ה ונקרא קרבן ודורון ולא ע"י שור אם עושה דברים מכוערין : מג אבל מנחה כתיב בלולה בשמן : מד ואבל מרחשת כתיב בשמן תיעשה :

עמוקה [מו] ומעשיה רוחשין מחבת [מז] צפה ומעשיה קשין . כיצד שלא יאמר אדם בעצמו אלך ואעשה דברים מכוערים ודברים שאינן ראויין ואביא מנחת מחבת בלולה בשמן על אהבתי שאני אוהב את המקום . אמר לו הקב"ה בני מפני מה לא בללת מעשיך בדברי תורה ובמע"ט . שאין שמן אלא תורה . ואין שמן אלא מעשים טובים . שנאמר (ש"ה א) לריח שמניך טובים שמן תורק שמך . על כן עלמות אהבוך אפי' העכו"ם [מח] מכירין בחכמה בבינה בדעת ובהשכל ומגיעין לגופה של תורתך היו אוהבין אותך אהבה גמורה. בין כשהוא טוב להם בין כשהוא רע להם . לכך נאמר על כן עלמות אהבוך . ד"א על כן עלמות אהבוך אלו ימות העולם . אמר כמה שנים נקרא עולם . הוי אומר ג' שנה נקרא עולם. שנ' (ש"א ב) וחנה לא עלתה וגו' וישב שם עד עולם. ג' שנה שנא' בשמואל הרמתי נקרא עולם וג' שנה שנא' בעבד עברי נקרא ג"כ עולם שנאמר (שמות כא) ועבדו לעולם . (נמצא משנברא העולם עד עכשיו [מט] תשעים עולמות וצ"ד שנים) . לכך נאמר עלמות אהבוך . ד"א על כן עלמות אהבוך. קרא אדם ולא שנה עדיין בחוץ הוא עומד. שנה ולא קרא עדיין בחוץ הוא עומד. קרא ושנה ולא [נ] שמש ת"ח. דומה כמי שנתעלמה ממנו תורה. שנא' כי אחרי שובי נחמתי ואחרי הודעי וגו' (ירמיה לא). אבל קרא אדם תורה נביאים וכתובים ושנה משנה מדרש הלכות ואגדות ושימש ת"ח אפי' [נא] מת או נהרג על התורה הרי הוא בשמחה לעולם בעוה"ב. לכך נאמר עלמות אהבוך.

[נב] מרחשת עמוקה ומעשיה רוחשין . כיצד יש בו דוגמא באדם . אדם שיש בו תורה ונזהר בעצמו שלא יבא לידי חטא ועון . אמר לו הקב"ה בני ברוך אתה ותהא לך קורת רוח בעולם וישמרו ויטמנו ד"ת בפיך לעולם. אשרי אדם שיש בידו ד"ת ושמורין בידו ויודע להשיב בהן תשובה במקומו . עליו הוא אומר מים עמוקים [נג] עצה בלב איש וגו' (משלי כ) ואומר (תהלים קל) [נד] ממעמקים קראתיך ה'. זאת תורת העולה. וזאת תורת המנחה. זאת תורת החטאת . וזאת תורת האשם. וזאת תורת השלמים . מה בין אלו לאלו שאלו [נה] יתירות אות אחת ואלו חסר אות אחת . ועוד למה נאמר זאת תורת העולה ולא נאמר זאת העולה סתם . כדי שלא יאמר האדם בעצמו אעשה דברים מכוערים ודברים שאינן ראויין ואביא עולה שכולה לאשים ואעלה ע"ג המזבח. מה אם ישא פנים אלא יעשה אדם מע"ט וילמוד תורה לשמה ויביא מנחה שהיא בסלע או באיסר ויעלהו ע"ג המזבח והריני עמו ברחמים ומקבלו בתשובה לכך נאמר זאת תורת העולה חסר אות אחת. וזאת תורת המנחה יתירה אות אחת ולכך כתיב זאת [נו] תורת העולה ולא נאמר זאת העולה . ולמה נאמר זאת תורת החטאת. כדי שלא יאמר האדם בעצמו אלך ואעבוד ע"א ואביא חטאת ואתכפר בה . ושנו חכמים במשנה האומר אחטא ואשוב אין מספיקין בידו לעשות תשובה. לכך נאמר זאת תורת החטאת ולמה נאמר וזאת תורת האשם כך אמר הקב"ה לישראל בני אני אמרתי לכם אין חפצי אלא [נז] בברכה ובמי שאין בו עבירות. וחזרתי בו בדברי אפי' יעשה אדם מאה עבירות או למעלה מזו ויחזור ויעשה תשובה וישפיל את עצמו לארץ ויראה א"ע כאלו הוא חציו זכאי וחציו חייב ויראה את עצמו כאלו חייב באשם תלוי בכל יום . הריני עמו ברחמים ומקבלו בתשובה ואתן לו בנים של בעלי קומה ועוסקי בתורה ומקיימי מצות [נח] ויטמנו ד"ת בפיו לעולם.

שנאמר

ישועות יעקב

מו שהתוך שהכלי עמוק שהמנה נסתר ואין האור שורפה וכל דבר רך מראה כרוחש ומנענע : מז שבמחבת אינו עמוק והמנחה שבתוכה קשה שהאור שורף הכל לפי שהיא נפה עיין בילקוט ויקרא דף ק"ב נ"א : מח ר"ל אם היו מכירים כו': מט אינו דברי אליהו עצמו כי מכאן משמע שהיה שנת תקל"ד לאלף החמישי והספר הזה חבר כמה שנים קודם חתימת התלמוד שהיה קודם אלף החמישי בידוע רק מדברי המעתיק הוא וגם אינו מכוון לחשבון הנז' דצ"ל שהיה שנת ה"ש לאלף החמישי והחשבון לא טעות הוא או שמא שני מעתיקים כתבו כך ולא היו בזמן אחד : נ התלמוד בכלל נק' שימוש ת"ח כי הוא מפרש את המשנה והתורה הלכה מתוך המשנה נקרא מגלי עולם כי נתעלם ממנו שורש ומקור הדין ולכך דומה כמי שנתעלמה ממנו תורה שנא' כו' ר"ל אחרי שובי להתעסק בתלמוד נחמתי על שלא עסקתי בו בילדותי : נא דרש עלמות כמו על מות ל' מיתה ול' עולם : נב גי' הילקוט מחבת נפה ומעשיה קשים : נג התורה היא במחשבתו ועמוק בלבו ובפיו מרחש ד"מ דומה למנחת מרחשת : נד ר"ל שגם התפלה צריך להיות מעומק הלב : נה שכתוב בהם חלם בוא"ו וכאלו כתוב ואת : נו לומר לך שהקב"ה חפץ בתורה ומע"ט יותר מן קרבנות וכן לקמן גבי חטאת : נז בתורה ומע"ט כמו את הברכה אשר תשמעו וגו' : נח יהיו ד"ת שנונים בפיו ולא ישכחם :

שנאמר (ישעיה נג) וה' חפץ דכאו החלי אם תשים אשם נפשו יראה זרע יאריך ימים וחפץ ה' בידו יצלח. אמר הקב"ה לישראל בני אל תאשימוני שאני חפץ בחולה הזה שאינו לא מן החיים ולא מן המתים אלא ישפיל אדם עצמו. כמו שנאמר אם תשים אשם נפשו כמו שאמרו חכמים יביא אשם ויכפר על נפשו בודאי יראה זרע ויאריך ימים ותלמודו מתקיים בידו שנאמר וחפץ ה' בידו יצלח. ד"א יראה זרע בעולם הזה ויאריך ימים בעוה"ב לכך נאמר זאת תורת האשם. ולמה נאמר וזאת תורת זבח השלמים. כך אמר הקב"ה לישראל בני עשו רצוני ומעשים טובים והביאו שלמים שכולה לבעלים ואין מהם ע"ג המזבח אלא דמים ואימורים והריני עמכם בשמחה לעולם ולכך נאמר חאת תורת זבח השלמים. אבל כשאין ישראל [יט] במדינה נאמר בהן (ירמיה ז) כה אמר ה' צבאות אלהי ישראל עולותיכם ספו על זבחיכם ואכלו בשר כי לא צויתי וגו' כי אם הדבר הזה צויתי אותם לאמר שמעו בקולי וגו'. ואומר (הושע ו) כי חסד חפצתי ולא זבח ודעת אלהים מעולות וכך אמר הקב"ה לירמיהו. לך אמור להם לישראל. עד מתי אתם טוענין דברים מבוערין ודברים שאינן ראוין ואומרים אתם עלי [ס] מזיד עשה את אבותינו ואותנו בכל דרכינו. שנאמר (ירמיה א) כי הנני קורא לכל משפחות ממלכות צפונה וגו' ודברתי משפטי אותם על אשר עזבוני וגו'. לכן אמר הקב"ה [סא] לירמיהו (שם ג) הלוך וקראת את הדברים האלה צפונה ואמרת שובה משובה ישראל נאם ה' לא אפיל פני בכם כי חסיד אני נאם ה' לא אטור לעולם:

פרק שביעי

הרי הוא אומר (קהלת ט) טובה חכמה מכלי קרב גדול [א] פיכטון שעשה אלישע יותר מכל המלחמות שעשה יורם בן אחאב שנא' (מלכים ב ו) ויאמר מלך ישראל אל אלישע בראותו אותם האכה אכה אבי ויאמר לא תכה וגו' ויכרה להם [ב] כרה גדולה ויאכלו וישתו וישלחם וגו' ולא יספו עוד גדודי ארם לבא בארץ ישראל הא למדת שגדול פיסטון שעשה אלישע יותר מכל המלחמות שעשה יורם לכך נאמר טובה חכמה מכלי קרב. [ג] כיוצא בדבר אתה אומר שאמר המלך דוד (תהלים קיט) ראש דברך אמת וגו' וכי מה ראה דוד המלך לשבח את הקב"ה בלשון אמת אלא שדן בעצמו ואמר כשם שהקב"ה בעצמו נקרא אמת שנאמר (ירמיה י) וה' אלהים אמת וגו'. ואומר נשבע ה' לדוד אמת (תהלים קלב) כך אין אני משבחו אלא בלשון אמת לכך נאמר ראש דברך אמת. כיוצא בדבר אתה אומר (שמואל ב כ"ד וד"ה א כא) ודבר ה' אל גד הנביא חוזה דוד לאמר וגו' שלש אנכי נוטל עליך בחר לך אחת מהם וגו'. ויאמר דוד אל גד צר לי מאד נפלה נא ביד ה' כי רבים רחמיו וגו'. באותה שעה אמר דוד ברעתו אם אומר אני תבא רעב יהיו ישראל אומרים מפני שהוא בוטח באוצרותיו לפיכך לא אומר שיבא רעב ואם אני אומר תבא חרב יהיו ישראל אומרים מפני שהוא בוטח על גבוריו לפיכך לא אומר שתבא חרב אלא לא אשאל רק דבר שהכל שוין בו עניים ועשירים זקנים ונערים שנאמר ויאמר דוד אל גד וגו' נפלה נא ביד ה' וגו' כיד ויתן ה' דבר בישראל וגו' וישלח ידו המלאך ירושלים לשחתה ובהשחית ראה ה' וינחם וגו' וישא דוד את עיניו וירא את מלאך וגו' ויפול דוד והזקנים מכוסים בשקים על פניהם באותה שעה נשא דוד את עיניו וראה את עונותיהם של ישראל גדודים וצבורים מן הארץ ועד השמים לכך נאמר וישא דוד את עיניו וירא את מלאך ה' עומד בין הארץ ובין השמים באותה שעה ירד מלאך משמי מרום והרג את גד [ד] החוזה ואת ארבעת בניו של דוד ואת הזקנים אשר היו עם דוד. כיון שראה דוד חרבו

של

ישועות יעקב

יט בארץ ישראל: ס כאלו במזיד עברו על התורה והם לא חטאו רק בשוגג: סא שיאמר להם שישובו ויקבלם בתשובה ולא יטור לעולם: א בערוך פי' מל' מצרבי מלחמה ור"ל שגלה בחכמתו ועיין ילקוט מלכים דף ל"ו ע"א ומהר"ש לאנדיו גרס פסקן ומפרש לשון שלום או לשון הפסק שנפסקו המלחמות יותר ע"י מע"י כלי קרב: ב לשון תקון סעודה רש"י ומהר"ש לאנדיו גרס ואין כרה אלא לשון שלום כאדם שאומר לחבירו שלום עליך כירי ועיי"ש: ג שביחס טובה חכמתו של דוד בשבח את הקב"ה במלת אמת שהיא טובה מכל כלי קרב שבעולם אמת עושה משפט בגולתו וכן במה שאמר נפלה נא ביד ה' שהיא טובה חכמתו כדלקמן: ד כתב הזיקוקין בשי' תמוה מאד ושלא כתיב אחר וינחם ה' על הרעה ויאמר למלאך המשחית וגו' הרף ידך ויבא גד אל דוד ויאמר לו הקם לה' מזבח בגורן וגו' א"כ

של מלאך המות באותה שעה נכנס בו ה רתת ושוב לא היה בו כח וחמימות שנאמר ויכסוהו בבגדים ולא יחם לו הרי הוא אומר גלמי ראו עיניך ועל ספרך כלם יכתבו וגו'. ברוך המקום ב"ה שהבטיח את אבותינו וקיים את הבטחון לבניהם. כשם שהקב"ה יהי שמו הגדול מבורך לעולם ולעולמי עולמים הבטיח את אבותינו שהוא מגלגל ומעביר את חטאתינו ואינו משמר קנאה ונקמה בלבבו לעשות משפט בכל ישראל בכל מקומות מושבותם וד"ת לא ימנע מהם כן הוא מקיים את הבטחון הזה. אבל הקב"ה משמר קנאה ונקמה בלבבו כדי לעשות משפט ברשעי עכו"ם מנין לך תדע לך שכן הוא צא ולמד מפרעה וכל מחנהו כולן כמו שהם כולם קנאו ונקמו בהן בישראל כמו כן הקב"ה נתקנא ונתנקם בו בפרעה ובכל מחנהו צא ולמד מיום שנברא העולם ועד אותה שעה הוא נותן לכל אחד שכרו בין טוב ובין רע שנאמר (ירמיה לב) גדול העצה ורב העליליה אשר עיניך פקוחות על כל דרכי בני אדם לתת לאיש כדרכיו וכפרי מעלליו וגו'. ואומר חלילה לאל מרשע וגו' כי פועל אדם ישלם לו וגו' (איוב לד) ואומר (נחום א) אל קנא ונוקם ה' וגו' נוקם ה' לצריו ונוטר הוא לאויביו וגו'. ומה נשתנה מצרים מכל מדינות העכו"ם כולם שנכנסו ישראל לתוכן משום שבאותה שעה היו שולטין המצרים מסוף העולם ועד סופו. והיו מלוכלכין בעבירות הרבה ואין לך אומה בעולם שהיא היתה שטופה בדברים מכוערים ודברים שאינן ראויין והשודין בכשפים ובזימה ובכל מעשים רעים אלא המצרים בלבד. לפיכך בא להם למצרים תקלה על ידם של ישראל והקב"ה מבקש לעשות קורת רוח לשמו הגדול בהן במצרים. משל למלך שהיה יושב ומשמר וממתין ומצפה מחנות אלפים שהיו עוברים לפניו עבר המלך לפני מחנהו ולא עמדו לפניו שוב עבר אחר מחנהו ולא היה להם כלי זיין ועמד עליהם והרגן שנאמר (ישעיה יט) משא מצרים הנה ה' רוכב על עב קל ובא מצרים ונעו אלילי מצרים מפניו ולבב מצרים ימס בקרבו וגו' ונלחמו איש באחיו וגו' (נ"י נואלו שרי צוען ואומר ה' מלך בקרבה) ואומר אך אוילים שרי צוען וגו' ונגף ה' את מצרים ואף לעתיד לבא עתידין כל העובדי כוכבים להכשל בהן בישראל שנאמר (זכריה יב) והיה ביום ההוא אשים את ירושלים אבן מעמסה לכל העמים וגו' אכה כל סוס בתמהון ורוכבו בשגעון וגו'. עשר מכות הביא הקב"ה על המצריים וכולן לא בא עליהן אלא בשביל הדברים שהיו חושבין על ישראל לעשות לפי שכל דבריו של הקב"ה אמת מדה כנגד מדה ואין מדה רעה יוצאת מלפניו אלא מדות טובות ובשביל מעשיהן המקולקלין של בני אדם מדה רעה יוצאת עליהם ואלו הם. דם צפרדע כנים ערוב דבר שחין ברד ארבה חשך מכת בכורות ו דם מפני מה בא עליהם מפני שהיו רואים את ישראל טובלין מטומאתן ומתכבסין מטותיהן ובנות ישראל טובלות מן הנדה ומן תשמיש המטה מה עשו המצריים ארזו עליהן את המים שלא יטבלו ולא יבאו זה על זה ולא יפרו וירבו לפיכך הפך הקב"ה את מימיהם לדם שנאמר הפך את ז מימיהם לדם וימת את דגתם (תהלים קה) והיו המצריים אומרים להם לישראל תן לנו מים משלכם נתן לו מים והיה נעשה דם ואמר לו שתה אתה והיה ישראל שותה מים והיה המצרי אומר לישראל נשתה אני ואתה מכלי אחד ונהלקו המים בכלי מים לישראל ודם למצרי לקיים מה שנאמר (שמות י) למען תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי במצרים וגומר. וידעת כי אני ה' נאמן לשלם שכר טוב לצדיקים ודין פורענות לרשעים. ח צפרדע מפני מה בא עליהם. מפני שהיו אומרים להן לישראל. צאו והביאו לנו שקצים ורמשים ונשחק עמהם כמו שאנו רוצים. לפיכך הביא הקב"ה את הצפרדעים עליהם עד שנשמע קולם מתוך כרסם של מצרים שהיו אומרים ט קוקו ולא עוד זה לבד אלא

ישועות יעקב

משמע שנפסק הדבר ועדיין נד חי. ועיי' בפ' הרואה : ה בארקי ר"א שלקח כמלאך חרבו וקנחה בטליתו של דוד והיו כל איבריו מרתתין עד יום מותו : ו ילקוט ואדא דף נ"ג ע"ג : ז ר"ל כל מימי מצרים בכלל ולכך לא הביא ראיה מן התורה כי לא נזכר שם רק מי היאור : ח ובילקוט ג' בשם התד"א מה"ל בעלים ובהכניס אלא מלמד שאפי' ע"ז שלכם היו כ[illegible]ין ומוציאין דם שנאמר (ירמיה ב') אומרים לעץ אבי אתה ולאבן את ילדתני : ט כך ג' בשמעוני ומגרש

אלא כשהיו הולכין לבית הכסא היו הצפרדעין יוצאין ונושכין אותן בנקביהן ואין לך בושה יותר גדולה מזו שנאמר (שמות ז) ושרץ היאור צפרדעים ועלו ובאו בביתך ובחדר משכבך ועל מטתך ובבית עבדיך ובעמך ובתנוריך ובמשארותיך ובכה ובעמך ובכל עבדיך יעלו הצפרדעים ואמר לו פרעה למשה בכשפים אתה בא אלי אקרא לתינוקות של בית רבן ויעשו גם הם כיוצא בה: מיד ויקרא גם פרעה לחכמים ולמכשפים ויעשו גם הם כך כמו שמשה ואהרן עשו צפרדעים כן עשו המצרים צפרדעים מכאן ואילך אין כל העולם כלו יכולים לבראות בריה שהיא פחותה 'מכעדשה כתוב אחד אומר ושרץ היאור צפרדעים וכתוב אחד אומר ותעל הצפרדע כיצד יתקיימו שני כתובים הללו. רבי עקיבא אומר צפרדע אחת היתה והיו מצרים מכין אותה והיו מנשרין ממנה צפרדעים עד שנתמלא כל הארץ צפרדעים א"ל רבי אליעזר המודעי מה לך אצל אגדה כלך מדברותיך וכלך אצל נגעים ואהלות אלא הרבה מיני צפרדעים הביא עליהם הקב"ה ומאי ותעל הצפרדע צפור דיע שיש בה דיעה בשעה שהעופות הם צמאין ובאין לשתות מן היאור ומן האגמים קוראין אותם ואומרים להם בואו ושתו אל תתיראו עליהם הוא אומר (תהלים קד) המשלח מעינים בנחלים בין הרים יהלכון ישקו כל חיתו שדי וגו' עליהם עוף השמים ישכון וגו'. כנים כפני מה הביא עליהם מפני ששמו את ישראל מכבדי דרכים ובתים ושדות חוצות ורחובות האיש היה מכבד בית האשה והאשה מכבדת בית איש לפיכך הפך הקב"ה את עפר מצרים לכנים שנאמר (שמות ח) ויט אהרן את ידו במטהו ויך את עפר הארץ ותהי הכנם באדם ובבהמה כל עפר הארץ היה כנים עד שלא [יא] מצאו את עפר הארץ שהיו מכבדים ישראל ארבעה [יב] עשר מיני כנים הביא הקב"ה על המצריים ואלו הן א' ירוקנין ב' ירקובות ג' קפוץ ד' קפוחות ה' ספיפין ו' יעלי מים ז' נפכדרין ח' יעלי שדות ט' נבלה י' אבי עצל י"א אם כנים י"ב עכשיו י"ג כיבין דהביכי י"ד ביוקי בילי. ערוב מפני מה בא עליהן מפני שהיו אומרים להם לישראל צאו והביאו לנו דובים ואריות והכניסו לבית מלחמתנו ונעשה בהן [יג] קניגאות כמו שאנו רוצים כדי שיהיו ישראל במדברות החיצונות ושלא יכנסו לתוך בתיהם ויבאו זה אצל זה ויפרו וירבו לפיכך הביא הקב"ה עליהן כל חיות רעות שבעולם עד שאמרו הטאנו שנאמר ויבא ערוב כבד ביתה פרעה וגו' (שם). דבר כפני מה הביא עליהם מפני ששמו את ישראל רועי סוסים רועי המורים וגמלים בקר וצאן כדי שיהיו ישראל במדברות ושלא יכנסו לתוך בתיהם ויפרו וירבו לפיכך בא עליהם דבר והרג כל מה שהיו ישראל רועים שנאמר (שם ט) הנה יד ה' הויה במקנך אשר בשדה בסוסים בחמורים בגמלים בבקר ובצאן דבר כבד מאד עד שלא מצאו בהמה שירעו אותה. שחין מפני מה בא עליהם מפני ששמו את ישראל שמשים להחם להם חמין ולהצן להם צונן ומה היו עושין באותה שעה הולכין ונרחצין במים ונכנסו לתוך בתיהם בשמחה לפיכך הביא הקב"ה עליהם שחין כדי שלא יוכלו ליגע במים בין חמין בין צונן שנאמר (שם) ויקחו את פיח הכבשן וגו' וזרוק אותו משה השמימה ויהי שחין אבעבעות פורח וגו'. ברד מפני מה בא עליהם מפני ששמו את ישראל נוטעי גנות ופרדסים וכל מיני אילנות שלא יכנסו ישראל לתוך בתיהם שלא יפרו וירבו לפיכך הביא הקב"ה עליהם את הברד ושבר כל הנטיעות שנטעו ישראל שנאמר (תהלים עח) יהרג בברד גפנם וגו' רק בארץ גשן מקום שהיו חונים ישראל לא היה ברד שנאמר ויך הברד בכל ארץ מצרים וגו' ואת כל עץ השדה שבר רק בארץ גשן לא היה ברד (שמות ט). ארבה מפני מה בא עליהם מפני ששמו את ישראל זורעי חטים ושעורים ופול ועדשים וכל מיני קטניות כדי שלא יכנסו ישראל אל בתיהם ושלא יפרו וירבו לפיכך הביא הקב"ה עליהם את הארבה ואכל כל מה שזרעו ישראל שנאמר (שם י) ויעל הארבה על כל ארץ מצרים וגו' ויאכל את כל

בגליון שהוא קול הצפרדעים ממש וביקוקין ג' קו לקו עיי"ש ב' פירושים וכולו דחוק: י נ"א כמסורה ועיין בס' ד' מיתות ולכך במכת כנים אמרו אצבע אלהים היא ועיין בס' רב"י בחומש: יא בילקוט ג' עד שלא מצאו ישראל עפר שיכבדו: יב ובילקוט מביא הקטנה שבהן היתה כבילה פרגולא והגדולה שבהן כמלא של אות: יג לאדם חיות לנזקי

עשב הארץ וגו׳. חשך מפני מה בא עליהם ברוך המקום ברוך הוא שאין לפניו משוא פנים פושעים היו בישראל שלא היו רוצים לצאת באותה שעה וכשהיה חשך למצרים ואורה לישראל מתו אותן הרשעים ונקברו כדי שלא יאמרו המצריים כשם שהיתה בנו מגפה כך היה בהם בבוריהם מפני מה מתו מפני שאמר פרעה (שמות א) בילדכן את העבריות וגו׳ אם בן הוא והמתן אותו וגו׳ לולא רחמיו של הקב"ה אילו אמר אם בת היא והמתן אותה ואם בן הוא וחי כבר נתמעטו שונאיהן של ישראל באותה שעה לפי שדרכו של איש לישא עשר נשים ולפרות ולרבות מהן והיו בניו מרובין אבל אין דרכה של אשה שתנשא אפילו לשני בני אדם כאחת וגם אינה מולדת יותר כשהיא נשאת לשנים יותר מאלו נשאת לאחר אבל המילדות לא עשו כן שנאמר ולא עשו כאשר דבר אליהן מלך מצרים (שם) וראה הקב"ה את מחשבות פרעה וחשב לו את הדבר כאלו נעשה מכאן אמרו חכמים עכו"ם נתפסין על הדבר של מחשבה רעה אבל על הטובה עד שיעשה מעשה על ידיהן. ומפני מה נטבעו המצריים ע"י ישראל בים סוף לפי שנאמר ויצו פרעה לכל עמו לאמר כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו וגו׳. (נ"י כאלו נעשה מעשה על ידו) אין צו אלא כרוז שנא׳ ויצו משה ויעבירו קול במחנה וגו׳ (שמות לו) נאמר כאן צו ונאמר להלן צו מה אותה ציווי כרוז אף ציווי האמור כאן כרוז. ומה היו עושין בני המצריים הרשעים היו הולכין ומחזירין בעיירות של ישראל. כיון שהיו שומעין קולה של אשה צועקת בלידתה היו הולכין ואמרו לאבותיהן ובאין ונוטלין את בני ישראל ומשליכין אותן בנהר ועל אותה שעה נאמר (ש"ה ב) אחזו לנו שועלים אלו המצריים הרשעים שועלים קטנים אלו בני המצריים מחבלים כרמים וכרמינו סמדר אלו בני ישראל שהם משולים ככרם שנאמר (ישעיה ה) כי כרם ה׳ צבאות בית ישראל מכאן היה רבי אליעזר הגדול אומר בית ישראל שהם כרמו של הקב"ה אל תציץ בו ואם הצצת בו אל תרד לתוכו ואם ירדת לתוכו אל תהנה ממנו ואם נהנית ממנו אל תאכל מפירותיו ואם הצצת וירדת ונהנית ואכלת מפירותיו סופו של אותו האיש לכרות מן העולם באותה שעה אמר הקב"ה למלאכי השרת מן אותה שעה שיצרתי אתכם אתם מוכנים להציל את בני ישראל רדו מלפני וראו את בני חביבי בני אברהם ויצחק ויעקב שמשליכין אותן בנהר מיד ירדו המלאכים מלפניו. כשהיו מבוהלים ועומדים במים עד ארכבותיהם והיו מקבלין את בניהם של ישראל ומניחין אותן על פני הסלעים והקב"ה היה מוציא להן כמין דדים מן הסלעים ומניקין אותן לקיים מה שנא׳ ויניקהו דבש מסלע וגו׳ (דברים לב). גזירה שניה שגזר פרעה כל מי שאינו משלים מתכונת הלבנים יהיו בונין אותו בבנין תחת השורה של לבנים והיה הקב"ה משמיע קולן של ישראל בתוך מצרים שהיו יו׳ יוצאות על נפשות של ישראל תחת השורה של לבנים והציל הקב"ה אותן ע"י שנשבר הבנין ויוצאין ממנו כצפור הניצל מן הפח שנשבר ויוצא שנאמר (משלי כז) כצפור נודדת מן קנה כן איש נודד ממקומו ואומר נפשנו כצפור נמלטה מפח יוקשים הפח נשבר ואנחנו נמלטנו (תהלים קכד) והיה ברעתו של הקב"ה שיעלה נילוס הנהר ויאבד את מצרים כולה אחרי שיצאו ישראל ממצרים מפני שהשליכו את בני ישראל ליאור ומפני מה הטביעם בים סוף ברוך המקום ברוך הוא שאין לפניו משוא פנים פושעים היו בישראל באותה שעה והיו אומרים בבריחה אנו בורחים כדרך שבני אדם בורחים ואין בו כח להציל מיד אמר הקב"ה למשה דבר אל בני ישראל וישובו ויחנו לפני פי החירות וגו׳ ואמר פרעה לבנ"י נבוכים הם בארץ וגו׳. פי החירות מצד א׳ ומצריים כצד א׳ מגדול מצד א׳ ובעל צפון מצד אחד וישראל באמצע ואראה אני אותם אם יש כח בידי להציל אותם אם לאו שנאמר ופרעה הקריב וישאו בני ישראל את עיניהם והנה מצרים נוסע אחריהם וייראו מאד ויצעקו וגו׳ (שמות יד) באותה שעה אמר הקב"ה למשה (שם) מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו מה היתה מחשבה של המצריים באותה שעה נרדוף אחר ישראל ונשיג אותם ונתגאה עליהם ונשליך אותם בים על אותה שעה הוא אומר (שם טו)

אז

ישועות יעקב

שחוק: יד לאו הבנין כנ"ל והיה הקב"ה שומע קולן של ישראל בתוך מצרים שהיו המצריים מוציאים נפשות של

אז ישיר משה עזי וזמרת יה וגו' ה' איש מלחמה וגו' מי כמכה באלם ה' וגו'. כיוצא בדבר אתה אומר על סנחרב מלך אשור שנתקנא ונתנקם בהם בישראל והקב"ה היה מתקנא ומתנקם במחנהו בקנאה ונקמה ובעלילה ובגאוה בקנאה מנין שנאמר (נחום א) אל קנא ונוקם ה' וגו'. בנקמה מנין שנ' (תהלים צד) אל נקמות הופיע וגו' בעלילה מנין שנ' (ירמיה לב) גדול העצה ורב העליליה אשר עיניך פקוחות על כל דרכי בני אדם לתת לאיש כדרכיו וגו'. בגאוה מנין שנאמר אשירה לה' כי גאה גאה ומה היתה מחשבה של סנחרב שהיה ברעהו של סנחרב הרשע להתנקם בישראל ואמר לחיילותיו צאו והביאו לי כל אחד ואחד מלא כף עפר מעפר של ירושלים ונעקור שמה מן העולם שנא' (נחום א) ממך יצא חושב על ה' רעה יועץ בליעל וכי על הקב"ה היה יועץ אלא ללמדך שכל היועץ רעה על ישראל כאלו יועץ רעה כלפי מעלה לכך נאמר ממך יצא חושב על ה' וגו'. הקב"ה הוא בוחן לבות וכליות והיה אומר על סנחרב שוטה שבעולם וכי אני מאבד בני מן העולם צאני צאן נחלתי אני מאבד ומה התחשבון אל ה' וגו' (שם) לכך נאמר אל קנא ונוקם ה' וגו'. ברוך המקום ברוך הוא שנפרע מן שונאי ישראל כשם שהיה ברעתו של סנחרב לעקור את ישראל מן העולם כך היה בדעתו של הקב"ה לעקור את סנחרב ואת מחנהו מן העולם שנאמר (מלכים ב יט) ויהי בלילה ההוא ויצא מלאך ה' ויך במחנה אשור מאה ושמונים וחמשה אלף וגו' ואדרמלך ושראצר בניו הכוהו וגו'. למה נדמה העולם בידו של סנחרב לאדם שמצא קן של ביצים ואפרוחים וכולן באו לידו שנא' (ישעיה י) ותמצא כקן ידי לחיל העמים וכאסוף ביצים עזובות כל הארץ אני אספתי וגו'. ואין בריה יכולה להשיב פניו של סנחרב וכמה היתה מחנהו של סנחרב כך אמרו חכמים מחנהו מאתים וששים רבוא אלף וחמשת [טו] אלפים חסר חד הראשונים עברו [טז] בשחי והשניים עברו [יז] בקומה והאמצעים עברו עד מתנים האחרונים בקשו ולא מצאו שנאמר (ישעיה לז) את מי חרפת וגדפת וגו' אני קרתי ושתיתי מים ואחריב בכף פעמי כל יאורי מצור ולמה אמר הכתוב מאה ושמונים וחמשה אלף אלו שרים [יח] ונגידים וגבורים שהיו עמו ואין צריך הכתוב לומר לכל החיילות שלו וכולן מתו בלילה אחת ובשעה אחת וברגע אחד ולא נשתיירו מהן אלא חמשה בני אדם סנחרב ושני בניו ונבוכדנאצר ונבוזראדן ומתוך אלו החמשה נהרג סנחרב אח"כ שנאמר ואדרמלך ושראצר בניו הכוהו בחרב ועליו הוא אומר (תהלים לז) ועוד מעט ואין רשע והתבוננת על מקומו ואיננו וגו' (כל המזמור) [יט] לכן ישמור אדם דברים בלבו שלא יעשה שותפות דברים עם העכו"ם ולא יכרות עמו ברית שכן מצינו בא"א שעשה שותפות עם אבימלך וסוף הדברים שכרת עמו ברית שנ' (בראשית כא) ויקח אברהם צאן ובקר ויתן לאבימלך ויכרתו שניהם ברית וכשכרת עמו ברית נתקבצו מלאכי השרת לפני הקב"ה ואמרו למה יכרות אברהם ברית עם עכו"ם אדם יחיד שבחרת משבעים אומות ולשונות אמר להם הקב"ה בן יחיד שנתתי לו למאה שנים אני אומר לו להעלותו עולה אם יעלהו מוטב הרי אתם יודעים שכוונתו היתה לטובה מפני דרך שלום ואם לאו יפה אתם אומרים שנאמר (שם כב) ויהי אחר הדברים האלה והאלהים נסה את אברהם וגו' וישלח אברהם את ידו ויקח את המאכלת לשחוט את בנו וגו' אעפ"כ לא היתה כוונת הקב"ה לשחטו ולהקריב את יצחק אלא להעלותו על ההר לנסותו מכאן אמרו אין לך אומה בעולם שאינה משעבדת ומענים את ישראל יותר מכמה מאות שנה אלא בשביל שכרת אברהם ברית עם עכו"ם מכאן אמרו כל העושה שותפות דברים עם עכו"ם לסוף הוא כורת עמו ברית ואם ת"ח הוא לא די שכורת עמו ברית אלא מולזל הוא את תורתו ומחלל שמו של אביו ומבזבז את ממונו ומאלמן את אשתו ואינו [illegible]

ישראל לגוים תחת השורה לבנים וכו' ולא רציתי לשלוח ידי להגיה כן בספרים : טו בפ' חלק ל"ג ס' אלפים : טז כש הראשונה מחילו שתו הסוסים בירדן והאמצעים כמים עד שעברו שהי כמו מי שאו יחזקאל מ"ז . רש"י : יז לא היו סוסים שגיעין אלא עד השורה האחרונים בקשו מים לשתות ולא מצאו עד שהביאו מים ממקום אחר שנא' אני קרתי כו' גמרא חלק שם לא גרסי' עד מתנים ע"ש : יח ראשי גייסות שלו ושהיו ר"ש רבוא אלף ועיין בפ' חלק דף נ"ד ב
יט ילקוט וירא דף כ"ז ע"ג :

זאינו ממלא את ימיו ומוסר את בניו לחרב ומגלה אותם מארצם ושוכבן לע״א וקושר שם רע לו ולבניו ולבני בניו עד סוף כל הדורות:

פרק ח ישמור אדם דברים בלבו שלא יאכל עם עכו״ם על השלחן שכן מצינו ביחזקיה מלך יהודה שאכל עם עכו״ם על השלחן ולסוף נענש עליו עונש גדול מנין תדע לך כשבא סנחרב והקיף את ירושלים עמד חזקיהו בתפלה לפני הקב״ה שנאמר (מלכים ב יט) ויתפלל חזקיהו לפני ה׳ ויאמר ה׳ אלהי ישראל יושב הכרובים וגו׳ הטה ה׳ אזנך ושמע פקח ה׳ עיניך וראה ושמע את דברי סנחריב וגו׳ וידעו כל ממלכות הארץ כי אתה ה׳ אלהים לבדך [א] נראה שהיה חזקיה מדבר עם הקב״ה כאדם שהוא מדבר עם חבירו מיד נחה רוח אלהים על ישעיהו הנביא ואמר ליה ישעיהו הנביא לחזקיהו המלך והלא אדם שהוא מדבר עם מי שהוא גדול ממנו הלא מרתיע כל גופו ונזדעזעין כל אבריו המדבר לפני מלך מלכי המלכים הקב״ה עאכ״ו שיהא מדבר באימה וביראה ברתת ובזיע. לפיכך חלה חזקיהו חולי גדול שנאמר (שם כ) בימים ההם חלה חזקיהו למות ויבא אליו ישעיהו וגו׳ ויאמר אליו כה אמר ה׳ צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה מאי כי מת אתה ולא תחיה אמר ליה הנביא מת אתה בעולם הזה ולא תחיה בעולם הבא א״ל וכ״כ למה א״ל משום דלא עסקת בפריה ורביה א״ל משום דחזאי לי ברוח הקודש דנפקו מינאי בנין דלא מעלי א״ל בהדי כבשי דרחמנא למה לך מאי דמפקדת איבעי לך למעבד ומה דניחא קמיה דקב״ה ליעבד א״ל הב לי ברתך השתא אפשר דגרמא זכותא דידך ודידי ונפקו מינאי בנין דמעלי א״ל כבר נגזרה עליך גזירה א״ל בן אמוץ כלה נבואתך וצא כך מקובלני מבית אבי אבא אפי׳ חרב חדה מונחת על צואריו של אדם אל ימנע א״ע מן הרחמים שנאמר (איוב יג) הן יקטלני לו איחל לכן ישא אדם אשה כדי שיהיו לו בנים וילמוד מחזקיה אע״פ שידע ברעתו ברוה״ק שלא יהיו לו בנים הגונים ולפיכך נתן דהוים לפני המקום אפ״ה היה נענש בעוה״ב אם לא היה נשא אשה ולמדו חכמים ארבעה דברים בתפלה אחד שלא יעמוד אדם בבקעה להתפלל כדרך עכו״ם שנית שלא יעמוד ברשות הרבים ויתפלל מפני דעת הבריות *ומפני דעת הנשים שלישית שיקדש אדם את [ב] מחנהו ד׳ אמות לצפון ד״א לדרום וד״א למזרח וד׳ אמות למערב ואם היתה התפלה בביתו צריך לקדש את כל הבית אפילו מאה אמה למה כי ה׳ אלהיך אש אוכלה הוא (דברים ד) רביעית למדו חכמים שלא יעמוד אדם בצד עץ או בצד אבן ויתפלל אלא בצד [ג] הנר ולא יפסיק שום דבר בינו ובין הקיר שנאמר (מלכים ב כ) ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל אל ה׳ וגו׳ ויבך חזקיהו בכי גדול ה׳ הוא רחום וחנון ומלא רחמים היה רואה שפתיו דובבות מישרים בחכמה בבינה בדעת ובהשכל שמע מיד את תפלתו שנא׳ ויהי ישעיהו לא יצא חצר התיכונה ודבר ה׳ הי׳ אליו לאמר וגו׳ שמעתי את תפלתך וגו׳ הנני רופא לך ביום השלישי תעלה בית ה׳ וגו׳ ויאמר חזקיהו אל ישעיהו מה אות וגו׳ ויאמר ישעיהו זה לך האות וגו׳ הלך הצל י׳ מעלות וגו׳ ויקרא ישעיהו אל ה׳ וישב את הצל וגו׳ אחורנית עשר מעלות (שם) באותה שעה [ד] נתעוותו כל עכו״ם הן וחכמיהם ומכשפיהם ואמרו אין אדם מכיר בדבר זה אלא ב״ד הגדול שבירושלים בלבד מיד כתב מלך בבל ספרים ומנחה אל חזקיהו מלך יהודה כי שמע כי חלה חזקיהו (שם) וישמע אליהם חזקיהו ויראם את כל בית [ה] נכתה וגו׳ לא היה [ו] דבר אשר לא הראם חזקיהו וגו׳ (שם) מיד נחה רוח אלהים על ישעיהו וא״ל לחזקיהו מה אמרו האנשים האלה ומאין יבאו אליך וגו׳ ויאמר מה ראו בביתך ויאמר חזקיהו

ישועות יעקב

א שלא התפלל באימה ואף שגם דניאל התפלל בלשון זה הטה אלהי אזנך וגו׳ מ״מ היה מתפלל ומתודה בבושה וענוה כנזכר בענין עיי״ש משא״כ בחזקיה רק אחר כך בחליו הפך אל הקיר והתפלל בבכי מקירות לבו ולכן נאמר בענין שמעתי את תפלתך ראיתי את דמעתך וגו׳ אבל על תפלה סנחרב נאמר וגנותי אל העיר הזאת להושיעה למעני ולמען דוד עבדי ולא תלה בזכותו ועיין בפרק קמא דברכות מה שדרשו על הנה לשלום מר לי וגו׳: *שלא ישרידוהו הבריות והנשים ההולכים ברה״ר ולא יהרהר ח״ו: ב מקום בסוף חונה שם ומתפלל: ג נ״א הקיר והוא עיקר: ד נתבלבל דעתם: ה בית גנזיו ומנחם פתר לבו, המטמונים כמו נכאת וכו׳ רש״י: ו ודרשו רז״ל שהראה להם

חזקיהו וגו' לא היה דבר אשר לא הראיתם באוצרותי וכי [ו]דברים הללו בקש ממנו אלא א"ל מפני מה גלית סוד ה' לעכו"ם ועכו"ם אומרים וכי מה שינוי [ח]יש בחזקיהו מאביו שבשמים לפיכך נאמר (שם) ויאמר ישעיהו אל חזקיהו שמע דבר ה' הנה ימים באים ונשא כל אשר בביתך וגו' בבלה לא יותר דבר וגו'. מכאן אמרו לא [ט]יתגאה אדם מד"ת ולא יתגרה עליהם שבא עוקרין אותו מן העולם שכן מצינו בחזקיהו המלך שהתגאה בד"ת והתגרה עליהן ובקשו לעוקרו מן העולם בשעה שאלהים בשמים הודיעו לחזקיהו שירפא אותו בשכר תפלתו ודמעתו ויעלה ביום השלישי בית ה' שאל חזקיהו אות שנא' מה אות כי ירפא ה' לי ושינה לו הקב"ה מעשה שמים וכששינה לו מעשה שמים גבה דעתו עליו ואכל עם העכו"ם ובשביל שאכל עם עכו"ם והראה להם את הארון וגילה להם סוד העליונים [י]נתן לו בנשה [יא]כיוצא בדבר אתה אומר ויהי איש אחד מן הרמתים צופים מהר אפרים ושמו אלקנה וגו' (שמואל א א) אלקנה היה עולה לשילה [יב]ארבעה פעמים בשנה שלשה מן התורה ואחת שקיבל עליו הוא בנדבה שנאמר ועלה האיש ההוא מעירו מימים ימימה להשתחות ולזבוח לה' צבאות בשילה וגו' עלה אלקנה. ואשתו ובניו ובני ביתו ואחיו ואחיותיו וכל קרוביו היו עולין עמו ואמר להם למדו דרך עבודה מן הכנענים ומן העכו"ם שעשו דרך עבודה לע"ז שלהם אעפ"י שהם הבל וריק ק"ו שאתם צריכים לעשות דרך עבודה ולעלות לפני ארון ברית ה' שהוא אל חי וקים בריך שמיה לעלם ולעלמי עלמיא אמר להם שיעלו כולם עמו וכשעולים עמו בדרך היו לנין ברחובה של עיר והיו מתקבצין האנשים לבד והנשים לבד שכן האיש היה מדבר עם האיש והאשה עם האשה וגדול עם הקטן והיתה המדינה מרגשת והיו שואלים להן להיכן תלכו ואומרים להם לבית האלהים שבשילה שמשם תצא תורה ומעשים טובים ואתם למה לא תבואו עמנו ונלך ביחד מיד עיניהם משגרות דמעות ואומרים להם נעלה עמכם וכן אמר להם עוד הפעם עד שעלו עמו לשנה הבאה חמשה בתים ולשנה האחרת עלו עמו עשרה בתים ולשנה האחרת הרגישו כולם לעלות והיו עולין עמו כמו ששים בתים ובדרך שהיה עולה שנה זו אינו עולה לשנה האחרת עד שהיו כל ישראל עולין והיה אלקנה מכריע את כל ישראל לכף זכות וחינך אותם במצות וזכו רבים על ידו. הקב"ה שהוא בוחן לבות וכליות א"ל לאלקנה אתה הכרעת את ישראל לכף זכות וחנכת אותם במצות וזכו רבים על ידך חייך אני אוציא ממך בן שיכריע את כל ישראל לכף זכות ויחנך אותם במצות ויזכו רבים על ידו הא למדת בשכר מעשה אלקנה שמואל ובשכר מעשה חזקיה מנשה מכאן אמרו כל האוכל עם (נוסחה ישנה מבחישי התורה) עכו"ם על השלחן כאלו עובד עכו"ם ואוכל מזבחי מתים ואם ת"ח הוא מולזל את תורתו ומחלל שם אביו שבשמים ומבזבז את ממונו ומאבד את בניו ומפיל אותם בחרב ומגלה אותם מארצם:

פרק ט

ודבורה אשה נביאה אשת לפידות היא שופטה את ישראל בעת ההיא (שופטים ד) [א]וכי מה טיבה של דבורה שהיא היתה שופטת את ישראל בעת ההיא ומתנבאה עליהם והלא פנחס בן אלעזר היה בימים ההם מעיד אני עלי את השמים ואת הארץ בין ישראל בין עכו"ם בין איש בין אשה בין עבד ובין שפחה הכל לפי המעשה שהוא עושה כך רוח הקודש שורה עליו כך אמרו בעלה של דבורה עם הארץ היה אמרה לו אשתו בא ואעשה לך פתילות והוליך אותם לבהמ"ק שבשילה [ב]מה אם יהיה חלקך בין אנשים כשרים שבהם ותזכה לעוה"ב [ג]והוא היה עושה פתילות עבות כדי שיהא אורן מרובה לפיכך נקרא שמו לפידות וכך אמרו ג' שמות יש לו ברק לפידות [ד]מיכאל ברק שפניו היה דומה לברק לפידות שהיה עושה לפידות עבות וזה

הארון והלוחות ועל זה כעס הקב"ה עליו כדלקמן : ז וכי היה לו להוכיחו על שהראה להם אוצרותיו : ח היו מלאכים ומתמיהים על הנס הגדול הזה בשנה הקב"ה בשביל חזקיה מעשה שמים והוא נתגאה על ידי זה כדלקמן : ט בילקוט ג' לא יתגאה אדם מד"ת ולא יתגאה : י הארון והלוחות שהם מרמזין על סודות עליונים : יא ענין שכר מצוה : יב שנאמר בענין זה את זבח הימים ואת נדרו דמשמע הוא מן שלש רגלים : א ילקוט שופטים דף מ' ע"א : ב אולי תוכה על ידי זה כמו אולי ימצאון שם ארבעים (בראשית י"ח) פי' אם אם : ג גי' ילקוט והיא היתה עושה כו' : ד בילקוט נקרא מיכאל על שם מלאך ועל שם שממיך עצמו ור"ל באמר לה אם תלכי עמי וגו' וגם בעירם הכל שמה קודם :

שמו מיכאל שמו. הקב"ה שהוא בוחן לבות וכליות אמר הקב"ה לדבורה אתם כוונתם לשם שמים ועשיתם פתילות עבות כדי שיהא אורן מרובה גם אני ארבה ה אתכם בישראל וביהודה ובשנים עשר שבטי ישראל ומי גרם ללפידות שהיה חלקו בבני אדם כשרים וזכה לעוה"ב הוי אומ' דבורה אשתו כך אמרו על דבורה אשת ברק ועל כיוצא בה הוא אומר חכמות נשים בנתה ביתה (משלי יד) כיוצא בדבר אתה אומר איזבל בת אתבעל מלך צידונים אשת אחאב כך אמרו בשעה ראשונה שנכנסה אצל אחאב למדה אותו דרך עבודה לע"א ועל ידה התמכר ו עצמו לע"א שנאמר (מלכים א כא) רק לא היה כאחאב אשר ו התמכר לעשות הרע בעיני ה' אשר הסתה אותו איזבל וגו' ובשביל מעשיה ומעשה בעלה נאבדו שניהם מן העוה"ז ומן העוה"ב ואבדו את בניהם עמהם משל למלך שהביא לו עבדו מנחה ז שבעים כדי שמן כיון ששמע ממנו דברים יתרים טרף אותם לפניו כך מי גרם לו לאחאב שנאבד מן העוה"ז ועוה"ב הוא ובניו הוי אומר איזבל אשתו ועליה ועל כיוצא בה הוא אומר (משלי ד) ואולת בידיה תהרסנה ועליהן הוא אומר (תהלים לז) אל תתחר במצליח דרכו באיש עושה מזמות וגו' ועוד מעט ואין רשע וגו' ראיתי רשע עריץ וגו' ויעבור והנה איננו וגו' (נ"י צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו אחריו מהו אומר ה' לא יעזבנו בידו וגו' ה' ישחק לו) פעם אחת הייתי יושב בבית המדרש הגדול שבירושלים לפני החכמים אמרתי להם רבותי מה נשתנה עמרי שר צבא מלך ישראל מכל אשר היו לפניו שלא הושיבו מלך בן מלך עד שבא עמרי וישבו לו ח שלשה מלכים על כסאו אמרו לי לא שמענו אמרתי להם שכרו היה משום שויתר עיר גדולה בארץ ישראל כמו ירושלים שהיתה בדעתו שבשם שירושלים היא למלכי יהודה כך יהא שומרון למלכי ישראל שנאמר (מלכים א טז) ויקן עמרי את ההר שמרון מאת שמר בככרים כסף ויבן את ההר ויקרא את שם העיר אשר בנה על שם שמר אדוני ההר שומרון ואו' (יחזקאל כג) בן אדם שתים נשים בנות אם אחת היו וגו' ושמותן אהלה הגדולה ואהליבה אחותה וגו' ושמותן שמרון אהלה וירושלים אהליבה. שכרו על שויתר עיר גדולה בא"י לפיכך ישבו לו ג' מלכים על כסאו אמרו עליו ט על עמרי שלא היה עשיר כמו אחאב מלך ישראל בנו מאתים ול"ב מלכים עבדו אותו ואצ"ל לבית י השן שבנה כיון ששמע אחאב מן הבריות שבקשו אלורל"ב מלכים למרוד בו שלח והביא בנו של כל אחד ואחד והושיבן תחת ידו בירושלים ובשומרון ואמרו חכמים כל אותן רל"ב בני מלכים עובדי ע"א היו וכיון שבאו לירושלים ולשומרון היו נעשים יראי שמים לאמיתן ברוך המקום ברוך הוא שאין לפניו משוא פנים שכרן היה משום שהיו יראי שמים לאמיתן באתה להם לישראל תשועה גדולה על ידן שנאמר (מלכים א כ) ובן הדד מלך ארם קבץ את כל חילו ושלשים ושנים מלך אתו וסוס ורכב ויעל ויצר על שומרון וילחם בהן וגו' והנה נביא אחד נגש אל אחאב מלך ישראל ויאמר לו כה אמר ה' הראית את כל ההמון הגדול הזה הנני נותנו בידך וגו' ויאמר אחאב במי ויאמר וגו' בנערי שרי המדינות וגו' ואומר (שם ב ג) ומישע מלך מואב היה נוקד יא והשיב למלך ישראל מאת אלף כרים צמר ויהי במות אחאב ויפשע מלך מואב במלך ישראל נתקבצו עליו על מלך מואב שלשה מלכים יחד מלך ישראל ומלך יהודה ומלך אדום ויכו את מואב וינוסו מפניהם וגו' וירא מלך מואב כי חזק ממנו המלחמה וגו' ויקח את בנו הבכור וגו' ויעלהו עולה על החומה וכיון ששחט את בנו והעלהו עולה אמר יב רבש"ע אברהם העלה את בנו ע"ג המזבח ולא שחטו ואני אשחוט את בני ואעלהו עולה כליל לפניך שכל מה שתאמר אלי אעשה (נ"י שנאמר ויקח את בנו הבכור אשר ימלוך תחתיו) באותה שעה

ירדה

ישועות יעקב

ה גירסת ילקוט ארבה וכוא עיקר: ו נמכר לע"א כדאיתא בירושלמי היאך בית האלו עושכינו היה ובכל יום הם דמיו ונתן לע"א רש"י: ז נקט מספר זה לפי שהיו לאחאב שבעים בנים וכולם נהרגו: ח ועיקר הפלא הוא למס ג' מלכים זה אחר זה שכל אחד היה מלך בן מלך וכל זה לא מצינו אלא מלכי ישראל ועיין סנהדרין דף ק"ב גרסא אחרת: ט בילקוט מלכים דף ל"ב ע"ב גרסינן אמרו לא היה עשיר כאחאב וי"ל שאמרו על אחאב שלא הי' בכל מלכי ישראל עשיר כאחאב וכן משמע לקמן בספר זה ה"ב ס"ס כ"ד: י שבנה ארמון ופלטין מעצמות פיל כמ"ש (במלכים א' כ"ב): יא מארי גיתי רש"י. ר"ל בעל מקנה שהצאן נרות נקודים: יב כמ"ד לשם שמים נתכוין סנהדרין ד' ל"ט:

ירדו (שונאיהם של) ישראל ממדרגה עליונה למדרגה תחתונה שנאמר ויהי קצף גדול על ישראל ויסעו מעליו וישבו לארץ וכיון שמת אחאב היו נערי שרי המדינות [יג] נפטרין כל אחד ואחד והלך לו לביתו ברוך המקום ברוך הוא שמשלם לבני אדם לכל איש כדרכיו ומקיים עליהם במדה שאדם מודד בה מודדין לו לכך נאמר ודבורה אשה נביאה וגו' והיא יושבת תחת תומר דבורה בין הרמה ובין בית אל ויעלו אליה בני ישראל למשפט אמרו חכמים כשם ששמואל היה יושב [יד] ברמה כך דבורה היתה יושבת ברמה (נ"י לכך נאמר) והיא יושבת תחת תומר אמרו חכמים שלא היו תלמידי חכמים בישראל בעת ההיא אלא כמלא [טו] (נ"י חצי) דקל בלבד לכך נאמר תחת תומר ד"א והיא יושבת תחת תומר לפי שאין דרכה של אשה להתיחד בתוך הבית לכך דבורה הולכת ויושבת תחת צלו של דקל ומלמדת תורה ברבים לכך נאמר והיא יושבת תחת תומר ותשלח ותקרא לברק בן אבינעם מקדש נפתלי ותאמר אליו הלא צוה וגו' ולקחת עמך עשרת אלפים איש וגו'. מת"ל הלא צוה ה' אלא כך אמרה לו כתיב בתורה ודרשו השופטים היטב וגו' (דברים יט) ומה ענין שכתוב אחריו כי תצא למלחמה על אויביך וגו'. [יז] לא תירא מהם כי ה' אלהיך עמך וגו' (שם כ) וכי מה טיבה של דבורה אצל ברק והלא דבורה במקומה וברק במקומו [יח] אלא כך אמרו חכמים ברק היה משמש את הזקנים בחייו של יהושע וכן חזר ושמש לאחר מיתתו לפיכך הביא הקב"ה אותו ונתן אותו אצל דבורה באותה שעה [יט] הראוה לדבורה במה הקב"ה מושיע את ישראל מבין העכו"ם [כ] בבנים שהם משכימים ומעריבין לבית הכנסת ולבית המדרש ועוסקין בדברי תורה בכל יום תמיד ומה נשתנה זבולון ונפתלי מכל השבטים שבאת תשועה גדולה לישראל על ידן שנאמר (שם ד) ולקחת עמך עשרת אלפים איש מבני נפתלי ומבני זבולון. כך אמרו חכמים נפתלי [כא] שמש את יעקב אבינו ויצא ממנו קורת רוח וזבולון שמש את יששכר ועל שעשה לו [כב] אכסניא ובשביל שבטח ברק באלהי ישראל והאמין בנבואתה של דבורה שנאמר ויאמר אליה ברק אם תלכי עמי והלכתי וגו' ותאמר הלוך אלך עמך וגו' לפיכך חלק לו בשירה עמה שנאמר ותשר דבורה וברק וגו'. ומה נשתנית יעל אשת חבר הקיני מכל הנשים כלן שבאת תשועה גדולה לישראל על ידה שנאמר ותקח יעל אשת חבר את יתד האהל וגו' ותתקע את היתד ברקתו וגו' והוא נרדם ויעף וימת. כך אמרו חכמים יעל אשה כשרה היתה ועושה רצון בעלה היתה. מכאן אמרו חכמים אין לך אשה כשרה בנשים אלא אשה שהיא עושה רצון בעלה. פעם אחת הייתי בבית המדרש הגדול שבירושלים לפני החכמים ואמרתי להם רבותי עפר אני תחת כפות רגליכם אומר לפניכם דבר אחר ואמרו לי אמור ואמרתי אבי שבשמים יהא שמך הגדול מבורך לעולם ולעולמי עולמים ותהיה לך קורת רוח מישראל בכל מקומות מושבותם שכל הטובות (נ"י והנחמות) שאמרת לאדם לא אמרתי אלא בחכמה ובינה ודעה והשכל שנא' (בראשית ב) ויאמר ה' אלהים לא טוב היות האדם לבדו אעשה לו עזר כנגדו עזר להעמידו על רגליו עזר להאיר עיניו אמרו לי תן טעם לדבריך אמרתי להן אני נותן טעם לדברי ואמרתי להן רבותי [כג] חטין ושעורין עד שלא נעשו ולא נטחנו ברחים הם אינן כלום אלא עצים בלבד ואמרו לי הן ואמרתי להן אם נותנן אותם אדם לאשתו ותקנתן ועשאתן וטחנו ברחים והוציאה מהם את הפת פת יפה או שהיא עשתה לו מן בשר שמן או מן חלב שמן אכילות טובות שבעולם והוא אוכל. וכן פשתן אינו כלום אלא עשבים ואמרו לי הן. ואמרתי להם אם נותן אדם פשתן לאשתו וארגה ממנו בגד ולא עוד אלא שמוציא ממנה [כד] פריה ורביה לעולם. [כה] ועוד כדי שלא ינאף ממקום למקום אלו ארבעה דברים

שהאשה

*ישועות יעקב

יג ולכך לא כגלות יהורם בן אחאב בלחמו עם מישע מלך מואב (מלכים ב' ג'): יד והוא היה מקום מוכן לנבואה ורוה"ק וכן מן הרמתים צופים (שמואל א') ע"ש בפירש"י: טו מפורש בפ"ק דמגילה מה תומר זה צלו מועט אף ת"ח שבאותו הדור היו מועטין: טז ילקוט שופטים דף ע' ע"ב: יז ע"כ גם אתה לא תירא כי אני שופטת את ישראל: יח ר"ל דבורה היתה בהר אפרים וברק בקדש נפתלי רחוקים זה מזה כנזכר בגבולי א"י: יט כרות הקודש: כ בדלתי ריש פ"י: כא שקפן מא"י למצרים והביא כבטר מכירה מן המערה לקבור את אביו כדאיתא בסוטה: כב שהבטיח

שהאשה עושה לבעלה [כו] ואם הוא (נ"י ככר) נותן לה לחם ומאכילה. והלא לבהמה ולחיה ולעופות נותנין כל העולם מזונות. לכך נאמר אעשה לו עזר כנגדו עזר להעמידו על רגליו עזר להאיר עיניו. ועוד אמרתי לפניהם דבריו של הקב"ה עתיד הקב"ה לישב בבית המדרש הגדול שלו וצדיקי עולם יושבין לפניו ויאמר להם למי אתם משולים. נשא אדם אשה טובה ומיופה הוא שמח בה. נשתנה יפיה אז מבקש לישא אחרת עליה אבל אתם אין אתם כן אהובים אתם לי מתחלה ועד סוף לעלם ולעלמי עלמיא שנאמר (הושע ג) ויאמר ה' אלי עוד לך אהב אשה אהובת ריע ומנאפת כאהבת ה' את בני ישראל והם פונים אל אלהים אחרים וגו' עד אחר ישובו בני ישראל ובקשו את ה' אלהיהם וגו'. ואומר (ירמיה ג) הן ישלח איש את אשתו והלכה מאתו והיתה לאיש אחר הישוב אליה עוד וגו' ואת זנית רעים רבים ושוב אלי נאם ה' וכי רעים הן לו ח"ו או ממש יש בהן ח"ו לשום ע"ז שכך נאמר רעים רבים אלא ישראל הן עשו אותן ע"א כאלו הן רעים לו ח"ו ואעפ"כ הוא מעביר עונותיהן של ישראל ואינו משמר קנאה ונקמה עליהם בכל מקומות מושבותיהם ודברי תורה לא מנע מהם ועונותיהם הוא מעביר ראשון ראשון מכנגד פניו (נ"י שנאמר כה אמר ה' אם ימדו שמים ממעל והיסורין ממרקין עונותיהם) ואין מעשיו כמעשיהם אם כן למי אתם משולים תלמוד לומר (דברים לג) ולאשר אמר ברוך מבנים אשר יהי רצוי אחיו וגו' וכימיך דבאך אמרו חכמים על בנותיו של אשר [כז] שהזקנה כבתולה והבתולה אין לה דמים שנא' ברזל ונחשת מנעלך וכימיך [כח] דבאך ואומר (שם) אין כאל ישורון רוכב שמים בעזרך ובגאותו שחקים. אשרי מי שלא בא לידי עבירה ולא לידי חטא ועון ולא יצא מן הדרך הטובה ואפילו הוא ישראל הוא ראוי להעלות עולה ע"ג המזבח כאלו הוא כ"ג שנאמר וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עולות וגו' (שמות כד) אבל זה ששם עצמו [כט] עצל מן העבירה ולא עושה את העבירה הרי הוא מזומן [ל] כמלאכי השרת שנאמר (שם) ואל [לא] אצילי בני ישראל לא שלח ידו ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו:

פרק י ותשר דבורה וגו' (נ"י לפי) מה נתנבאה דבורה לישראל אלא כך אמרה דבורה לישראל במי הקב"ה [א] נפרע להן לישראל מן העכו"ם בבני אדם שמשכימין ומעריבין לבית הכנסת ולבית המדרש ועונין אמן ומברכין את הקב"ה בכל יום תמיד. ובמי שהוא משכים ומעריב לבהכ"נ ולבהמ"ד להשלים עשרה עליהן הוא אומר (תהלים נה) פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי. וכן מי שיש לו ת"ח בשכונתו ויודע בו שהוא קורא לש"ש ושונה לשם שמים והוא זן אותו ומכלכלו ומפרנסו נמצא הוא מקיים את הת"ח ואת אשתו ואת בניו ואת כל הקורין והשונין עמו עליו הוא אומר פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי ושנו חכמים [ב] כל המקיים נפש אחת מישראל מעלה עליו הכתוב כאלו קיים עולם מלא. ואין לך סם חיים למלאך המות אלא מדת הצדקה בלבד שנאמר (דברים ט) כי יגרתי מפני האף והחמה וגו' ואומר (משלי כא) מתן בסתר יכפה אף ושחד בחיק חמה עזה. מעשה בב' משפחות של כהנים שבאו לפני ריב"ז שהיו מתים [ג] בלא ימיהם. אמר להם רבי יוחנן שמא ממשפחת בני עלי אתם דכתיב ביה וכל מרבית ביתך ימותו [ד] אנשים (שמואל א ב) אמרו לו רבי מה לנו לעשות אמר להם כיון שמגיע בן מבניכם [ה] לפרקו ראו מה [ו] דמיו ותנו לצדקה כדי דמיו ויבא אליכם מה שכתוב וצדקה תציל ממות (משלי י) (נ"י ויציל שכתוב וכל מרבית ביתך ימותו אנשים) והלכו ועשו כן והצילו את עצמן מן המיתה ולא זו בלבד אלא [ז] כל מי שעושה

ישועות יעקב

לו מזונות כדי שיוכל ללמוד: כג בילמדנו דס"ג הוא בסגנון אחר: (כד כה) כמו שאחז"ל דיינו שמגדלות בנינו ומצילות אותנו מן החטא: כו אף שהוא נותן לה לחם וכל צרכה אלא גם לבהמה כו': כז כך הם חביבים לפני הקב"ה אעפ"י שחטאו לפניו: כח כימים שהם טובים לך שהם ימי נערותך וכן יהיו ימי זקנותך שהם דואבים וזבים רש"י: כט שבא דבר עבירה לידו וכבש יצרו ונצל הוא במדרגה יותר גדולה: ל שזוכה ליהנות מזיו השכינה: לא דרש אצילי כמו אציל בעי"ן: א דרש בפרוע פרעות בישראל פי' מי ע"י בהתנדב עם ברכו את ה' שכתוב בסיפא דקרא ודרש בפרוע לשון פריעת שכר: ב סנהדרין דף ל"ז: ג שהיו מתים בני י"ח שנים: ד בחורים ואינו דומה אכלו של בחור לאכלו של תינוק רש"י: ה י"ב שנה ועיין פ"ק דר"ה: ו כמה שוה למכור אותו: ז כמו ואמר אחר (יחזקאל

שעושה משפט וצדקה ומקיים נפשות כאלו פדה את הקב"ה וישראל מן העכו"ם ועליו הכתוב אומר פדה בשלום נפשי וגו' באותה שעה אומר הקב"ה מי פדה אותי ושכינתי ואת ישראל מבין העכו"ם מי שהוא עושה משפט וצדקה. ואם לא עשו מה נאמר בהן ותהי האמת נעדרת (ישעיה נט) אבי שבשמים יהי שמך הגדול מבורך לעולם ולעולמי עולמים ותהא לך קורת רוח מישראל עבדיך שאמרת מי פדה אותי ושכינתי ואת ישראל מבין העכו"ם והלא אתה הוא הפודה ומציל את כל באי עולם ואת כל מעשה ידך שבראת בעולם שנאמר (תהלים קכה) פדה אלהים את ישראל מכל צרותיו ואומר (שם קל) יחל ישראל אל ה' כי עם ה' החסד והרבה עמו פדות והוא יפדה את ישראל מכל עונותיו. אמר הקב"ה לבית דוד מה אתם יושבים אם אתם מבקשים את ימות בן דוד ואתם מבקשים לגאול את ישראל עשו משפט וצדקה שנא' (ירמיה כא) בית דוד כה אמר ה' דינו לבקר משפט והצילו גזול מיד עושק וגו'. אמרה דבורה הואיל והתורה היא קורת רוח מלמעלה וקורת רוח מלמטה שנאמר (משלי ג) עץ חיים היא למחזיקים בה וגו' על כן לבי לחוקקי ישראל המתנדבים בעם ברכו ה' (שופטים ה) רוכבי אתונות צחורות (שם) אין צחורות אלא י לשון נקיות שהם נקיים מן הגזל יושבי על מדין אלו בני אדם שמעמידין את הדבר על הדין אמת ואין מדין אלא לשון דין (נ"י עשות דין שנאמר) (ישעיה י') להטות מדין דלים וגו' מה מדין האמור להלן דין אף מדין האמור כאן דין. והולכי על דרך שיחו אלו סנהדרין שהעולם נשען עליהם ואינם מדברים שיחה בטלה. לעולם שנא' (שופטים ה) שמעו מלכים האזינו רזנים מקול מחצצים אלו האומרים על טמא טמא ועל טהור טהור הכל במקומו ובזמנו והלכות [ח] שבת בשבת והלכות מועד במועד והלכות חגיגה ומעילות ודיני *חצצים באדם. בין משאבים אין משאבים אלא *לשון שאיבה שנאמר (בראשית כד) ותשאב לכל גמליו ואומר (ישעיה יב) ושאבתם מים בששון. ד"א בין משאבים מתוך שלומדין ושואבין דברי תורה [ט] ומכעיסין עליהן דברי תורה לכך נאמר בין משאבים שם יתנו צדקות ה' צדקות [י] פרזונו בישראל חסד גדול עשה הקב"ה שפיזר את ישראל לבין העכו"ם:

מעשה [יא] בכומר אחד ור"י הנשיא שהיו אוכלין ושותין יחד וכשהטיבו לבם א"ל אותו הכומר לר' יהודה הנשיא אנו רחמנים יותר מכם כשנתן לכם רשות להכרית אותנו לא שיירתם בתוכם אלא נשים בלבד שנא' (מלכים א יא) כי ששת חדשים ישב שם יואב וכל ישראל עד הכרית כל זכר באדום שתק רבי יהודה ולא אמר להכומר שום דבר ועמד רבי יהודה והלך לשוק ומסר את הדברים הללו לתלמידיו וחזר ובא וישב במקומו א"ל רבי יהודה להכומר אם רצונך יכנס תלמיד א' משלי ויאמר לנו דבר שנשמח בו. א"ל הכומר יכנס נכנס אותו התלמיד ועמד על רגליו ואמר בעל הבית הוא יודע באיזה מקום יפקיד כליו וכשיבא בעל הבית (יא ג) לביתו יביא כליו עמו לתוך הבית אמר את הדבר הזה ושנה ושילש שלשה פעמים עד שהגיע אותו הכומר לגופו של דבר. מיד עמד הכומר ונשא שתי ידיו לשמים ואמר ברוך המקום ברוך הוא שבחר בכם בישראל יותר מכל באי עולם ומכל מעשה ידיו שברא בעולם וקנה אתכם קנין גמור וקרא אתכם בנים ועבדים לשמו וקרא אתכם עם ונחלה וסגולה לשמו. ופיזר אתכם בכמה מאות מקומות ואמרנו אם נהרוג אותן שבא"י שבצפון ושבדרום מי יהרג אותם. ואם נהרוג שבצפון ושבדרום שבבבל ושבעולם מי יהרוג אותן והרי הדברים בטלים מעצמן בלא כלום. בודאי יודע הבעה"ב באיזה מקום יפקיד את כליו וכשיבא בעה"ב להוך ביתו יביא את כליו לתוך הבית. ד"א שם יתנו צדקות ה' צדקות [יב] פרזונו בישראל עיר קטנה שבישראל עמדו ובני בה"כ ובית המדרש ושכרו להם חזנים ושכרו

כ"ז) ועי' ילקוט שופטים דף ס' ע"ד ור"ל כשותיים רוכבי על אתונות צחורות לשון לבן נקי מגזל: ח שצריך תחלות להסיר המכוי וזה מתחלים אמנם בחגיגות ומעילות לא שייך זה מהר"ש להגידו וע"ש: * מזה שחוצץ לענין טומאה וטהרה וטבילה ונט"י: ט שלוחמין במלחמתה של תורה ומנהיגים זה את זה בהלכה: י כמו פזרונו: יא שבהים דף פ"ז: (יא ב) כשיחזיר הקב"ה שכינתו לציון: יב שמחזרין לדקה לצורך בכ"נ ובני מדרשות:

להם מלמדי תינוקות נמצא בתי מדרשות מרובים בישראל שנאמר אחר כך אז ירדו לשערים עם ה'. מתוך שבתי כנסיות ובתי מדרשות מרובים בישראל אשרי מי שמתחדש ד"ת על פיו וכל מי שמתחדש דברי תורה על פיו דומה כמי שמשמיעין אותו מן השמים ואומר לו כך אמר הקב"ה בני בנה לי בית המדרש ששכר הגדול שיש לי באוצרי שלך הוא ובשבילך אני מציל את ישראל שנא' אח"כ יג יבחר אלהים חדשים אז לחם שערים מגן אם יראה ורומח בארבעים אלף בישראל מכאן אמרו ארבעים אלפים מישראל שנתקבצו יחד ויצאו למלחמה ויש ביניהם זוג אחד תלמידי חכמים דומה להם כאלו אחוז מגן ותריס וחרב פיפיות בידם לכך נאמר מגן אם יראה ורומח בארבעים אלף בישראל:

פרק יא לכמה היו ישראל דומין בימי שפוט השופטים למלך שקנה בתים ועבדים ושפחות מהן בני שש מהן בני חמש בני ארבע בני שלש בני שתים בני אחת וגידלן על שלחנו ואכלו ממה שהמלך אוכל ושתו ממה שהמלך שותה וגידלן ובנה להם בתים ונטע להם גפנים ואילנות ונטעים ואמר להם הזהרו בנטיעות הללו ואילנות הללו כיון שאכלו ושתו עמדו ועקרו את הגפנים וקצצו את האילנות וכרתו את הנטיעות ושברו את הבתים כיון שבא המלך ומצא את כל מה שעשו הרחיב את דעתו מהן אמר הרי הן כתינוקות שב"ר מה אעשה לאלו הביא אותן והכה אותן וכן שנו לו ושלשו לו. לכך נדמו ישראל לפני אביהן שבשמים בימי שפוט השופטים היו סרחו במעשיהם והיו נמסרין למלכות וכשחזרו ועשו תשובה מיד היה הקב"ה גואל אותן ללמדך שלא חסר מישראל שום פרוטה שלא כדין והלא הכל אינו אלא בדין ושמא תאמר אותן ארבעים ושנים אלף שנהרגו בימי יפתח הגלעדי מפני מה נהרגו א יפתח נדר נדר שלא כהוגן ופנחס בן אלעזר היה עומד בימים ההם היה לו ליפתח לילך אצל פנחס ויתיר לו נדרו ולא הלך זה אמר אני ראש לכל ישראל ואלך אצל זה ופנחס אמר הוא צריך לי ואני אלך אצלו זה נוהג גדולה בעצמו וזה נוהג גדולה בעצמו אוי לה לגדולה שקוברת את בעליה אוי לה לגדולה שלעולם אינה גורמת טובה יפתח הגלעדי נדר נדר דבר שלא כהוגן להעלות בתו ע"ג המזבח נתקבצו אליו אנשי אפרים לעשות עמו מריבה גדולה היה לו לפנחס שיאמר להם להתיר את נדרו ליפתח לא באתם אלא לעשות עמו מריבה באתם אלא לא די שהוא לא מיחה בבני אפרים אלא גם הוא לא התיר את נדרו ליפתח. הקב"ה שהוא יושב על כסא שופט צדק יהי שמו הגדול מבורך לעולם ולעולמי עולמים אמר מאחר ששם זה את נפשו בכפו ובא להציל את ישראל מיד מואב ובני עמון והם באו לעשות עמו מריבה גדולה ונתקבצו עליו לעשות מלחמה עמו. מיד יצא יפתח והרג בהם ארבעים ושנים אלף שנאמר (שופטים יב) ויצעק איש אפרים וגו' ויאמרו ליפתח מדוע עברת להלחם בבני עמון ולנו לא קראת וגו' ביתך נשרוף עליך באש ויאמר יפתח אליהם איש ריב הייתי וגו' ואראה כי אינך מושיע ואשימה נפשי בכפי וגו' ולמה עליתם אלי היום הזה להלחם בי ויקבוץ יפתח את אנשי הגלעד וילחם את אפרים וגו' וילכוד גלעד את מעברות הירדן לאפרים והיה כי יאמרו פליטי אפרים אעבורה ויאמרו לו אנשי גלעד האפרתי אתה ויאמר לא. ויאמרו אמר נא שבולת ויאמר סבולת אין סבולת אלא לשון ע"ז כאדם שאמר לחבירו ב שא בל. ולא יבין לדבר כן ויאחזו אותו וישחטוהו וגו' ויפול בעת ההיא מאפרים ארבעים ושנים אלף. כי הרג את כל אלה הוי אומר לא הרג אותן אלא פנחס שהיה סיפק בידו למחות ולא מיחה וגם היה לו להתיר את נדרו ליפתח ולא התיר ולא פנחס בלבד אלא כל מי שסיפק בידו למחות ולא מיחה להחזיר את ישראל למוטב ואינו מחזיר כל הדמים הנשפכין בישראל אינם אלא על ידו שנ' (יחזקאל ג לג) ואתה בן אדם צופה נתתיך לבית ישראל ושמעת כפי דבר והזהרת אותם וגו' באמרי לרשע

נ"י

ישועות יעקב

יג כי הגאון הרב ר' שמואל לאניידו בספרו כלי יקר על נביאים ראשונים ז"ל ולעד"נ כמו שמצאתי בתד"א במפרש יבחר אלהים חדשים שהש"י בוחר בדברים מחודשים של ד"ת ובשכר גדול למחדשים ויצאו ארבעים אלף ביניהם ונתקבצו למלחמה זו ונלחו בזכות אלו העוסקים בתורה ומחדשים ועליהם נאמר כאלו יש בידם מגן ורומח ע"כ תודף דברי התד"א ע"כ לשונו הזה וערכים עלי דבריו שמחתי עליהם כעל כל הון והזיקוקין לנו פי' כלום בזה. ועיין בספר הזכר והרלה בו פלאות כי יקר הוא מכל יקר: א ילקוט שופטים דף יא ע"א: ב סיא ע"ז על בכל:

(נ"י כי אתה הזהרת רשע לפי שכל וכו') מות תמות ולא הזהרתו וגו' הוא רשע בעונו ימות ודמו מידך אבקש וגו' לפי שכל ישראל ערבים זה לזה. ולמה הן דומים לספינה שנקרע בה בית א' אין אומרים נקרע בה בית א' אלא כל הספינה נקרעת כלה כך הם ישראל שנאמר (יהושע כב) הלא עכן בן זרח מעל מעל בחרם ועל כל עדת ישראל היה קצף והוא איש א' לא גוע בעונו. ושמא תאמר אותן [ג] שבעים אלף שנהרגו בגבעת בנימין מפני מה נהרגו. לפי שהיה להם לסנהדרי גדולה שהניח משה ויהושע ופנחס בן אלעזר עמהם היה להם לילך ולקשור הבלים של ברזל במתניהם ולהגביה בגדיהם למעלה מארכובותיהן ויחזרו בכל עיירות ישראל יום אחד ללכיש יום אחד לבית אל יום אחד לחברון יום אחד לירושלים וכן בכל מקומות ישראל וילמדו את ישראל דרך ארץ בשנה ושתים ובשלש עד שיתישבו ישראל בארצם. כדי שיתגדל ויתקדש שמו של הקב"ה בעולמות כולן שברא מסוף העולם ועד סופו. והם לא עשו כן אלא כשנכנסו לארצם כל אחד ואחד מהם נכנס לכרמו ולייננו ולשדהו ואומרים שלום עליך נפשי כדי שלא להרבות עליהן את הטורח כך שנו [ד] חכמים במשנה הוי ממעט בעסק ועסוק בתורה והוי שפל רוח בפני כל אדם ואם בטלת מן התורה יש לך בטלים הרבה כנגדך וכשעשו בני בנימין דברים מכוערין ודברים שאינן ראויין באותה שעה בקש הקב"ה להחריב את כל העולם כולו אמר הקב"ה לא נתתי לאלו את א"י אלא כדי שיקראו וישנו ויעסקו בתורה כל ענין בזמנו וילמדו ד"א אמר הקב"ה לא כך כתבתי בתורתי אע"פ שאין בהם בישראל ד"ת אלא דרך ארץ בלבד יקיים בהם בישראל הכתוב (ויקרא כו) ורדפו מכם חמשה מאה ומאה מכם רבבה ירדופו וגו' אבל אם תעשו את התורה והמצות אחד מכם ירדוף אלף ושנים מכם יניסו רבבה. שנאמר (דברים לב) איכה [ה] ירדוף אחד אלף ושנים יניסו רבבה וגו'. לפיכך בגבעת בנימין שלא היו עוסקין בתורה ובדרך ארץ. נתקבצו ויצאו למלחמה ונהרגו בהם שבעים אלף. ומי הרג את כל אלה הוי אומר לא הרג אותן אלא הסנהדרי גדולה שהניח משה ויהושע ופנחס בן אלעזר. ופילגש בגבעה [ו] (נ"י שהרי) בימי כושן רשעתים היתה וכי מה טיבה של אותה פילגש שהביאוה ונתנוה אצל שופטי ישראל אלא לפי שרחמיו של הקב"ה מרובין על ישראל לעולם אמר הקב"ה שמא יאמרו העכו"ם עדיין לא נכנסו ישראל בארצם (נ"י אימתי) וקלקלו מעשיהם לפיכך הביאוה ונתנוה אצל שופטי ישראל. ברוך המקום ב"ה שרחמיו מרובין על ישראל לעולם וחס על כבודן של ישראל בכל מקומות מושבותיהן. באותה השעה ניטלה הכהונה מבני אלעזר בן אהרן וניתנה הכהונה לבני איתמר בן אהרן [ז] שבעים ושתים שנה עד שקלקלו בני עלי מיד אמר הקב"ה מה בין זה [ח] לזה והלא אלעזר הוא בן אהרן ואיתמר הוא בן אהרן שנאמר (ישעיה סג) ואביט ואין עוזר ואשתומם ואין סומך וגו'. באותה שעה אמר הקב"ה שתחזור הכהונה לבעליה שנאמר (שמואל א ב) ויבא איש אלהים אל עלי וגו' אמור אמרתי ביתך ובית אביך יתהלכו לפני עד עולם ועתה חלילה לי וגו' והקימותי לי כהן נאמן וגו' והתהלך לפני משיחי כל הימים זהו צדוק הכהן לפני דוד המלך. על הכל [ט] הקב"ה פורע מדה כנגד מדה. בשביל מעשיהן הרעים של בני עלי שהיו מקולקלין יצאו ישראל למלחמה ונהרגו מהן ארבעת אלפים ואמרו בני ישראל למה נגפנו ה' היום לפני פלשתים באותה שעה אמר הקב"ה כשהיו בני עלי מכעיסין אותי בעזרת ישראל ובעזרת נשים לא אמרתם להם כלום ועכשיו שיצאתם במלחמה אמרתם למה נגפנו ה' היום. ואמרו ישראל נקחה אלינו משילה את ארון ברית ה' וכן עשו שלחו והביאו את ארון הברית שנאמר (שם ד) וישלח העם שילה וישאו משם את ארון ברית ה' צבאות יושב הכרובים ושם שני בני עלי עם ארון ברית אלהים וגו' ויהי כבוא ארון ברית ה' אל המחנה ויריעו כל ישראל תרועה גדולה וגו'. באותה השעה הריעו כל ישראל תרועה

גדולה

ג טעות סופר הוא כי לא מצינו רק כ"ה אלפים ומאה ואנשים: ד אבות: ה עיין לעיל פ"ג מ"ש שם: ו שהיה קודם שפוט השופטים: ז גם זה טעות סופר הוא דהרי מכושן רשעתים עד ימות עלי הכהן היה כמה מאות שנים דוק ותשכח: ח שהניחם כאלו אינם ראוים לכהונה: ט ילקוט שמואל דף ט"ו ע"ג:

גדולה שאין ' בה ממש. על אותה שעה הוא אומר (ירמיה יב) נתנה עלי בקולה על כן שנאתיה. וישמעו פלשתים את קול התרועה וגו' וידעו כי ארון ה' בא אל המחנה ויאמרו אוי לנו כי לא היתה כזאת אתמול שלשום אוי לנו מי יצילנו מיד האלהים האדירים האלה וגו' מיד יצאו ישראל למלחמה ונהרגו מהם שלשים אלף. ונשבה מהם ארון הברית שנא' ויפול מישראל שלשים אלף רגלי וארון אלהים נלקח וגו' והפלשתים הביאו את ארון האלהים לאשדוד לבית דגון אלהיהם שנאמר ויקחו פלשתים את ארון האלהים ויביאו אותו בית דגון ויציגו אותו אצל דגון וגו' וישכימו האשדודים ממחרת והנה דגון נופל לפניו ארצה לפני ארון ה' וגו' וראש דגון ושתי כפות ידיו כרותות אל המפתן וגו' ותכבד יד ה' אל האשדודים וגו' וישלחו ויאספו את כל סרני פלשתים וגו' ויאמרו גת יסוב ארון אלהי ישראל וגו' ויהי אחרי הסבו אותו ותהי יד ה' בעיר מהומה גדולה מאד וגו' וישלחו את ארון אלהים עקרון וגו' ויזעקו העקרונים לאמר הסבו אלי את ארון אלהי ישראל להמיתני ואת עמי וגו'. כיון שראו יא שכן מרתו הוליכוהו בשדה שנאמר ויהי ארון ה' בשדה פלשתים שבעה חדשים. ואף שם היתה המכה רבה בהם שנא' (שם ו) ויקראו פלשתים לכהנים ולקוסמים לאמר מה נעשה לארון ה' הודיענו במה נשלחנו למקומו אע"פ שאלו הכהנים היו עע"ז אפ"ה היה בהם דרך ארץ. ומה הוא הדרך ארץ שהיתה בהם שאמרו להם (שם) אם משלחים אתם את ארון אלהי ישראל אל תשלחו אותו ריקם כי השב תשיבו לו אשם אז תרפאו כנגד המכה שהביא עליכם עכברים והיו ממיתים בכבב אנשים ונשים וטף ויצאו אח"כ מתוך בתיכם לשדה ואכלו חטים ושעורים וכל מיני קטניות כנגדו ועשיתם צלמי טחורים של זהב ועכברי זהב לכבודו שנאמר (שם) ויאמרו מספר סרני פלשתים חמשה טחורי זהב וחמשה עכברי זהב וגו' ועשיתם צלמי טחוריכם וצלמי עכבריכם המשחיתים את הארץ ונתתם לאלהי ישראל כבוד וגו'. ולמה תכבדו את לבבכם כאשר כבדו מצרים ופרעה את לבם וגו' מיד מלאוהו כסף וזהב וירכיבוהו על העגלה שנאמר (שם) ויעשו האנשים כן ויקחו שתי פרות עלות ויאסרום בעגלה ואת בניהם כלו בבית וישימו את ארון ה' אל העגלה ואת הארגז ואת עכברי הזהב וגו'. וכשהיו הפרות מהלכין בדרך היו הפרות נושאין את קולן ואמרו שירה יב וכך אמרו רני רני השיטה התנופפי ברוב הדרך המחושקה ברקמי הזהב המהולל בדביר ארמון המפואר בעדי עדיים * שנאמר (שם) וישרנה הפרות בדרך על דרך בית שמש במסלה אחת הלכו הלוך וגעו ולא סרו ימין ושמאל וסרני פלשתים הולכים אחריהם עד גבול בית שמש וכיון שהיו רחוקים מבית שמש כאלפים אמה במדה אמרו סרני פלשתים נטול את הבגדים ונניחום במקום מצנע ונראה מה הם עושים לאלהיהם שכן כבדנוהו אנחנו וכן עשו מיד נטלו את הבגדים ונתנום במקום מוצנע שהיה להם ואנשי בית שמש כיון שראו את הארון היה להם ליטול את הבגדים שלהם ולהניחם על פניהם ולבא וליפול לפני הארון שעה אחת או שתים או שלש עד שיתכבה הארון של ממ"ה הקב"ה כדי שיתגדל ויתקדש שמו של הקב"ה מסוף העולם ועד סופו. והם לא עשו כן אלא כשהיו רואין את הארון התחילו שוחקין חוקפין את עיניהם ועומדים ומרקדקים ומדברים יג דברים יתרים שנאמר (שם) ובית שמש קוצרים קציר חטים בעמק וישאו את עיניהם ויראו את הארון וישמחו לראות וגו'. והם אינן יודעין מי הניח את הארון מיד נטלו את הארון והניחוהו על האבן שנאמר (שם) והעגלה באה אל שדה יהושע בית השמשי ותעמוד שם ושם אבן גדולה ויבקעו את עצי העגלה ואת הפרות העלו עולה לה' והלוים הורידו את ארון ה' וגו' וישימו על האבן הגדולה וגו'. ואח"כ הלכו להם סרני פלשתים שנאמר וחמשה סרני פלשתים ראו וישובו עקרון ביום ההוא (שם) לפיכך נפלו מישראל חמשים אלף וגם סנהדרי גדולה עמהם שנאמר ויך באנשי בית שמש כי ראו בארון ה'

ויך

י אף שנאהו בירחו ובשאר מלחמות ע"י תרועת שופר כאן לא היה כח ממש בשביל חטא בני עלי : יא לככות אנשי העיר שהארון שם : יב ע"ז דף כ"ד והוא דעת ר"י נפחא ועיין שם ברש"י : * ילקוט ג' כמעולה מבין שני הכרובים : יג עיין בסוטה ד' ל"ה :

ויך בעם שבעים איש [יד] חמשים אלף איש וגו' מי הרג את כל אלו הוי אומר לא הרג אותם אלא אנשי בית שמש שלא היה בהם דרך ארץ ללמדך שלא חסר מישראל אפילו שוה פרוטה שלא כדין אלא הכל בדין אמת. [טו] יהא האלהים מבורך לעולם ולעולמי עולמים הוא יודע שבשכר דבורה וברק ונבואתם באתה תשועה גדולה לישראל על ידיהם ושכרן של אחאב ואיזבל אבדו מן העולם הזה ומן העוה"ב ואבדו את בניהם עמהם ושכרן של שבט זבולן ונפתלי שעשו רצון אביהם שבשמים ורצון יעקב אביהם לפיכך באתה תשועה גדולה על ידיהם. ושכרה של יעל אשת חבר הקיני שעשתה רצון בעלה באתה תשועה גדולה על ידה ושכרו של פנחס יצאו בני אפרים למלחמה ונהרגו מהן כ"ב אלף. ושכרן של סנהדרי הגדולה ופנחס עמהם נהרגו בגבעת בנימין שבעים אלף. ושכרן של בני עלי נהרגו ארבעת אלפים ואח"כ שלשים אלף ונשבה הארון. ושכרן של אנשי בית שמש שלא היה בהן ד"א נפלו מהן מישראל חמשים אלף וגם סנהדרי הגדולה מכאן אמרו במדה שאדם מודד בה מודדין לו. בודאי רבון כל העולמים צדקתך כהררי אל משפטיך תהום רבה:

פרק יב ישמור [א] אדם הדברים בלבו שלא יאכל עם עמי הארץ על השלחן ולא ירבה עמהם בסעודה בכל מקום מפני שעמי הארץ ממעטין במעשרות ונחשדין על השביעית והכתוב אומר (ירמיה כג) מה לתבן את הבר וגו' וכן אמר דוד (תהלים כו) לא ישבתי עם מתי שוא ועם [ב] נעלמים לא אבא וגו' ה' אהבתי מעון ביתך וגו' אל תאסוף עם חטאים נפשי וגו' ואמרו חכמים [ג] כל עוף למינו ישכון ובן אדם לדומה לו. (נ"י וכן אמר דוד לא ישבתי עם מתי שוא ועם נעלמים לא אבא ואומר שנאתי קהל מרעים ואומר ה' אהבתי מעון ביתך ואומר ארחץ בנקיון כפי לשמיע בקול תודה) מכאן אמרו חכמים ירבה אדם סעודתו עם ת"ח ואל ירבה סעודתו עם ע"ה לפי שלאחר שעה הוא מספר עליו לשון [ד] הרע [ה] וילמד מאברהם אבינו ע"ה שעשה סעודה להמלאכים ונהנו ממנו שנאמר (בראשית יח) ויאמר אדני וגו' אל נא תעבור מעל עבדך וגו' ויקח חמאה וחלב ובן הבקר אשר עשה ויתן לפניהם ויאכלו מכאן אמרו יטול אדם תחלה [ו] רשות ואח"כ ירוץ אחרי התלמידי חכמים הבאים אצלו ויעשה רצונם לכך נאמר ויאמר אדני וגו' אל נא תעבור וגו' וכל האומר לא אכלו מלאכי השרת עם אברהם אע"ה לא אמר כלום אלא בצדקהו של אותו צדיק ובשכר טורח שטרח בשבילם פתח להם הקב"ה את פיהם ואכלו ולכך נאמר והוא עומד עליהם תחת העץ ויאכלו. ברוך המקום ב"ה שמשלם שכר טוב ליראיו בעוה"ז ובעוה"ב שכן הוא דרך גמילות חסדים שאדם אוכל פירותיהן בעוה"ז והקרן קיימת לו לעוה"ב שבשכר קיתון של מים שרחצו רגליהם מלאכי השרת נתן הקב"ה לישראל ארבעים שנה במדבר את הבאר. כיצד בזמן שהיו ישראל עושין רצונו של מקום היתה הבאר ממהרת ומשכמת והולכת ונובעת במקומה במקום שהיו ישראל שרויין ובזמן שאין עושין רצונו של מקום היתה הבאר מאחרת כשעה כשתים כשלש כארבע כחמש עד שהיו יוצאים [ז] נערים קטנים ותלמידי חכמים ואומרים עלי באר בזכותו של אברהם יצחק ויעקב. עלי באר בזכות משה ואהרן ומרים ואח"כ היתה הבאר נובעת והולכת בין שבטו של יהודה לשבטו של יששכר שנא' (במדבר כא) אז ישיר ישראל את השירה הזאת עלי באר ענו לה וגו'. באותה שעה היתה שמחה גדולה לישראל מגדולם ועד קטנם ובשכר צלו של אילן שהושיב אברהם אבינו את מלאכי השרת תחתיו הקיף הקב"ה על ישראל את שבעה ענני הכבוד לישב תחתיהם במדבר ארבעים שנה. ובשכר הפת לחם שהאכיל אברהם אבינו למלאכי השרת נתן הקב"ה

יד מדלא כתיב וחמשים אלף ועיין בסוטה שם : טו בילקוט גרס כאן מכאן אמרו במדה כו' כמ"ש בס"פ זה : א ילקוט ויקרא דף כ"ג ע"ד : ב הנכנסין בסתר לעבות במחשך מעשיהם רש"י : ג בספר בן סירא כתיב כן כמ"ש התוספות בפ' החולק : ד כי בתחלה נותן כע"ס להכול לת"ח ואח"כ מדבר עליו דברי גנאי איך אכל הרבה ואיך שתה הרבה וכל מה שהפסיד יכול לדבר עליו וכן אחז"ל על ת"ח כנגד ע"ס בתחלה דומה עליו לקיתון של זהב ולבסוף אכל עמו כו' : ה ילמדו ממעשה אאע"ה שהמלאכים נהנו מהסעודה ולא סרבו בו כמו שסרבו אצל לוט ואצל גדעון ומנוח כדלקמן : ו יטול רשות מן הקב"ה ובילקוט ג' מרכו : ז משום שלא הקהו עדיין והם הכל באין בו חטא :

ומתקבל [כא] על הבריות . ז' מודה על [כב] האמת. ח' דובר אמת [כג] בלבבו . ט' מודה [כד] ועוזב. י' אוהב את המקום אהבה [כה] גמורה בין כשהוא טוב לו בין כשהוא רע לו . י"א מתאנח על כבוד [כו] הקב"ה ועל כבודם של ישראל כל ימיו. י"ב מחמד ומתאוה ומצפה לכבוד ירושלים ולכבוד ביהמ"ק ולישועה שתצמיח בקרוב ולקיבוץ גליות . אז זוכה לרוח הקודש בדבריו שנאמר (חבקוק ב) כי עוד חזון למועד ויפח לקץ ולא יכזב אם יתמהמה חכה לו וגו' ואומר (הושע יב) ואתה באלהיך תשוב חסד ומשפט שמור וקוה אל אלהיך תמיד. י"ג יהא [כז] נאה בביאתו לבית המדרש כדי שיהא אהוב למעלה ונחמד למטה ומקובל בעיני הבריות כדי שימלא את ימיו. י"ד ירבה אדם ד"ת שאין לך שכר גדול מהם. ט"ו יהא אדם שואל ומשיב בישיבתו בבית המדרש כדי שירבה חכמתו בידו. ט"ז ישמור עצמו שלא יבא לידי תנומה שנאמר (משלי כג) וקרעים תלביש נומה לפי שאין לך מדה קשה בעולם [כח] כמתנמנם בבית הכנסת ובבית המדרש ולא זו בלבד שישמור עצמו מן התנומה אלא ישמור עצמו מאכילה ושתיה הרבה כי מתוך שהוא אוכל ושותה הרבה יבא לידי תנומה שנא' (דברים ח) פן תאכל ושבעת וגו'. י"ז ישאל אדם את הפסוק ואת ההלכה אע"פ שהכל משתקים עליו שנא' (משלי ל) אם נבלת בהתנשא אם נבלת בה תתנשא בה . י"ח יכניס אדם את עצמו לגופה של תורה אעפ"י שאינו יודע ובקי בהלכה כלום אומרים לו לאדם עד שאתה מבקש רחמים שיכנסו דברי תורה בתוך מעיך תבקש רחמים על עבירות שעברת שימחול לך עליהם והזהר אחר כך מעשות שלא כהוגן ומתוך כך יהא אדם שומע וזוכרה ומתוך ארבע שלפניה וכל אותן [כט] שמונה עשרה מדות שכרן ועונשן בצדן ולא עוד אלא שכל המרבה בשחוק ובשיחה ותיפלות מביא חרון אף לעולם והפירות מתמעטין על ידו ורעות רבות באות ע"י וגזירות קשות מתחדשות ובחורי ישראל נהרגין ויתומים ואלמנות צועקים ואינם נענין שנאמר (ישעיה ט) על כן על בחוריו לא ישמח ה' ואת יתומיו ואת אלמנותיו לא ירחם כי כולו חנף ומרע וכל פה דובר נבלה וגו' . ולא עוד אלא כל המרבה בשחוק ושיחה ותיפלות עליו כתיב (הושע ד) אלה וכחש ורצוח וגנוב ונאוף פרצו וגו' וכאלו נשבע על שקר ומכחש ומכזב בדין ואם היה בתוך המשפחה ובני המשפחה שמחים בו לבסוף הוא מגלה את כל בני המשפחה ואם היה בתוך השכונה ובני השכונה שמחים בו לבסוף הוא מגלה את כל בני השכונה וכן אם היה בתוך בני החצר וכן אם היה בתוך בני המבוי וכן אם היה בתוך בני העיר לבסוף הוא מגלה את כל בני העיר שנאמר (שם) על כן תאבל הארץ ואומלל כל יושב בה וגו' מפני מה מפני שלא היו מוכיחין את ישראל כלום שנאמר (שם) אך איש אל ירב ואל יוכח איש וגו' אפילו מצאן [ל] כהן ושוחק עמהן חולק עמהן בפורעניות וכן נביא ונשיא שנאמר (שם) ועמך כמריבי כהן וכשלת היום וכשל גם נביא עמך וגו' וכן בין עכו"ם בין ישראל בין איש בין אשה בין עבד [לא] בין שפחה מכאן אמרו כל [לב] המרבה כבוד שמים וממעט כבוד עצמו כבוד שמים מתרבה וגם כבוד עצמו מתרבה וכל הממעט כבוד שמים ומרבה כבוד עצמו כבוד שמים במקומו עומד וכבוד עצמו מתמעט. מעשה באדם אחד שהיה עומד הוא ובנו בבית הכנסת וכל העם היו עונין אמן והללויה אחר העובר לפני התיבה ובנו עונה דברים של תיפלות ולא אמר לו אביו שום דבר ואמרו לו הבריות שימחה בבנו והשיב ואמר להם מה אעשה לו תינוק הוא ישחק טוב' למחר עשה כן כל אותן ימי החג ענה בנו דברים של תיפלות ולא אמר לו אביו שום דבר לא יצתה אותה שנה לא שניה ולא שלישית עד שמתו אשתו ובניו ובן בנו ויצאו לו חמש עשרה נפשות בתוך ביתו ולא נשתייר לו אלא שני

ישועות יעקב

כגון שמביישו פני ע"י לדקה וכדומה : כא שיהיה לו שלום עם כל אדם : כב ולא ילמוד לקינטור ונילוח : כג כגון רב ספרא מכות פ"ג : כד מתודה על עונותיו ועוזב אותם לעולם : כה מקבל גם את הרע שמגיע לו בשמחה כמו בטובה : כו על שכינת עוזו ועל ישראל המשולל בגלות : כז יהיה נאה דורש ונאה מקיים ויהיה שם שמים מתאהב על ידו ולא יהיה חלול השם בתורתו ח"ו : כח שמתנמנם בבה"מ תורתו נעשית קרעים ור"ל בשוכח. סנהדרין דף ע"א : כט נ"א י"ב מדות : ל ואינו מוכיחן : לא בילקוט מסיים עשה מגוה שכרה בלדה שנא' לדקתך כהררי אל וגו' : לב ילקוט לך לך דף כ' ע"ג : לג יש נ נגשתו נחת הקורת רוח ובילקוט גרס והבוב נפשי עלי :

בנים אחד חיגר וסומא ואחד שוטה ורשע. שוב מעשה באדם א' שהיה מתחרט בעצמו שלא קרא ולא שנה פעם א' הייתי עומד אני והוא בבית הכנסת כיון שהגיע שליח צבור לקדושת השם הגביה אותו בן אדם את קולו וענה אחריו בקול רם קדושת השם ואמר ק' ק' ק' כו' אמרתי לו בני מה ראית שהגבהת את קולך עד מאוד ואמר לי לא די שלא קריתי ולא שניתי אלא עכשיו שניתן לי רשות אגביה את קולי [לג] ותנוח עלי נפשי אמרו לא יצתה אותה שנה ולא שניה ולא שלישית עד שעלה אותו איש מבבל לארץ ישראל עמדו ועשאוהו ממונה מבית קיסר ומינוהו על כל הבירניות שבארץ ישראל ונתנו לו מקום ובנה לו בית וישב בה כל ימי חייו והניח לבניו ולבני בניו ממון הרבה עד סוף כל הדורות. ושוב מעשה בכהן א' שהאכיל את בהמתו תרומה ונפלה אש עליו ואכלה לביתו שלשים [לד] זכרים וששים בגדים ועשרים וארבע כדים של יין ועשרה כדי שמן ושאר ממון הרבה והיה בא וישב לפני החכמים ואמר להן רבותי נפלה עלי אש ואכלה ממני כך וכך זכרים כך וכך יין וכך וכך שמן ושאר ממון שהיה לי הכניסו חכמים יגון ואנחה בלבם אמרו לא זזו משם עד שבא אדם אחד שאינו בקי בהלכה ואמר לו המאכיל את בהמתו תרומה מהו א"ל מותר א"ל שמא אסור אמר לו לאו ואמר [לה] לו אני כהן והאכלתי את בהמתי תרומה וכששמעו החכמים בדבר ענו כולם כאחד ואמרו ברוך המקום ברוך הוא שאין לפניו משוא פנים וכי תרומה וקודש שאין להם אוכלים אינן הולכין אלא לשרפה אלא עשית שלא כדין אמר להן והלא תנן [לו] כרשיני תרומה מאכילין אותם לבהמה ולחיה ולתרנגולין אמרו לו לא אמרו אלא כרשינין מפני שהן מאכל לבהמה רק בשני רעבון בני אדם אוכלין אותם לפיכך לא גזר דהמע"ה עליהן אלא בשני רעבון משום שהם מאכל אדם באותה שעה מכאן אמרו כל המאכיל לבהמתו תרומה בין תרומת הארץ בין תרומת חוץ לארץ עליו הכתוב אומר בוזה דרכיו ימות (משלי יט) ואומר (במדבר יח) ואת קדשי בני ישראל לא תחללו ולא תמותו ואומר (קהלת י) חופר גומץ בו [לז] יפול מכאן אמרו אל ילמוד אדם תורה [לח] ברבים אא"כ קרא תורה נביאים וכתובים ושנה משנה ומדרש שנאמר (תהלים קו) מי [לט] ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו הרי הוא אומר (קהלת ז) ביום טובה היה בטוב וביום רעה ראה גם את זה לעמת זה עשה האלהים על דברת שלא ימצא האדם אחריו מאומה וכך אמר הקב"ה לאדם מיום שנתהיך על פני האדמה עשה מעשים טובים והצל עצמך מן הגזל ומן הדבר מכוער לכך נאמר ביום טובה היה בטוב וביום רעה ראה מה שעשית לפיכך באו עליך יסורין שאין יסורין באין על האדם אלא לטובתו להוציא מידו כל מה שחטא ועשה ד"א ביום טובה וגו' שנו חכמים במשנה אל תתיאש מן הפורעניות לכך נאמר ביום טובה היה בטוב וביום רעה [מ] ראה בפורעניותן של הרשעים שהם היו מזלזלין בתורה ובמצות ויורדין לגיהנם שנאמר (ישעיה סו) וראיתם ושש לבכם לכך נאמר וביום רעה ראה הרי הוא אומר (ירמיה לא) כי פדה ה' את יעקב וגאלו מיד חזק ממנו שני אחים שבבית אחד האחד קשה מחבירו הקשה [מא] נענש מפני חבירו לכך נאמר כי פדה וגו' ד"א כי פדה ה' את יעקב וגו' לשני ת"ח האחד קשה מחבירו כדאמרן ד"א לשני שותפין בעסק אחד בשדה ואחד במלאכת ואחד כהן קשה מחבירו הקשה נענש מפני חבירו לכך נאמר כי פדה וגו'. ד"א כי פדה ה' את יעקב מי שיש לו שתי נשים לאחת מקיים שארה כסותה ועונתה ולאחת אינו מקיים עונש גדול יש שם וכל מי שאינו מודה בדברים הללו ואינו רוצה בתוכחה עליו הכתוב אומר מסיר אזנו משמוע תורה וגו' (משלי כח) ושנו חכמים במשנה כל המחלל שם שמים בסתר [מב] נפרעין ממנו בגלוי אחד שוגג ואחד מזיד בחלול השם כיוצא [מג] בדבר אתה אומר (תהלים קלג) הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד כשדיבר הקב"ה

עם

ישועות יעקב

לד זכרים ממיני בהמות ומהודים מאלן וגי' ילקוט כרים : לה אותו הכהן עצמו הנז' : לו פ' בתרא דמס' תרומות משנה ס' ועיי"ש בפירוש הר"ב : לז וכיפה דקרא ופורץ גדר ישכנו נחש : לח ללמוד תורה בציבור וביחיד : לט א"ר שמואל ב"ר נחמן כגון אני וחבירי ירושלמי פ' ברכות : מ היה מן הרואים בפורעניות של רשעים ולא תהיה מן הנראים : מא ורואה חבירו בפורעניות של אחיו הקשה : מב קאי על כל החלוקות בדרש אפי' לא ידע אדם מזה מי הוא קשה וכן לא יאמר אדם בלבו מי יודע אם אני מודה בדברים אלו ואינו רוצה בהוכחה : מג כמו באם אח אי אינו

עם משה אב לחכמים ואב לנביאים לגאול את ישראל לא היה לו לסרב בשליחות המקום אעפ"כ לא דבר הקב"ה עמו אלא בלשון שמחה שנאמר הנה הוא יוצא לקראתך וראך ושמח בלבו (שמות ד) והלא הדברים קל וחומר ומה משה חכם החכמים הגדולים ואב לנביאים ולא היה לו לסרב בשליחות המקום אף על פי כן לא היה הקב"ה מדבר עמו אלא בשמחה אהרן אחיו שנתכוון ועשה שלום בין ישראל לאביהם שבשמים ובין ישראל לישראל ובין ישראל לחכם ובין חכם [מד] לחכם ובין אדם לחבירו ובין איש לאשתו על אחת כמה וכמה שהיה מדבר הקב"ה עמו בשמחה עליהם הוא אומר הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד וגו'. ד"א הנה מה טוב וגו' עשה אדם מע"ט בילדותו והזקין וכופל את מעשיו לטובה עליו [מה] הוא אומר הנה מה טוב וגו'. ד"א קרא אדם תורה נביאים וכתובים בילדותו והזקין וכופל את מעשיו ושנה משנה ומדרש הלכות ואגדות עליו הוא אומר הנה מה טוב ומה נעים וגו'. ד"א אם האחד יושב ושונה עם חבירו עליהן הוא אומר הנה מה טוב וגו' ד"א שני אחים בבית אחד וקורין ושונין זה עם זה ושמחים זה עם זה ואוכלין ושותין זה עם זה עליהן הוא אומר הנה מה טוב וגו'. ועתיד הקב"ה לישב בבית המדרש הגדול שלו וצדיקים יושבים לפניו ויאמר להם אני הוא שנמסרתם למיתה עלי ואני הוא שנהרגתם עלי לכן תהיו אתם כמוני מה אני חי וקיים לעולם ולעולמי עולמים כך תהיו אתם חיים וקיימים לעולם ולעולמי עולמים שנאמר (ישעיה לג) מלך ביפיו תחזינה עיניך תראינה ארץ מרחקים מאי תראינה ארץ מרחקים אלו הלכות שהן היו בדעתו של הקב"ה תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קודם שנברא העולם ואמר אותן להם לישראל ואומר (מלאכי א) ועיניכם תראינה ואתם תאמרו יגדל ה' מעל לגבול ישראל עיניכם תראינה זו מדת הדין בעכו"ם ואתם תאמרו יגדל ה' מעל לגבול ישראל כך אומר הקב"ה לישראל בני קראו את המקרא והרבו אותו ושנו את המשנה והרבו אותה עד שאני בעצמי אבוא ואומר לכם על הטמא טמא ועל הטהור טהור על הטהור [מו] במקומו ועל הטמא במקומו שנאמר (הושע י) זרעו לכם לצדקה וקצרו לפי חסד וגו' עד יבא ויורה [מז] צדק לכם:

פרק יד כל [א] הקץ בחיים טובים בעוה"ז סימן רע לו ולמה הדבר דומה למלך בשר ודם שזימן את עבדו יום אחד מימי החג אל סעודתו החזיק לו טובה זימנו שני ימים החזיק לו טובה שלשה ימים החזיק לו טובה אילו זימנו כל שמונת ימי החג עאכ"ו שהיה צריך להחזיק [ב] לו טובה. משל למלך ב"ו שאמר לעבדו הרי אתה לפני שלשים יום בסעודה אחת וגם אתן לך מתנה טובה טעם אצלו חמשה עשר יום אמר העבד למלך איני מבקש יותר לסעוד אצלך והרי לך מתנה שלך וטרף אותה המתנה בפניו נמצא אותו העבד כפוי טובה לפני המלך וכי זו היא דרך ארץ אין זה דרך ארץ מכאן ואילך מה יש לעבד צורך לעשות אלא צריך לפיים את המלך ולברכו ולשבחו כך ראוי הוא לזרעו של יעקב שיברך וישבח וירומם ויעלה ויגדל ויקדש שמו של מלך מלכי המלכים הקב"ה שאמר והיה העולם ברוך הוא וברוך שמו לעלם ולעלמי עלמיא שהביא אותם לארץ ישראל שנקרא חמדת העוה"ז חימן להם סעודה מן המן ארבעים שנה מן הלחם שמלאכי השרת אוכלין ולאחר שעה לא היו מבקשין סעודת המלך [ג] ותפלו על המן וקראו לו לחם הקלוקל וכאלו אמרו ישראל אין אנו מבקשין מתנת ארץ ישראל כיון שעברו על התורה ומצותיה שבזכותה ניתן להם א"י והיו ישראל כפויי טובה עד שהגלה אותם מא"י וישליכם מעל פניו ואח"כ חזרו בתשובה ושבו אל הש"י בתוך הגלות ואמר להם הקב"ה בני [ד] הסבו שעה אחת עד שיגיע שעת הסעודה וכל כך [ה] למה כדי

לא נאה ישיבתם יחד כן לסיפך אם שניהם כא' טובים : מד אם היה מתוכח אחד עם חבירו : מה המע"ט שבילדותו ושבזקנותו הם כמו אחים שאינם בושים זה מזה כמאמרז"ל אשרי ילדותנו שלא ביישה זקנותנו : מו ר"ל הקב"ה יגלה לנו לעתיד המקום ועיקר הסוד של טומאה וטהרה : מז להודיע לכם לפונות וסודות התורה. רש"י : א מואס וקץ בחייו וכואב בטובת הש"י : ב כך צריך לצפות להקב"ה על כל מה שברא לצורך האדם ולהנאתו ולא יהיה קץ ומואס בטובתו ית' : ג דברו עליו דברי תיפלות וגנאי כמו ותפל ולבן (דברים א) : ד המתינו בגולה עד שיגיע זמן הגאולה :

למרק עונותיהן של ישראל שיהיו כולן [ו] טהורין ויבאו לחיי עוה"ב לפי שאין כל אומה ולשון שברא הקב"ה בעולם מסוף העולם ועד סופו שכולן יהיו בני העוה"ב אלא זרעו של יעקב בלבד שנאמר (ירמיה לא) הנני מביא אותם מארץ צפון וקבצתים מירכתי ארץ בם עור ופסח הרה ויולדת יחדו קהל גדול ישובו הנה בם עור ופסח אלו עמי [ז] הארץ שיש בהם דרך ארץ ושאר מצות ומרחיקין את עצמן מן הגזל ומן העבירה ומדבר מכוער א"ר שמעון כל היושב ואינו עושה עבירה נותנין לו שכר כעושה מצוה דבר אחר בם עור ופסח אלו [ח] חכמים ותלמידיהם שמוסרין עצמם למות באהל למקרא ולמשנה ולמדרש ולהלכות ואגדות עליהן הוא אומר (תהלים קיט) אשרי תמימי דרך ואומר האל תמים דרכו (שם יח) שלשה עצבין הן ושלשתן בחזקת כשרין הן א' מהן אלו [ט] עמי הארצות שיש בהן דרך ארץ ושאר מצות ומרחיקין את עצמן מן הגזל ומן העבירה ומדבר מכוער והשני מהן אלו בני אדם שבאו לידי מקרא ומשנה ואין להם [י] לב להבין והשלישי מהן אלו החכמים ותלמידיהן שמוסרין את עצמן למות באהל להבין במקרא ובמשנה במדרש בהלכות ובאגדות עליהם אומר (ישעיה מב) החרשים שמעו וגו'. משל למלך ב"ו שיש לו בנים ועבדים הרבה קצת מהן פקחין וקצת מהן אלמים וחרשים וסומין וקצת מהן בעלי מקרא בעלי משנה ותלמוד וקצת מהן בעלי מו"מ ויש לו למלך עסק ומלאכה עמהן כשהמלך רוצה לעשות חשבונן אינו הולך אלא אצל בעלי מקרא בעלי משנה ותלמוד ואצל [יא] פקחין שבהן ועל אלו [יב] הוא אומר החרשים שמעו ועל אלו [יג] הוא אומר (שם) והולכתי עורים בדרך לא ידעו וגו' ד"א בם עור ופסח אלו בני אדם שבאו לידי מקרא ומשנה והם מלובלבים [יד] בדברים מכוערין וקשה לבעל הרחמים להפסידן [טו] מן העולם וכה ענין לומר אחריו הרה ויולדת יחדו [טז] אלו חכמי ישראל ותלמידיהן שמוסרין א"ע למות באהל במקרא במשנה במדרש בהלכות ובאגדות והן מתייגעין לארבע רוחות העולם מן דרום לצפון ומן מזרח למערב ומתחמרין ומתאוין ומצפין שאם ימצא אחד מהן פקח בד"ת שתנוח נפשו עליו ומת ענין לומר אחריו קהל גדול ישובו הנה אלו האנשים ונשים וטף ונער וזקן כולן חייבין להודות לו להקב"ה ולשפוך רחמים ולבקש התחנונים מלפניו ולבקש ממנו דעת ובינה והשכל שנאמר (שם יא) כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים:

פעם אחת הייתי עובר ממקום למקום מצאני אדם אחד שיש בו מקרא ואין בו משנה ואמר לי רבי אני רוצה לומר לפניך דבר אחד ומתירא אני שמא תקפיד עלי אמרתי לו בני אם אתה שואלני בד"ת מפני מה אקפיד אני עליך ואמר לי רבי מפני מה נאמר (תהלים קלו) נתן לחם לכל בשר ונאמר (שם קמז) נותן לבהמה לחמה לבני עורב אשר יקראו [יז] ואדם אין מכין הוא לו אמרתי לו בני לא בר"א שאדם עושה בידו וכי אין הקב"ה [יח] מברך את מעשי ידיו יכול יהא יושב [יט] ובטל מן המלאכה או מן המשא ומתן ת"ל למען יברכך ה' אלהיך בכל מעשה ידך אשר תעשה ואמר לי רבי תשובה זו שהשבתני היא שטה [כ] הראשונה שאמרתי לך והיא מקובלת בעיני אמרתי לו בני יש כח לאבי שבשמים שיתן בי חכמה ובינה ודעה והשכל ואשיבך עוד על מה ששאלתני צא ולמד מן השוטה שעובר בשוק כיון שניטל ממנו חכמה ובינה דעה והשכל וכי הוא [כא] יכול לפרנס א"ע אפי' שעה אחת כך כל בני אדם כשתנטל ממנו דעה הרי הן השובין כבהמה [כב] וחיה ועוף ושאר בריות שברא הקב"ה בעולמו מעיד אני עלי שמים וארץ שיושב הקב"ה ומחלק בידו

ישועות יעקב

ה למה מאריך הקב"ה זמן השעבוד: ו כי אורך הגלות ממרק עונותיהם: ז שהם כמו עורים ופסחים בתורה: ח שעושים עצמם עורים מלהסתכל בעבירות ופסחים שלא לרוץ לדבר עבירה: ט שהם דואגים על שלא יכולים לעסוק בתורה: י ומחמת זה דואגים כדי להבין: יא ר"ל בהם הוא מתעטש יותר מכלם. א"נ עמהם מדקדק יותר כמ"ש וסביביו נשערה מאד: יב על עמי הארץ הומר שמעו ר"ל לפתוח אזנם לשמוע מפי החכמים: יג אותן שאין להם לב להבין ואותן שמוסרים נפשם להבין עליהם אומר והולכתי וגו' ר"ל אני אגלה להם סודותיה וטעמיה: יד שעשו א"ע כאלו הם עורים בתורה: טו לבלתי ידח ממנו נדח: טז שכל המלמד לבן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאלו ילדו: יז בילקוט תהלים דף קכ"ח ע"ד גרסא אחרת ע"ש ר"ל שאדם צריך לטרוח אחר פרנסתו ואין הקב"ה מכין לו: יח וכזה הרי הקב"ה הכין לו במה שמברך מעשי ידיו: יט כבהמה וחיה שמתפרנסין שלא בצער: כ פי' שהשבתני שהקב"ה מכין לו במה שנותן לו ברכה מעשי ידיו אבל איני יודע למה צריך לטרוח כל עיקר: כא אפי' אם רוצה

בידו מזונותיו לכל באי עולם ולכל מעשה ידיו שברא מאדם עד בהמה מרמש ועד עוף השמים והכתוב הוא אומר (ישעיה לג) יראת ה׳ כג היא אוצרו ד״א יראת ה׳ היא אוצרו משל למלך בשר ודם שהיו לו בנים ועבדים הרבה ומבקש להוכיחן כל אחד ואחד בפני עצמו ורואה שאינן מקבלין עליהן התוכחות שלו מה עשה המלך כתב כל דבריו על הנייר ותלאה בחצר החיצונה הראשונה אגרת פתוחה לכל אדם והכרוז יוצא מלפני המלך ומכריז ואומר כל מי שיבא אל האגרת הזאת ויקרא אותה ויקיים כל מה שכתוב בה יבוא ויטול לחם ומזונות מלפני המלך כך הן ישראל דומין בעוה״ז ובעוה״ב בדברי תורה כיון שבא אדם לידי מקרא ומשנה ומלמד מהן יראת שמים ומעשים טובים הן זנין ומפרנסין ומכלכלין אותן עד שיכנסו לבית עולמן שנאמר והיה אמונת עתיך חוסן ישועות חכמת ודעת יראת ה׳ היא אוצרו (פס) ואמר לי רבי מפני מה חביבין דברי תורה על הקב״ה יותר מכל באי עולם אמרתי לו בני מפני שדברי תורה מכריעין את ישראל לכף זכות ומחנכין אותן למצות ומביאין אותן לחיי עוה״ב משל למלך ב״ו שיש לו בנים ועבדים הרבה בתוך ביתו ויש לו למלך עבד זקן ביניהם שהוא מלמד את בניו דרכים נאים ומע״ט ובכל יום ויום כשנכנסין בניו ועבדיו לפניו מניח המלך את כולם ואוהב את העבד הזקן שיש לו בתוך ביתו ואמרו לו עבדיו למה אהבת את העבד הזקן יותר מן הכל ואמר להם המלך אלמלא עבד זקן זה שהוא מלמד את בני דרכים נעים ונעימים ומעשים טובים מה יהיה עליהן כך ד״ת הואיל ומכריעין את ישראל לכף זכות ומחנכין אותן במצות ומביאין אותן לחיי עולם הבא לפיכך חביבין ד״ת עליו על הקב״ה יותר מכל באי עולם ומכל מעשי ידיו שברא ואמר לי רבי (נוסחה ישנה שני דברים יש בלבבי ואני אוהבך אהבה גמורה) שני דברים יש בעולם ואני אוהבם בלבבי אהבה גמורה ואלו הן תורה וישראל אבל איני יודע איזה מהם קודם אמרתי לו בני דרכן של בני אדם אומרים התורה קדמה שנאמר (משלי ח) ה׳ קנני ראשית דרכו וגו׳ אבל אני אומר ישראל קדמו שנאמר (ירמיה ב) קודש ישראל לה׳ ראשית תבואתה משל למלך שהיה לו אשה ובנים בתוך הבית וכתב את האגרת אל המקום שאשתו ובניו שם (אלמלא אשתו ובניו של מלך שעושין לו נחת רוח בתוך הבית וכתב את האגרת ולא חזרה האגרת ביד השליח) אלמלא אשתי ובני שלי שעושין לי נחת רוח בתוך הבית התרבתי את המקום כך אלמלא הם ישראל לא נברא העולם ונחרב העולם לכך נאמר קודש ישראל לה׳ ראשית תבואתה ונאמר ה׳ קנני ראשית דרכו וגו׳. כד מדה אחרת בישראל מהו אומר (ירמיה יא) מרחוק ה׳ נראה לי אמר לי רבי ב״פ גלו ישראל בבית ראשון ובאחרון בבית ראשון ניתן להם זמן ובאחרון לא ניתן להם זמן אמרתי לו בני יושבי בית ראשון אעפ״י שהיו עובדי ע״ז היה בהן דרך ארץ והיתה בהן צדקה וג״ח כה משל למלך שיש לו בנים ועבדים הרבה רובם אלמים חרשים וסומין סרחו במעשיהן נשבע המלך שיפרוש מהן כיון שפירש מהן היו הולכין ובוכין אחריו אמר להן הזרו מאחרי הריני חוזר עליכן מכאן ואילך מה עלינו לעשות לשפוך רחמים ולבקש תחנונים ותפלה לפניו ולמצא פתח לפניו בד״ת שהוא פתח גדול מכל הפתחים שפתח לנו ע״י עבדיו הנביאים שכן כתוב (יואל ב) וגם עתה נאם ה׳ (נ״י שובו עמי) שובו עדי בכל לבבכם וגו׳ מה אם יתגלגלו רחמיו המרובים עלינו ויקיים עלינו מה שאמרו שפתיו (מיכה ב) עלה הפורץ לפניהם וגו׳ אמר לי רבי (נ״י תשוח) תנוח נפשך עליך שהרבה כו שחרת את נפשי עלי לטובה אמרתי לי בני כתוב אחד אומר (משלי כ) אל תען כסיל כאולתו פן תשוה לו גם אתה וכתוב אחד אומר (פס) ענה כסיל כאולתו פן יהיה חכם כז בעיניו ושנו במשנה הוי שקוד ללמוד תורה ודע מה שתשיב לאפיקורוס (נ״י א״ל ד׳ דברים שיש לי בלבי לא ארצם לפניך) אמר לי רבי

ישועות יעקב

להכין לעצמו: כב ומכין לו פרנסה בלי שום טרחא כמו לבהמה: כג באם אדם ירא שמים לפי יראתו ומדתו כך מתפרנס. ויש שזוכה שמלאכתו נעשית ע״י אחרים ע״י שהוא ירא שמים לאמיתו: כד ר״ל עוד דאיכא שישראל קודמין: כה משל זה הוא על גלות בית שני כדמסיים ואזיל: כו לשון דריבה כמו שוחר טוב (משלי י״א) וכן ואוהבו שחרו מוסר: כז אם לא תענה אותו ור״ל הואיל ובאלה אותי בד״ת עניתי לך משא״כ אם הייתי שואלני במילי

דבי דברים הללו היו לי בלבבי ולא הייתי רוצה לאמרם לפניך אמרתי לו בני העבודה כל הדברים הללו ששאלתני לא שאלני אדם מעולם ומימי לא למדתים אלא כח כמך ברוך המקום ברוך הוא שבחר בתורה ובתלמידי חכמים ששנו לנו המשנה הזאת הוי גולה למקום תורה ולא תאמר שהיא תבוא אחריך כט או שחביריך יקיימוה בידך ואל בינתך אל תשען:

פרק טו

בא חבירו וישב (נ"י כנגדו) כנגדי (נ"י ואף בזה יש מקרא ואין בו משנה) ואף בזה היה מקרא ולא היה בו משנה ואמר לי רבי רחיצת ידים מן התורה לא נאמר לנו מהר סיני (נ"י אמר) אמרתי לו בני דברים הרבה יש לנו וחמורין הן ולא צריך הכתוב לאמרן לפיכך א הטילו אותן על ישראל ואמר הן יבדילו אותן כדי להרבות שכרן ומנין לך תדע לך. שכן הוא כשהיו ישראל במדבר אמר הקב"ה למשה (שמות יט) לך אל העם וקדשתם היום ומחר וכבסו שמלותם ושנו חכמים במשנה וקדשתם בטבילה גם למדנו רחיצת ידים מן התורה מן משה ואהרן ובניו שנאמר בבואם אל אהל מועד ירחצו מים (שמות ל) ואצל ישראל מהו אומר (ויקרא כ) ב והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני מכאן היה רבן גמליאל אוכל ג חולין בטהרה ואמר לתלמידיו לא לכהנים בלבד ניתנה קדושה אלא לכהנים ולוים וישראלים כולן שנאמר (ויקרא יט) דבר אל כל עדת בני ישראל וגו' קדושים תהיו מכאן אמרו כל המזלזל בנטילת ידים סימן רע לו ועליו הוא אומר (דברים כט) והיה בשמעו את דברי האלה הזאת וגו' לא יאבה ה' סלוח לו וגו' ומחה ה' את ד שמו מתחת השמים הא למדת כל האוכל בלא נטילת ידים ה כאלו בא על אשת איש ואמר לי רבי אין שחיטה מן הצואר מן התורה אמרתי לו בני מה ראית לומר כן ולא שחיטה עצמה מן התורה כעולה וחטאת ואשם וכל הזבחים כלן ואמרתי לו בני אבל באמת כך שנו חכמים השוחט סימן אחד בעוף ושני סימנים בבהמה שחיטתו כשרה ורובו של אחד כמוהו ו והמגרים בשחיטתו כל שהוא זה רע עין ברוך המקום ברוך הוא שאין לפניו משוא פנים כשם שהטבח מושך הבשר מן הצואר ומגרים ומביאו לידי פסול כך מושבין ממונו ממנו ונותנין אותו לאחרים שנאמר (משלי כח) מרבה הונו בנשך ותרבית וגו'. ואמר לי רבי אין דם אדם אסור מן התורה אמרתי לו בני מה ראית לומר כך אמר לי רבי דכתיב לא תאכלו על הדם הא אין כאן דם אדם אמרתי לו בני והלא הדברים ק"ו ומה אם בהמה וחיה ועוף שדרכן לאכול אותן דם שלהם אסור בני אדם שאין דרכן לאכול אותן לא כל שכן שדמו אסור עליו הכתוב אומר (דברים יב) רק חזק לבלתי אכל הדם כי הדם הוא הנפש ולא תאכל הנפש עם הבשר וגו' ואומר כי נפש כל בשר דמו בנפשו הוא ואומר לבני ישראל דם כל בשר לא תאכלו כי נפש כל בשר דמו הוא (ויקרא יז) דם כל בשר לא תאכלו להביא דם אדם שהוא אסור באכילה לפי כי נפש כל בשר דמו הוא והעבודה אף ז דם החי שנקרש ונתמצה בכלי ומיוחד בשני עצמו שנתנו בכלי אחד אף זה אסור באכילה שנאמר דם דם מ"מ ואמר לי רבי בהמה שלא הקריב ממנה קרבן חלבה מותר אמרתי לו בני מה ראית לומר כן אמר לי רבי דכתיב (ויקרא ז) כי כל אוכל חלב מן הבהמה אשר יקריב ממנה אשה לה' ונכרתה וגו'. אמרתי לו בני ראה כחה של תורה מה היא וכל אמריה בינה וכל דבר ודבר שנאמר בה לא נאמרה אלא בחכמה ובבינה ובהשכל כדי שלא יאמר אדם לעצמו בהמה שמקריבין ממנה קרבן חלבה אסור ובהמה שאין מקריבין ממנה קרבן חלבה מותר לכך חזר הכתוב ופירשה במקום

ישועות יעקב

דעלמא כמו שא"ל הרא"ש בענין וכן איתא בגמרא שני מקראות אלו בשבת פרק ב': כח שמחמת שאתך עמדתי עליהם: כט באבות לא"ג אלו: א הקב"ה הטיל מצות אלו על חכמי הדור שהן יגזרו עליהן ויבדילו ויפרישו אותם מן העבירות על ידי הגזירות והנדרים: ב והיינו כאלו דברים ד' נ"ג והתקדשתם אלו מים ראשונים והייתם קדושים אלו מים אחרונים כו' עיי"ש: ג שהיה נזהר ליגע בהם טומאה כמו הכהנים לקדש ולתרומה כך הוא אכל חולין על טהרת הקודש: ד וזה סימן רע לו שנעקר כמו מן העולם: ה וכן הוא בפ"ק דסוטה והטעם כיון דהסמיכה על קרא דקדושים וכל מקום שאתה מוצא קדושה הוא גדר ערוה כמו שאמרו רז"ל וכן פירש"י בקדושים: ו כששוחט למעלה מטבעת הגדולה נקרא הגרמה ורע עין טובה כן כדי שלא יאכל מעט בשר אצל הרא"ש ושם היא שחיטה פסולה כדמפורש בחולין: ז ולא תאמר דוקא דם הנפש אסור אלא דם הבא על ידי הקזה או מכתו אף שאינו דם הנפש גם כן אסור וגרי"א אף דם דגים שיחדו בשני עצמו קרטו ונתמלא דמו ונתנו בכלי אסור ורוצה לומר לא: אין כו

[ח] במקום אחר חקת עולם לדורותיכם בכל מושבותיכם כל חלב וכל דם לא תאכלו (ויקרא ג) חקת עולם לדורותיכם ללמדך מכאן שינהג הדבר לדורות עד סוף העולם בכל מושבותיכם בארץ ובח"ל כל חלב וכל דם לא תאכלו מה [ט] דם אסור באכילה אף חלב אסור באכילה א"כ למה נאמר כל [י] חלב וכל דם אלא להקיש מצות שניהן להדדי שדם שוה לחלב וחלב שוה לדם ושניהם במלקות וכרת לכך נאמר כל חלב וכל דם וכך שנו חכמים במשנה מה אם הדם שנפשו של אדם קצה ממנו אפילו הכי הפורש ממנו מקבל שכר גזל ועריות שנפשו של אדם מתאוה להן ומחמדתן הפורש מהן עאכ"ו שיזכה לו ולדורותיו ולדורי דורות עד סוף כל הדורות ואמר לי רבי גזל אח מותר אמרתי לו בני כה ראית לומר כך ואמר לי רבי נאמר על הר סיני (שמות כ) כבד את אביך ואת אמך לא תרצח לא תנאף לא הגנב וגו'. והלא אין שם גזל אח ואמרתי לו בני לא זו היא שיטה הראשונה שאמרתי לך דברים הרבה יש לנו וחמורין הן ולא צריך הכתוב לאומרן לפיכך הטילו על ישראל ואמר הן יבדילו אותן כדי להרבות שכרן עליהן הכתוב אומר (ישעיה כו) נפשי אויתיך בלילה וגו'. אבל הייתי אומר מתוך ד"ת [יא] מתיסרין ומתוך דברי תורה מתרפאין מכאן אמרו בשמונה דברים העולם חרב ובד' דברים העולם מתישב בח' דברים העולם חרב א' על הדינין ב' ועל ע"ז ג' ועל גילוי עריות ד' ועל שפיכות דמים ה' ועל חילול השם ו' ועל דברים מכוערים שאדם מוציא מפיו ז' ועל גסות הרוח ח' ועל לשון הרע ויש אומרים אף על חימוד דורות [יב] הראשונים לא נעקרו מן העולם אלא [יג] מתוך שמונה דברים דכתיב (איוב כא) ויאמרו לאל סור ממנו ודעת דרכיך לא חפצנו וגו' ומתוך שמונה דברים נעקרו מן העולם ואנשי דור הפלגה לא נעקרו מן העולם אלא מתוך שמונה דברים שנאמר (בראשית יא) ויהי כל הארץ שפה אחת וגו' ומתוך שמונה דברים נעקרו מן העולם ואנשי סדום לא נעקרו מן העולם אלא מתוך שמונה דברים שנאמר ואנשי סדום רעים וחטאים לה' מאד ומתוך שמונה דברים נעקרו מן העולם פרעה לא נעקר מן העולם אלא מתוך ח' דברים שנאמר (שמות ה) ויאמר פרעה מי ה' אשר אשמע בקולו ומתוך שמונה דברים נעקר מן העולם סנחרב לא נעקר מן העולם אלא מתוך שמונה דברים שנאמר (מלכים ב יח) מי בכל אלהי הארצות וגו' כי יציל את ירושלים מידי ומתוך שמונה דברים נעקר מן העולם נבוכדנצר לא נעקר מן העולם אלא מתוך שמונה דברים שנאמר (ישעיה יד) ואתה אמרת בלבבך השמים אעלה וגו' ומתוך שמונה דברים נעקר מן העולם ובארבעה דברים העולם מתיישב מתוך הצדקה ומתוך הדין ומתוך האמת ומתוך השלום ואמר לי רבי מעשה שמכרתי לעכו"ם אחד ארבעה כורין של תמרים ומדדתי לו בבית אפל [יד] כחצה על מחצה ואמר לי אלהים על השמים ואתה ידע על מדה שאתה מודד לי ומתוך שמדדתי לי בבית אפל חסרתי לי שלשה סאין של תמרים ולאחר כך נטלתי המעות ולקחתי בהן כד אחד של שמן והנחתי אותו במקום שמכרתי התמרים לעכו"ם נקרע הכד ונשפך השמן והלך לו אמרתי לו בני כתיב (ויקרא יט) לא תעשוק את רעך ולא תגזול וגו' רעך הרי הוא כאחיך ואחיך הרי הוא כרעך הא למדת שגזל עכו"ם אסור כי גזל הוא ואצ"ל גזל של אח ומתוך שראה הקב"ה בני אדם שהן עושקין וגוזלין וחומסין זה לזה חזר ופירש בקבלה ע"י יחזקאל (יחזקאל יח) אביו כי עשק עשק גזל גזל אח ואשר לא טוב עשה בתוך עמיו והנה מת בעונו ואמר לי רבי בת חמורה או בת הבת אמרתי לו בני כמו שהבת היא ערוה כך היא בת הבת ג"כ ערוה כמו שהיא הבת כך היא הבת הבת ואמר לי רבי והלא כתיב בתורה (ויקרא יח) ערות בת בנך או בת בתך לא תגלה אמרתי לו בני ולאו ק"ו הוא ומה אם בת בנו ובת

ישועות יעקב

הויכת דג או קשקשת אסור מפני מראית עין : ח ואף בזה הפסוק נאמר בתחלה בויקרא ופסוק ראשון נאמר בפ' צו אין מוקדם ומאוחר בתורה : ט אפילו אינו של קרבן : י לכתוב וכל דם וחלב לא תאכלו ועי' כל זה בכריתות פ"ק : יא שעוברין עליה ועל דברי סופרים : יב דור אנוש ודור המבול : יג אפי' על א' משמונה דברים ומכ"ש על כל שמונה דברים וכן צריך לפרש בכולם ולכך כפל הדברים : יד שלא היה לו מדה גדולה ומדד לו במדה שמחזקת חצי קב או חצי סאה ומחמת שהוה בית אפל וגם הוצרך למדוד לו הרבה פעמים טעה במספר וחסר לו ג' סאין . ולבת

ובת בתו אסורה לו בתו לא כ"ש ומה ת"ל ערות אשה ובתה [טו] לא תגלה. בין אשה ובתה משלו בין אשה ובתה ממקום אחר ואמר לי רבי זב חמור או נדה חמורה אמרתי לו בני נדה חמורה מזב ואמר לי רבי והלא לא למדנו טבילה לנדה אלא מן הזב אמרתי לו בני והלא דברים ק"ו ומה אם הזב שאינו פבת ורבה מטמא אחת עשרה טומאות וטעון שבע רחיצות וטבילות שבתורה נדה שהיא פרה ורבה לא כ"ש שהיא מטמאה אחת עשרה טומאות וטעונה שבע רחיצות וטבילות שבתורה הא למדנו כל האומר לאשתו ולבנותיו. ולבני ביתו כשהם [טז] בנדותם מותרים אתם לנגוע בכל הכלים עשו מה שאתם רוצים לעשות לפי שאין טבילה. לנדה מן התורה אינו רואה קורת [יז] רוח לעולם:

מעשה באדם אחד [יח] שקרא הרבה ושנה הרבה ושמש ת"ח הרבה ונכנס לבית עולמו בחצי ימיו ונעשית אשתו כשוטה והיתה מחזרת על פתחי חבירי בעלה ואמרה להם רבותי בעלי שקרא הרבה ושנה הרבה ושימש ת"ח הרבה מפני מה מת בחצי ימיו ולא היה אדם שהשיב לה כלום דבר פעם אחת הייתי מהלך בשוק ונכנסתי לחצדה באתה וישבה כנגדי והיתה בוכה אמרתי לה בתי מפני מה את בוכה אמרה לי רבי בעלי קרא הרבה ושנה הרבה ושימש ת"ח הרבה ומת בחצי ימיו אמרתי לה בתי בשעת נדותיך מהו אצלך אמרה לי רבי ח"ו אפי' באצבע קטנה לא נגע בי ואחר כל אותן הימים שראיתי בהן דם ישבתי שבעה נקיים שלא אבא לידי ספק אמרתי לה בתי יפה אמר לך בעלך שכן אמרו חכמים בזבין ובזבות ובנדות וביולדות שלאחר שבעה הן טהורין שנאמר (ויקרא טו) ואם טהרה מזובה וספרה לה שבעת ימים ואחר תטהר אבל באותן הימים [יט] לבנים מהו אצלך שמא הבאת לו את הסכין שבידך ונגע בו אפילו באצבע הקטנה אמרה לי רבי חיי ראשך רחצתי לו את רגליו וסכתי לו את השמן וישנתי אני עמו במטה אחת אני בבגדי והוא בבגדיו אבל לא הסיח דעתו לדבר אחר אמרתי לה ברוך המקום שהרגו שאין לפניו משוא פנים שכן כתוב בתורה (ויקרא יח) ואל אשה בנדת טמאתה לא תקרב יכול יחבקנה וינשקנה וידבר עמה דברי תיפלות ת"ל לא תקרב יכול יהא ישן עמה בבגדיה על מטה אחת ת"ל לא תקרב כדי שלא יאמר אדם לעצמו כשהיא בנדתה אסור לבשרה ואסור [כ] למטתה פירשה מן הנדה שמא תאמר לבשרה אסור ולמטתה מותר לפיכך חזר ופירש ע"י יחזקאל (יחזקאל יח) ואת אשת רעהו לא טמא ואל אשה נדה לא יקרב השוה אשה נדה לאשת איש להיותה נזהר עליך כמו בכל המיתות האמורות בתורה ואומר (עמוס ג) רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה אלו ישראל מתוך שבעים לשונות על כן אפקוד עליכם את כל עונתיכם אלו תלמידי [כא] חכמים מתוך בית ישראל. עוד אמרתי לה בתי בואי ולמדי ממה שכתוב בתורה שכר מצוה מצוה ושכר עבירה עבירה הרבה אדם לשון שוא לשון שקר עם אביו ועם אמו עם אשתו ועם בניו עם רבו שלמדו מקרא ומשנה וחכמה לסוף הוא עושה כך עם כל אדם הרבה אדם שבועות שוא עם כל אלו לסוף הוא עושה כך עם כל אדם נוהג אדם גסות הרוח עם כל אלו לסוף הוא עושה כך עם כל אדם העיז אדם פניו באביו או באמו או בפני מי שגדול הימנו לסוף הוא עושה כך עם כל אדם מראין את הנגעים בגופו אם חזר ועשה תשובה מרפאין אותו ואם לאו הרי הוא בחזקתו עד יום מותו אהב את הגזל והרבהו בכ"מ מראין את הנגעים בגופו אם חזר ועשה תשובה מרפאין אותו ואם לאו הרי הוא בחזקתו עד יום מותו אהב אדם את [כב] ממונו והרבהו בכ"מ מראין את הנגעים

ישועות יעקב

מחלה על מהלה כמו על יד על יד: טו כיון דכתיב אם בת בנה ואת בת בתה לא סקה מינה ג"כ ק"ו לאשה ובתה: טז אפילו אחר שבעה נקיים רק שלא טבלה עדיין ועיין בילקוט מגורע דף קס"ג ע"ב בנוסחא משובשת מאוד בסופו: יז לא ימצא קורת רוח לא בעוה"ז ולא לעוה"ב: יח מעשה זו בש"ק דשבת בסגנון אחר עיי"ש: יט כגון זבה שסופרת נקיים משפסקה וצריכה ללבוש לבנים לבדיקה שמא תראה ותסתור ספירתה. רש"י שבת דף י"ג ועיין בתוס' ד"ה בימי לבוניך: כ ר"ל אף קירוב בשר אסור: כא שהקב"ה מדקדק עמהם מאד: כב ואינו רוצה להלוות לחבירו נגד

הנגעים שתי וערב [כג] בבגדים נאים שלו אם חוזר בתשובה [כד] מתרפאין ואם לאו נוטלין את הבגדים נעים שלו [כה] ושורפין אותן בפניו בא עני ועומד על פתחו של בעה"ב ואומר לו הלויני קב אחד של חטין או של שעורים ובעל הבית אומר לו אין לי לא חטין ולא שעורין ובאמת יש לו מראין את הנגעים בקירות ביתו עד שהן מגיעין לארץ וכשמוציאין כליו מן ביתו לחוץ אל הרחוב של עיר אומרים הבריות זה לזה לא זהו שאמר אין לי לא חטין ולא שעורין והלא יש לו [כו] ברוך המקום ברוך הוא שמקדש שמו הגדול בגלוי לכל העולם לכך הוא אומר (ד"ה ב' כ) בהתחברך עם אחזיהו פרץ ה' את מעשיך וישברו [כז] אניות וגו' [כח] האומנין [כט] והנהנתין ועזי פנים עליהן הוא אומר (תהלים לז) כי זרועות רשעים תשברנה תורשי רע [ל] ומהפכי דברים [לא] ומעמיקי שפה ומחלקלקי [לב] לשון עליהן הוא אומר (שם לה) יהי דרכם חשך וחלקלקות וגו' המכים [לג] רעיהן בסתר ומחללי השם בגלוי והמזלזלין את חבריהן בדברים והמטילין מחלוקת עתידין הן להיות כמו קרח [לד] ועדתו ועליהן הוא אומר ותכס עליהם הארץ ויאבדו מתוך הקהל אוצרי [לה] פירות ומלוי בריבית ומקטיני איפה [לו] ומפקיעי שערים עליהם הוא אומר (עמוס ח) נשבע ה' בגאון יעקב אם אשכח לנצח כל מעשיהם כל אלו אין מורישין לבניהם ואם הורישו לבניהם אין מורישין לבני בניהם משחקים בקוביא ומלוי ברבית ומגדלי בהמה דקה בארץ ישראל והכהנים והלוים שעלו [לז] על חלקם והמינים והמוסרים ומחללי [לח] שם שמים [לט] והחנפים עליהן הוא אומר מעות לא יוכל לתקן וגו' (קהלת א) אבל מי שהן [מ] עלובין ואינן עולבין שומעין חרפתם ואינן משיבין עושין המצות מאהבה ושמחין ביסורין עליהם הוא אומר ואוהביו כצאת השמש בגבורתו (שופטים ה) הנבזים ומאוסים בעיני עצמן ומשפילין את רוחן וכובשין את יצרם עליהם הוא אומר (ישעיה מט) כה אמר ה' וגו' לבזה נפש למתעב גוי לעבד משלים מלכים יראו וקמו שרים וישתחוו וגו'. בעלי אמנה ומשיבי פקדון ומחזירי אבדות ומכבה רזין עליהן הוא או' (תהלים קא) עיני בנאמני ארץ לשבת עמדי וגו'. [מא] העושה חפצי אשתו ומנהיג את בניו כשורה ומשיא אשה לבניו הקטנים עד שלא יגיעו [מב] לפרקן קודם שיבואו לידי חטא עליו הוא אומר (איוב ה) וידעת כי שלום אהלך ופקדת נוך ולא תחטא וידעת כי רב זרעך וצאצאיך כעשב הארץ תבא בכלח אלי קבר כעלות גדיש בעתו הנושא [מג] בת אחותו והאוהב את שכניו והמקרב את קרוביו והמלוה סלע לעני בשעת דחקו עליו הוא אומר (ישעיה נח) אז תקרא וה' יענה וגו'. ראה האדם [מד] קרי חייב [מה] טבילה מן התורה אם אמר מי ראה אותי אין בכך כלום העבירו מכנגד פניו שוב ראה קרי ואומר מי רואה אותי אין בכך כלום וכן בפעם שלישית [מו] עובר על מה שכתוב בתורה (ויקרא טו) ואיש כי תצא ממנו שכבת זרע ורחץ במים את כל בשרו וטמא עד הערב ועבר על מה שכתוב (איוב לג) הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר לסוף הוא נעשה [מז] זב מתוך דרכיו שנאמר (ויקרא טו) איש איש כי יהיה זב מבשרו וגו' ומה ת"ל איש איש אלא איש אחד לזב מבשרו ואיש אחד למקרה לילה ואם חוזר ועשה

ישועות יעקב

אז כלו ונאמר ג"ח: כג מדה כנגד מדה מאחר בחינך שעושה מעשה בגופו בגזל וכדומה נלקה בגופו: כד כמ"ש ובהם שנית וטהר: כה כמ"ש ואם פרשה עוד וגו': כו כך אומרים הבריות ומשבחין להקב"ה: כז מביא ראיה כי אוי לרשע אוי לשכנו וכן בנגעי בתים היה צריך שכנו לסתור הכותל שבינו ובין חבירו ועיין בילקוט דף ק"ס ע"א בשם הת"כ: כח רופא מקיז דם וטוב שברופאים לגיהנם שאינו הולך לעניים כמו אל העשירים: כט הם בעלי תענוג והנאה ואי' בסוטה פ' עגלה ערופה משרבו בעלי הנאה כו' אין נחת רוח בעולם ע"ש ובפירש"י ועזי פנים כמשמעו הקב"ה משבר זרוע העזי פנים שלא ישלטו בצדיקים והגינו ללוחא דרכי כדאי' בברכות י"ב שהתפללו מעזי פנים כו' ת"א הרמאים והגאוותנים: ל שמסכסכין דברי אלהים למינות: לא שדוברים על הצדיקים בגאוה ובוז: לב שמחניפין לרשעים ואין מוכיחין דרכם ברשעם רק משבחין אותם: לג פירש"י בפ' תבא שוה בעיני להקב"ה: לד שגם קרח ועדתו בגו גם מדות הללו: לה כמו אוצר שמניחים באוצר ומצפה לעת היוקר: לו שעושין שער יוקר לתבואה ולפירות וכל דבר שהוא חיי נפש: לז שואלים חלקם בפיהם. ועיין בהגה"ה ס"ס כמה דעות ע"ז ע"ש ופירש"י: לח פי' בסתר: לט כדי להנות אפי' לא לרשעים שהוא מתרצא כיהוד שאינם מקבלים פני השכינה: מ הנה פרק ר"ע יומא פ"ב גיטין פ' בשולח: מא שאהבה כגופה ועונתה יבמות דף ס"ג: מב מן י"ב שנה ואילך: מג לפי שנגעי אדם באים על אשתו יותר מן אחיו ומתוך כך נמצא מחבב את אשתו רש"י. ועיין בתוס': מד לאוכלו ע"י הלום או ע"י אכילה ופירה: מה כדלקמן אינו איש חד לזב וחד למקרה לילה: מו לסוף מטמא עצמו ברצון ע"י ש"ז ואינו סובל ג"כ ואעפ"י שטומאתם שוה אינו דומה נטמא באונס לנטמא לרצונו עם אשתו לפי שנעשה לו כהיתר: מז אב טומאה

זעשה תשובה מרפאין אותו. ואם לאו הרי הוא זב עד יום מותו שנאמר (שם) וזאת [מח] תהיה טמאתו בזובו רר בשרו את זובו וגו'. מכאן אמרו אשה שראתה טפת דם כחרדל ואמרה מי ראה אותי אין בכך כלום העבירתה מכנגד פניה שנים וג' פעמים ועברה על מ"ש בתורה (שם) ואשה כי תהיה זבה דם יהיה זובה בבשרה וגו' ועברה על מה שכתוב הן כל אלה יפעל אל וגו'. לסוף נעשית מתוך דרכיה זבה ימים רבים שנאמר (שם) ואשה כי יזוב זוב דמה ימים רבים בלא עת נדתה וגו'. ומה ת"ל בבשרה מלמד שהיא מטמאה מבפנים [מט] כבחוץ ר' ישמעאל אומר פרשה זו לכתחלה לא נאמרה אלא ללמוד על בנות ישראל שמטמאות טיפת דם כחרדל וצריכה לספור שבעה נקיים ואחר שספרה שבעה נקיים היא צריכה טבילה כמו נדה גמורה כדי לצאת מכלל עבירה רמ"א לא נאמרה פרשה זו אלא למצות פריה ורביה שאפילו אוכלת אשה כל מיני מאכל ושתתה כל מיני משקה אין אישה [נ] קווט בה. אבל אם היה רגיל אצלה בכל זמן אפי' בימי נדותה היה קווט בה והיה מבטל פריה ורביה. לכך נאמר בתורה שבעת ימים תהיה בנדתה וגו' כדי שתהא חביבה על בעלה ביום טבילתה כיום כניסתה לחופה אם חזרה ועשתה תשובה מרפאין אותה מיד ואם לאו הרי היא בחזקתה עד יום מותה שנאמר ואשה כי יזוב זוב דמה וגו'. ברוך המקום ברוך הוא שנתן את התורה לישראל שילמדו ממנה דרך ארץ כדי שלא ירבו עונותיהם של ישראל שכל העובר על מ"ש בתורה עוקר א"ע מן העוה"ז ומן העוה"ב ועליו הוא אומר למי אוי למי אבוי וגו' (משלי כג) ד"א למי אוי למי אבוי מכאן אמרו כל המשכים ומעריב ומאחר על היין סימן רע לו והוא בידו עוקר א"ע מן העוה"ז והעוה"ב ועליו הוא אומר (חבקוק ב) ואף כי היין בוגד גבר יהיר ולא ינוה אשר הרחיב כשאול נפשו וגו'. ואין יהיר אלא לשון זריזות [נא] ומהירות שנאמר (משלי כב) חזית איש מהיר במלאכתו וגו'. מכאן [נב] אמרו פועל שקיבל מלאכתו של בעה"ב חובה עליו לעשותה כמו שהוא חפץ בעל הבית ואם אינו עושה רצונו וחפצו של בעל הבית עליו הכתוב אומר (ירמיה מח) ארור עושה מלאכת ה' רמיה [נג] לכך נאמר גבר יהיר ולא ינוה ומאי אשר הרחיב כשאול נפשו אלא מתוך שהוא אוכל ושותה והרהיב נפשו כשאול נוח וטוב שלא היה נברא בעולם לכך יעשה אדם הטוב בעיני הקב"ה ומאי והוא כמות ולא ישבע אלא מה מלאך המות הזה אפילו נותנין לו כל בני העולם כלו אין דרכו לשבוע אף כל המשכים ומעריב על היין אין דרכו לשבוע ועליו הוא אומר (משלי ד) מארת ה' בבית רשע ונוה צדיקים יברך ומאי ויאסוף אליו כל הגוים ויקבוץ אליו כל העמים אלא לא כל הגוים ממש ולא כל העמים ממש אלא מתוך שהוא אוכל ושותה נותן עיניו על כל העבירות [נד] שעכו"ם עושים אותן ועושה גם הוא אותן לכך נאמר ויאסוף אליו כל הגוים וגו'. וכי מה כתיב בענין שלאחריו הלא אלה כולם עליו משל ישאו ומליצה וגו' ויאמר הוי המרבה לא לו עד מתי ומכביד עליו [נה] עבטיט (חבקוק שם) מאי ומכביד עליו עבטיט אלא לא עוד [נו] אלא שהוא יושב וסותר כל מעשה ידיו של הקב"ה מיום שנברא העולם עד אותה שעה לכך נאמר למי אוי למי אבוי וגו'. ד"א למי אוי וגו' לשפתי חלקות ולשון מדברת גדולות ולעזי פנים ולגסי הרוח ולבעלי בתים שאינם מרחיקים עצמן מן הגזל ולמי שהוא עובר על והדוה בנדתה:

פרק טז פעם אחת הייתי יושב בבית המדרש הגדול שבירושלים ובא תלמיד אחד ושאל אותי דבר כמו [א] בן ששואל את אביו ואמר לי רבי מפני מה נשתנו דורות הראשונים מכל הדורות כולם שרבו ימיהם והאריכו ימים ושנים אמרתי לו

ישועות יעקב

טומאת הנדה: מח ר"ל בהזייתו יהא עד היבוש: מט אעפ"י שלא יצא דם חוץ לפרוזדור רק הרגישה שנפתח המקור: נ אין בעלה מוחה בה: נא שהוא זריז וממהר להשכים ולהעריב על היין: נב אידי דאתא פסוק הזה לידים אמר ביה מלתא ואגב אורחא רמז למוסר שבכל שהאדם מורא לעשות מלאכת ה' בזריזות ואם לאו עליו הכתוב אומר: נג חוזר לענין ראשון אם ירגיל עצמו ביין ומהר ימהר לו לא ינוה לא יתקיים בנוהו שהוא ביתו כי כל אשר לו ימכור לנקבת נימודו: נד כמו שאחז"ל על פסוק כי יתן בכוס עינו יתהלך במישרים: נה קורה הנה רש"י ר"ל הב ודוה בהיה כך הוא מכביד על העולם בעונותיו שמעליר השכ"ע: נו לא די שגורם רעה לעצמו ועוקר עצמו מעוה"ז ומעוה"ב כדלעיל אלא שגורם רע בעונותיו העצומים לכל העולם כמ"ש וחוטא אחד יאבד טובה הרבה: א בנסח

לו בני בשביל כך האריכו שנים [ב] כדי שיוכלו לעשות גמילות חסדים זה עם זה. מנין תדע לך שכך הוא צא ולמד מעשרה דורות ראשונים אדם שת אנוש קינן מהללאל ירד חנוך מתושלח למך נח. אדם בא לעולם בא שת בנו אחריו אמרו לו לשת עבוד את אביך היה זנו ומפרנסו ומכלכלו. בא שת לעולם בא אנוש בנו אחריו אמרו לו לאנוש עבוד את אביך היה זנו ומפרנסו ומכלכלו אמרו לאנוש עבוד את אבי אביך אמר להם אנוש אין אני חייב בו. בא אנוש לעולם בא קינן בנו אחריו אמרו לו לקינן עבוד את אביך היה זנו ומפרנסו ומכלכלו אמרו לו לקינן עבוד את אבי אביך א"ל קינן אין אני חייב בו. וכן עד נח בא נח לעולם אמרו לו עבוד את אביך היה זנו ומפרנסו ומכלכלו אמרו לו לנח עבוד את אבי אביך קיבל עליו והיה זן את אבי אביו וכל אבותיו שהיו באותה שעה ולא עוד אלא היה יוצא וממחה בדברים כל אותן מאה ועשרים שנה עד שלא בא המבול לפיכך בא הכתוב והגיד עליו לדורות שהוא היה צדיק שנא' (בראשית ז) כי אותך ראיתי צדיק לפני וגו' (נ"א נח איש צדיק תמים וגו') (שם ו) מכאן אמרו מגלגלין [ג] זכות ע"י זכאי וחובה ע"י חייב וכן במדה הזאת לכל משפחות האדמה בין לישראל בין לעכו"ם מכאן אמרו ימי [ד] בחרותו של אדם מאה ועשרים שנה ואח"כ [ה] יבא לעוה"ב בשמחה גדולה וכן אמרו יום שמת אדם הראשון עשאוהו יום טוב ויום משתה ושמחה וכן היתה שמחה בעולם לשלשה דברים למלאך המות וליצר הרע ולישיבת בית הכסא ואמר לי רבי מפני מה אתה משמח במלאך המות אמרתי לו בני *אלמלא מ"ה מה אנחנו עושין לאבינו שבשמים צא ולמד מעשרה דורות [ו] הראשונים שהקב"ה השפיע להן טובה מעין עוה"ב והם עמדו להחריב את כל העולם. ואמר לי רבי מפני מה אתה משמח ביצה"ר אמרתי לו בני אלמלא יצה"ר לא היה כל אותו [ז] הכבוד לישראל. מנין [ח] כשיעלו לירושלים ברגלים שנאמר (שמות כג) שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך וגו' כשם שאנו עתידין לעלות ולהשתחות שלש פעמים בשנה לממ"ה הקב"ה שנא' (זכריה יד) והיה כל הנותר מכל הגוים הבאים על ירושלים ועלו מדי שנה בשנה להשתחות למלך ה' צבאות ולחג את חג הסכות וגו'. וכשיהיו הולכין בדרך יאמרו איש אל אחיו מה מנחה עלינו להעלות בידינו והלא והכסף והזהב שלו הוא והאבנים טובות ומרגליות שלו הן. ומה מנחה עלינו להעלות בידינו מיד הולכין ומביאין את בני ישראל בכבוד גדול שנאמר (ישעיה סו) והביאו את כל אחיכם מכל הגוים מנחה לה' בסוסים וברכב [ט] ובצבים ובפרדים [י] ובכרכרות על הר קדשי ירושלים אמר ה' כאשר יביאו בני ישראל את המנחה בכלי טהור בית ה'. ואם ימצאו מבני ישראל בן שנה אחד או בן שתי שנים השרות מיניקות אותו. ואם בן עשר שנים או בן חמשה עשר שנים המלכים מגדלין אותן שנאמר (ישעיה מט) כה אמר ה' הנה אשא אל גוים ידי ואל עמים ארים נסי והביאו בניך [יא] בחצן ובנותיך על כתף תנשאנה והיו מלכים אומניך ושרותיהם מיניקותיך אפים ארץ ישתחוו לך ועפר רגליך ילחכו וגו' וכשהן מהלכין בדרך יהיו מגפפין ומחבקין ומנשקין אותן ומלחכין עפר [יב] רגליהם שנאמר ועפר רגליך ילחכו ואז יהיו כל ישראל צדיקים והקב"ה נוטל יצה"ר מהן ויבאו למקרא ולמשנה וללימוד ודרך ארץ ולעשות רצון אביהם שבשמים. אמר לי רבי ישיבת בית הכסא מה ענין ואמרתי לו בני עתיד הקב"ה לפדות את ישראל מבין העכו"ם ויביא להן ימות בן דוד והגאולה ויהיו שלשה דברים הללו נטולין מהן לעולם שנאמר

ישועות יעקב

והכבוד: ב נ"א מפני שעשו ג"ח זע"ז: ג שנבנה העולם אחר המבול על ידו: ד ר"ל שהקב"ה בחר לאדם ואמר שיהיו ימיו מאה ועשרים שנה ואז ייראו מלחטא ואם יחטאו ימהרו לעשות תשובה מיראת המיתה ואח"כ יבא לעוה"ב בשמחה: ה נ"א ואח"כ בא: *וכן דרשו רז"ל והנה טוב זה מות מאד זה יצה"ר: ו שהאריכו שנים ולא יראו ממ"ה ועי"ז נעשו כפוי טובה ונחרב העולם: ז כי היו מוכרחים לעשות טוב ולא היה להם שכר ועוה"ב אך ע"י היצה"ר שמסית להאדם רעות ולכל עבירות שבתורה ומונע מלעשות מצות ומע"ט וכשלוחמים עם היצה"ר וכובשים יצרם זוכים לעוה"ב ולעוה"ב עין לא ראתה וגו' ועיין בזוהר הרומז במשל לבן מלך עם הזונה: ח פי' כשיעלו העכו"ם לעתיד לבא לרגלים ר"ל כל רגלים של חג הסוכות כשם שאנו עתידין לעלות כל שלש רגלים שנא' שלש פעמים וגו' ונראה לעין כל שהלשון דחוק ומוטעה: ט עגלות מקושטות במחיצות לשון עגלות צב [במדבר ז] רש"י: י בשיר מצחקים ומכרכרים: יא כמו אלני נערתי (נחמיה ב): יב וכל הלשון הכבוד והגדולה הזאת יזכו ישראל כ"כ בשביל היצה"ר שכבשו:

שנאמר (שיר ג) צרור המור דודי לי בין שדי ילין. וכשאנו זוכרין שלשה דברים הללו אנו מברכין ומשבחין ומגדלין ומקדשין לאבינו שבשמים. ואמר לי רבי אמור לי כמה נביאים היו מתנבאים להם לישראל אמרתי לו בני ארבעים [יג] ושמונה נביאים היו מתנבאים לישראל ואמר לי רבי ומה נשתנה מ"ח מארבעים וחמשה או מחמשים אמרתי לו בני כנגד מ"ח ערי מקלט שנתנו ללוים ואמרו חכמים שלא פחתו הנביאים כלום ממה שכתוב בתורה ולא הוסיפו [יד] כלום על מה שכתוב בתורה אלא כולם [טו] נכוחים למבין וישרים למוצאי דעת. ולמה בית ישראל דומין בעוה"ז אצל אביהם שבשמים למלך בשר ודם שיש לו בנים ועבדים הרבה עמד ובנה בתים הרבה ופלטרין הרבה [טז] ומישרים הרבה שאין להם סוף העלה המלך דבר על דעתו ואמר אצרוף את עבדי ואת בני מי הוא שאוהבני ויירא ממני ומי שירא ממני ואינו אוהב אותי מה עשה המלך עומד ובונה מבוי שהוא ד' אמות על ד' אמות ועושה בתוכו חצר שהוא ד' טפחים על ד' טפחים ועושה בתוכו פשפש קטן שהוא יוצא למישרים גדולים להקביל מתוך הפשפש קטן פניו של המלך ובני המלך ועבדיו באים ועומדים בחצר ובמבוי. והמלך יודע בדעתו מי אוהבו ויירא ממנו ומי שירא ממנו ואינו אוהבו. האוהב והירא מן המלך מצער גופו ונכנס בפשפש קטן שהוא יוצא למישרים גדולים להקביל פני המלך והירא מן המלך ואינו אוהבו עומד בחצר ובמבוי ואינו מצער גופו לכנוס בפשפש קטן וכך אמר להם הקב"ה לישראל בני מה עשיתם באתי אני להקביל פניכם ואתם לא באתם להקביל פני שנא' (שיר ח) היושבת בגנים וגו' ואומר (ישעיה מג) הוציא עם עור ועינים יש וחרשים ואזנים למו. הוציא עם עור ועינים יש אלו עמי הארץ שיש בהם דרך ארץ ושאר מצות ומרחיקין א"ע מן הגזל ומן כל דבר מכוער. וחרשים ואזנים למו אלו ת"ח שמסרו את עצמן למקרא למשנה להלכות ולאגדות ועל אלו הוא נאמר לפקוח עינים עורות להוציא ממסגר אסיר מבית כלא יושבי חשך (שם מב) ואמר לי רבי מה נשתנה [יח] ישעיהו בן אמוץ מכל הנביאים שהוא היה מתנבא כל הטובות וכל הנחמות לישראל יותר מכל הנביאים אמרתי לו בני מפני שהוא היה מקבל עליו עול מלכות שמים בשמחה יותר משאר כל נביאים שנאמר (שם ו) ואשמע את קול ה' אומר את מי אשלח ומי ילך לנו ואומר הנני שלחני וכתיב בתריה ויאמר לך ואמרת לעם הזה שמעו שמוע ואל תבינו וראו ראו ואל תדעו השמן לב העם הזה ואזניו הכבד ועיניו השע פן יראה בעיניו ובאזניו ישמע ולבבו יבין ושב ורפא לו ויאמר עד מתי ה' ויאמר עד אשר אם שאו ערים מאין יושב וגו' ועלה [יט] על דעתו של ישעיהו שאין הקב"ה רוצה בתשובתן של ישראל ח"ו משל למלך שהיה לו בן יחיד במדינה שיגר לו שליח ואומר לו לשליח שחוט לי לבני שורים הרבה וצאן הרבה והאכיל לבני בשר הרבה והשקה לבני יין ישן הרבה והתעצל במלאכת השדה ובמלאכת בית השלחין וכל כך למה כדי שלא יצא בן המלך עמך לעשות במלאכה ויבא אביו המלך ולא [כ] ימצא ממנו קורת רוח אלא המלך הקב"ה יודע שלא השיב ישעיהו תשובה [כא] במקומה בודאי כי שאמר פרזות תשב ירושלים מרוב אדם ובהמה בתוכה ואני אהיה לה נאם ה' חומת אש סביב ולכבוד אהיה בתוכה (זכריה ב) וכן אמר (שם ח) עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים ואיש משענתו בידו מרוב ימים ורחובות העיר ימלאו ילדים וילדות משחקים ברחובותיה יאמר לישעיה (ישעיה ו) עד אשר אם שאו ערים

ישועות יעקב

יג רש"י מונה אותם בפ"ק דמגילה ומסיים שם ג' לא ידעתי עיי"ש ואפשר שזה שא"ל ומה נשתנה מ"ח מארבעים וחמשה: יד לשון הגמרא חוץ ממקרא מגילה שהיה בימי מרדכי חגי זכריה מלאכי אבל נר חנוכה כבר פסקו הנביאים. רש"י: טו לישנא דקרא נקט (משלי ח) ור"ל דליכא מילתא דכתיבא בנביאים דלא רמיזא באורייתא כדאי' בפ"ק דתענית: טז חדרים נאים ומשו"ים: יז עיין בש"ס רבה וברש"י: יח ילקוט ישעיה דף מ"ג ע"א: יט בילקוט גרס וכי עלה על דעתך שאין הקב"ה חפץ בתשובתן של ישראל ח"ו אלא למצוא מכן קורת רוח: כ ושם גרס וימצא עי"ש: כא פירוש כשאמר לו ישעיה להקב"ה עד מתי ה' שהיה ישעיה סבור שהקב"ה אמר לו שמעו שמוע ואל תבינו וגו' שהוא כפשוטו בהחלט שלא רוצה לקבל תשובתן ובאמת כוונתו ית' היתה כדי להעיר אזנם לשמוע וישובו וירפאו כמו המשל שהביא שהבין השליח דברי המלך כפשוטו ובאמת דעת המלך היה שיבין השליח שיעסוק במלאכת השדה כדי שימצא חן בעיניו. כי בודאי מי שאמר פרזות תשב כו' יאמר לישעיה עד אשר אם שאו ערים כו' אלא ודאי

עדים מאין יושב ובתים מאין אדם וגו׳ בודאי יהא אדם יודע לפני מי עומד ולפני מי הוא מדבר וידע כה מרבה וידע מה הוא הדבר שהוא מדבר כשהוא עומד ומדבר לפני מי שהוא גדול ממנו ושנו חכמים אל תרצה את חבירך בשעת כעסו ואמר לי רבי [כב] בכמה שנים נתנבא ישעיה כל אותן הטובות והנחמות שהתנבא לישראל אמרתי לו בני אלו עשו ישראל תשובה מחיבתן היה הקב״ה בונה להם בית האחרון מיד באותה שעה. ועאכ״ו שהקב״ה היה מגפפן ומחבקן ומנשקן ומיישבן בחיקו לעולם ולעולמי עולמים :

פרק יז הרי הוא אומר (תהלים כד) נקי כפים ובר לבב אשר לא נשא לשוא נפשי ולא נשבע למרמה. ישא ברכה מאת ה׳ וצדקה מאלהי ישעו. נקי כפים זה היה מרע״ה אב החכמים ואב הנביאים שהיו ידיו של משה נקיות מן הגזל שנאמר ויחר למשה מאד ויאמר אל ה׳ וגו׳ לא חמור אחד מהם נשאתי וגו׳ (במדבר טז) ובר לבב זה משה שהיה לבו של משה ברור ביראת אלהים אשר לא נשא לשוא נפשי אמר הקב״ה למשה נפש רוח ונשמה שנתתי בך לא טענה דבר שוא שלא כתבתי בתורתי ולא נשבע למרמה שלא רמה בשבועתו שנשבע ליתרו שנאמר (שמות ב) ויואל משה לשבת את האיש אין ויואל אלא לשון שבועה שנאמר (שמואל א יד) ויואל שאול את העם וגו׳ נאמר כאן אלה ונאמר להלן אלה מה אלה האמור להלן הוא לשון שבועה אף אלה האמור כאן לשון שבועה הוא ומה שכרו של משה שקיבל ברכה מפי אלהיו שנאמר ישא ברכה מאת ה׳ וגו׳. אבי שבשמים יהא שמך הגדול מבורך לעולם ולעולמי עולמים. ותהיה לך קורת רוח מישראל עברתי בכל מקומות מושבותם של ישראל וראיתי כל הדברים המכוערים דברים שאינם ראויין שעשו ישראל אעפ״כ לא שמרת אתה להם שום קנאה ונקמה ולא [א] התנאית אתה עליהם ודברי תורתך לא מנעת מפיהם אלא זכרת להם הטובות שעשו לפניך ולא הרעות שעשו לפניך ואמרת להם ע״י ישעיהו (ישעיה סה) לא תזכרנה הראשונות ולא תעלינה על לב כ״א שישו וגילו עדי עד וגו׳. וכשעמדו אבותינו על הר סיני לקבל עליהם עול מלכות שמים בנדבה אף הוא ירד משמי השמים העליונים ממקום כבוד גדלו ותפארתו וקדושתו ושיכן שמו הגדול עמהם בנדבה שנאמר (שם לב) ונדיב נדיבות יעץ והוא על נדיבות יקום. אשרי אדם שמעשיו מרובים מחכמתו למה״ד לרגל שמונחת במנעל ומוצלת מכל צער ויגון שנאמר (ש״ה ז) מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב חמוקי ירכיך וגו׳. מה ירך בסתר אף כל דבר טוב שיעשה אדם יעשה בסתר. צדקה בסתר. ענוה [ב] עם אשתו בסתר. ואם עושה כן יהא חביב לפני המקום וכך אמר להם הקב״ה לישראל כמה וכמה פעמים כמו כן עתיד אני לקרוא [ג] עליכם אלף אלפים לטובה מפני שסלסלתם את התורה וחבקתם אותה על זרועכם ועל ידכם שנאמר [ד] סלסלה ותרוממך תכבדך כי תחבקנה וגו׳ (משלי ד) ואומר בני תורתי אל תשכח וגו׳ כי אורך ימים ושנות חיים ושלום יוסיפו לך וגו׳ (שם ג) וכן הוא אומר בענין המשכן [ה] שנאמר (שמות לח) אלה פקודי המשכן משכן העדות וגו׳ ומאהבה שהקב״ה אוהב אותם את ישראל ומשמחה שהוא שמח עמהם הוא בעצמו משבח אותם שנאמר (ש״ה ג) צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה [ו] בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתנתו וביום שמחת לבו במלך שלמה בממ״ה הקב״ה שהשלום שלו. ד״א במלך שלמה בממ״ה הקב״ה שמתכוין ועושה שלום בארבע מאות ותשעים [ז] וששה אלפים רבבות של מלאכי השרת שעומדין לפניו ומקדישין שמו הגדול בכל יום תמיד מיציאת החמה עד שקיעת החמה אומרים קדוש קדוש קדוש. ומשקיעת החמה עד יציאת החמה אומרים ברוך כבוד ה׳ ממקומו שנאמר (איוב כה) עושה שלום במרומיו. ד״א במלך שלמה בממ״ה הקב״ה שהוא מתכוין ועושה שלום בכל באי העולם בכל מעשה ידיו שברא בעולמו. ד״א במלך שלמה במלך שלמה ודוד

לא אמר זה רק בלשון המיה ולא בהחלט : כב עד אנה ימשוך בגלות עד שיתקיימו כל הטובות כו׳ : א להתנקם בהם על שמרדו נגד כבודך : ב דרך ארץ בענוה ובפיוס בסתר ובצנעה בדברים שבינו לבינה : ג ר״ל שאקרא עליכם ברכות ולהוסיף אתכם אלף כו׳ : ד פירוש היה חוזר עליה לדקדק בה ובלשון חכמים מסלסל בשערו. בס״י : ה שהשרה הקב״ה שכינתו בתוכם אע״פ שעשו העגל זה להם לעדות משכן שויתר להם מעשה העגל שנאמר משכן העדות פירש״י עדות לישראל שויתר להם הקב״ה מעשה העגל שהרי השרה שכינתו ביניהם : ו בעטרה זה אהל מועד כו׳ התונתו

שהן היו יושבין על הכסא והיו עבדיהן ובני ביתן ובני מדינתן מביאין לפניהם אכילה ושתיה ומזונות וכל סיפוקי מאכלים אבל הקב"ה יהי שמו הגדול מבורך לעולם ולעולמי עולמים אינו כך אלא הוא יושב על כסא הכבוד שלו שליש היום הוא קורא ושונה ושליש היום דן את הדין ושליש היום הוא עושה צדקה זן ומפרנס ומכלכל לכל באי עולם ולכל מעשה ידיו שברא בעולמו שנאמר (תהלים קלו) נותן לחם לכל בשר וגו'. ד"א במלך שלמה זה ממ"ה הקב"ה שהוא אינו דומה ונמשל למלך בשר ודם שהוא יושב על כסאו וזקני מדינתו יושבין לפניו והמלך לומד מהן דבר חכמה בינה דעה והשכל אבל הקב"ה ממ"ה יהי שמו הגדול מבורך לעולם ולעולמי עולמים אינו כן אלא יושב על כסא הכבוד שלו שליש היום הוא קורא ושונה ושליש היום הוא דן את הדין ושליש היום הוא זן ומפרנס את הצדיקים ות"ח בחכמה [ח] ובבינה בדעה והשכל שנאמר (ישעיה מ) נותן [ט] ליעף כח ולאין אונים עצמה ירבה ואומר (דניאל ב) ענה דניאל ואמר להוי שמיה די אלהא מברך מן עלמא ועד עלמא די הכמתא וגבורתא די ליה היא והוא מהשנא עדניא וזמניא מהעדה מלכין ומהקים מלכין יהב חכמתא להכימין ומנדעא לידעי בינה וגו'. והוא מהשנא עדניא זו עדניא של סדום חמניא זו זמניא [יא] של ירושלים מהעדה מלכין ומהקים מלכין זה [יב] נבוכדנצר יהב הכמהא להכימין זה משה רבינו אבי החכמים אבי הנביאים ומנדעא לידעי בינה זה יהושע בן נון. דבר אחר יהב חכמהא להכימין זה יוסף הצדיק שנאמר (בראשית מא) ויאמר פרעה אל יוסף אחרי הודיע אלהים אותך את כל זאת אין נבון והכם כמוך ומנדעא לידעי בינה זה דניאל וחביריו שנא' אדין לדניאל בחזוא די ליליא רזא גלי (דניאל ב) הוא גלי עמיקתא זה עומק המרכבה ומסתרתא זה מעשה בראשית. ידע מה בחשוכא זה פורענותן של רשעים בגיהנם ונהורא עמיה שרא זה מתן שכרן של צדיקים בג"ע וכן [יג] הוא אומר כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה (משלי ב) לכך נאמר במלך שלמה מהו בעטרה שעטרה לו אמו כשהיו ישראל במצרים ויצאו ממצרים והיו במדבר ולא שינו שמם ולשונם. והיו מה"ש [יד] מרננים אחריהם ואומרים בודאי יש בהם באלו כמעשה אברהם יצחק ויעקב לפי שלא שינו שמם ולשונם. לכך נאמר בעטרה שעטרה לו אמו. ד"א מהו בעטרה וגו' כשיצאו ממצרים למדבר על חרוה אחת יצאו ולא הרהרו אחר דרכיו של הקב"ה ולא אמרו שום דבר אלא היו [טו] תמימי דרך בדבר ואם רוצה אתה ללמוד וחפץ אתה בדברי תורה צא ולמד [טז] מירמיה מה שאמר בהן ביוצאי מצרים (ירמיה ב) הלוך וקראת באזני ירושלים לאמר [יז] וגו'. לפיכך עשה הקב"ה את ישראל קדש בעולם מה הקדש הזה כל האוכל ממנו מתחייב מיתה לשמים כך הם ישראל שנאמר (שם) קדש ישראל לה' וגו'. ומהו ביום חתנתו וביום שמחת לבו כשעמדו ישראל על הר סיני לקבל את התורה היה הקב"ה צופה ובא ואמר בלבבו שמא לא יקבלו ישראל את תורתי עליהן כדרך שלא קבלו עליהן העכו"ם ויתחתם גזר דין עליהן ויאבדו מן העולם הזה והעולם הבא ח"ו אבל אח"כ כיון שקבלו עליהן עול מלכות שמים בשמחה אף הקב"ה ממקום כבודו ותפארתו משמי השמים העליונים ירד עליהן ואמר להן (ישעיה מט) התשכח [יח] אשה עולה וגו' ואומר (תהלים קלז) אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני תדבק לשוני לחכי אם לא אזכרכי וגו'. וכיון שקבלו ישראל עול מלכות שמים בשמחה ואמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע מיד אמר הקב"ה למשה שיאמר לישראל שיעשו לו משכן שנא' (שמות כה) דבר אל בני ישראל וגו' ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם וגו'. באותה שעה אמר הקב"ה בלבבו שמא לא יביאו בני ישראל נדבתם לפני ושמא יהיו אומרים כלפי מעלה וכי לכסף וזהב הוא צריך, והלא

יום מ"ת כח. רש"י: ז עיין לעיל פ"ו: ח ר"ל מפרנסם בחכמה שמשפיע להם חכמה בינה ודעת: ט לת"ח שהם חלשים ועייפים נותן כח חכמה ובינה: י הזמן ועת שלוה של סדום בינה וכסף לרעה: יא זה בית ראשון ושני שהיתה שלוה כלילות יופי ונחרב בעו"ה: יב נתבטל מלכותו שבע שנים ונעשה חיה ואח"כ חזר למלכותו: יג זה קאי על מ"ש שמפרנס את הצדיקים בחכמה כו': יד פירוש מכבדים אותם: טו שהיו מאמינים בהקב"ה שיספיק להם כל צרכיהם וזכו עטרה גדולה: טז שבחה את ישראל בנבואתו על גודל בטחון והאמונה: יז וכתיב בתריה לכתך אחרי במדבר: יח וכתיב בתריה ואנכי לא אשכחך זה מ"ש שנאמר בו אנכי ה' אלהיך ועיין ברכות נ"ה אין עומדין

כל כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות וכל כלי חמדה שלו הוא שנאמר (חגי ב) לי הכסף ולי הזהב נאם ה' צבאות. ומפני מה אומר לבני אדם הביאו לי נדבה ועשו לי מקדש אבל מה שביקש הקב"ה מישראל נתנו לו ישראל והוא עושה לישראל מה [יט] שאמר להן. וכשעשו ישראל רצון הקב"ה במדבר והקב"ה מצא בהן קורת רוח כמה שנאמר בהן (שמות לה) ויבואו כל איש אשר נשאו לבו וכל אשר נדבה רוחו אותו וגו'. וכל אשר נמצא אתו עצי שטים וגו' הביאו בני ישראל נדבה לה'. על אותה שעה הוא אומר (ש"ה ה) אני [כ] ישנה ולבי ער קול דודי דופק פתחי לי אחותי רעיתי יונתי תמתי שראשי נמלא טל קווצותי רסיסי לילה וכן כשערכתי [כא] תורת כהנים וצויתי את אבותיכם על הדינין של אותן הדברים מה שעשיתי בכם זבין [כב] וזבות נדות ויולדות ולא הרהרו עלי ולא אמרו שום דבר כלל אלא היו תמימי דרך בדבר ועל אותה שעה הוא נאמר (זכריה ח) והיה כאשר הייתם קללה בגוים בית יהודה ובית ישראל כן אושיע אתכם והייתם ברכה וגו'. [כג] שמעוני אחי ועמי מי שיש לו עינים לראות ולב חכם להשכיל וכליות להתיעץ יבין וישכיל ויראה בעיני שכלו שאין בין אדם לבהמה כלום ואע"פ כשיש גדולה על האדם שמושיבין אותו מלך בקרון אעפ"כ יסתכל בלבו ובגופו ובעצמותיו וידע שהרוח והנשמה שברא הקב"ה לישראל בשביל אהבה שהקב"ה אוהב אותם ובשמחה שהוא שמח בהן ויעמידם מן העפר על רגליהם ויושיבם בין ברכיו ומגפפן ומחבקן ומנשקן ומביאן לחיי עוה"ב שנא' (ישעיה סו) כי כאשר השמים החדשים וגו' [כד] וכן כשהיו ישראל במדבר וכרחו במעשיהם חזרו ועשו תשובה בסתר שנאמר (שמות לג) וראה כל העם את עמוד הענן עומד פתח האהל וקם כל העם והשתחוו איש פתח אהלו וגו' מלמד שעשו תשובה [כה] בסתר לפיכך נתגלגלו רחמיו של הקב"ה עליהם ונתן להם יוה"כ למחילה ולסליחה להם ולבניהם ולבני בניהם עד סוף כל הדורות. וכן בימי יהושע בן נון קבלו עליהם ישראל עול מלכות שמים באהבה שנאמר (יהושע כד) ויען העם ויאמר חלילה לנו מעזוב את ה' לעבוד אלהים אחרים כי ה' אלהינו הוא המעלה אותנו ואת אבותינו ממצרים וגו' שכרן של ישראל שקבלו עליהן באותה השעה עול מלכות שמים באהבה לפיכך האריך הקב"ה את פניו להן שלש מאות שנה בימי שפוט השופטים ועשאן [כו] כתינוקות של בית רבן וכבנים על שלחן אביהם וקבע להם [כז] ברכה שהיא מדה טובה לעולם שנא' (שם כב) ויברכם יהושע וישלחם וילכו אל אהליהם ומנין תדע לך שכן הוא צא ולמד מגדעון בן יואש ומאבצן ומעבדון בן הלל הפרעתוני שהיו באותה שעה בגדעון מה הוא אומר (שופטים ח) ולגדעון היו שבעים בנים יוצאי ירכו. באבצן מהו אומר (שם יב) ויהי לו שלשים בנים ושלשים בנות וגו'. בעבדון מהו אומר (שם) ויהי לו ארבעים בנים ושלשים בני בנים רוכבים על שבעים עירים. וכן בימי שמואל קבלו עליהם ישראל עול מלכות שמים באהבה ויראה שנאמר (שמואל א ז) ויאמרו בני ישראל אל שמואל אל תחרש ממנו מזעוק אל ה' וגו'. וכן אחר ששאלו בני ישראל מן שמואל שימנה להם מלך וכשהיה ממנה להם מלך קבלו ישראל עול מלכות שמים ביראה שנאמר (שם יב) וייראו כל העם מאד את ה' [כח] ואף הוא השיב אותם כענין שנאמר (שם) גם אנכי חלילה לי מחטוא לה' מחדול להתפלל בעדכם וגו' אך יראו את ה' ועבדתם אותו באמת בכל לבבכם וגו' שכרן של ישראל שקבלו עליהן עול מלכות שמים ביראה אף הקב"ה ירד משמי השמים העליונים ממקום גדלו ותפארתו וקדושתו ושכן עמהם במלחמה שנאמר (שם ז) ויקח שמואל טלה חלב אחד ויעלהו עולה כליל לה' וגו'. [כט] וקבע להן ברכה

שהוא

ישועות יעקב

מה שהרשו בו: יט שהשרה שכינתו באוהל כמ"ש ושכנתי בתוכם: כ עיי"ש בפירש"י: כא ספר ויקרא נקרא תורת כהנים: כב שבשעת מ"ת נתרפאו ישראל ולא היו בהן זבין וזבות ומצורעים ולאחר חטא העגל חזרו להיות זבין ומצורעים ולא הרהרו אחרי הקב"ה שהיו העכו"ם מחרפים אותם ואמרו אומה של מצורעים אתם כדאיתא בויקרא רבה ועל אותה שעה הבטיח להם הקב"ה שלעתיד לבא לא יהיה בישראל זוב זב ומצורע שנאמר והיה כאשר הייתם קללה כו': כג אליהו זכור לטוב אומר כן לכל ישראל ונקט לשון המקרא (ד"ה א' כח) דדוד המלך ע"ה אמר כן לכל ישראל בלשון חבה וכבוד: כד עד סוף הפסוק: כה שהשתחוו לשכינה כל איש בפתח אהלו שלא ידע זה מזה ועיין בפירש"י שם: כו כאלו אין בהם חטא: כז שיפרו וירבו בבנים ובבנות ובעושר כדמסיים ואזיל: כח ר"ל

שהוא מדה טובה בעולם שנאמר כי לא יטוש ה' את עמו בעבור שמו [ל] הגדול וגו'. וכן בימי אליהו הנביא *היו ישראל יראי שמים לאמיתן כשהוא היה עומד ובונה מזבח ועשה מקום כבית סאתים זרע סביב שנא' (מלכים א יח) ויקח אליהו שתים עשרה אבנים וגו'. ויבנה את האבנים מזבח בשם ה' ויעש תעלה כבית סאתים זרע סביב למזבח וגו'. ואמר לתלמידים שלו מלאו ארבעה כדים מים ויצקו על העולה ועל העצים ויאמר שנו וישנו ויאמר שלשו וישלשו וילכו המים סביב למזבח וגם את התעלה מלא מים (שם) וכי תעלה על דעתך שמשנים עשר כדים של מים נתמלא כל המקום מים אינו כן אלא כשאמר להם לתלמידים שלו מי שיש לו מים יבוא ויצוק על ידי א"ל אלישע תלמידו יש לי מים בכדי א"ל אליהו בא וצק על ידי מיד היה בא אלישע ויצוק על ידיו ויצאו [לא] מהן עשר מעינות עד שנתמלא כל המקום מים שנאמר (שם ב ג) ויאמר פה אלישע בן שפט אשר יצק מים על ידי אליהו באותה שעה עמד אליהו להתפלל שנאמר (שם א יח) ויהי כעלות המנחה ויגש אליהו הנביא ויאמר וגו' ענני ה' ענני וידעו העם הזה כי אתה ה' האלהים וגו' ותפול אש ה' ותאכל את העולה ואת העצים ואת האבנים ואת העפר ואת המים אשר בתעלה לחכה באותה שעה עזבו ישראל את הע"ז שהיתה בידם והיו יראי שמים לאמיתן שנאמר (שם) וירא כל העם ויפלו על פניהם ויאמרו ה' הוא האלהים וגו'. בכל דור ודור צופה הקב"ה בשתי ידיו ונותנן כנגד לבו וחוזר ונותנן כנגד זרועותיו ובוכה [לב] עליהן בין בסתר בין בגלוי ומפני מה הוא בוכה בסתר מפני שגנאי הוא לארי שיבכה לפני שועל וגנאי הוא למלך שיבכה לפני עבדיו וגנאי הוא לרב שיבכה לפני תלמידיו וגנאי הוא לבעל הבית שיבכה לפני הפועל ששכרו שנאמר מי יתן ראשי מים ועיני מקור דמעה ואבכה יומם ולילה את חללי בת עמי (ירמיה ח) וכי נגד ירמיה הכתוב מדבר הא אין הכתוב מדבר אלא [לג] כנגד הקב"ה שחלק את עולמו לשתי מדות אחת של צדיקים ואחת של רשעים אחד של מדת הצדיקים כיצד צא ולמד מכן עשרים שנה ואילך כיון שבא אדם למשנה ולמד מהן יראת שמים ומעשים טובים מלוין אותו עד שהוא נכנס לבית עולמו והקב"ה שמח ובא כנגדו ואומר [לד] מה אם יהיה לו בן או בן בן ממלא מקומו של אביו שנאמר (תהלים יז) ממתים ידך ה' ממתים מחלד [לה] וגו'. מדה של רשעים כיצד צא ולמד מכן [לו] שלש עשרה שנה ואילך כיון שבא אדם למקרא ולמשנה ופורש בדרכים מבוערים ודברים שאינן ראויין הקב"ה מתאנח ובא כנגדו ואומר מה אם יהיה לו [לז] בן או בן בן ויזכור שמו של אביו שנאמר (ישעיה סו) ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע וגו'. [לח] כיוצא בדבר אתה אומר כתיב (מלכים ב יד) כי ראה ה' את עני ישראל מורה מאד וגו' ואין עוזר לישראל וגו' ויושיעם ביד ירבעם בן יואש וכי מה נשתנה ירבעם בן יואש מכל מלכי ישראל שהיו לפניו והלא ירבעם עובד ע"ז היה אלא מפני שלא קבל לשון הרע עליו על עמוס הנביא שנאמר (עמוס ז) וישלח אמציה כהן בית אל אל ירבעם מלך ישראל לאמר קשר עליך עמוס בקרב בית ישראל וגו'. מיד גער בו ירבעם והוציא לאמציה בנזיפה ואמר לו ח"ו לא ניבא הנביא אותה נבואה ואם נתנבא כך לא מעצמו הוא מתנבא כך אלא מן השמים הוא מתנבא באותה שעה אמר הקב"ה דור וראש הדור ע"ז היו הארץ אשר אמרתי לאברהם ליצחק וליעקב לזרעך אתננה הריני נותנה בידו של זה מפני מה מפני שלא קיבל לשון הרע על עמוס ועליו הוא אומר (מלכים שם) הוא השיב את גבול ישראל מלבא חמת עד ים הערבה כדבר ה' וגו'. בא זכריה בן ירבעם בן יואש בן יהוא אחריו ואם היה עושה תשובה ומעשים טובים היה צדיק בן רשע והיה טוב לו וכיון שלא עשה תשובה והיה רשע בן רשע לכן היה רע לו וכן במדה הזאת לכל משפחות האדמה בין לישראל בין לעכו"ם וכן בימי חזקיהו מלך יהודה

ישועות יעקב

שמואל הנביא: כט וירעם ה' בקול גדול ביום ההוא על פלשתים ויהומם וינגפו וגו' וזה היה קודם שנשאלו מלך : ל זה נאמר בעת שנשאלו מלך : *ילקוט מלכים דף ל"ג ע"ג : לא שנעשו עשר מעינות של אליהו מפינות : לב על ישראל הכן בגולה ועל בית המקדש : לג שאמר חללי בת עמי : לד פירוש כלומר : לה וכתיב בסיפיה ישבעו בנים וגו' : לו שאז בא אל אדם יצר טוב ואז ניכר אם הוא רשע שאינו הולך בעצת יצה"ט : לז שיזכה את אביו ויוציאו מעונשי גיהנם ויכניסו בג"ע וכל זה לפי שהקב"ה רחמיו מרובים על ישראל לעולם אינו אכזר להם הרעות כאזור

יהודה והיו ישראל עוסקין במקרא במשנה במדרש בהלכות ואגדות. שכרן של ישראל שקבלו עול מלכות שמים בימי חזקיהו אותה הדבר שעתידה להיות בסוף כמו שנאמר (זכריה יד) וזאת תהיה המגפה אשר יגוף ה' את כל העמים אשר צבאו על ירושלים המק בשרו והוא עומד על רגליו ועיניו תמקנה בחוריהן ולשונו תמק בפיהם כך נעשה לחזקיהו מלך יהודה ולדורו כיצד שנאמר (ישעיה לז) ויצא מלאך ה' ויך במחנה אשור מאה ושמונים וחמשה אלף וגו' וקבע להם נחמה שהיא מדה טובה בעולם שנאמר (ישעיה מ) נחמו נחמו [לט] עמי יאמר אלהיכם וגו'. משלו משל למה"ד למלך בשר ודם שכעס על אשתו והיה לו ממנה בן כמו שנים עשר חודש ובכל יום מכניסין אותו לפניו והיה מגפפו ומחבקו ומנשקו ואוחזו בשתי ידיו ומושיבו בין ברכיו ואומר לו אלמלא רחמי שרבים עליך כבר הוצאתי את אמך מתוך ביתי כך אמר הקב"ה לישראל שנאמר (הושע ו) מה אעשה לך אפרים מה אעשה לך יהודה וגו' ואומר (שם יא) לא אעשה חרון אפי לא אשוב לשחת אפרים וגו':

פרק יח קומי רני בלילה לראש אשמרות שפכי כמים לבך נכח פני ה' שאי אליו כפיך על נפש עולליך העטופים ברעב בראש כל חוצות (איכה ב) ברוך המקום ברוך הוא שרחמיו הם מרובין על ישראל לעולם אע"פ שסרחו במעשיהם לפני הקב"ה והקדוש ב"ה כועס עליהן אעפ"כ רחמים שלו עליהם בכל יום תמיד שנאמר (תהלים פט) חסדי ה' עולם אשירה לדור ודור אודיע אמונתך בפי וכן הוא מפורש בקבלה ע"י ישעיהו הנביא (ישעיה מג) עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו וגו'. ואומר (שם סג) חסדי ה' אזכיר תהלות ה' כעל כל אשר גמלנו ה' ורב טוב לבית ישראל אשר גמלם כרחמיו וכרוב חסדיו וגו' בכל צרתם לו צר ומלאך פניו הושיעם באהבתו וגו'. אין לי אלא צרת ציבור צרת יחיד מנין ת"ל (תהלים צא) יקראני ואענהו וגו'. א"כ למה נאמר בכל צרתם לו צר אלא אמר הקב"ה בכל צער וצער שיש לישראל כביכול אני עמהם שנאמר לו צר א"ת לו צר אלא [א] לי צר שנאמר (ישעיה מט) ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר לכך נאמר קומי רני בלילה וגו'. מאי שפכי כמים לבך נכח פני ה' מכאן אמרו כל ת"ח שיושב וקורא ושונה ועוסק בתורה הקב"ה יושב כנגדו וקורא ושונה עמו שכאן נאמר נכח פני ה' ולהלן הוא אומר ויחנו אלה נוכח אלה וגו' (מ"א כ) מה להלן פניהם של אלו נוכח פניהם של אלו ופניהם של אלו נוכח פניהם של אלו [ב] אף כאן אחריו מה כתיב שם ויהי ביום השביעי [ג] ותקרב המלחמה ויכו בני ישראל את ארם מאה אלף רגלי ביום אחד וינוסו הנותרים וגו' ואלולי שהדבר כתוב אי אפשר לאומרו וכל האומרו היה חייב מיתה ד"א שפכי כמים לבך וגו' ומה ת"ל אלא לפי שרחמיו של הקב"ה מרובין על ישראל לעולם בין על הרשעים שבהן בין על הצדיקים שבהן ומנין תדע לך שכן הוא צא ולמד מדוד מלך ישראל שמאהבה שאהב אותו ומשמחה ששמח בו שיגר לו דברים ביד נתן הנביא שנאמר (ש"ב ז) ויהי בלילה ההוא ויהי דבר ה' אל נתן לאמר לך ואמרת אל עבדי אל דוד וגו' האתה תבנה לי בית לשבתי כי לא ישבתי בבית וגו' כל הענין עד ונאמן ביתך וממלכתך עד עולם לפניך כסאך יהיה נכון עד עולם וגו' וככל החזיון הזה כן דבר נתן אל דוד ומכאן אמרו כל הסועד עם חבירו אפי' פת במלח או ירק או תמרים או גרוגרות או אפילו טובל עמו בציר אע"פ שיש לאותו סועד מאה סעודות בכל יום כסעודת שלמה בשעתו אפ"ה יחזיק לו טובה לחבירו בפניו לכך נאמר [ד] כי לא ישבתי בבית וגו'. כיון ששמע דוד כך מיד היה בא וישב לו לפני השכינה ושחה מלא קומתו ארצה ואומר אבי שבשמים יהי שמך הגדול מבורך לעולם ולעולמי עולמים ותהא לך קורת רוח מישראל עבדיך בכל מקומות מושבותם על שהגדלתנו ורוממתנו וקדשתנו וקלסתנו וקשרת לנו כתר של דברי תורה מסוף העולם ועד סופו והתורה שעשיתי לפניך משלך

בהתחלת הפרק: לח שהקב"ה מרחם על הרשעים של ישראל יען נמצא בהם דבר אחד טוב: לט לכך נסמכה פרשה זו אחר מעשה סנחריב: א בצרת הציבור מצטער יותר לכך כתיב לו צר ר"ל מייחד אליו יתברך כביכול: ב הקב"ה יושב נוכח הת"ח ממש כביכול: ג מביא ראיה שהיו קרובים פנים אל פנים ממש: ד שהחזיק לו טובה לדוד על רצונו

משלך עשיתי וגמילות חסדים שעשיתי לפניך ה משלך עשיתי ואפ"ה בשכר תורה שעשיתי
קמעא לפניך הקניתי לי העוה"ז וימות בן דוד ועוה"ב שנאמר (שם) ויבא המלך דוד
וישב לפני ה' ויאמר מי אנכי ארני ה' ומי ביתי כי הביאותני עד הלום וגו' כל הענין
עד ומברכתך יברך בית עבדך לעולם משלו משל למה הדבר דומה למלך שהיה לו עבד
והיה המלך אוהב אותו אהבה גמורה ובכל יום ויום היו מכניסין אותו לפניו המלך עושה
לו כבוד בפני כל עבדיו ומשיב אותו העבד לפני המלך ואומר לו ארוני המלך מה מלאכה
עשיתי לך יותר מכל שאר עבדיך ומה קורת רוח מצאת ממני יותר מכל שאר עבדיך
שאתה עושה לי כל הכבוד הזה לפני עבדיך לכך נאמר ויבא המלך דוד וישב לפני
ה' וגו' נאמר כאן הלום ולהלן הוא אומר (ש"א י) הבא עוד הלום איש ואומר (שם יד)
גשו הלום כל פנות העם ואומר (שמות ג) אל תקרב והלום מה הלום שנאמר להלן
לשון מלכות ושררה אף הלום שנאמר כאן לשון מלכות ושררה תדע לך שכן הוא שהרי
במעשים הטובים שמצא הקב"ה בדוד עתיד להושיב אותו לימין השכינה שנא' (תהלים קי)
נאם ה' לאדוני שב לימיני וגו' כיצד עושה אדם תורה זקמעא לפניך אתה שמת
שכרו באלף אלפים לטובה ואין שום בריה יודעת עושה צדקה וגמילות חסדים קמעא
לפניך כופל אתה שכרו באלף אלפי אלפים לטובה ואין שום ח בריה יודעת עושה אדם
תורה קמעא לפניך אתה שמת שכרו באלף אלפי אלפים לטובה שנאמר (שמואל ב ז)
ותקטן עוד זאת בעיניך ה' אלהים ותדבר גם אל בית עבדך למרחוק וזאת תורת האדם
וגו'. וכי זאת תורת האדם שיעשה תורה קמעא לפניך ה' אלהים עוד ד"א אמר לפניו
שנאמר ומה יוסיף דוד עוד לדבר אליך ואתה ידעת את עבדך ה' אלהים ואומר (שם)
ועתה ארני ה' אתה הוא האלהים ודברך יהיו אמת וגו' ומברכתך יברך בית עבדך
לעולם זה העולם שאין בו מיתה לעלם ולעלמי עלמיא אשרי מי שיודע בלבבו ט מהו
אצל אביו שבשמים וכל מעשיו הוא עושה בבטחון על אביו שבשמים אשרי מי שהוא
ירא שמים בסתר ונשען ובוטח כמו שהוא תופס מגן ותרים שנאמר (שם ב כב) וידבר
דוד לה' את דברי השירה הזאת וגו' ויאמר ה' סלעי ומצודתי וגו' מגני וקרן ישעי משגבי
ומנוסי וגו' כי בכה ארוץ גדוד וגו' מגן הוא לכל החוסים בו וגו' ותתן לי מגן ישעך
וגו' עד סוף השירה :

מעשה בכהן אחד שהיה ירא שמים בסתר וכל מעשיו הטובים שהיה עושה היה
עושה בסתר והיה לו עשרה בנים מאשה אחת ששה זכרים וארבע נקבות
ובכל יום ויום היה מתפלל ומשתטח ומבקש רחמים ומלחך בלשונו עפר כדי שלא יבא
אחד מהן לידי עבירה ולידי דבר מכוער ואמרו לא יצתה אותה שנה ולא שנית ולא
שלישית עד שבא עזרא והעלה הקב"ה על ידו את ישראל מבבל ואותו הכהן עמהם ולא
נכנס הכהן ההוא לעולמו עד שראה כהנים גדולים ופרחי כהונה מבניו ומבני בניו עד
חמשים שנה ואח"כ נכנס אותו הכהן לבית עולמו עליו הכתוב אומר (תהלים לז) בטח
בה' ועשה טוב וגו'. והתענג על ה' ויתן לך משאלות לבך וגו'. וכך אמר הקב"ה
לישראל בני וכי יש יכולת בהבלי מכחישי התורה ליתן לעובדיהם אכילה ושתיה ומזונות
אפילו בעוה"ז ואצ"ל בעוה"ב אבל אתם בני ישראל לקחתי אתכם אצלי משום שהכל
שלי והכל מעשי ידי ולא עוד אלא שאני יושב על כסא הכבוד שלי שליש היום אני קורא
ושונה ושליש היום אני דן את הדין ושליש היום אני עושה צדקה וזן ומפרנס ומכלכל
לכל באי עולם ואת כל מעשי ידי שבראתי בעולמי שנא' (ישעיה כו) בטחו בה' עדי עד
כי ביה ה' צור עולמים ששני עולמים שלי לפיכך אני אומר הבוטח בשמך באמת לא
יבוש לעולם שנאמר (תהלים כב) בך בטחו אבותינו בטחו ותפלטמו אליך זעקו
ונמלטו בך בטחו ולא בושו ואומר (שם כה) אלהי בך בטחתי אל אבושה וגו' גם כל
קויך לא יבושו וגו'. וכן הבטחת על ידי עבדיך הנביאים שנאמר (ירמיה יז) ברוך הגבר
ישועות יעקב אשר

סבוב לבנות בית אף שבשמים ושמי שמים לא יכלכלוהו : ה כמ"ש כד"ה א' כ"ט כי ממך הכל ומידך נתנו לך :
ו ג"ז נדרש לשון מלכות : ז פירוש מעט : ח שאין בעל כנס מכיר נכנו : ט כלומר מדרגה שעומד ולא מעשיו

אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו והיה כעץ שתול על מים וגו' והיה עלהו רענן ובשנת בצורת לא ידאג ולא ימיש מעשות פרי אשריהם הצדיקים שכך בטחונן שהן בוטחין על אביהם שבשמים שברא את העולם בחכמה בבינה בדעה ובהשכל לכך נאמר והיה כעץ שתול וגו'. משלו משל למה"ד למלך שהביא עבדו דורון לפניו איפה של חטים אם טחנה ולא ברורה הרי זה דבר מגונה אם ברורה ולא טחנה הרי זה דבר מגונה ברורה וטחנה ולא הוציא ממנה סולת הרי זה מדה בינונית אבל אם ברורה וטחנה והוציא ממנה סולת הרי זו מדה שלמה כך ת"ח דומים בעוה"ז בד"ת קרא אדם ולא שנה הרי זה דבר גנאי שנה ולא קרא הרי זה דבר גנאי קרא ושנה ולא שימש [יא] ת"ח זו מדה בינונית אבל אם קרא אדם תורה נביאים וכתובים ושנה משנה מדרש הלכות ואגדות ושמש ת"ח זו מדה שלמה לכך נאמר (ישעיה יח) בעת ההיא יובל שי [יב] לה' צבאות וגו' כדי לעשות רצון אביהם שבשמים כמו במנחה לפני המלך וכן הוא אומר (יחזקאל מז) ועל הנחל יעלה על שפתו מזה ומזה כל עץ מאכל לא יבול עלהו ולא יתום פריו לחדשיו יבכר כי מימיו מן המקדש המה יוצאים והיה פריו למאכל ועלהו לתרופה ומהו העץ אשר יעלה בנחל אלו ת"ח שיש בהם תורה מקרא ומשנה הלכות ואגדות ומעשים טובים ושימוש ת"ח והכל משכימין ויוצאין לפני הגבורה ועוברין לפני ישראל ולת"ח מכאן ומכאן והכל יהא מתוקן ומונח לפניהם. משלו משל למה"ד למלך ב"ו שהיו עבדיו ובני ביתו מסובין לפניו על השלחן וצבר ציבורין לפניהם שאין להם סוף כך ת"ח בעוה"ז בד"ת כיון שקראו את המקרא ושנו את המשנה וד"ת מתוק עליהם הקב"ה מרחם עליהם ונותן בהם חכמה ובינה ודעה והשכל לעשות מעשים טובים ות"ת והכל יהא מתוקן לפניהם לכך נאמר ועל הנחל יעלה על שפתו וגו' לא יבול עלהו וגו' מה זית זה אין עליו נושרין לא בימות החמה ולא בימות הגשמים אף ת"ח גם בניהם הם תלמידי חכמים ואינם פוסקים מד"ת לא ביום ולא בלילה לא בימות החמה ולא בימות הגשמים שנאמר (תהלים קכח) אשרי כל ירא ה' וגו'. יכול אתה לומר אף העבדים אף הגרים שהן יראי שמים אף הן בכלל אשרי שאם לא כן היה לו להכתוב שיאמר אשרי החכמים ותלמידיהם ומלמדיהם אלא מן המקרא שלאחריו לא תוכל לומר כך מדכתיב [יג] יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך מעיד אני עלי שמים וארץ שכל ת"ח שאוכל משלו ונהנה [יד] מיגיע כפו ואינו נהנה משל צבור כלום הרי הוא בכלל אשרי וכל שלחן שאין ת"ח נהנה ממנו אינו מבורך שנאמר (איוב כ) אין שריד לאכלו על כן לא [טו] יחיל טובו ואין שריד אלא ת"ח שנאמר (יואל ג) ובשרידים אשר ה' קורא. אשתך כגפן פוריה בירכתי ביתך אשתך תהא כגפן שהוא עושה פירות ולא כגפן שאינו עושה פירות ואימתי תהא אשתך כגפן שהוא עושה פירות כל זמן שאשתך תהא [טז] בירכתי ביתך. מה כתיב בתריה בניך כשתילי זיתים מה זית זה יש בו זית לאכילה וזית ליבש וזית לשמן ושמנו דולק בכל הנרות כך כל זמן שאשתך בירכתי ביתך היא אינה דומה אלא לגפן שאינה זזה ממקומה לעולם ובניה דומין לזית מהם בעלי מקרא מהם בעלי משנה מהם בעלי תלמוד מהם בעלי משא ומתן מהן חכמים ומהן נבונים יודעי בינה כל דבר בעתו לכך נאמר אשתך כגפן פוריה בירכתי ביתך בניך כשתילי זיתים וגו'. שניה לה אשה שמהלכת בשוק ומדברת עם כל אדם היא גורמת רעה לעצמה ושיהיו בניה רעים ומתחייבת בעצמה ובבניה מכאן אמרו אשה רעה גורמת רעה לעצמה ולבניה שיהיו בניה בעלי מומים כיצד אם היא מתגברת פעם בחוץ פעם ברחובות היא גורמת רעה לעצמה ולבניה שיהיו כל בניה רעים בעלי מומין ואם לא [יז] קוצה לה חלה בטהרה או פשעה לה מן הנדה האמורה בתורה גם היא גורמת רעה לעצמה ולבניה שיהיו כל בניה בעלי מומין ואינה מוציאה קורת רוח לעולם ובשביל מעשיהן המקולקלין הויין להם בנים חגרין אלמין וסומין אחד מהן

 שוטה

בדפוס וכ"ז יכול אדם לדעת כמבואר בספר זה ועיין בספר ביאור לר"ת שער השישי בסימני למן כאן יהב' : י מן הספר והסולת : יא עיין לעיל : יב הפסוק יביאו את ישראל מנחה אליו יתברך : יג הנהנים בתורה בכל התם : יד כאן מפרש הפסוק יגיע כפו פשוט : טו לבנן כגלהם כמו יחילו דרכיו (תהלים י) : טז לנוטה בנים ולא הסה

שוטה ואחד כהן רשע הדע לך שכן הוא שכל זמן שתלמידי חכמים בבית המדרש ודברי תורה מתוק עליהן מתוך כך הקב"ה מרחם עליהם ונותן בהם חכמה ובינה ודעה והשכל לעשות מעשים טובים ות"ת צא ולמד מתינוק הזה כשדנין אותו אין דנין אותו לא מתחלה כשנולד ולא משעה שגומלין אותו מן החלב עד שמכניסין אותו בבית רבו כיון שבא אדם בבית רבו למקרא ולמשנה ואח"כ הניח הכל ופירש והולך לו אז דנין אותו שנאמר (ירמיה ט) מי האיש החכם ויבן את זאת ואשר דבר פי ה' אליו ויגידה על מה אבדה הארץ וגו' ויאמר ה' על עזבם את תורתי אשר נתתי לפניהם וגו'. אבל אם עוסק במקרא ומשנה ואינו פורש הכל אוהבין אותו ומרחמין עליו שנאמר (קהלת ט) ראה חיים עם אשה אשר אהבת כל ימי חיי הבלך וגו' כי היא חלקך בחיים ובעמלך אשר אתה עמל תחת השמש ומנין לתורה שהיא משולה לאשה שנאמר (משלי יח) מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מה' וכיון שלומד את התורה הרי זה מביא טובה לעולם ויכול הוא לבקש רחמים ולהתפלל לפני הקב"ה [יח] ויפקפק את הרקיע ויביא מטר לעולם לכך נאמר ויפק רצון מה' ואומר כי כאשה עזובה ועצובת רוח קראך ה' [יט] ואשת נעורים כי תמאס אמר אלהיך וגו' ובחסד עולם רחמתיך אמר גואלך ה' (ישעיה נד) ובזמן שישראל עוסקין בתורה ועושה צדקה ומשפט הקב"ה שמח בהן ומגיד להן ששמחתן יהא עד סוף כל הדורות שנאמר (תהלים קלב) [כ] כי בחר ה' בציון אוה למושב לו זאת מנוחתי עדי עד וגו'. וכך אמר להם הקב"ה לישראל בני וכי מה שמחה יש לו לאדם אלא בד"ת בלבד הא כל המשמח בכסף זהב באבנים טובות ומרגליות מה שמחתו בהם לאחר מיתה הלא לאחר שמתך מות א"כ מה יתרון לכל שמחתו אבל אתם בני בואו ושמחו עם התורה שמחה שלמה כדרך שאני משמח בכם לעד ולעולמי עולמים שנאמר (ישעיה סה) כי אם שישו וגילו עדי עד וגו' מהו [כא] לחדשיו יבכר למחדשי תורה שמחדשין את התורה בכל יום תמיד לבן שהוא בכור לאביו ולאמו שמחדש ד"ת שהכל שמחין בו כיצד אם יש לאדם בן בכור בבית רבו אם יש בו תורה שמחה מתחדש לו לאביו בכל יום עליו הכתוב אומר (משלי ג) בן חכם ישמח אב אבל אם פשע הבן בהכמה ומוציא חכמתו לדברים של בטלה ולדברים אחרים ואביו אינו מיסרו עליו הכתוב אומר (שם יג) חושך שבטו שונא בנו ואוהבו שחרו מוסר:

ד"א לחדשיו יבכר [כב] למכבדי תורה שמכבדין את התורה בכל יום תמיד כיצד עיר שיש בה עובדי כו"ם ויש בה י' בתים של ישראל שמשכימין ומעריבין בבהכ"נ ובביהמ"ד אע"פ שהעכו"ם חונים נגד סביבותיהם אפ"ה הם מכבדים אותם ויראין מהם שנאמר (ישעיה כה) על כן יכבדוך עם עז קרית גוים עריצים ייראוך וגו'. ומהו כי מימיו מן המקדש המה יוצאים מפני שמצוה קלה הרי היא כחמורה וחמורה הרי היא כקלה וכן אלו ואלו רפואה הן לישראל בין בעוה"ז בין לימות בן דוד ובין לעוה"ב שנאמר והיה פריו למאכל ועלהו לתרופה ובזמן שישראל עוסקין בתורה ועושין צדקה ומשפט הקב"ה משמח בהן ומגיד להן ששמחתו בהן אלף אלפים לטובה כפלים יותר מהם שנאמר (ש"ה ו) אל גנת אגוז ירדתי וגו' מה אגוז זה יש בו ארבעה בתים כך כל חכם וחכם מישראל שיש בו ד"ת לאמיתו יש בו ארבעה דברים חכמה ובינה דעה והשכל. משלו משל למה"ד למלך שהוא בא לכמה ימים ושנים בתוך ביתו כשהוא בודק את עבדיו אינו בודקן לא על כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות אלא אומר פלוני עבדי הכי קרא ושנה אם אמרו לו שהוא קרא ושנה והעדיף על חביריו שעשה תשובה מיד [כג] מודה לו המלך ועוזב את הכל ומשמח עמו לכך נאמר אל גנת אגוז ירדתי לראות באבי הנחל לראות הפרחה הגפן הנצו הרמונים אלו מעשים טובים ות"ת שחכמי תורה מצפין להם והכל מאין בא מלפני הקב"ה שידיו פשוטות לעושי תשובה והכל שלו והכל מעשה ידיו ולא הניח הקב"ה

דבר

ישועות יעקב

נאהנים ומדברת עם כל אדם : יח פי' מפרכת : יח פותח את הרקיע בתפלתו : יט למה את עוזבה ועצובת רוח לפי שמאסת התורה הנמשלת לאשת נעורים : כ וקודם זה אמר אם ישמרו בניך בריתי ועדותי זו אלמדם : כא דורש וכולל הפסוק שביחזקאל הכתוב לעיל ודרש לחדשיו לשון חידושי ד"ת. אלא יבכר לשון בכור : כב כמו פרי המתבכרת

דבר שלא גילה לישראל שנאמר (תהלים כה) סוד ה׳ ליראיו ובריתו להודיעם ואומר (עמוס ג) כי לא יעשה אדני ה׳ דבר כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים מאי ולא יראה כי יבוא חום (ירמיה סם) לומר לך כל העוסק בתורה אינו רואה מדת פורעניות בין בעוה״ז בין לימות בן דוד ובין לעוה״ב ומה הוא דירת מדה בינונית לא חם ולא צונן ואיזהו זה מועד חג הסוכות שנאמר (הושע יב) עוד אושיבך באהלים כימי מועד ומאי והיה עלהו רענן (ירמיה סס) שיצא קורת רוח ממנו בעולם שבזמן שישראל עושין רצונו של מקום מה נאמר בהן זית רענן יפה פרי תואר קרא ה׳ שמך וגו׳ (ירמיה יח) לכך נאמר ולא יראה כי יבא חום והיה עלהו רענן ובשנת בצורת לא ידאג ולא ימיש מעשות פרי. משלו משל למה״ד לעשרה בני אדם שבאו במסבה אחת אחד הביא דגים גדולים השני הביא דגים קטנים השלישי הביא מיני מלוחים והרביעי הביא מיני תפלים החמישי הביא כרוב ותרדין שלוקין הששי הביא ביצים והשביעי הביא גבינה השמיני הביא בשר שור התשיעי הביא בשר איל העשירי הביא בשר עופות כל אחד ואחד הביא אכילה אחת על השלחן וכל אחד ואחד נוטל מכל עשר [כב] אכילות והולך לביתו בעשר מיני אכילות כך כיון שבאו עשרה בני אדם לבית הכנסת ולבהמ״ד ולומד כל אחד ואחד מהם עם כל חביריו דבר א׳ או פסוק א׳ או הלכה אחת נמצא ביד כל אחד ואחד מהם שהוא נוטל עשר הלכות או עשרה דברים והולך לביתו בעשרה דברים או עשרה פסוקים או עשרה הלכות לפיכך הייתי אומר לעולם ישב אדם ויעסוק בתורה ובמעשה מרכבה ובכל מדות טובות שבעולם ויניח הכל וילך לבית הכנסת ולבית המדרש ובכל מקום שמתחדשין בו תורה שבישיבת בית הכנסת ובישיבת בית המדרש שמחה מתחדש להקב״ה בכל יום תמיד וכן הוא מפורש בקבלה ע״י ישעיהו בן אמוץ אדני ה׳ נתן לי לשון למודים לדעת לעות את יעף דבר יעיר בבקר בבקר יעיר לי אזן לשמוע כלמודים אדני ה׳ פתח לי אזן וגו׳ וארע כי לא אבוש (ישעיה נ) אלה הדברים דבר ישעיה הנביא על ישיבת בית הכנסת ועל ישיבת בהמ״ד ועל חידושה של תורה בביהמ״ד מהו אומר (איכה ג) [כג] חדשים לבקרים רבה אמונתך [כד] חלקי ה׳ אמרה נפשי וגו׳ וכן כשבאו פושעי ישראל לעקור מלכות בית דוד מן ישראל והשיבו אותו [כה] תשובה ומתוך התשובה שהשיבו אותו באתה השכינה למעלה מדוד משיבה ואמרה לו דוד בני עליך נאמר (תהלים קי) נשבע ה׳ ולא ינחם וגו׳ בא וראה כמה גדול כחה של תשובה שהיא ממלכת את בנ״א בעולם וקושרת לבני אדם קשרים (נ״א כתרים) בראשיהם ומרפא את החולי מאליו ומצלת אותו מכל יגון ואנחה וצער וממלט אותו מדינה של גיהנם ובזמן שישראל עושין רצונו של אביהם שבשמים וחוזרין בתשובה שלמה לפניו מה נאמר בהן שובו בנים שובבים וגו׳ (ירמיה ג) אשרי אדם שהוא ירא שמים מתוך שפל רוח [כו] ומתוך ענוה מתוך התשובה ומתוך הדין. ד״א קומי רוני בלילה אין רני זו אלא תורה שנאמר (תהלים לב) אתה סתר לי מצר תצרני רני פלט תסובבני סלה מה כתיב בתריה שמחו בה׳ וגילו צדיקים והרנינו כל ישרי לב ושמא תאמר עד אותה שעה לא היתה להן שמחה לצדיקים והלא מצינו שהיה להם שמחה בימי דוד ובימי שלמה ובזמן אנשי כנסת הגדולה ומנין שהיתה להם שמחה בימי דוד ובימי שלמה שנאמר (ד״ה א כט) ויזבחו לה׳ זבחים וגו׳ פרים אלף אילים אלף כבשים אלף ונסכיהם וזבחים לרוב לכל ישראל ויאכלו וישתו לפני ה׳ ביום ההוא בשמחה גדולה וגו׳. ומנין שהיתה להם שמחה בזמן אנשי כנסת הגדולה שנאמר (נחמיה יב) ויזבחו ביום ההוא זבחים גדולים וישמחו כי האלהים שמחם שמחה גדולה וגם האנשים והילדים שמחו ותשמע שמחת ירושלים עד מרחוק אשריהם הצדיקים שאין שונא שולט בהם ובמעשה ידיהם שכן מצינו במשכן שעשה משה

ישועות יעקב

בביהמ״ד כהלכה בחידושה היא מכובדת לכל : כג משנה ומספר אותו : כד שכל א׳ מהמסובין מכבדין זה את זה : בר כי בכל בוקר מחדש הש״ת דברי תורה : כה פי׳ החלק שהכנסת קבלה מסיני היא מקבלת כל לילה בעלותה למעלה כידוע לי״ח : כו ר״ל שביזו אותו במעשה דבת שבע ואוריה ואמרו אין ישועתה לו כו׳ : כז ר״ל שיהיו באדם אלו ד׳ מדות וזאת ירא שמים שלא יהיה בו ענוה פסולה וכן התשובה לא יהיה רק מתוך יראת שמים :

משה שלא שלט בו שונא ולא נהפך שלחנו [כח] על פניו אבל במשכן שעשה שלמה שלט בו שונא ונהפך שלחנו על פניו אבל מקדש האחרון שעתיד הקב"ה לבנותו בעגלא ובזמן קריב לא יקרע ולא ישלוט בו שונא לעולם והקב"ה יהא דר בו לעולם ולעולמי עולמים צא ולמד מה בין סיעתו של משה לסיעתו של שלמה בסיעתו של משה מהו אומר (שמות לז) ובבא משה לפני ה' וגו' ובסיעתו של שלמה מהו אומר (ד"ה ב ז) וכל בני [כט] ישראל רואים ברדת האש וכבוד ה' על הבית ויכרעו אפים ארצה על הרצפה וישתחוו והודות לה' כי טוב כי לעולם חסדו ואומר (תהלים לב) שמחו בה' וגילו צדיקים והרנינו כל ישרי לב ואומר (שם קמט) יעלזו חסידים בכבוד ירננו וגו'. ואומר (שם קיח) *יסור יסרני יה וגו' וכן באהל מועד בחורב מהו אומר (במדבר יט) זאת התורה אדם כי ימות באהל ואומר (ישעיה מב) ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר וגו':

פעם אחת הייתי עובר ממקום למקום ושנת בצורת היתה ומצאני אדם א' ואמר לי רבי מאיזה מקום אתה ואמרתי לו בני ממקום פלוני אני שכולם חכמים ורבנים וא"ל רבי שב במקומי שאני מראה אותך ואני נותן לך חטין ושעורין וכל מיני קטניות ואמרתי לו בני אפי' אם אתה נותן לי אלף אלפים דינרי זהב אין אני מניח מקום תורה ואמר לי רבי מפני מה ואמרתי לו מפני שכל אותן בני אדם שאתה רואה אותן בעולם [ל] שמספיקין את עצמם ועומדים במקום שאין בו דברי תורה ולאחר שעה מתים והולכים להם לפי שאין מלוין לו לאדם לבית עולמו אלא ד"ת ומע"ט בלבד שנאמר (משלי ו) בהתהלכך תנחה אותך בשכבך תשמור עליך והקיצות היא תשיחך ואומר (ישעיה נח) והלך לפניך צדקך כבוד ה' יאספך ואומר (דברים כד) ולך תהיה צדקה לפני ה' אלהיך. וכל זמן שישראל עוסקין בתורה ועושין רצון אביהם שבשמים הקב"ה בעצמו נפנה אליהם לברכה שנאמר (תהלים פה) אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף ואין השקפה אלא לברכה שנאמר (דברים כו) השקיפה ממעון קדשך וגו' וברך את עמך וגו'. וכל זמן שאין ישראל עוסקין בתורה ואין עושין רצונו של מקום ח"ו נפנה עליהם לקללה שנאמר (דניאל ח) ותגדל עד צבא השמים ותפול ארצה מן הצבא ומן הכוכבים ותרמסם וגו' וצבא תנתן על התמיד בפשע ותשלך אמת ארצה ועשתה והצליחה ואין צבא השמים אלא ישראל בפשע זה פשע של תורה שנאמר ותשלך אמת ארצה ועשתה והצליחה הא למדת אם השליכו ישראל ח"ו את ד"ת לארץ מיד עשתה והצליחה מלכות העכו"ם בא וראה שלא כמדת בשר ודם מדת הקב"ה מדת ב"ו קללתו מרובה מברכתו אבל הקב"ה אינו כן ברכתו מרובה מקללתו כשבירך הקב"ה את ישראל ברכן מאל"ף ועד תי"ו מן אם בחקתי עד קוממיות (ויקרא כו). וכשקללן מן וי"ו עד מ"ם מן ואם לא תשמעו עד געלה נפשם (שם) כיוצא [לא] בדבר אתה אומר (דניאל ט) וכל ישראל עברו את תורתך וסור לבלתי שמוע בקולך ותתך עלינו האלה והשבועה אשר כתובה בתורת משה עבד האלהים כי חטאנו לו [לב] מה ת"ל אלא ללמדך שעברו עליה מאל"ף ועד תי"ו בא וראה כמה גדול כח פשעה של תורה שלא חרבה ירושלים ולא חרב בית המקדש אלא בפשעה של תורה שנא' (מיכה א) בפשע יעקב כל זאת ואין זאת אלא תורה שנא' (ירמיה ט) מי האיש החכם ויבן את זאת וגו' על מה אבדה הארץ וגו' ויאמר ה' על עזבם את תורתי וגו':

ברוך [לג] המקום ברוך הוא שבחר בהם בישראל מתוך שבעים לשונות ונתן בכם חכמה בינה דעה והשכל שהיו בוטחין בו בכל עת ובכל שעה. ד"א קומי רני בלילה וגו' אין רוני זו אלא הודאת [לד] היסורין כיצד עושה אדם כל מה שהוא עושה ובאו עליו יסורין יעמוד בחצי הלילה וישבח ויברך וירומם ויגדל ויקדש לשמו של מי שאמר והיה העולם ברוך הוא שנאמר (תהלים קיט) חצות לילה אקום להודות לך וגו'.

*באה ירד מגדולתו וכבודו בחייו: כח ירד מגדולתו למ"ד מלך והדיוט ואף למ"ד שחזר למלכותו מ"מ הוסבל גדולתו בחייו: כט וזה בענין נאמר ולא יכלו הכהנים לבא אל בית ה' וגו' עיי"ש אבל מרע"ה זכה לבא לפני ה' וכ"ז בשביל התורה: *וזה למעלה נאמר קול רנה וישועה וגו': ל פי' שמספיקין א"ע: לא דרש אם לענין הכתוב מאל"ף עד תי"ו: לב מה ת"ל עברו את תורתך כוליל עברו תורתך אלא כו': לג כל זה דברי אליהו לאותו אדם שפגע בו:

והיכן היה דוד יודע לכוין חצות לילה אלא כך אמרו חכמים כנור היה תלוי למעלה ממטתו של דוד וכשהגיע חצות לילה רוח צפונית מנשבת בו והתחיל הכנור לנגן מאליו לכך נאמר חצות לילה וגו'. ואומר (משלי כח) מכסה פשעיו לא יצליח וגו' כדי להציל מידיו כל מה שעשה וכן כשבאו עליו יסורין לטובתו (נ"י לטובת ישראל הם וכו') הם באים עליו כדי להציל מידיו כל מה שעשה לא יאמר בלבו אני צדיק אני ישר גומל חסדים אני עלי יבאו יסורין אל [לה] יכמרו דברים במקום כשאינו [לו] יכול לדבר ואל ידבר דברים אלא יסתכל אדם בעצמו ויודיע לעצמו שלא לשום אדם נושא הקדוש ברוך הוא פנים שנאמר (שמות ד) בני [לז] בכורי ישראל ולהלן הוא אומר (דברים יד) בנים אתם לה' אלהיכם כשהוא מייסרן אינו מייסרן אלא [לח] לאמיתן שנאמר (דברים ח) וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר איש את בנו וגו' וכי יש לך אדם בעולם שהוא רוצה שיחטא בנו ח"ו שנא' (שם י) כי ה' אלהים הוא אלהי האלהים ואדוני הארונים וגו'. ד"א קומי רני בלילה אין רננה זו אלא שמחה שנאמר (ירמיה לא) רנו ליעקב שמחה ואומר (זכריה ב) רני ושמחי בת ציון רני ברננות הרבה ושמחי בשמחות הרבה מפני מה כי הנני בא ושכנתי בתוכך וגו' ואומר (צפניה ג) רני בת ציון וגו' (זכריה ג) הסיר ה' משפטיך וגו' ואומר ויראני ה' ארבעה חרשים וגו' ואלו הן בן דוד [לט] ובן יוסף ואליהו וכהן צדק. ברוך המקום ב"ה שבחר בחכמים ובתלמידיהם ומקיים עליהם במדה שאדם מודד בה מודדין לו כמו שהם יושבין בבתי כנסיות ובב"מ בכל יום וחוזרין ושונין לשם שמים ויראת שמים בלבבם ומחזיקין ד"ת על פיהם ומקבלין עליהם בשמחה עול מלכות שמים כך כביכול הקב"ה נותן להם שמחה לצדיקים [מ] בעל כרחם שלא בטובתן שנא' (תהלים ד) נתת שמחה בלבי מעת דגנם ותירושם רבו. משלו משל למה"ד למלך שהיה לו גן עצים סמוך לתוך ביתו [מא] וטובל הגינה [מב] ומעדרה ומשקה אותה מים [מג] מהשקוי ונותן לה זבל בזויות כל עץ ועץ שיש בה ימי [מד] זקנותו יפים מימי בחרותו שנאמר (ישעיה סה) לא יבנו ואחר ישב לא יטעו ואחר יאכל כי כימי העץ ימי עמי וגו' (נ"י ואומר לא יגעו לריק ואומר וכו') ואומר (שם מ) וקוי ה' יחליפו כח יעלו אבר כנשרים ירוצו ולא ייגעו ילכו ולא ייעפו. דבר זה עתיד להיות בסוף ונעשה מקצתו היום. דבר אחר קומי רני בלילה אין רנה זו אלא דרך שבח אבל כל זמן שישראל עושין רצון אביהם שבשמים אף הקב"ה בעצמו בא ומשבח את שמו הגדול בפניהם שנאמר (שם נד) רני עקרה לא ילדה פצחי רנה וצהלי וגו' ואומר (ירמיה לא) ובאו ורננו במרום ציון וגו' לפיכך הייתי אומר חייב אדם שיברך וישבח ויפאר וירומם ויגדל ויקדש לשמו של הקב"ה על כל מה שבאות לו לאדם בין טובות ובין רעות הא כיצד פגע בו ארי ולא אכלו יברך וישבח לשמו של הקב"ה שמא לארי היה מזומן וחס עליו הקב"ה ולא אכלו פגע בו דוב ולא אכלו יברך וישבח לשמו של הקב"ה שמא לדוב היה מזומן וחס עליו הקב"ה ולא אכלו פגע בו כלב ולא אכלו יברך וישבח לשמו של הקב"ה שמא לכלב היה מזומן וחס עליו הקב"ה ולא אכלו פגע בו זאב ולא אכלו יברך וישבח לשמו של הקב"ה שמא לזאב היה מזומן וחס עליו הקב"ה ולא אכלו פגע בו נחש או עקרב ולא עקצו יברך וישבח לשמו של הקב"ה שמא לאלו היה מזומן וחס עליו הקב"ה ולא עקצוהו הכהו קוץ במקום בשר ולא הכהו במקום גידים ועצמות יברך וישבח לשמו של הקב"ה שלא הכהו במקום [מה] גיד ועצם. וכל המתפלל ונותן הודאה על הקלות כאלו התפלל ונותן הודאה [מו] על החמורות שנאמר (תהלים לב) על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא וגו':

ישועות יעקב

פעם

לד שצריך שאדם לרנן ולשבח להקב"ה על שבאו עליו היסורין למרק עונותיו : לה אל יתמם לבו לדבר דברים לפני המקום : לו לפי שאינו יכול לדבר לא חטאתי כי אין יסורין בלא עון : לז ור"ל לכך מוכיח אותם כאב את בן ירצה כמו שמסיים : לח שילכו כהוראתו באמת : לט משיח בן דוד ומשיח בן יוסף וכל זה בסוכה בפ' החליל ועי"ש בפרש"י למה קוראן חרשים כהן צדק הוא שם בן נח ונקרא חרש ע"ש בנין התיבה : מ היינו צדיקים שאינם רוצים בטובת עולם הזה והקב"ה נותן להם בע"כ שלא מטובתן : מא משקה אותה : מב לשון עידור וגבוש כמו במעדר יעדרון (ישעיה ז) והסיקוקין גרס מערכה ופירושו דחוק עי"ש : מג מהבור או מהנהר : מד כי כל עוד שהזקין משבחת יותר : מה שהוא

מד **פעם** אחת היו רבותינו ושאר חכמים יושבין בבית המדרש והיו חולקים זה עם זה ואמרו מהיכן אליהו בא זה אומר מזרעה של רחל וזה אומר מזרעה של לאה עד שהן חולקין זה עם זה באתי אליהן ועמדתי לפניהן ואמרתי להן רבותי אין אני בא אלא מזרעה של רחל ואמרו לי תן סימן לדבריך אמרתי להן ולא כתיב ביוחסין של שבט בנימין (ד"ה א יח) ועֲרֶשיה ואליה וזכרי בני ירוחם ואמרו לי ולא כהן אתה ולא כך אמרת לאשה האלמנה (מ"א יז) אך עשי לי משם עוגה מה קטנה בראשונה והוצאת לי ולך ולבנך תעשי באחרונה אמרתי להן אותו מו תינוק בן יוסף היה ורמז רמזתי לעולם שאני נז יורד תחלה לבבל ואח"כ יבא בן דוד כאי לראש אשמורות אפי' עני שבישראל שיש בו תורה ומעשים טובים נוח לו להקב"ה יותר מאחאב מלך ישראל, שנאמר (קהלת ד) טוב ילד מסכן וחכם וגו' ואומר (נ"י הקב"ה תפלה וכו') (תהלים קב) תפלה לעני כי יעטוף ולפני ה' ישפוך שיחו עמד דוד בתפלה לפני הקב"ה ואמר לפניו רבונו של עולמים אלמלא לא כתבת לנו בתורתך (שמות לד) על שלשים ועל רבעים אין אדם חי על פני האדמה ונחרב העולם כולו אבל מה עשית לנו בחכמתך ובתבונתך כתבת לנו בתורה על שלשים ועל רבעים ולא עד סוף כל הדורות בודאי ה' ארך אפים ורב חסד מפני מה מפני שאתה רחום וחנון. לכן אתה ארך אפים וחסיד וצדיק ודן אתה לבני אדם לכל איש כדרכיו ומשלם אתה לכל אחד ואחד כמעשיו ומקיים אתה עליהן במדה שאדם מודד בה מודדין לו מפני שאתה חפץ בטובה ואין אתה חפץ ברעה וחפץ אתה בטובה לעשותה בשמחה ואין אתה נב שוקד ברעה לעשותה נג באנחה שנאמר (תהלים ה) כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגורך רע ואומר (שם קל) ממעמקים קראתיך ה' נד וגו'. ועוד אמר נה דוד לפני הקב"ה רבש"ע עני במה יקרא שמו לפניך בשלמא העשיר יקרא שמו לפניך על *שם עשרו על שם כסף וזהב אבנים טובות ומרגליות ועל שם כלי המדה שבעולם אבל העני במה יקרא שמו לפניך אלא יקרא שמו על שם בנו הא כיצד אם עומד בנו בבית הכנסת ובבהמ"ד וקורא בתורה ואומרים הבריות בן כי זה אומר בן איש פלוני עני הוא ונמצאו הרבים מברכים שמו הגדול על ידו וכן אם עומד בנו ושואל הלכות בבהמ"ד. הא למדת שאין הקב"ה נותן בנים בני בעלי תורה אלא לעניים שנאמר (משלי כב) אל תגזל דל כי דל הוא ואל תדכא עני בשער כי ה' יריב ריבם וקבע את נו קובעיהם נפש:

פעם אחת הייתי עובר ממקום למקום ומצאני אדם אחד ואמר לי רבי מפני מה בעלי בתים של ישראל נעצרים על בנים מהיות להם בנים אמרתי לו בני מפני שהקב"ה אוהב אותם אהבה גמורה ושמח בהן לפיכך מצרפם כדי שירבו רחמים על בנים ואמר לי רבי לא כן הוא אלא מפני שיש להם נז טינא בלבבם ונושאין הרבה נשים שלא לשם פריה ורביה ואמרתי לו בני הרבה בעלי בתים יש לנו נח וחמודים הם ואין להן אלא אשה אחת ואעפ"כ הן נעצרים על בנים מהיות להם בנים ותדע לך שכן הוא צא ולמד מאברהם אבינו ושרה אמנו שהיו עקרים נט פ"ה שנה והרבו רחמים עד שבא יצחק להם ושמחו בו וכן צא ולמד מן יצחק ורבקה שהיו עקרים עשרים שנה והרבו רחמים עד שבאו ישועות יעקב

מקום מסוכן וקשה להתרפא מן מקום בשר: מו והקב"ה מגיל אותו מי"ז מחמורות: מז רק לשטף מים רבים אליו לא יגיעו דהיינו חמורות: מח פסוק זה בהלכות לכהן וא"כ מלאה כוח פסוק שבט לוי ועיין בתוס' פרק המקבל ובב"ר על פסוק בא גד: מט בן האלמנה: נ גר"י משיח בן יוסף: נא ולכן אמרתי לעשות לי עוגה בראשונה ולבנה באחרונה לרמוז שאני בא בראשונה וכוונה א"כ אבל לא לבני אלה כי אין אני כהן. ועיין ירוש' פ' החליל וילקוט ריש יונה: נב אין אתה ממהר להנקם: נג כי השכינה מצטערת על פורענותן של רשעים רק מאריך אפי' וגבי דיליה: נד עד אם עונות תשמר וגו' כל הענין: נה ילקוט לך לך דף כ"ח ע"ג: *שכות נדיב לב ועי"ז צדקתו עומדת לו להיות לזכרון לפני ה' מזה ובנה: נו גוזלי נפש של הגוזלים את הדל: נז ענין רשע וטוש ור"ל האות ינס"ר: נח חביבים ונחמדים במעשיהם הטובים: נט כמ"ש ואברם בן שמונים שנה ושש שנים בלדת הגר וגו' ובילקוט גרס פ"ה שנים היו עקרים ונ"ל שחושב מן ע' שנה ואילך שהיה ראוי להיות וכן משרה נולדה י"ג שנה שהתה ראויה להריון עד פ"ה שנולד יצחק נשתייר ע"ו שנים אך לפי"ז לא היתה רבקה עקרה עשרים שנה כשנולדה י"ג עד שהתה ראויה להריון ועיין בזיקוקין אות ר"ו טעות גדול בדבריו או הספר שט"ם הוא עיי"ש ועיין ביבמות דף ס"ד בתוס' ד"ה

שבאו שניהם יעקב ועשו להם ושמחו בם וכן צא ולמד מ־חל שהיתה עקרה י"ד שנה מב' ילדים והרבתה רחמים עד שבאו שניהם לה ושמחה בהן וכן צא ולמד מחנה שהיתה עקרה והרבתה רחמים עד שבא שמואל לה ושמחה בו אלא ע"כ צריך אתה לתפוס בידך מדה הראשונה שאמרתי לך מתחלה מפני שהקב"ה אוהב אותם אהבה גמורה ושמח בהן לפיכך מצרפן כדי שירבו ברחמים לפניו . ד"א לראש אשמורות אפי' עיר קטנה שבישראל שיש בה תורה טובה לפני הקב"ה יותר משכרון שאין בה תורה שנאמר (ש"ב כ) אנכי שלומי אמוני ישראל וגו' . אפי' עיר [ס] קטנה מכאן אמרו אם יש בו באדם דרך ארץ ומקרא בלבד מוסרין לו מלאך אחד לשמרו שנאמר (שמות כג) הנה אנכי שולח מלאך לפניך לשמרך וגו'. קרא אדם תורה נביאים וכתובים מוסרים לו שני מלאכים שנאמר (תהלים צא) כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך אבל קרא אדם תורה נביאים וכתובים ושנה משנה ומדרש הלכות ואגדות ושמש ת"ח הקב"ה משמרו בעצמו משלו משל למה"ד למלך שהיה מהלך בדרך ובנו עמו הולך במדבר בנו עמו וכיון שהגיעו לחמה ולשרב עמד אביו עליו בחכמה [סא] מרוחק של חמה ועשה צל לבנו כדי שלא יגיע בו החמה והשרב וכן הקב"ה שנאמר (תהלים קכא) ה' שומרך ה' צלך על יד ימינך אבי שבשמים יהא שמך הגדול מבורך לעולם ולעולמי עולמים ותהא לך קורת רוח מישראל עבדיך בכל מקומות מושבותם שאלמלא לא כתבת ואמרת הדבר הזה מי יכול לכותבו ולאומרו כמו שאמרת שנאמר (שם) הנה לא ינום [סב] ולא יישן שומר ישראל משלו משל למה"ד למלך ב"ו שהיה יושב על כסאו וכלי זהב מונחין לפניו והיו עליהם תאנים וענבים רמונים ואגוזים תמרים וגרוגרות תפוחים ואתרוגים וישב עליהם וברום והניחם התאנים והענבים בפני עצמן רמונים ואגוזים בפ"ע תמרים וגרוגרות בפ"ע תפוחים ואתרוגים בפני עצמן עד שהוא נפנה לכאן ולכאן באתה הרוח ובללה אלו לאלו שוב ישב עליהן ובררן כל אחד ואחד בפני עצמן עד שהוא נפנה לכאן ולכאן באתה הרוח ובללה אלו לאלו וכך שנו חכמים במשנה [סג] י' יוחסין עלו מבבל כהנים לוים וישראלים גרים חרורי חללים ממזרים ונתינים שתוקים ואסופים אם הניח הקב"ה את ידו מישראל שנים ושלשה דורות זה אחר זה היו מתערבין אלו העשרה זה בזה והיו כשאר עמים ואתם כפויי טובה מפני מה אין אתם מודים ומברכין ומשבחין לאביכם שבשמים שתפש אתכם בשתי ידיו על שתי זרועותיו והזהיר אתכם שלא תבאו לידי פסול שנאמר (ישעיה מב) אני ה' הוא שמי וכבודי לאחר לא אתן ותהלתי [סד] לפסילים ומפני מה אתם עושים דברים מכוערים ודברים שאינן ראויין ומבעטים ביסורין הבאין עליכם אבל מה אעשה כבר גזרתי עליכם שאתם תהיו בני ועבדי שנאמר (שמות ד) בני בכורי ישראל ואומר (דברים יד) בנים אתם לה' אלהיכם ואומר (ויקרא כה) כי לי בנ"י עבדים ואומר (ירמיה ט) לכן כה אמר ה' צבאות הנני צורפם ובחנתים וגו'. ואומר (מלאכי ג) וישב מצרף ומטהר כסף וטהר את בני לוי וזקק אותם כזהב וככסף והיו לה' מגישי מנחה בצדקה:

פעם אחת הייתי מהלך בתוך הגולה שבבבל ונכנסתי לעיר גדולה של ישראל ואין שם עבו"ם כלל ומצאתי שם מלמד תינוקות אחד וישבו לפניו מאתים נערים שרובן בני שמונה עשרה שנה ובני עשרים שנה ולשנה האחרת חזרתי לשם ומצאתי את התלמידים ואין רבם בינידם אלא בן אחד בלבד שהוא היה בן בנו שבשביל מעשיהם המקולקלים של אותן נערים מת רבן ומתה אשתו ומת בנו ומת בן בנו ומתו כל הנערים שרובן בני שמונה עשרה ובני עשרים ולא נשתיירו רק הקטנים והייתי בוכה ומתאנח עליהם עד שבא אלי מלאך מן השמים ואמר לי מפני מה אתה בוכה ומתאנח אמרתי לו וכי לא אבכה ואתאנח על אלו שבאו לידי מקרא ומשנה ועכשיו הלכו להם והיו כלא היו ואמר

ישועות יעקב

אמ"ת ופרש"י: ס ילקוט שמואל דף כ"ג ע"ד ועיין בכ"י של מהר"ש לאמידו ד"ל: סא נ"א מרוחה של חמה ור"ל מאותו רוח וצד שהחמה במשם: סב כי אלו הקב"ה לא שייך לבוא שינה ח"ו והיינו אלא לבאר את האחז בסוף משגיח עלינו תמיד לטובה וכן משגיח עלינו ושומר אותנו שלא נתערב ח"ו בפסולין כדלקמן: סג ריש פ' נחלה דקידושין ועיין בפירש"י ועיין בפי' הר"ב. חרורים היינו עבדים משוחררים: סד דרש כמו לפסולים שאין בכינס בורח על

לי לא יפה עשית שאתה בוכה ומתאבל ומתאנח עליהם אמרתי לו מפני מה ואמר לי שהן היו עושין דברים מכוערים ודברים שאינן ראוין ומקולקלין בעצמם והיו מוציאין שכבת זרע חנם והן לא יודעין בעצמן שהמיתה משנתן (נ"י אם כך מידם למה ניתנה משנה לחכמים לא יתיחד עם שתי נשים אבל אם תאמר אשה מתייחדת עם שני אנשים אין הלכה שאם וכו') ומה [סה]ששנו חכמים במשנה ולא יתייחד אדם אחד עם שתי נשים אבל אשה אחת מתייחדת עם שני אנשים אין הלכה כן שאם יבוא עליה אחד בעבירה אין כאן עדות שלמה אבל אשה מתייחדת עם ג"א שאם יעמוד אחד מהן ויבא עליה בעבירה יש כאן עדות שלמה וזהו ההפרש בין ב' לג' וגם זו ששנינו אשה אחת מתייחדת עם ג"א לא שנינו אלא בג"א תלמידי חכמים וגדולים אבל בפריצים אפילו עם [סו] מאה אנשים לא תתייחד אשה אחת עמהם ועוד שנו חכמים [סז] במשנה [סח] רווק לא ירעה את הבהמה ולא [סט] ישנו שני רווקים בטלית אחת וזהו ההלכה [ע] רווחת בישראל כל מי שעסקו עם [עא]הנשים לא יתייחד עם הנשים כגון [עב]הסדרים [עג]והסרקת [עד] והנקרות [עה] והגרדיין [עו] וההייטין [עז]והרוכלין [עח] והספרין והכובסין ואם רוצה אתה ללמוד וחפץ אתה בד"ת צא ולמד מראשו של ענין תחלת מעשים כולם כשעמדו אבותינו על הר סיני לקבל עליהם את התורה אמר לו הקב"ה למשה שיאמר לישראל שיקדשו את עצמם שני ימים שנאמר (שמות יט) וקדשתם היום ומחר וגו'. בא משה ואמר להם שיכינו את עצמם שלשה ימים שנאמר (שם) היו נכונים לשלשת ימים אל תגשו אל אשה ולא משה בלבד אמר להם לישראל בדלו עצמכם מן עבירה ומגזל ומכל דבר מכוער כדי שתהיו טהורים בשעה שתעמדו על הר סיני אלא גם יהושע אמר להן לישראל שיבדלו מן עבירה ומגזל ומכל דבר מכוער ויהיו בקדושה ובטהרה כשיעברו בירדן שנא' (יהושע ג) ויאמר יהושע אל העם התקדשו כי מחר יעשה ה' בקרבכם נפלאות ואומר (שם א) הכינו לכם צדה כי בעוד שלשת ימים אתם עוברים את הירדן הזה לבא לרשת את הארץ וגו'. וכי צדה היו ישראל צריכים שם והלא אינן היו אלא אוכלי המן שהיו מלקטין אותו בבקר והיו מניחין אותו עד הערב ולערב היו אוכלין אותו (שם) מיד אלא מה ת"ל הכינו לכם צדה אלא כך אמר להם [פ] עשו תשובה כדי שתכנסו לארץ שנתן הקב"ה לאבותיכם ותאכלו מתבואה שנאמר (שם ה) ויאכלו מתבואת ארץ כנען בשנה ההיא מה כתיב בתריה ויהי [פא] בהיות יהושע ביריחו וישא עיניו וירא והנה איש עומד לנגדו וגו' ויאמר לא כי אני שר צבא ה' [פב] עתה באתי וגו'. ויאמר שר צבא ה' אל יהושע של נעלך מעל רגליך כי המקום אשר אתה עומד עליו קדש הוא וגו' לפיכך הייתי אומר אשרי אדם שמרבה בישיבה ומפלפל בתורת וממעט בסחורה ויושב והוגה בד"ת בכל יום תמיד וכן הוא מפורש בקבלה ע"י דוד מלך ישראל שנאמר אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש שבתי בבית ה' כל ימי חיי לחזות בנעם ה' ולבקר בהיכלו (תהלים כז) וכשיצאו לעשות מלחמה [פג] בעי נפלו מהן שלשים וששה צדיקים שנאמר (יהושע ז) ויכו מהם אנשי העי כשלשים וששה איש וגו' ובאו יהושע והזקנים ונפלו על פניהם ארצה לפני ארון ה' שנאמר (שם) ויפול על פניו ארצה וגו' הוא וזקני ישראל וגו' ויאמר

ישועות יעקב

ישראל אלא כהנן מיוחסין כדאי' בגמרא שם : סה בפרק עשרה יוחסין : סו כי שמא כולם יקלקלו כמו פלגש בגבעה : סז גם זה שם : סח אדם שגי שאין לו אשה שמא יקלקל עם הבהמה : סט שלא יבאו לידי משכב זכר וזה דעת ר"י אבל החכמים מתירים דס"ל לא נחשדו ישראל על הזכר ובהמה וכתב הרמב"ם שהוותיקים מן החכמים היו מרחיקין כל יחוד אפי' מבהמה לגודל פרישותם : ע ר"ל ההלכה השנויה לקמן מי שעסקו עם הנשים וזהו סתם משנה בפ"ב והלכה כסתם משנה : עא פירש הרע"ב שמלאכתן לעשות לנשים והנשים צריכות לו לא יתייחד אפי' עם הרבה נשים לפי שלבו גס בהם ומתפות עליו כו' עיי"ש וכתב הרמב"ם אפילו משום כדי חייו שפרנסתו מהם לא שרינן ליה להתיחד : עב מיני כלים לנקות בגדי הנשים : עג מסרקות לנשים לסרוק ראשן וי"א הסדקית ר"ל מיני מחטין : עד מין כלי שעושין משערות סוס לסרוק בו : עה מין כלי שמגררות בו השרן וי"א הגרדיין והן גרדיים עושי מלאכת משי לקישוטי נשים : עו שתופרין בגדים לנשים : עז מוכרי בשמים לנשים : עח מוכרין מספרות והם מיני תער ומגלחת : עט ר"ל ומחוסר הזמן שהיה בהליכה היו מפסיקין עד ט"ו בניסן כשדרז"ל בפ"ק דקדושין . א"נ ס"ל להתד"א שהמן היה יורד להם עד ט"ז בניסן דלא כדעת הגמרא : פ וזהו עיקר הגדה של אדם בעוה"ז ובעוה"ב : פא פי' מחמת שהיה יהושע מקדשן ומעכבן וזה שנתגלה אליו מלאך שהוא שר הפנים כדחז"ל ועיי"ש באלשיך : פב דרשו רז"ל על פסוקי ס"ס באפי מיד וילן יהושע כו' שלן בעומקה של הלכה . לכך דורש ומסיים לפיכך הייתי אומר כו' : פג ולא הפלו ומעלו

ויאמר יהושע אהה ה' אלהים למה העברת העביר את העם הזה את הירדן לתת אותנו ביד האמרי להאבידנו וגו' בי ארוני מה אומר אחרי אשר הפך ישראל ערף לפני אויביו וישמעו הכנעני וכל יושבי הארץ ונסבו עלינו והכריתו את שמנו מן הארץ ומה תעשה לשמך הגדול אמר לו הקב"ה ומה זה יהושע לא אני הוא שאמרתי למשה רבך בתחלה (שמות ג) ועתה לך ואשלחך אל פרעה וגו' ואמר לפני (שם ד) שלח נא [פד] ביד תשלח ועוד אמר (שם ה) ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה והצל לא הצלת וגו' אלא חטא ישראל שנאמר (יהושע שם) ויאמר ה' אל יהושע קם לך למה זה אתה נופל על פניך חטא ישראל וגם עברו את בריתי אשר צויתי אותם וגם לקחו מן החרם וגם גנבו וגם כחשו גם שמו בכליהם ולא יכלו בני ישראל לקום לפני אויביהם וגו' אם לא תשמידו את החרם מקרבכם מיד אמר יהושע לפניו רבש"ע אמור לי מי הוא אותו אדם שעשה מעשה זה אמר לו הקב"ה מה זה יהושע וכי אני מדבר אליך היום לשון הרע לך אתה תעמיד שנים עשר שבטים ותשלך עליהם גורל והוצא מהן אותו שעשה אותה מעשה שנאמר (שם) קום קדש את העם וגו' ונקרבתם בבקר לשבטיכם וגו' והיה הנלכד בחרם ישרף באש וגו'. מיד הלך יהושע וחלק להן לישראל לשנים עשר שבטים והשליך עליהן גורל והוציא מהן עכן שנאמר (שם) וישכם יהושע בבקר ויקרב את ישראל לשבטיו וילכד שבט יהודה וגו' עד וילכד עכן בן כרמי וגו'. באותה שעה בכה עכן בכיה גדולה ואמר [פה] אוי לי אף החרם שנטלו חבירי מן המדינים נתנו חבירי למשה ואני לא נתתיו לו לפיכך באתה עלי זאת הבושה והכלמה גדולה מיד אמר לו עכן ליהושע מה זה יהושע בגורל אתה בא עלי השלך [פו] חבלים על אלעזר ועל איתמר וכי לא על אחד מהן יפול הגורל מיד אמר לו יהושע בני מפני מה אתה אומר כך אל תוציא לעז על הגורל מפני שארץ ישראל עתידה לחלוק ע"י הגורל אלא עשה תשובה ותן תודה כדי שתבא לעוה"ב שנאמר (שם) ויאמר יהושע אל עכן בני שים נא כבוד לה' אלהי ישראל ותן לו תודה וגו'. מיד ויען עכן את יהושע ויאמר אמנה אנכי חטאתי לה' אלהי ישראל כזאת וכזאת עשיתי וארא בשלל אדרת שנער אחת טובה ומאתים שקלים כסף ולשון זהב וגו' ואחמדם וגו'. מיד רצו העם והביאום ונתנום להוך ידו של יהושע וזרקם יהושע לארץ ואמר על אלו יפלו שלשים וששה צדיקים רוב סנהדרי גדולה [פז] וטרף אותם בפניו שנא' (שם) ויקחום מתוך האהל ויביאום אל יהושע ואל כל בני ישראל ויציקום לפני ה' מיד אמר לו הקב"ה ליהושע [פח] מה עשית יהושע אני אמרתי [פט] אצרוף בני ועבדי כדי שידעו בי שאני מכיר לב כל אחד ואחד ואתה השלכת את כליו לפני בני לא עשית כהוגן והיה יהושע [צ] מתאבל לו עליו עד לבסוף שאמר לשון הרע על הקב"ה שנאמר (שם כד) ויאמר יהושע אל העם לא תוכלו לעבוד את ה' כי אלהים קדושים הוא אל קנא הוא לא ישא לפשעכם ולחטאתיכם כי תעזבו את ה' וגו' אמר לו הקב"ה ליהושע מה זה יהושע שוב אמרת [צא] לשון הרע לפני לא אני הוא שאמרתי לפני משה רבך מתחלה (שמות לב) ועתה הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם ואעשה אותך לגוי גדול וכיון שעמד לפני בתפלה והזכיר שמותם של אבותיהם שמעתי את תפלתו מיד שנאמר (שם) ויחל משה את פני ה' אלהיו ויאמר למה ה' יחרה אפך בעמך וגו' זכור לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך וגו' וינחם ה' על הרעה וגו' וכי לא אני הוא שאמרתי למשה רבך אכנו בדבר ואורישנו ואעשה אותך לגוי גדול וגו' (במדבר יד) כשבא דבר גדול בישראל ע"י מרגלים ועמד משה בתפלה לפני להזכיר שמותם של אבותיהם שמעתי את תפלתו מיד וכיון שאמר לפני סלח נא לעון העם הזה וגו' סלחתי שנאמר ויאמר ה' סלחתי כדברך (שם) וכי לא אני הוא שכתבתי לדורות הבאים אחריך (מיכה ז) מי אל כמוך נושא עון ועובר על פשע לשארית נחלתו לא החזיק לעד אפו כי חפץ חסד הוא ישוב ירחמנו

יכבוש

כדלקמן: פד רמז לו שיבלת מכה ביד מי שעתיד להבהלת להכניסם לא"י וכוה יהושע (רמ"י) וריל מההר במכה רבך רמז עליך אין לך לירא: פה פי' בלבו הרהר כך: פו פירוש גורל: פז זרקן לפני הקב"ה וכן הי' בפ' נגמר הדין: פח בההם מסיח דברים נגדי: פט במה שנטלו בלבים ובמה היה שע"י ירלו ממנו להעות הפי' בכתר: צ בים

יכבוש עונותינו וגו'. והשיב יהושע לפני הקב"ה ואמר רבש"ע לא אמרתי כך לישראל אלא כדי לאיים אותם כדי שייראו מפניך שלא יחטאו ויעבדוך בלבב שלם באותה שעה היה הקב"ה מגפף ומנשק את ידו של יהושע על חכמתו ועל בינתו מיד אמר יהושע לישראל זה [צג] שברי מכם בשביל שאני מדבר עמכם בכל שעה ושעה ליראה את ה' ולעבדו בלבב שלם ועליהם נאמר תחת גערה [צד] במבין מהכות כסיל מאה (משלי יז) ואומר (שם כה) הוקר רגלך מבית רעך פן ישבעך ושנאך בוודאי יהא אדם יודע בפני מי הוא עומד ומה דבר מדבר לפני מי שהוא גדול ממנו ושנו חכמים [צה] במשנה אל תרצה את חבירך בשעת כעסו אבל יבקש רחמים על בעלי בתים שבשביל דרך ארץ שיש להם [צו] שיעסקו בה ועאכ"ו שיבקש רחמים על בעלי הבתים שיש בהם תורה שיעסקו בה ויבקש רחמים על העוסק עם הצבור שיעסקו עמהם לשם שמים שמשלם להם הקב"ה שכר בעוה"ז והקרן קיימת לעוה"ב וכן להעוסקים בדרך ארץ באמונה שאין בעלי בתים נעקרו מן העולם [צז] ויורדין לארץ אלא בשביל גסי [צח] הרוח אימתי בזמן שישראל אוכלין ושותין [צט] ומבעטין מתוך הטובה ואינם עוסקין בדרך ארץ ד"ת ועליהם הכתוב אומר (משלי ל) תחת שלש רגזה ארץ וגו' תחת עבד כי ימלך ונבל כי ישבע לחם וגו' כל אלו דברים אינם באים אלא בשביל גסי הרוח שנא' (ישעיה מב) לפקוח עינים [צט] עורות וגו'. [ק] שמעוני אחי ועמי שלא תבואו לידי גבות רוח אלא יסתכל אדם בעצמו וידע שלאחר מיתה יהא רמה ותולעה ועפר וישא עיניו לשמים ויאמר מי ברא את אלה חמה ולבנה כוכבים ומזלות וארבע רוחות השמים וכל מעשה בראשית שברא אותן הקב"ה בחכמתו ובתבונתו וכל א' וא' מהן תלויין במאמר שפתיו שנאמר (תהלים לג) בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם כונס כנד מי הים נותן באוצרות תהומות ייראו מה' כל הארץ ממנו יגורו כל יושבי תבל כי הוא אמר ויהי הוא צוה ויעמוד וגו' ויסתכל אדם במעשה ידיו של הקב"ה באדם ובבהמה ועוף השמים ובדגי הים שמזונות כל א' וא' בידו ונשמת כל א' וא' מסורים בידו שנא' (ישעיה מב) כה אמר האל ה' בורא השמים ונוטיהם רוקע הארץ וצאצאיה נותן נשמה לעם עליה ורוח להולכים בה לפיכך הייתי אומר חייב אדם שישבח ויברך וירומם ויגדל ויקדש לשמו של מי שאמר והיה העולם ברוך הוא על נפש רוח ונשמה שהוא נותן בערב לבעל הפקדון ולבקר מחזירה אותה אליו שנאמר (איוב יב) אשר בידו נפש כל חי ורוח כל בשר איש ואומר (תהלים לא) בידך אפקיד רוחי פדיתה אותי ה' אל אמת:

לעולם יהא אדם נאה בביאתו חסיד בישיבה ערום ביראה ומרבה שלום עם אביו ועם אמו ועם רבו שלמדו מקרא ומשנה ואפילו עם [קא] כל אדם שבעולם שנא' (משלי טו) מענה רך ישיב חמה אשרי האדם שאין בו עבירה ואין בו עון ויש בו מעשים טובים ות"ת ושפל ברך וענוה עליו אומר הקב"ה זהו הדר עמי במרום שנאמר (ישעיה נז) כי כה אמר רם ונשא שוכן עד וקדוש שמו מרום וקדוש אשכון ואת דכא ושפל רוח להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים וכן אמרו חכמים מעשיך [קב] יקרבוך ומעשיך ירחקוך הא כיצד עשה אדם דברים מכוערים ודברים שאינן ראויים מעשיו מרחיקים אותו מן השכינה שנאמר (שם נט) כי אם עונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלהיכם וחטאתיכם הסתירו פנים מכם משמוע אבל אם עשה אדם מעשים טובים מקרבין אותו אצל השכינה שנאמר (שם נז) כי כה אמר רם ונשא וגו' אשכון את דכא ושפל רוח וגו' ולא יאמר אדם בלבו הואיל ואין בי עבירה ואין בי עון וחטא אתגאה על הבריות ואתגדל עליהם ביותר

מחתרת על שמיעת דברים לפי מעלה: צא שאמרת עלי שאין אני נושא עון ופשע: צב בשבילכם וזוהי שהקב"ה מחבב אותי: צג שהבינו דברי יהושע וקבלו עול מלכות שמים ח"נ קאי על יהושע שנער עליו הקב"ה וכן הפסוק באחריו וכדמסיים בודאי יהא אדם יודע כו': צד כפ"ד דאבות: צה באמונה: צו יורדין מנכסיהם: צז שהולכין אחר התאוה. לכם באכילה ושתיה וכו' כדמסיים: צח כמו וישמן ישורון ויבעט: צט פי' בזמן תפקחו עיניכם לה"ם כתוב בתריה להוציא ממסגר אסיר וגו' ר"ל שלא ישלטו השונאים עלינו: ק עיין לעיל פרק י"ז אות כ"ג: קא עיין לעיל פרק י"ג: קב כמ"ש ריב"ז שלא הקדימו אדם שלום מעולם אפילו עכו"ם בשוק: קג כן לשמים כן לבריות

ביותר אלא כך יאמר לא אעשה כן כדי [קד] שיתמלאו ימי וידע האדם שרוח נמוכה ורוח שפלה נוח לפני הקב"ה יותר מכל הזבחים שבתורה שנאמר (תהלים נא) זבחי אלהים [קה] רוח נשברה לב נשבר ונדכה אלהים לא תבזה מכאן אמרו [קו] חכמים אם אדם מקריב עולה שכר עולה בידו מנחה שכר מנחה בידו אשם שכר אשם בידו שלמים שכר שלמים בידו אבל כל מי שדעתו שפלה מעלה עליו הכתוב כאלו הקריב כל הזבחים שבתורה שנאמר זבחי אלהים רוח נשברה זבח לא נאמר אלא זבחי וכן אמר יעקב אבינו ליוסף בני אל תאמר הואיל ואני מלך ואין בי עבירה ועון וחטא אתגאה על הבריות ואתגדל עליהם ביותר אלא אמר לו בני אל תעשה כן כדי שיתמלאו ימיך [קז] ולא נתן הקב"ה לאדם חכמה ובינה דעה והשכל אלא לקדש שמו הגדול שנאמר (בראשית מט) וימררוהו ורבו וגו' ותשב באיתן קשתו ויפוזו זרועי ידיו מידי אביר [קח] יעקב משם רועה אבן ישראל וגו' אבל אתם [קט] בשר ודם אין לכם לב לדעת את ה' לעסוק בתורה ומע"ט עליכם נאמר (תהלים קכז) אם ה' לא ישמר עיר שוא שקד שומר [קי] וגו' ואומר (ישעיה סב) על חומותיך ירושלים הפקדתי שומרים כל היום וכל הלילה תמיד לא יחשו [קיא] המזכירים את ה' אל דמי לכם וגו' שפכי כמים לבך נכח פני ה' מה מים הללו רבים [קיב] לכל באי עולם כך בכל איבריו צריך אדם לעשות רצונו של הקב"ה ד"א שפכי כמים לבך מה מים הללו קורת רוח הן לכל באי העולם בין בימות החמה בין בימות הגשמים כך יהא אדם עושה קורת רוח להקב"ה לעולם כל ימי חייו ד"א שפכי כמים לבך מה מים הללו חיים הם לכל באי העולם כך בית ישראל אני כפרתן בכל מקומות מושבותם אין מתקיימין אלא בד"ת ד"א מה מים הללו חיים הם לכל באי עולם כך ד"ת חיים הם לכל באי [קיג] עולם מה מים הללו אין בנינו של העולם אלא במים כך אין העולם עומד אלא [קיד] במים מה מים אלמלא מים אין העולם יכול לעמוד כך אלמלא ישראל והתורה (נ"י אלמלא ישראל אין תורה ולא נתקיימו שמים וארץ שנאמר וכו') לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר (ירמיה לג) כה אמר ה' אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי ואומר (שם לא) כי זאת הברית אשר אכרות את בית ישראל וגו' נתתי את תורתי בקרבם ועל לבם אכתבנה והייתי להם לאלהים והמה יהיו לי לעם:

ד"א שפכי כמים לבך מה מים הללו אדם נותן זרעים בארץ ומעביר עליהם מים מצמיחים ומגדלין פירות וחיין מהם בני אדם וכל באי העולם כמו כן יהיו בני [קטו] ישראל לעתיד שנאמר (ישעיה מד) כי אצק מים על צמא וגו'. מכאן אמרו חכמים באותה שעה יחלקו ישראל לארבעה כתות זה יאמר לה' אני (שם) וזה יקרא בשם יעקב וזה יכתוב ידו לה' ובשם ישראל יכנה וגו'. זה יאמר לה' אני אלו צדיקים גמורים וזה יקרא בשם יעקב אלו בני הרשעים וזה יכתוב ידו לה' אלו רשעים שפרשו מן דרכם הרעה וחזרו ועשו תשובה ובשם ישראל יכנה אלו גרי אמת. ד"א שפכי כמים לבך מה מים הללו מקוה טהרה הן לישראל ולכל אשר נברא בעולם שנאמר כל דבר אשר יבא באש וגו' וכל אשר לא יבא באש תעבירו במים כך ד"ת מקוה טהרה היא לישראל בכל מקומות מושבותם בא וראה כמה גדולה כחה של התורה שמטהרת את פושעי ישראל בזמן שעושין תשובה אפי' מע"ז שבידם שנא' (יחזקאל לו) וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טמאותיכם ומכל גלוליכם וגו' ואין מים אלא תורה שנא' הוי כל צמא לכו למים וגו' (ישעיה נה) ואין טהרה אלא ד"ת שנא' אמרות ה' אמרות טהורות וגו' מזוקק [קטז] שבעתים (תהלים יב). ד"א שפכי כמים לבך מה מים הללו הולכין בנהר ושוב אינן חוזרים כך [קיז] כל יחיד

ויחיד

ישועות יעקב

נמכה: קד כי אוי לרבנות שמקברת את בעליה: קה ולעיל מייב כי לא תחפוץ זבח וגו': קו בס"פ דסוטה: קז כל אלה הם דברי יעקב ליוסף: קח מכאן ראיה שקדש יוסף שם שמים בסתר ע"י אביו זכה לגדולה: קט אליהו ז"ל מסיים כמאמר שהתחיל למעלה ואמר אשרי אדם כו': קי כל הענין עד כן יתן לידידו שנא ודרז"ל אלו ת"ח שמנדדין שינה מעיניהם ועוסקין בתורה: קיא השומרים הם ת"ח לא יחשו רק יעסקו בתורה ותפלה עד יכונן את ירושלים בזכות ת"ת: קיב לעשות בהם כל רצונם: קיג שאפילו עכו"ם העוסק בתורה הרי הוא ככה"ג שנאמר אשר יעשה אותם האדם וחי בהם כדאי' בב"ק פרק שור שנגח ד' וה': קיד כנא' לרוקע הארץ על המים: קטו שיתוספו עליהם גרי אמת: קטז שבע פעמים שבעה פי' התורה נדרשת במ"ט פנים: קיז ודרש שפכי כלבך.

ויחיד מישראל שעשה מריבה עם חבירו לא ישמור עליו קנאה ונקמה בלבבו ולא יתגאה עליו וד"ת לא ימנע ממנו שנא׳ (משלי כה) אל תצא לריב מהר פן מה תעשה באחריתה וגו׳. ואל תהא רגיל להשיב דברים כנגד קיח ב"ד שלמעלה שאם יזדקק לך להוכיחך אי אתה יכול לעמוד בתוכחות שנאמר (שם) ריבך ריב את קיט רעך וסוד אחר אל תגל הא כיצד עבר אדם עבירה בשנה זו כיון שהגיע יום הכפורים והתודה עליה מחל לו הקב"ה עליה לשנה האחרת אל תזכרוה לו ביותר שכן אמרו חכמים מאה קכ חנופים ולא אחד מגלה פנים וכך שנו חכמים במשנה אם היה בעל תשובה לא יאמר לו זכור מעשיך הראשונים ואם היה בן גוים לא יאמר לו זכור מעשה אבותיך שנא׳ (שמות כב) וגר לא קכא תונה וגו׳ (ויקרא יט) לא תלך רכיל בעמיך. ד"א לא תלך רכיל בעמיך שלא תהא רך בפיך וקשה בלבבך. ד"א מה רוכל זה יש עמו מאה מיני בשמים אף כל חכם וחכם מישראל יש בו כמה מאות ד"ת לאמיתן יש בלבבו מאה מחשבות של מקרא ומאה של משנה ומאה מיני תשובות של תלמוד שנאמר (ש"ה ג) מי זאת עולה מן המדבר וגו׳ מכל אבקת קכב רוכל והם כמשה קכג ואהרן וכל הדומין להם. וכיוצא בהן אתה אומר אצל רשעים כמו דתן ואבירם הרשעים שנתכוון כל אחד וא׳ מהן לעשות מריבה עם חבריהם ויש בהם מאה מחשבות של גזל ומאה של עריות ומאה של שפיכות דמים שנאמר (משלי יח) לתאוה יבקש קכד נפרד וגו׳ מפני שמספרין לשון הרע בארץ ועולה קכה כנגד כסא הכבוד שנאמר (תהלים עג) שתו בשמים פיהם ולשונם תהלך בארץ מפני קכו מה שמכירין בה ועוברין עליה. ד"א לא תלך רכיל בעמיך ארבע מדות יש באותו מקרא שתי מדות של צדיקים ושתי מדות של רשעים שתי מדות של צדיקים כיצד צא ולמד מן משה ואהרן שנתכוונו ועשו שלום בין ישראל לאביהם שבשמים ובין ישראל ת"ח לע"ה ובין חכם לחכם ובין אדם לחבירו ובין איש לאשתו ומתוך דרכיהם הטובים נקבע להם שם טוב ולבניהם ולבני בניהם עד סוף כל הדורות שנאמר (שמות ו) הוא אהרן קכז ומשה. שתי מדות של רשעים כיצד צא ולמד מן דתן ואבירם הרשעים שנתכוונו ועשו מחלוקת בין ישראל לאביהם שבשמים ובין ישראל עם הארץ לתלמיד חכם ובין חכם לחכם ובין אדם לחבירו ובין איש לאשתו ומתוך דרכיהם הרעים נקבע שם רע להם ולבניהם ולבני בניהם עד סוף כל הדורות שנאמר (במדבר כו) הוא דתן ואבירם. ד"א מה היה צריך לומר הוא דתן ואבירם אלא הן הם שאמרו למשה במצרים (שמות ב) מי שמך לאיש שר ושופט עלינו. הוא דתן ואבירם שאמרו לו למשה במצרים ירא ה׳ עליכם וישפוט אשר הבאשתם את ריחנו בעיני פרעה וגו׳ (שם ו) שנאמר (שם) ויפגעו את משה ואת אהרן נצבים לקראתם ולהלן הוא אומר ודתן ואבירם יצאו נצבים וגו׳ (במדבר טז) נאמר כאן נצבים ונאמר להלן נצבים מה נצבים האמור להלן הם דתן ואבירם אף נצבים האמור כאן הם דתן ואבירם. הוא דתן ואבירם שהותירו מן המן שנא׳ (שמות טז) ויותירו אנשים ממנו עד בקר וגו׳ ולהלן הוא אומר (שם ב) והנה שני אנשים עברים נצים וגו׳. מה אנשים האמור להלן הם דתן ואבירם אף אנשים האמור כאן דתן ואבירם מכאן אמרו כל מה שאתה יכול לתלות ברשעים תלהו עליהם וכי מה טיבו של אדם שמתכוין ועושה מריבה על מי שאמר והיה העולם אלא בא הכתוב ללמדך שכל מי שעושה מריבה על

ישועות יעקב

בגמרא כצל חבירך כמים ודימה המריבה ובגמרא למים כמשאחז"ל שאי תגרא דמיא לבדקא דמיא: קיח לקבל כל באהבה ולא נהרהר על גיבורים שבאו עליך שלא כדין: קיט אבל לא עם ב"ד של מעלה: קכ ילקוט קדושים דף קכ"ג ע"ד ור"ל אף שאסור להחניף מכל מקום נוח לו יותר להחניף משהם פעמים מלבייש את חבירו לגלות עוון ר"ע להבין שיו אפי' פעם אחת. לפי שאין לו חלק לעוה"ב: קכא אחז"ל בהונאת דברים ככתוב מדבר: קכב וחז"ל כל שעמין על התורה ולומדים ועיין בש"ס רבה: קכג וע"כ אין להרהר אחריהם וכ"ש לשלטים ולבוזתם: קכד כנגדה מן הקב"ה וכופר בו וכן איתא בירושלמי דפאה ר' יוסה בשם ר' יוחנן אומר זה שאומר לשון הרע אין אומרו עד שכופר בעיקר שנאמר אשר אמרו ללשוננו נגביר שפתינו אתנו מי אדון לנו: קכה לכן נפרד גם כאן מן הקב"ה ואין נשמתו בא תחת כסא הכבוד: קכו מפני מה עולה לשה"ר עד כסא הכבוד לפי שמזכירין בה ר"ע שיודעים דבונם שהוא שלא לדבר לשה"ר ומתכוונים למרוד בו ודע שלשה"ר הוא אפי' אומר אמת ועיין ברמב"ם ואם הוא אמת זה נקרא מוציא שם רע וכחושב עליו ומה נגנו שלא ילכד ח"ו ברשת לשה"ר ועיין בשערי תשובה לר"י מן סי' קע"ב עד שער ד': קכז ודרשו במגילה פ"ק כ"מ שנאמר הוא בצדיקים היו בצדקתן מתחלתן עד סופן וכן לסיפך לגבי רשעים:

·על ת"ח כאלו עושה מריבה על מי שאמר והיה העולם שנאמר (במדבר כו) הוא דתן ואבירם קריאי העדה אשר הצו על משה ואהרן בעדת קרח בהצותם על ה'. ולפי שהיו יודעין דתן ואבירם במשה ואהרן שכשרים הן ובני עולם הבא הן והן עמדו עליהן להרגן בלשונם וכן יודעים דואג ואחיתופל בדוד מלך ישראל שכשר הוא ובן עוה"ב הוא והם עמדו עליו להרגו בלשונם. לכך נאמר עליהן (תהלים יב) יכרת ה' כל שפתי חלקות לשון מדברת גדולות וגו' לפי שהיא העבירה קכח הגדולה ברוך המקום ברוך הוא שאין לפניו משוא פנים כשם שחלקו לו כבוד לאחיתופל וקראו לו יועץ שנאמר (שמואל ב טז) ועצת אחיתופל אשר יעץ בימים ההם כאשר ישאל בדבר אלהים וגו'. וכשם שחלקו לו כבוד לדואג האדומי וקראו לו גבור שנאמר (תהלים נב) מה תתהלל ברעה הגבור וגו'. כמו כן לפי גודל כבודם כן הוא גודל פורעניותם לכן כתיב בתריה (שם) הוות תחשוב לשונך כתער מלוטש עושה רמיה וגו' גם אל יתצך לנצח יחתך ויסחך מאהל ושרשך מארץ חיים סלה וגו'. גם אל יתצך לנצח בין בעוה"ז בין בימות בן דוד ובין בעוה"ב יחתך ויסחך מאהל זה בית המדרש ואמרו חכמים שכך אמר דוד אף שיחתן לא תזכר בבית המדרש. ושרשך מארץ חיים סלה זהו העוה"ב שהצדיקים חיים וקיימים בה לעולם ולעולמי עולמים. ברוך המקום ברוך הוא שבחר בחכמים ובתלמידיהם ובתלמידי תלמידיהם ומקיים עליהם במדה שאדם מודד בה מודדין לו כשם שהם יושבין בב"כ ובב"מ ובכל מקום שהוא פנוי להם וקוראים ושונין לשם שמים ויראה בלבבם ומחזיקין דברי תורה בפיהם ומקיימין עליהן הפסוק (איכה ג) טוב לגבר כי ישא עול קכט בנעוריו וגו'. כך כביכול אפי' אם הם ישאלו את כל העולם כולו בשעה אחת הוא נותן להם מיד שנאמר (תהלים ב) אספרה אל חק קל ה' אמר אלי בני אתה וגו' שאל ממני ואתנה גוים נחלתך ואחזתך אפסי ארץ אבל מדת הרשעים אינו כן שנאמר (שם א) לא כן הרשעים כי אם כמוץ אשר תדפנו רוח. ברוך המקום ברוך הוא שאין לפניו משוא פנים כשם שהרשעים מספרים לשון הרע ועולה עד כסא הכבוד כמו כן יורדין מלאכים מפי הגבורה ונוטלין אותן הרשעים ומשליכין אותן לתוך עומקה של גיהנם באותה שעה משיבה גיהנם ואומרת לפני הקב"ה. רבש"ע אין לי יכולת לפרוע להם די כפי עונש שלהם. ואין כל העולם כולו יכול ליתן להם די פורענותם. והלא בעל הלשון הרע הזה חטא מן הארץ עד לרקיע אלא שגר בו חציך מלמעלה תחלה ואחר כך יקבל ממני גחלי רתמים מלמטה שנאמר (תהלים קכ) מה יתן לך ומה יוסיף לך לשון רמיה חצי גבור שנונים עם גחלי רתמים ואין גבור אלא הקב"ה יתברך שמו לעולם ולעולמי עולמים. שנאמר (דברים י) האל הגדול הגבור והנורא גבור הוא ועושה נוראות ואומר (ישעיה מב) ה' כגבור יצא הרשעים גמורים הרי הן בתוך הגיהנם כציר ומורייס בתוך הקדירה מה קדירה זו כיון שנותנין בתוכה ציר או מורייס קלא מיד היא נחה כך הגיהנם כיון שנותנין בה פושעי ישראל מיד היא נחה כיצד כשהיא מתרגשת אומר לה הקב"ה למה ועל מה את מתרגשת אמרה לפניו רבש"ע תן לי קלב המכירין בה ועוברין עליה והיה הקב"ה קלג משיא לגיהנם בדברים ואומר לה שמא אין לך מקום אל פושעי ישראל באותה שעה אמרה גיהנם לפניו רבש"ע והלא נשבעת לי להרחיב אותי שנאמר (ישעיה ה) לכן הרחיבה שאול נפשה ופערה פיה לבלי חוק וגו'. ואין לכן אלא שבועה שנא' (שמואל א ג) לכן נשבעתי לבית עלי. ומה תלמוד לומר וירד הדרה והמונה (ישעיה שם) אלו שעוברין עבירה בחדרי קלד חדרים במקום המטמן ואומר מי רואני ומי יודעני שנאמר (ישעיה כט) והיה במחשך מעשיהם ויאמרו מי רואנו ומי יודענו ואומר (תהלים לד) ויאמרו לא יראה יה ולא יבין אלהי יעקב. ואומר (יחזקאל ח) הראית בן אדם אשר זקני בית ישראל

ישועות יעקב עושים

קכח בתמורה מג"ע ועי"ז ופ"ד והוא מן ד' דברים שנפרעין מן האדם בעוה"ז והקרן קיימת לו לעוה"ב כדאי' בירושלמי דפאה עיי"ש : קכט עול מלכות שמים : קל זו התורה שנקראת חוק אז ה' אמר לי בני אתה נותן לי כל מבוקשי : קלא כי הקדירה מתגלגלת אם עומדת על האש והיא ריקנית : קלב אלו רשעי ישראל שמכירים את התורה : קלג דוחה אותה בדברים והוא מלי' בכתב ועיין בכת"ז פ"ב : קלד דרש הדרה כמו חדרה כי אהח"ע מתחלפין :

עושיה בהטך וגו' כי אומרים עזב ה' את הארץ. ברוך המקום ברוך הוא שאין לפניו משוא פנים כשם שהם עוברי עבירות בחדרי חדרים ובמחתרים ובמקום חשך וטמון כך הקב"ה יחפש עונותיהם מתוך אורות ונרות שנאמר (צפניה א) בעת ההיא אחפש את ירושלים [קלה] בנרות ופקדתי על כל האנשים הקופאים על שמריהם האומרים בלבבם לא ייטיב ה' ולא ירע לכך נאמר הדרה. ד"א הדרה אל תקרי הדרה אלא חוזרה שחוזרין על העבירות ועושין אותן כמה פעמים לכך נאמר הדרה. מאי המונה אלו שהולכין המונים המונים חמשה חמשה ועשרה עשרה וגונבים וגוזלים [קלו] ומונים זה בפני זה ואין להם בושה לא מפמליא של מעלה ולא מפמליא של מטה ונשבעין לשקר ומכחישין בב"ד לכך נאמר המונה ומה שאננה זה [קלז] שלום כל אותן דברים אינן עושין אלא מתוך השלום לכך נאמר שאננה ומאי ועלז בה זה הגיהנם שמשמח ברשעי ישראל ואז הרי היא נחה מיד ואתם צדיקי עולם שעשיתם לי רצוני בתורתי בכל יום ויום בואו וראו במפלתן של רשעים גמורים שבישראל וברשעי עכו"ם מכחישי התורה כמו כן הוא שנא' (ישעיה מא) תזרם ורוח תשאם וגו' ואתה תגיל בה' בקדוש ישראל תתהלל. ד"א לא תלך רכיל בעמיך ברוך המקום ברוך הוא שאין לפניו משוא פנים כשם שהקב"ה יהי שמו הגדול מבורך לעולם ולעולמי עולמים מגלגל לפניו מדת הרחמים ומעביר מלפניו מדת הדין ולא שומר קנאה ונקמה בלבבו על ישראל בכל מקומות מושבותם וד"ת אינו מונע מהם כמו כן יעשה כל אחד ואחד מישראל לחבירו שנאמר (ויקרא יט) לא תשנא את אחיך בלבבך הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא לא תקום ולא תטור את בני עמך ואהבת לרעך כמוך אני ה' מה ת"ל בלבבך בשנאה [קלח] המיושבת בלב יכול באחיו מן [קלט] האב או מן האם הכתוב מדבר או יכול שאינו מדבר אלא כנגד הקב"ה שאין לו אחים אלא ישראל שאינו שונא אותם לא בעולם הזה ולא לימות בן דוד ולא לעולם הבא אלו צדיקי עולם שעושין תורתו בכל יום תמיד שהקב"ה קורא אותם אחי ורעי שנאמר למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך (תהלים קכב) ת"ל הוכח [קמ] תוכיח את עמיתך. יכול אפילו אם אתה יודע שהוא רשע ושונאך אע"פ כן אתה חייב להוכיח אותו ת"ל הוכח תוכיח את עמיתך לעמיתך שהוא אוהבך ושהוא עמך בתורה ומצות אתה חייב להוכיח אותו אבל לרשע שהוא שונאך אין אתה חייב להוכיח אותו וגם אי אתה רשאי להוכיח אותו שנאמר (משלי ט) יוסר לץ לוקח לו קלון ומוכיח לרשע מומו אל תוכח לץ פן ישנאך הוכח לחכם ויאהבך מאי ולא תשא עליו חטא אמר ר' אליעזר בן מתיא אם יש בו דבר שאתה יודע בו אמור לו בינו לבינך ואל תהא [קמא] חוטא בו לכך נאמר ולא תשא עליו חטא כיוצא בדבר הרי הוא אומר (משלי כד) בנפול אויבך אל תשמח ובכשלו אל יגל לבך פן יראה ה' ורע בעיניו והשיב מעליו אפו ולהלן הוא אומר (שם) ובאבוד רשעים רנה כיצד יתקיימו שני כתובים הללו אלא ת"ח שנצחך היום [קמב] במלאכה ולמחר בא [קמג] דבר לידו אל תשמח בו שנאמר פן יראה ה' ורע בעיניו אבל אם אחד מישראל שהוא רוצה לשמוח במפלתן של רשעים באותן המבקשים לעשות רעה לישראל חבירו שהם רשעים גמורים מותר לשמוח ברעתן ושמא תאמר מנין לך לומר כך תדע לך שכך הוא צא ולמד מנבל הכרמלי שבאו אצלו אותן עשרה התלמידים של דוד וראו אצלו כל אותה העודה הגדולה ולא רצו ליהנות ממנה משום שהיו אומרים להם [קמד] שלא בקש זה אלא להורגן ברוך המקום ברוך הוא שאין לפניו לא עולה ולא שכחה ולא משוא פנים

ישועות יעקב

קלה אדקדק בעונותיהם הקופאים הלפים כמו ויקפא הכתוב מתרגמינן וקפא כדי רש"י : קלו פי' שמונים כמעות שגונבים וגוזלים . ונ"א גרסינן ומונים זה בפני זה והם כדי בזיון והם אינם בושים והם עיקר : קלז דרש לשון שאנן ושלום ר"ל שדרכם לנהם ושלוה בארמנותם : קלח ילקוט קדושים דף קפ"ד ע"א וגם גרס בשנאה המיושבת והיא היא . קלט ולאחיך אחיך ממש אבל ישראל חבירו מותר לשנאות : קמ ונתוספתא דקרא ע"ש איירי בין אדם לחבירו שחייב להוכיח חבירו ב"פ דגם רישיה דקרא איירי כן ולא האח ממש וגם לא על הקב"ה רק כל ישראל בכלל נקראים אחים ורעים : קמא כלא הגירסא פניו ברבים לגלות קלונו : קמב בזוהר פרשת מלאכת ה' ויותר נכון לגרוס בהלכה : קמג שנכשל גם הוא בדבר הלכה : קמד הבריות אמרו להם שהבלין הם השום לשון המאכל וכ' שדייקין כי נבל

פנים כשם שביקש נבל הכרמלי מיתתן של ת"ח לפיכך נפל קמו ברותו לאחר עשרת הימים שנאמר (שמואל א כה) ויהי כעשרת הימים ויגוף ה' את נבל וימת אם מרובים הם יאמר כארבעים קמז או כחמשים ואם מועטין הן יאמר כארבעה או כחמשה מת"ל ויהי כעשרת הימים אלא עשרת הימים קמח שבין ר"ה ליוה"כ שנתן להם הקב"ה לישראל לעשות תשובה למחול להם על כל עונותיהם כך נתן לנבל לעשות תשובה ולא עשה לכך נאמר ויהי כעשרת הימים ויגוף ה' את נבל וימת וכו' מה כתיב בענין של אחריו וישמע דוד כי מת נבל ויאמר ברוך ה' אשר קמט רב את ריב חרפתי מיד נבל ואת עבדו חשך מרעה ואת רעת נבל השיב ה' בראשו וישלח דוד וידבר באביגיל לקחתה לו לאשה וגו' ותלך אחרי מלאכי דוד ותהי לו לאשה בודאי עליו נאמר (איוב כז) יכין רשע וצדיק ילבש קנ חוה אחריתו של עולם:

פרק יט

נוכח פני אדני (איכה ג) רבש"ע ראה נא א בענינו וריבה ריבנו ויעלה עלבוננו לפניך מה שנעשה לנו בכל שעה ושעה וזכור כמה בעלי בתים יש בהם בישראל שאין להם פרנסה ועוסקים בתורה בכל יום תמיד וזכור כמה עניים יש בהם בישראל שהעכו"ם מושכין את ב בשרם מעליהם ועוסקין בתורה בכל יום תמיד זכור כמה סומים יש בהם בישראל שאין להם מזונות ג ונותנין ולומדים את בניהם תורה זכור כמה נערים וקטנים שיש בהם בישראל שאינם יודעים ד בין ימינם לשמאלם ועוסקים בתורה בכל יום תמיד זכור כמה זקנים וזקנות שיש בהן בישראל שמשכימין ומעריבין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ומהמדין ומתאוין ומצפין לישועתך בכל יום תמיד אבי שבשמים צדיק אתה ה' וחסיד אתה בכל מעשיך באמונה יגולו רחמיך על בניך שאלמלא תמצא בהם בעכו"ם עשרה בני אדם ה בעיר אחת אמרו חכמים שאתה תשפטם ביסורין ותביא עליהן עניות כדי שיכולין לעמוד בהם ועמך ישראל שהם יברכוך וישבחוך ויפארוך בכל יום ובכל שעה ושמך יתפאר ויתברך ע"י ישראל לעיני כל הבריות אע"פ שעושים כל מעשה ידיהם הטובים, בשתיקה עאכ"ו שתרחם עליהם העבודה שבכל יום תמיד ובכל שעה ושעה שאני קורא את המקרא הזה אלך ואשובה אל מקומי עד אשר יאשמו ובקשו פני בצר להם ישחרונני (הושע ה) אז נתקיים בי מקרא הזה (ירמיה ג) נשבר לבי בקרבי רחפו כל עצמותי הייתי כאיש שכור וגו'. רבש"ע מה אומר ומה אדבר הרי אני אומר לך כמו שהשיב יהודה על דברי בנימן אחיו. אמשול לך משל למה"ד למלך שיש לו עבד בתוך ביתו וגדלו מיום שבא לעולם עד יום שבא לפרקו והשיא לו אשה והוליד בנים ובנות וגידל המלך אותם מתוך הצער ומתוך השעבוד ומתוך הטלטול ומתוך הטירוף ומתוך הדוחק ומתוך שאין להם מזונות ולאחר שעה אמר לו המלך בכתר אמור לבניך שיעשו עמך מלאכה עמד העבד והרג את כולם בשעה אחת וברגע אחת העבד הזה מה יש לו עליו הוי אומר נוח לו שלא בא לעולם או משל למלך שיש לו בן ביתו וגידלו מיום שבא לעולם עד יום שהגיע לפרקו והשיא לו אשה ובנה לו בית ומילא את ביתו חטין ושעורין ופול ועדשים וכל מיני קטניות ולאחר שעה כשהם יושבין על השלחן המלך והבן עמד הבן עליו מאחוריו והפילו לארץ הבן הזה מה יש לו עליו אותו הבן אין המלך מניח אותו בתוך ביתו אפי' שעה אחת ואם יש לו בן בתוך ביתו שהוא ממהר ורץ להבעיר את הבערה בשדה חבירו ו ושוקד לגזול את הבריות ואומר אין בכך כלום

ישועות יעקב

אותיות לבן והיה נגלגל לבן כידוע ולכן רצה ג"כ להמית את אליעזר ע"י סם כמחז"ל: קמו כמ"ש וימת לבו בקרבו וגו' ר"ל לא היה יכול לנשום ולשאוף הרוח ונפסק רוחו בקרבו וכן פירש האלשיך שם שהוא חולי השיתוק דוגמת מיתת הסכרה שבא על לב"ר לפי שדיבר לב"ר על דוד ואנשיו: קמז כי כעשרת בכ"ף הדמיון משמע יותר מעשרה וכן משמע מעט מעשרה וא"כ לכתוב כשי': קמח ר"ל שבכ"ף אינו כ"ף הדמיון כמו כ"ף כאלפים רק הוא כ"ף כאשר ובאמת לא היה יותר מעשרה ולא פחות רק כאשר כלה עשרה ימים שהמתין לו שמא ישוב ולא שב: קמט שמחה ונתן הודאה על מפלתו של נבל שהיה רשע גמור: קנ שגם לעוה"ב יירשו הצדיקים חלקם וחלק הרשעים בג"ע: א מכאן עד סוף הפרק הוא תפלת אליהו ז"ל על כל ישראל: ב במסים וארנוניות: ג שכר לימוד: ד שלא טעמו טעם חטא עדיין: ה כמש"ה לא אשחית בעבור העשרה והם חסידי או"ה: ו על עסק בנימין שנמצא הגביע שידע יהודה בעצמו שלא גנב את הגביע אמר מה נאמר וגו' האלהים מצא את עון עבדיך וגו' וכן אמר אליהו שהקב"ה מעניש על עונותם ולא יגאלם עד אשר יאשמו ויודו שבעונם מהון הטובה כמו המשל שהביאו בענינים שונים:

כלום ועצל מבית המדרש ועצל מלעסוק בתורה ועצל מלעסוק במלאכה כדי שיזון את אשתו ואת בניו ואת בני ביתו זה הבן מה יש לו עליו זה הבן הוא חייב ארבע מיתות ב"ד האמורות בתורה וכן רשעי ישראל יודעין [ח] שמתים בניהן בעונותיהן שנאמר גם בכנפיך נמצאו דם נפשות אביונים נקיים וגו' (ירמיה ב) ואינם עושים תשובה ואומר (משלי יב) יודע צדיק נפש בהמתו ורחמי רשעים אכזרי יודע צדיק נפש בהמתו כיצד יש בו באדם ד"ת ומצות שומר את עצמו שלא יבא לידי עבירה ולידי דבר מכוער מפני שהעלה דבר על דעתו ואומר אוי לי אם אחטא שימותו בני בעונותי לכך נאמר יודע צדיק נפש בהמתו ורחמי רשעים אכזרי כיצד יודעין שמתים בניהם בעונותיהן והויין עליהם כאכזרים לכך נאמר ורחמי רשעים אכזרי במדה שמרדו בה מדדת להם שנא' (ישעיה יג) הנה יום ה' בא אכזרי ועברה וגו' והטאיה ישמיד ממנה וכשהן [ט] מבעירין ושוקדין וממהרים לעבור עבירה ואומרים אין בכך כלום שנאמר (ישעיה ט) כי בערה כאש רשעה במדה שמרדו בה מדדת להם שנאמר (מלאכי ג) כי הנה היום בא בוער כתנור והיו כל זדים וכל עושי רשעה קש וגו' וכן מצינו במנשה בן חזקיה כבן י"ב שנה היה מנשה בן חזקיהו מלך יהודה במלכו והמליכו הקב"ה וגדלו לטובה והרבה לו ענים והרבה לו חיים [י] מכל המלכים שהיו לפניו ולא עוד אלא שירד הקב"ה משמי השמים העליונים ממקום כבודו וגדלו ותפארתו וקדושת שמו ושכן במקדש ועמד מנשה ועשה דברים מכוערים [יא] יתרים ואמר הקב"ה יפה עשיתי שלא דרתי בשכינתי עמו על שלא עסק בכל כחו בעבודתי ותורתי ומצותי ואתה אבי שבשמים באהבתך שאהבת אותנו ובשמחתך ששמחת בנו הפרשת את עמך ישראל מתוך ע' עמים ומתוכם הפרשת שבט לוי ומשבט לוי הפרשת כ"ג שיעמוד [יב] ויתפלל על ב"י בכל שעה ושעה ולכפר עליהם אבי שבשמים את בריתך שכרת עם הראשונים עם הג' צדיקים אברהם יצחק ויעקב זכור כמה עניים ואביונים שיש בהן בישראל ועוסקין בתורה בכל יום תמיד אבי שבשמים זכור מה שכתבת לנו בתורתך (ויקרא יט) לא [יג] תעשוק את רעך ולא תגזל וגם כתבת לנו בתורתך וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך [יד] והחזקת בו (שם כה) אבי שבשמים זכור כמה סכהים וכמה סומים יש בהן בישראל שאין להם מזונות ואפ"ה נותנין שכר למלמדים שילמדו עם בניהם תורה אבי שבשמים זכור לישראל שהם קנינך אשר מעולם שנא' (דברים לב) הלא הוא אביך קנך וגו' ואומר ה' קנני [טו] ראשית דרכו (משלי ח) אבי שבשמים זכור כמה אלמנות ויתומים שיש בהם בישראל שעוסקין בתורה ובמצות בכל יום תמיד אבי שבשמים זכור רחמיך ה' וחסדיך כי מעולם המה (תהלים כה) ואומר טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו (שם קמה) ואומר לה' אלהינו הרחמים והסליחות כי מרדנו בו (דניאל ט) ואומר (שמות לד) ה' ה' אל רחום וחנון ארך אפים ורב חסד ואמת נוצר חסד לאלפים נושא עון ופשע וחטאה ונקה אבי שבשמים זכור מה שכתבת לנו בתורתך (דברים כד) לא יומתו אבות על בנים [טז] ובנים לא יומתו על אבות וגו' ואומר (יחזקאל יח) בן לא ישא בעון האב ואב לא ישא בעון הבן וגו'. ועוד אם ח"ו יאבדו ישראל מן העולם ותאבד תורתך מן העולם ושנו חכמים במשנה אם אין תורה [יז] אין דרך ארץ ואם אין ד"א אין תורה אבינו שבשמים עשה עמנו חסד בעבור שמך הגדול [יח] שנקרא עלינו ועל יום [יט] השביעי ועל [כ] שאר המצות אבי שבשמים כתבת לנו ע"י יונה עבדך הנביא (יונה ד) ואני לא אחוס על נינוה העיר הגדולה אשר יש בה הרבה משתים עשרה רבו אדם אשר לא ידע בין ימינו לשמאלו ובהמה רבה כמו שאתה חסת על נינוה כך יתגוללו

ישועות יעקב

ז ממהר לגזול תמיד : ח כמו במשל העולם שמרע בניו : ט פי' שהם מחממים עצמם לעבירה ומתגרים יצה"ר עליהם שהוא כאש בוערת : י שמלך נ"ה שנים : יא כשהעמיד צלם ופסל האשרה בהיכל כמ"ש במלכים ב' כ"א : יב לכן גם אני מסלק לפניך בתפלה זו : יג וממך ישראל הנקראים לך אחים ורעים הם אך עשוק כל הימים : יד לכן גם אתה תחזיק ידינו לבל נמוט לעולם : טו עיין לעיל פרק י"ד : טז לכן הרחם על ישראל ואל תעניהם בעון אבותם ולא בעון בניהם : יז וא"כ יחרב העולם ח"ו : יח שבשמך מתוסף בשמנו ישראל כנודע : יט מסכים למ"ש בזוה"ק מאי שבת שמא דקוב"ה והוא ידוע למשכילים ז"ח : כ כי מזה הוא שם הוי"ה ית' מ"ג כאים ב"ש הוא י"ב וכ"ס נכתב בכדוא ליהוע

יתגללו רחמיך עלינו וקיים עלינו כה שאמרת שפתיך (ישעיה מח) למעני למעני אעשה כי איך יחל וכבודי לאחר לא אתן :

פרק כ שאי אליו כפיך על נפש עולליך העטופים ברעב בראש כל חוצות (איכה ב) מכאן אמרו ישמור אדם על בניו ועל בני ביתו שלא יצא אחד מהם לדבר עבירה ח"ו ולא לידי דבר מבוער שנאמר (דברים לא) הקהל את העם האנשים והנשים והטף וגו' (יואל ב) אספו עם קדשו קהל קבצו זקנים אספו עוללים ויונקי שדים יצא חתן מחדרו וגו'. ואין זקנים אלא ת"ח שנאמר (במדבר יא) אספה לי שבעים איש מזקני ישראל וגו'. ואין עוללים ויונקי שדים אלא תינוקות של בית רבן שנאמר (תהלים ח) מפי עוללים ויונקים יסדת עוז ואין שדים אלא תורה שנאמר (ישעיה סו) למען תינקו ושבעתם משד תנחומיה וגו'. מאי יצא חתן מחדרו וכלה מחפתה [א] זה הנשיא ואב ב"ד מכאן אמרו אפי' חכם כמשה רבינו וחסיד כאהרן לא יאמר הואיל ואני יושב במנוחה בביתי שלום עלי נפשי אלא יצא [ב] ויכנוס עם הציבור בצער ועליהם הוא אומר יצא חתן מחדרו וכלה מחופתה בין האולם ולמזבח יבכו הכהנים משרתי ה' ויאמרו חוסה ה' על עמך וגו' כשם שהקב"ה יהי שמו הגדול מבורך לעולם ולעולמי עולמים ירד משמי שמים העליונים ממקום כבודו וגדלו ושכן עם [ג] ישראל בשביל התורה שעשו מכאן אמרו אפילו יש לו לאדם מאה בתים ומאה כרמים ומאה שדות [ד] יניח הכל וילך לבית הכנסת ולבית המדרש ולכל מקום שמדרשין בו תורה שבשביל דבר זה יהא זוכה לכל מה שיחפוץ וכן דוד היה אומר (תהלים קלב) אם אתן שנת לעיני וגו' ומתוך כך היה דוד זוכה [ה] לדברים גדולים מכאן אמרו מי שיש לו ת"ח בתוך ביתו ויודע [ו] במדתו ומפרנסו עם בני ביתו ברכה נכנסת לו בתוך מעשי ידיו לעולם שכן מצינו ביוסף שהיה בבית פוטיפר נאמר בו ויברך ה' את בית המצרי בגלל יוסף וגו' (בראשית לט) מכאן אמרו ארבע הכיפות הן תיכף [ז] לסמיכה שחיטה תיכף לגאולה תפלה תיכף לנטילת [ח] ידים ברכה תיכף [ט] לת"ח ברכה במעשה ידיו ויתפללו ויאמרו חוסה ה' על עמך ואל תתן נחלתך לחרפה למשל בם גוים למה יאמרו בעמים איה אלהיהם [י] ה' חנון ורחום ומלא רחמים רבים שפתותיך דובבות מישרים שפתותיך דובבות בבינה ובדעת ובהכמה והשכל כי אתה שומע תפלות עמך ישראל ברחמים כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו כה' אלהינו בכל קראנו אליו ומי גוי גדול אשר לו חקים ומשפטים צדיקים ככל התורה הזאת [יא] ועליהם אמר דוד (תהלים קיו) אנה ה' מלטה נפשי וגו' אף הקב"ה השיבו בתשובה שנאמר (יואל ב) ויקנא ה' לארצו ויחמול על עמו ויען ה' ויאמר לעמו הנני שולח לכם את הדגן והתירוש והיצהר ושבעתם אותו ולא אתן אתכם עוד [יב] חרפה בגוים וכל כך למה כדי שלא יצאו ישראל מבתיהם ויצאו [יג] בעיירות אחרות להביא בר ולחם ומזון לתוך בתיהם לכך נאמר חוסה ה' על עמך וגו' ויען ה' ויאמר לעמו הנני שולח לכם את הדגן והתירוש והיצהר ושבעתם אותו ולא אתן אתכם עוד חרפה בגוים וכל העכו"ם הנשארים בארץ לימות בן דוד יהיו הולכין לבתיהם ומביאין בר ולחם ומזון לבתיהם של ישראל ומעשרין את ישראל עושר גדול שנא' (מלאכי ג) ואשרו אתכם כל הגוים כי תהיו אתם ארץ חפץ וגו' ואומר (יואל ב) ושלמתי לכם את השנים אשר אכל הארבה הילק והחסיל והגזם ואכלתם אכול ושבוע והללתם את שם ה' וגו' ולא יבושו עמי לעולם אלו ארבע [יד] מיני אומות שנשתעבדו בהם בישראל וכל כך [טו] למה כדי שיהא להם שכר. משלו משל למה"ד למלך שכעס על בנו ותפסו בידו והכניסו לבית רבו וקובל לרבו על בנו ועמד רבו והכהו מכות גדולות לפני אביו ואמר לו רבו בני אע"פ שהכיתיך מכות גדולות אינן אלא קטנות לפניך

לפי

ישועות יעקב

ני"ח: א עיין ירושלמי הטעם פרק סדר תעניות: ב תענית פ"ק: ג גלרת כגלות: ד כמו שאמרו על ר' אליעזר בן הרקנוס בפ"ג דיומא: ה כמ"ש בענין זה נשבע כי' לדוד וגו': ו ר"ל מדה לדקו שעומד את כהם יח' ומדת פרנסתו שמפרנסם כדותק גדול: ז פירוש כשסומך ידו על הקרבן ישחטו אותו: ח של מים אחרונים ברכת המזון. רש"י ברכות דף מ"ב: ט כשמקריבו אליו ומאריכו בכיהו. רש"י: י כך יאמר כנסיה ואב"ד וכל המתפללים בשביל ישראל ומזכרו באלו י' לשונות הנון ורחום מלא רחמים כו' כנגד עשרה סדרות ונגד פ"ס בלימה וכודה ני"ח: יא על המתפללים על ישראל: יב שלא יחרפו אותם העכו"ם שהם מעונים ברעב: יג של עכו"ם לגרוה ולקנות מהם מזון: יד ארבעה

לפי מעשיך והמכות האלה הם לטובתך כדי שתיטיב מעשיך וייטיב לך אביך אח"כ על מעשיך הטובים כך ישראל מתיסרים ביסורים גדולים על מעשיהם הרעים ואינן אלא יסורים קלים לפי מעשיהם ולא עוד אלא שהם מקבלין שכר על היסורין שלהם לכך נאמר ושלמתי לכם את השנים וגו' ולא יבושו עמי לעולם:

פעם אחת הייתי עובר ממקום למקום מצאני זקן אחד ואמר לי רבי מפני מה חלק הקב"ה את עולמו לשני גוים ולשני ממלכות ואמרתי לו כדי לשמור את ישראל משלו משל למה"ד לתינוקות של בית רבן משמר הרב אותם שלא יצאו ויטבעו בנהר וכדי שלא יבאו ויכו זה את זה וכדי שלא תכה אותן החמה כך הקב"ה משמר לישראל שלא יחטאו שלא [טו] יהיו כעולי מצרים שנאמר (ירמיה מז) כה אמר ה' הנה מים עולים מצפון [טז] והיו לנחל שוטף וגו' וכל כך למה כדי לקדש שמו הגדול שנאמר (ישעיה לג) כי ה' שופטנו ה' מחוקקנו ה' מלכנו הוא יושיענו ואומר ואכלתם אכול ושבוע וגו' (יואל ב) ואין שבוע אלא תורה שנאמר (משלי יג) צדיק [יז] אוכל לשובע נפשו לכך נאמר ואכלתם אכול ושבוע מאי כתיב בתריה והללתם את שם ה' אלהיכם אשר עשה עמכם להפליא ולא יבושו עמי לעולם מאי להפליא בין מעשיהם של צדיקים למעשיהם של רשעים בגיהנם מאי ולא יבושו עמי לעולם לפי שכל אחד וא' לפי שכרו של אדם אחר בא בעולם [יח] לא גלגל הקב"ה להביא אברהם לעולם אלא [יט] בשכרו של שם שנתנבא ארבע מאות שנה על כל הארצות שבעולם ולא קבלו ממנו ולא גלגל הקב"ה והביא מלכות יון בעולם אלא בשכרו של יפת [כ] שכיסה את ערות אביו ולא גלגל הקב"ה והביא מלכות אדום לעולם שהחריבו את בית המקדש והגלו את ישראל מארצם אלא בשכרו של עשו [כא] שהיה בוכה ומתאנח בשעה שבירך יצחק את יעקב אבינו ולא גלגל הקב"ה והביא סנחרב לעולם אלא בשכרו של אשור שהיה [כב] איש כשר [כג] ובו היה עצתו של אברהם אבינו ולא גלגל הקב"ה והביא נבוכדנצר לעולם אלא בשכרו של אויל [כד] מרודך בנו מפני שנהג כבוד לאביו שבשמים ולא גלגל הקב"ה והביא פרס ומדי לעולם אלא בשכרו של כורש שהיה בוכה ומתאנח [כה] בשעה שהחריבו העכו"ם את בית המקדש ולא גלגל הקב"ה והביא את המן לעולם אלא בשכרו של אגג שהיה בוכה ומתאנח בשעה שהיה חבוש בבית [כו] האסורין ואמר אוי לי שמא יאבד זרעי לעולם מן העולם לכך נאמר ולא יבושו [כז] עמי לעולם ד"א ולא יבושו עמי לעולם אבינו שבשמים יהי שמו הגדול מבורך לעולם ולעולמי עולמים ששמו [כח] נח באהלנו ושמנו [ל] באהלו אע"פ שהכל שלו והכל מעשה ידיו ותהא לך קורת רוח מישראל עבדיך בכל מקומות מושבותם שאלמלא כתבת לנו שלשים במועצות ודעת [לא] עשאוני ח"ו כאדם אכזרי שכל דבריו באכזריות אבל מה עשית לנו בחכמתך ובתבונתך כתבת לנו שלשים במועצות ודעת שנאמר הלא כתבתי לך [לב] שלשים במועצות ודעת וגו' (משלי כב) והודעתנו דוד פלוני עשה כך טובה והודו לכן קנסת אותו לטובה ואדם פלוני עשה כך תורתך וכך עשה טובה וקנסת עליו טובה חדור פלוני עשה כך רעה וכך קנסת עליו מיתה לכך נאמר ולא יבושו עמי לעולם:

ישועות יעקב

מינים הרבה ולק הכ"ל גזם המוכרים כנגד ד' גליות כו': טו למה נשתעבדו כ"כ: טז נ"א וחיו: יז פרעה שיכה את פלשתים דומה לנחל שוטף והקב"ה משמר את ישראל שלא יטבעו בין העכו"ם ח"ו ווהר שיה נראה לגרוס בעול מצרים ועיין זיקוקין: יח לומד הוא"ה הרבה עד שהשבע נמחהו מן התורה אבל אכילה ממש אינו אוכל כדי שביעה: יט ילקוט נח דף ט"ז ע"א: כ וכוא מדה כנגד מדה שאברהם היה מגייר הבריות והודיע שמו יתברך לכל העולם: כא ועי"ז קלל נח לכנען בן רביעי של חם כפרש"י ויפת נתברך שבן רביעי שלו הוא יון (שנא' ובני יפת גומר ומגוג ומדי ויון). חכם למלוך על כל העולם ובגמרא אמרו שיפת יזכה לקבורה בזמן גוג ומגוג: כב עד שהוצרך יצחק לברכו ג"כ על חרבך תחיה: כג שלא היה בעצת דור הפלגה ונמרוד שנאמר מן הארץ ההיא יצא אשור: כד גר"א וכן עלהו של א"א כו': כה מ"כ הוא וצריך לגרוס מרודך בלאדן שפ"י בהשם נ"נ ד' פסיעות שהיה סופר אצל מרודך גדליהו בגמרא פרק חלק ועי"ז זכה למלוכה ועיין לקמן פ' כ"ד דגרס כך בהדיא ולגרסתו כאן נ"ל שנהג כבוד כו' במה שהוציא את יהויכין מבית הכלא וגירר עצמות נ"נ כדאי' בדרז"ל: כו עד שהעיר ה' את רוחו וגם לבנות בית המקדש בס' עזרא: כז אגג שאול מלך: כח ר"ל כי אלו שהזכיר שבא זה בשכרו של זה מ"מ הוא ניצול נמצא כולם אבל ישראל כולם לא יתביישו לעולם: כט שהשכינה שורה בבתי כנסיות ובתי מדרשות: ל שה"י נקרא ע"ש ישראל: לא ניבזה מעליה כתב ור"ל העכו"ם היו אומרים על הקב"ה שהוא אכזר עליהם שהם נידונים בגיהנם הגם: לב הורה:

פרק כא ד"א שאי אליו כפיך על נפש עולליך העטופים ברעב בראש כל חוצות מכאן אמרו יבקש אדם רחמים על עצמו ועל אשתו ועל בניו ועל בני ביתו שלא יצא אחד מהן לידי דבר כעור ולא יראה אדם את אביו ואת אמו כשהן מדברים [א] דברים יתרים ויחריש להם ואם עשה כן הוא [ב] והם אינם ממלאים ימיהם ושנותיהם שנאמר רק השמר לך ושמור נפשך מאד וגו' (דברים ד) כאי העטופים ברעב בראש כל חוצות הוי אומר אין חוצות אלא בתי כנסיות ובתי מדרשות שנאמר (ירמיה ה) שוטטו בחוצות ירושלים וגו' באותה שעה היה הקב"ה מכניס יגון ואנחה בלבו ואין שום כל בריה היה מכיר בו שנאמר (ישעיה טו) בחוצותיו [ג] חגרו שק וגו' וכשבא בלעם בן בעור אצל בלק מלך מואב לקלל את ישראל היה בא ומוצאן לישראל שיושבים קהילין קהילין ועוסקים בתורה ועליהם הוא אומר קנאת סופרים תרבה חכמה זהו סימן [ד] טוב לישראל שנאמר (במדבר כד) וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל שוכן לשבטיו ותהי [ה] עליו רוח אלהים מיד בכה בלעם בלבו והיה מצטער כאלו משברין את עצמותיו וגם מנקרין את עיניו והיה בלעם משים [ו] פיו לארץ מיד שם הקדוש ב"ה דבר בפיו של בלעם והיה כופה אותו להתנבא כל אותן הטובות ונחמות על ישראל שנאמר (שם) וישם ה' דבר בפי בלעם וגו' וישא משלו ויאמר וגו' מי מנה עפר יעקב וגו' כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל הן עם כלביא יקום וכארי יתנשא וגו' מכאן אמרו שישראל הם גדולים בתורה [ז] יותר ממלאכי השרת ואצ"ל שישראל הם גדולים יותר מכל באי עולם ומכל מעשה ידיו שברא בעולמו לכן שנו חכמים במשנה הוי עז כנמר וקל כנשר רץ כצבי וגבור כארי לעשות [ח] רצון אביך שבשמים מאי מי מנה עפר יעקב ומספר את רובע ישראל אלא כמה [ט] עפר יש בהן בישראל שהן עוסקים בהן בד"ת שהן מגינים על ישראל ודומין לכלי זיין שנאמר (ש"ה ח) ברח דודי וגו' כמה בעלי בתים יש בהן בישראל שעוסקין בתורה וכן היה מיום שבחר הקב"ה באאע"ה ועד עכשיו כמה נערים וקטנים יש בהן בישראל שהן [י] בתומיהן עד שהן נכנסין לחופתן כמה נערות בתולות יש בהן בישראל שהן [יא] בתומיהן עד שעה שנכנסו לחופתן מעשה בבת אחת שהיה אביה חבר [יב] לעכו"ם והיו אוכלין ושותין ומטיבין את לבם יחד ואמר לו אותו העכו"ם לאביה תנה את בתך לבני לאשה והתרצה לו אביה והרגישה הבת בדבר החרישה לו בדבר עד שהגיע זמן חופתה וכשהגיע זמן חופתה עלתה לראש הגג והטילה את עצמה לארץ ומתה מיד יצתה בת קול ואמרה עליה אמר הכתוב ומספר את רובע ישראל וכשניבא בלעם כל אותן טובות ונחמות על ישראל בכה בלבו ואמר תמות נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמוהו מלמד שהתאוה בלעם הרשע למיתתן של משה ואהרן ואמר אם אני מת במיתתי כמשה ואהרן אני ואם לאו אין אני כמשה ואהרן ובפעם שלישית כשברך בלעם את ישראל מה אמר להם (במדבר שם) מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל כנחלים נטיו כגנות עלי נהר כאהלים נטע ה' כארזים עלי מים יזל מים מדליו וזרעו במים רבים וירום מאגג מלכו וגו' מברכיך ברוך וגו'. וכי מה טיבן של נחלים אצל בתי כנסיות ובתי מדרשות שאומר כנחלים נטיו אצל מה טובו [יג] אוהליך יעקב אלא לומר לך מה נחלים מעלין את האדם

ביאים ובתורים. רמ"י: א לשס"ר וכדומה: ב כדאיתא בגמרא סמגלה פיו טפל בעיניהם רעב"י אמר אף בשומע ופוסק: ג פימה גדולה היא בעיני כי נבואה זו נאמרה על מואב עיי"ש ולא ידעתי לכוונו והזקיקין לא הביר בזה, רק מפרשו כדרכו בדוחק גדול ואולי ט"ס נפל בהעתקה וצ"ל פסוק אחר או כגון ויקרא ה' וגו' לבכי ולמספד ולחגור שק או כגון במסתרים תבכה נפשי וגו' ועיין פל"א: ד כשהם עוסקים בתורה ומצות: ה פי' על ישראל היה שורה רוח אלהים וכן פי' התוס' ס' הזקת שבהים עיי"ש מכהים למה שפי' בזוהר הקדוש ותהי עליו רוח אלהים על מאן על ישראל כו' עיי"ש: ו שלא רצה לברכם ג"כ: ז פישאלו המלאכים את ישראל מה פעל אל לפי שלא יוכלו לכנוס למחיצתן כדאי' בדרז"ל והכל הוא מגיד גמחיצתו שהוא חלק אלוה המלאכים הם רק מאור לבושו ית' כמחז"ל: ח שע"י כן זוכה להיות גדולים יותר מכל מה שברא בעולמו ית': ט בתי כנסיות ובתי מדרשות שעוסקין בהן בתורה פי' אחר והוא עיקר וגרסינן כמה עופרין יש בישראל שהן עוסקין כו' ור"ל בחורים והיינו בניהם מלשון עופר האילים לכך מסיים שנאמר ברח דודי וגו' או לעופר האילים ובילקוט דף רמ"ג ע"ג גרס כך בבדיא והגאו"י: י שלא טעמו טעם חטא כרית קודש בבוגרת זרע לבטלה: יא שהם נטועות במעין חתום ודרש כך רובע ישראל שהוא לשון זווג: יב שהיה לו שותפות עמו כמו"מ: יג ילקוט בלק דף רמ"ד ע"ב. ועיין בברכות ס"ב ובפי' הרב"א שהגיה

מן הטומאה לטהרה כך בתי כנסיות ובתי מדרשות מעלין את האדם מן הטומאה לטהרה [יד] כיצד אלא מביאין את האדם [טו] מחובה לזכות לכך נאמר בנחלים נטיו ומאי כגנות עלי נהר אלא אלו מלמדי תינוקות שבישראל שהם מוציאים מלבם חכמה בינה דעת והשכל ומלמדין להתינוקות לעשות רצון אביהם שבשמים לכך נאמר [טז] כגנות עלי נהר ד"א כגנות עלי נהר אלו החכמים שבישראל ותלמידיהם שעוסקים בתורה בכל יום ומייסרין את עצמן במקרא במשנה במדרש בהלכות ובאגדות ועליהם הוא אומר (ש"ה ח) היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעני אלו אמר הקב"ה לישראל היושבת בגנים ישראל מקשיבים לקולך השמיעני הייתי אומר דוקא כל ישראל אלא אמר הקב"ה לישראל היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעני לומר לך אפי' ג' ואפילו שנים שיושבים ועוסקים בתורה עליהם הוא אומר היושבת בגנים וגו'. לכך נאמר כגנות עלי נהר ומאי כאהלים נטע ה' אלו בתי [יז] כנסיות ובתי מדרשות ד"א אל תקרי [יח] כאוהלים אלא כאהלים משל למה"ד למלך שעשה סעודה לכל גדולי מלכות שעוברין עליו ומאי כארזים עלי מים אלו גסי [יט] הרוח שבישראל שיש בהם ד"ת עאכ"ו [כ] השפלים והעניים שהם מולזלין את עצמן על ד"ת לכן נאמר אח"כ יזל מים מדליו מאי וזרעו במים רבים אלא אלו בעלי בתים שבישראל [כא] שיצליחו במעשה ידיהם בשביל דרך ארץ שיש בהם עאכ"ו הת"ח שבישראל שיצליחו הם ובניהם ובני בניהם ומאי וירם מאגג מלכו וגו' זה אגג שהיה בוכה ומתאנח בשעה [כב] שהיה חבוש בבית האסורים ואמר אוי לי שמא יאבד זרעי מן העולם לכך נאמר וירם מאגג מלכו ד"א וירם מאגג מלכו אלו רשעים גמורים שבישראל שמכניסין יגון ואנחה בלבבם בשעה שהן נכנסין לבית עולמן בשביל מעשיהם הרעים שעשו וחזרו ועשו [כג] תשובה ומתין מתוך התשובה גם אלו בני עולם הבא ד"א העטופים ברעב וגו' אמרו חכמים כשירד משה מהר סיני וראה את הסרחון שסרחו ישראל במעשיהם נסתכל משה בלוחות וראה את [כד] כתבן שפרח מעליהם מיד שברן משה תחת ההר ומיד [כה] נתאלם משה ולא היה יכול להשיב דבר באותה שעה נגזרה גזרה על ישראל שילמדו תורה מתוך הצער ומתוך השעבוד ומתוך הטלטול ומתוך הטירוף ומתוך הדוחק [כו] ומתוך שאין להם מזונות ובשכר אותו הצער עתיד הקב"ה לשלם שכרם לימות בן דוד כפול ומכופל שנאמר (ישעיה מ) הנה ה' אלהים בחזק יבא וגו' הנה שכרו אתו וגו' ואומר (איוב מא) מי הקדימני ואשלם תחת כל השמים לי הוא וכענין שאמרו חכמים לטובתו נשברה [כז] רגל פרתו כדי שתהא משכרתו שלמה בן אהרן אמר אלולי קרח לא עמדה עלי אותה הברית שנאמר (במדבר יז) זכרון לבני ישראל למען אשר לא יקרב איש זר אשר לא מזרע אהרן הוא להקטיר קטרת לפני ה' וגו' ואמר אהרן לטובתי נשברה רגל פרתי:

ד"א העטופים ברעב וגו' אין רעב אלא בד"ת שנאמר (עמוס ח) הנה ימים באים נאם ה' והשלחתי רעב בארץ לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע את דבר ה' וגו' מכאן אמרו שיהא אדם לומר תורה [כח] באימה וביראה ברתת ובזיע ויסתכל אדם בעצמו

ישועות יעקב

יג כמו שגרסא שבכאן: יד פי' וכי נטהר הטמא מטומאתו בבכ"נ ובבמ"ד: טו כי כשאוים משמחין את האדם והתורה ומצות מטהרין אותו וגו' ילקוט בני אדם נכנסים להוכן מלאים עונות ויוצאים מלאים מצות: טז לפי שהתלמידים יושבין לפני רבם כשורות כגן ולומדים תורה המשולה למים: יז דרש ליה כאלו נכתב אוהלים ולא מלבון מור ואהלים וכן פירש"י בלבון שני ע"ש: יח דרש לבון בשמים ור"ל אל תקרי ודרש כאוהלים רק בגשמיו משל למלך שעשה סעודה כו' מכל מיני מרקחת ובשמים שנתן לכם הכאר. ומן שהיה לו כל מיני טעם: יט שמתגאים כארז: כ שד"ת אינם מתקיימים במי שמתגאה אלא במי שמשפיל עצמו על ד"ת ודרש יזל מים ר"ל התורה אלא מדלין מדלים שבבני ישראל: כא כמו זרע הזרוע על מים שמצליח וצומח ואינו מפסידם: כב שפסקו שאול המלך חי: כג שהחזירו בתשובה ולא עשו תשובה גמורה גם אלו כך יתבאר להם מקום בגיהנם וחשבו במקום רם למעלה ממלכי מכו"ס שהיו מגורים לישראל כמשאחז"ל על בני קרח שהחזירו בתשובה. בפ"ק דמגילה: כד ילקוט פי' כי הגאה דק"ש ע"ג ואיתא בירושלמי תענית הלוחות היו משא ארבעים סאה והיה הכתב סובלן כיון שפרח הכתב כבדו על ידיו של משה כו': כה שלא מלא ספחון זה לכמלין על ישראל: כו ודרש העטופים ברעב שהגיענו רעבים לתורה ללמוד אותה על כורחה בעבור הטלטול והטירוף ואין לנו מזונות בחוצה לארץ בגלותנו ולכן שכרי כמים לכך וגו' שיגאלנו יתב' במהרה ואז נוכל ללמוד תורה על אמתתה: כז שנטלה פרתו לגזר וירד להעלותה ומצא אוצר גדול: כח שע'

בעצמו וידע מה יהיה לו [כט] אחר מיתה לכן ישא אדם את עיניו ויסתכל אל [ל] השמים ויאמר מי ברא את הכוכבים והמזלות ברקיע ונתן מקום ודרך. ומסלה לכל אחד ואחד וכן יסתכל לארץ ויראה כמה מגדלים בנתה מלכות עכו"ם מי גרען והשליכן לארץ וכמה מגדלים בנתה מלכות מדי מי גרען והשליכם לארץ מי בעט בו במגדל הראשון ונתן ראשו במ"א וגופו במקום אחר וכ"א מיל בין זה לזה שנ' (ישעיה לג) לבך יהגה אימה איה סופר איה שוקל איה סופר את המגדלים מכאן אמרו [לב] לעולם יהא אדם ירא שמים יראה גמורה יראה על האמת ומודה על האמת ודובר אמת בלבבו ובכל יום ויום ישכים ויאמר רבון כל העולמים ואדוני האדונים לא על צדקותינו אנחנו מפילים תחנונינו לפניך כי על רחמיך הרבים [לג] מה אנו מה חיינו מה חסדנו מה צדקותינו מה ישועתנו מה כחנו מה גבורתנו מה נאמר לפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו הלא כל הגבורים כאין לפניך ואנשי השם כלא היו. וחכמים כבלי מדע ונבונים כבלי השכל כי רוב מעשיהם תהו וימי חייהם הבל לפניך ומותר האדם מן הבהמה אין כי הכל הבל. אבל [לד] אנחנו עמך בני בריתך בני אברהם אוהבך שנשבעת לו בהר המוריה זרע יצחק יחידו שנעקד על גבי המזבח עדת יעקב בנך בכורך שמאהבתך שאהבת אותו ומשמחתך ששמחת בו קראת את שמו ישראל וישורון. לפיכך אנחנו חייבים להודות לך ולשבחך ולפארך ולברך ולקדש וליתן שבח והודיה לשמך אשרינו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו ומה יפה ירושתנו אשרינו שאנו משכימים ומעריבים ערב ובוקר ואומרים פעמים בכל יום שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד בשכמל"ו אתה הוא עד שלא בראת את העולם ואתה הוא משבראת את העולם אתה הוא בעוה"ז ואתה הוא בעוה"ב קדש את שמך על מקדישי שמך וקדש את שמך בעולמך ובישועתך הרום ותגביה קרננו בא"י מקדש את שמך ברבים. אתה הוא ה' אלהינו בשמים ובארץ ובשמי השמים העליונים אמת אתה הוא ראשון ואתה הוא אחרון ומבלעדיך אין אלהים קבץ קויך מארבע כנפות הארץ כדי שיכירו וידעו כל באי עולם כי אתה הוא האלהים לבדך (עליון) לכל ממלכות הארץ אתה עשית את השמים ואת הארץ את הים ואת כל אשר בם ומי בכל מעשה ידיך בעליונים או בתחתונים שיאמר לך מה תעשה כו'. אבינו שבשמים עשה עמנו צדקה וחסד בעבור שמך הגדול שנקרא עלינו וקיים לנו ה' אלהינו מה שכתוב (צפניה ג) בעת ההיא אביא אתכם ובעת קבצי אתכם כי אתן אתכם לשם ולתהלה בכל עמי הארץ בשובי את שבותיכם לעיניכם אמר ה':

פרק כב

הנה אנכי [א] שולח מלאך לפניך לשמרך בדרך וגו' (שמות כג) ברוך המקום ברוך הוא שבחר בהן בישראל יותר מכבל מעשה ידיו וקנה אותם קנין גמור וקרא אותם בנים ועבדים לשמו. בא וראה כה נאמנו בהן בישראל (שמות ו) לכן אמור לבני ישראל אני ה' וגו' ולקחתי אתכם לי לעם וגו' והבאתי [ב] אתכם אל הארץ וגו'. יהי רצון מלפניך אבי שבשמים שלא תתנני ביד שליח לעולם מה כתיב מקודם (שמות כ) בחדש השלישי וגו' ואחריו מה כתיב (שם כא) ואלה המשפטים ואחריו מה כתיב הנה אנכי שולח מלאך וגו'. משלו משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שבא בבוסים ובפרשים [ג] ובחילות הרבה כיון ששמע עבדיו ובני ביתו נזדעזעו ופחדו ורעדו וחרדו

ישועות יעקב

שילמוד לשמה באימה כו' יתקיים תלמודו בידו ולא ישכחה כמש"רז"ל הלומד תורה לשמה אלה לדברים הרבה ומגלין לו רזי תורה כו': כט ולא יתגאה בד"ם: ל ועי"ז יבחין גדולת הבורא ויבא לאהבה ויראה פנימית ויעשה כל דבריו לש"ש וילמוד תורה לשמה ויתקיים בידו: לא והזיקוקין כי ל"א שנאמר ולאומים יהגו ריק הם לא נזכר בנוסחא ישנה וע"כ כנו דלא לוסיף עליה בלי הכרח: לב כי הביכולי לקט בנוסח הסידור שלנו מן לעולם יהא אדם כו' עד לעיניכם אמר ה' הוא נוסחת אליהו ז"ל שאמרו על דורו שהיו עובדים ע"ז ולא היו הכשרים יכולים להיות יראי שמים בגלוי והיו צריכים להיות יראי שמים בסתר ומצבה עובדים יוכיח שהוצרך להתבייא מאה נביאים במערה וכלכלם לחם ומים וכתב בסדר היום שי"ל לעולם יהא אדם י"ש בסתר ובגלוי כו' ע"ש: לג ו"ס מה כנגד ז' הבלים שבקהלת וז"ש הכל הבל: לד הוי"ן ר"ת יאכל יש "בהמה ר"ל בזה יש לאדם יתרון מן הבהמה: א נתבשרו שעתידין לחטא והשכינה אומרת להם כי לא אעלה בקרבך (שמות ל"ג) רש"י: ב בכבודו ובעצמו יתברך ולא על ידי מלאך לכן התפלל אליהו על הגאולה שלעתיד כ"נ יה"ר שלא תתנני ביד שליח לעולם רק אתה בכבודך כמו שהבטחת קודם

ג חרדה גדולה והמלך היה חכם ופקח ובעל בינה ומחשבה. מה עשה בא וישב במדינה סמוך לביתו ואמר להשרים והדוכסין שלו כמה בעלי בתים יש להם תנו להם כך וכך חטין ה ושעורין לאכילה וצמר ופשתים להלבישם כמה עניים ואביונים יש בהם כמה סומין ופסחין וחרשים יש בהם תנו להם כך וכך חטין ושעורין לאכילה וצמר ופשתים להלבישם כמה נערים וקטנים וכמה זקנות וזקנות יש בהם תנו להם כך וכך חטין ושעורין לאכילה צמר ופשתים להלבישם מיד נחו עבדיו ובני ביתו מן הפחד והחרדה כך כשנגלה הקב"ה ליתן התורה לישראל לא נגלה עליהם אלא במאתים ו וארבעים ושנים אלפים רבבות מלאכים שנאמר (תהלים סח) רכב אלהים רבותים אלפי שנאן ונאמר (חבקוק ג) אלוה מתימן יבא וגו'. אף כשבא הקב"ה וישכן על הר סיני היה עמו עשרים ושנים אלפים מלאכים ממונים על ישראל ונוטלין כל אחד וא' מישראל שנים ז עשר מיל שנאמר כנשר יעיר קנו וגו' יפרוש כנפיו יקחהו ישאהו על אברתו (דברים לב) וכשעמדו אבותינו על הר סיני לקבל את התורה באותה שעה נזדעזעו ורעדו ופחדו וחרדו חרדה גדולה שנאמר (שמות יט) ויהי ביום השלישי בהיות הבקר ויהי קולות וברקים וגו' ויחרד כל העם אשר במחנה וגו' ואומר (שם כ) וכל העם רואים את הקולות וגו' וירא העם וינעו ויעמדו מרחוק ויאמרו אל משה דבר אתה עמנו ונשמעה ואל ידבר עמנו אלהים פן נמות כיון שראה משה את ישראל שהיו מתיראין כשהיה נגלה עליהם הקב"ה והיה מדבר עמהם אמר להם משה אל תיראו שנאמר (שם כ) ויאמר משה אל העם אל תיראו כי לבעבור נסות אתכם בא האלהים ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו וגו'. פייסן משה תחלה לישראל ואח"כ ערך להם נזיקין וכל מדות הדין דכתיב אח"כ ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם כי תקנה עבד עברי וגו' עד ורצע ארוניו את אזנו וגו' אוי להם לרשעים שבשביל מעשיהם המקולקלים ודברים שאינן ראויין שהם עושין הן מביאין את עצמן לידי ח פסול והן עניים עד יום מותן והלא הדברים הם ק"ו ומה אם הרשעים שנמכרים בגניבתם אומר הכתוב (דברים טו) העניק תעניק לו מצאנך וגו' ולא יקשה בעינך בשלחך אותו חפשי וגו' צדיקי עולם שעושין רצונו של מקום בכל יום ט עאכ"ו משלו מלה"ד למלך שהיה לו פלטרין גדולים והדלת נעולה שאין אדם יכול לכנוס בהן והיה זיז יוצא ממנה והיו עליו תאנים וענבים וכל מיני מגדים כולן וזיז אחר סמוך לו יוצא ממנה והיה עליו אכילה ושתיה וכל מיני מזונות וסיפוקין כולן וכל העם העומדים חוץ מפלטרין של מלך באים ועוברים ושבים שם מה הן אומרים מן הזיז שהוא יוצא מן הפלטרין של מלך אתה תוכל לידע מה יש בתוכה כך מן היסורין של הצדיקים בעולם הזה אתה למד מדת פורענותן של הרשעים בגיהנם. אף משלותן של רשעים בעוה"ז אתה למד מתן שכרן של הצדיקים לעוה"ב שנא' (תהלים לא) מה רב טובך אשר צפנת ליראיך וגו' ואומר (ישעיה סד) ומעולם לא שמעו ולא האזינו עין לא ראתה וגו'. פעם אחת הייתי עובר ממקום למקום מצאני זקן אחד ואמר לי וכי יש עכו"ם לימות בן דוד ואמרתי לו כי כל הגוים וכל הממלכות שעינו אותם את ישראל ולחצו אותם יהיו רואין בשמחתן של ישראל ויצטערו ויבכו בלבבם ואח"כ הן הולכין לעפרם ושוב אינן חוזרים לעולם שנאמר (תהלים קיב) רשע יראה וכעס שניו יחרק ונמס תאות רשעים תאבד ואומר (ישעיה סה) והנחתם שמכם יא לשבועה לבחירי וגו'. וכל הגוים וכל הממלכות אשר לא עינו את ישראל ולא לחצו אותם יהיו רואין בשמחתן של ישראל והויין אכרים יב וכורמים לישראל שנאמר ועמדו זרים ורעו צאנכם ובני נכר אכריכם וכורמיכם ואתם כהני ה' תקראו.

ישועות יעקב

שמעתא בעגל: ג דוגמת סיני בקדש רכב אלהים רבותים אלפי שנאן : ד כמ"ש ויחרד כל העם אשר במחנה : ה דוגמת מש"כ בענין וברך את לחמך ואת מימיך וגו' : ו טעות סופר הוא וצריך לגרוס במאתים ועשרים ושנים אלף כמנין רכב או בכ"ב אלפים וזה עיקר וכן הוא בגמ' ובמדרש וכן הוא בסמוך : ז לפי שהיו ישראל נסוגים לאחור י"ב מיל כמדת מחניהם מאימת הדיבור והיו המלאכים מדדים אותם כאשה המדדה את בנה כך איתא בשבת בפר"ע : ח שבוא נעשה עבד נרצע : ט בשכרן גדול בזה ובבא : י עי' ביואר מן הכותל קרוי זיז רש"י שבת דף ד' : יא וכדכתיב בה הנה עבדי יאכלו ואתם תרעבו הנה עבדי ישמחו ואתם תבשו וגו' : יב יהיו חורשין וזורעין שדות וכרמים

התקראו וגו' ואומר (שם כה) ולעבדיו יקרא שם אחר אלו כשרים שבישראל לימות בן דוד עד שאני עומד ומדבר עם הזקן הזה בא אצלי תלמיד אחד שאינו בקי בהלכה ואמר לי עוסק אני בד"ת ומחמד ומתאוה ומצפה אני אם תורה תבא אלי ואין תורה באה אלי. אמרתי לו בני לא זכה האיש לד"ת אלא א"כ מוסר נפשו למיתה עליה לכבוד [יג] שמים כשור הזה שמכניסין אותו לעול והוא מוסר עצמו על כבוד בעליו לעובדו שנא' (משלי יד) ורב תבואות בכח שור מה הבריות אומרים שרוב תבואתה של התורה [יד] בכח השור ואומר (שם טז) לאדם [טו] מערכי לב ומה' מענה לשון ואומר העניים והאביונים מבקשים מים ואין וגו' אני ה' אענם (ישעיה מא) אבי שבשמים יהי שמך הגדול מבורך לעולם ולעולמי עולמים ותהא לך קורת רוח מישראל עבדיך בכל מקומות מושבותם על מה שאמרת שאתה מקבל את פושעי ישראל בתשובה שאפילו הגדיל אדם מאה עבירות זו למעלה מזו ועשה תשובה הריני עמו ברחמים ואקבל את תשובתו ואפילו עומד אדם ומחרף כלפי מעלה ויחזור ויעשה תשובה אתה הקב"ה מוחל לו על כלם שנא' (ישעיה לה) אז תפקחנה עיני עורים ואזני חרשים תפתחנה אז ידלג כאיל פסח ותרן לשון אלם וגו' ואין עור וחרש ופסח ואלם אלא מי שהוא חסר דעת בד"ת וחסר מעשים טובים שהרי [טז] נאמר כי נבקעו במדבר מים ונחלים בערבה (שם):

פרק כג בא ונלך למדהן של נשים מה שנאמר אח"כ (שמות כא) כי ימכור איש את בתו לאמה וגו' אם רעה בעיני אדוניה וגו' והפדה וגו' אם אחרת יקח לו שארה וגו'. אשרי אדם שכל מעשיו לש"ש [א] הלב יודע אם לעקל אם לעקלקלות שנא' אם אחרת יקח לו שארה [ב] כסותה ועונתה לא יגרע. פעם אחת הייתי יושב בבהמ"ד בירושלים לפני החכמים והיינו עוסקים בעסקי [ג] נשים אמרתי להם דבר [ד] זה שלא יהא נוהג בה באמה העבריה כמו שהוא נוהג בשפחה כנענית שלא יאמר לה הליכי דמים והביא לי ירק מן השוק ואמרו לי מפני מה ואמרתי להן רבותי מפני שהאשה [ה] משלמת א"ע ועוברת עבירה בשביל סעודה לפי שעה בזמן שהרעב בעולם ואומרת אין בכך כלום שנאמר (איכה ה) עורנו כתנור נכמרו מפני זלעפות רעב וכתיב בתריה נשים בציון ענו בתולות בערי יהודה וכי מה ענין זה אצל זה אלא לומר לך שכל זמן שהרעב בעולם אשה משלמת את עצמה ועוברת עבירה בשביל סעודה לפי שעה ואומרת אין בכך כלום לכך נאמר עורנו כתנור נכמרו מפני זלעפות רעב וכתיב בתריה נשים בציון ענו וגו'. מאותה שעה תקנו חכמים ואמרו הלכה מי שמת והניח בנים ובנות בזמן שהנכסים מרובים [ו] הבנים יירשו את הכל והבנות יזונו ובזמן שהנכסים מועטים הבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים אדמון אומר בשביל שאני זכר הפסדתי אמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון מכאן אמרו כל בית שיש בו אמה העבריה מריבה ביניהם ואינו מוצא קורת רוח בעולם שנאמר וכי ימכור איש את בתו לאמה וגו' וכתיב בתריה וכי יריבון אנשים וגו' וכי מה ענין זה לזה אלא ללמדך כל בית שיש בו אמה העבריה מריבה ביניהם ואינו מוצא קורת רוח בעולם לכך נאמר וכי ימכור איש את בתו לאמה וכתיב בתריה וכי יריבון אנשים וגו'. ד"א וכי יריבון אנשים והכה איש את רעהו באבן או באגרוף וגו' רק שבתו יתן ורפא ירפא וכי יכה איש את עבדו וגו' ומת וגו' נקם ינקם וגו'. אמרתי להם רבותי מכאן לרופא שרפא את החולה ושליח ב"ד שהכה במלקות [ז] ארבעים והרב הרודה את תלמידו ודיין וכהן העובד ע"ג המזבח שהרגו את הנפש [ח] במזיד כולן יעברו ממלאכתן

וילכו

ישועות יעקב

של ישראל: יג ולא ע"מ שיקראוהו רבי ולא ע"מ לקבל שכר: יד אם הוא עמל ויגע בתורה כמו השור בכל כחו: טו האדם צריך להעריך ולהכין לבו ומחשבתו והקב"ה מביאו ללמוד ולעשות תורת חסד על לשונו: טז ור"ל דאם אלם והרש כפשטיה מאי נתינת טעם הוא זה כי נבקעו וגו' אבל אם נדרש אלם וחרש בד"ת אתי שפיר לכך תפקחנה עיני עורים לפי שנבקעו במדבר מים ר"ל כי מלאה הארץ דעה: א אם מקיים מצות יעוד אמה העבריה לא יהיה כוונתו רק לקיים מצות בוראו ולא לשם ניי והוא מסור ללבו של אדם והוא יודע אם כוונתו רצויה לש"ש או לעקל או לעקלקלות והוא לשון רז"ל בסנהדרין פ' זה בורר פירש"י לעקלקלות לעבור על דת: ב שלא ימנע מן האמה שאר כסות ועונה כמו מן אשתו וזה יוכיח שמעשיו לש"ש ולא יתנאה: ג בפרשת אמה העבריה: ד מ"ש כמשפט הבנות יעשה לה וגו' בא ללמד: ה הומרת שלום עלי נפשי ועל פת לחם הפשע לזנות בעת הרעב: ו כתובות פי"ג מ"ג ב"ב

ילכו ויעשו מלאכה אחרת ואם חזרו ועשו תשובה מרפאין [ט] אותן ואם לאו עונשין אותן אפי' על הממון שלהם שהוא הדבר הקל לכך נאמר וכי יריבון אנשים והכה איש את רעהו וגו' וכי יכה איש את עבדו וגו' ומת גו' נקם וגו'. ועוד אמרתי להם רבותי מה כתיב אח"כ וכי ינצו אנשים ונגפו אשה הרה ויצאו ילדיה ולא יהיה אסון ענוש יענש וגו' ואם אסון יהיה וגו' וכי יכה איש את עין עבדו וגו' ואם שן עבדו או שן אמתו יפיל לחפשי ישלחנו תחת שנו מכאן להיה שהרגה את הנפש במזיד מוציאין אותה ואם חזרה ועשתה תשובה ומוצאין בה [י] סימנין מרפאין אותה ואם לאו עונשין אותה אפי' על ממון שלה שהוא דבר הקל לכך נאמר וכי ינצו אנשים ונגפו אשה הרה ויצאו ילדיה וגו' ואם אסון יהיה וגו' עד לחפשי ישלחנו תחת שנו וכיון שבאו ישראל וראו שרחמיו [יא] של הקב"ה מרובין אמרו אלו היינו זכויין לא עברה השכינה מבינינו לעולם אבל כשהיו ישראל במצרים ובמדבר הן היו תמימי דרך בדבר וכך כשעמדו אבותינו על הר סיני הן היו תמימי דרך בדבר לכך פייסן תהלה ואח"כ ערך לפניהם נזיקין וכל מדות הדין ואח"כ אמרו ברוך ה' אלהי ישראל אלהים צבאות יושב הכרובים אתה הוא אלהים לבדך בתבונה וכשהיו ישראל במצרים נתקבצו כולם וישבו יחד משום שהיו כלם באגודה אחת וכרתו ברית יחד שיעשו ג"ח זה עם זה וישמרו בלבבם ברית אברהם יצחק ויעקב ולעבוד את אביהם שבשמים לבדו ושלא יניחו לשון בית יעקב אביהן ושלא ילמדו לשון מצרים מפני דרכי ע"א כיצד כשהיו ישראל עובדין את אביהן שבשמים לבדו במצרים ולא היו משנים לשונם היו המצריים אומרים להם למה לא תעבדו את אלהי מצרים ויקל עבודתו מכם משיבין ישראל ואומרים להם וכי שמא עזבו אברהם יצחק ויעקב אבותינו את אלהינו שבשמים שיעזבו בניהם אחריהם אותו ואמרו להם המצריים לאו ואמרו להם ישראל לא עזבו אבותינו את אלהינו שבשמים כן אנחנו לא נעזוב אותו וכשהיו שומרים ישראל את ברית אלהיהם שבשמים ומלין את בניהם במצרים ואמרו להם המצריים .אם לא תשמרו ולא תמולו שמא תקל העבודה הקשה מכם היו ישראל משיבין ואומרים להם שמא שכחו אבותינו את ברית אלהינו שבשמים שישכחו בניהם אחריהם ואמרו להם לאו ואמרו להם ישראל כשם שלא שכחו אבותינו כך לא נשכח אנחנו לעולם. ד"א כשהיו ישראל מלין את בניהם במצרים היו המצריים אומרים להם למה אתם מלין את בניכם והלא לאחר שעה יהא משליכין אותו בנהר ואומרים להם ישראל אנחנו נמול אותם ואח"כ עשו להם כרצונכם וכשהיו ישראל עושין ז' ימי המשתה היו המצריים אומרים להם למה אתם עושים ז' ימי משתה והלא לאחר שעה מוציאין אותו [יג] לעינוי ואמרו להם ישראל אנחנו נעשה שבעת ימי משתה ואח"כ עשו לנו כרצונכם המת ימות והנהרג יהרג והבא בחיים יחיה כל אותן דברים היו המצריים מחרפין אותם את ישראל ומבין אותם [יד] ופוגעין להם [טו] וסוערין להם ואין לישראל מנוס מפניהם שנאמר (תהלים מד) תשימנו חרפה לשכנינו לעג וקלס לסביבותינו וגו' כל זאת באתנו ולא שכחנוך ולא שקרנו בבריתך וגו' כי דכיתנו במקום תנים [טז] זה פרעה מלך מצרים וכל המצריים ותכס עלינו בצלמות אלו חיים [יז] של צער אם שכחנו שם אלהינו ונפרוש כפינו לאל זר וגו' כי עליך הורגנו כל היום נחשבנו כצאן טבחה עורה למה תישן וגו' כי בזמן שישראל עושין רצונו של אביהם שבשמים מה נאמר בהם הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל (שם קכא) וכשאין עושין רצונו של מקום מה נאמר בהם עורה למה תישן וגו' :

פעם אחת הייתי עובר ממקום למקום מצאני זקן אחד ואמר לי רבי דורות הללו הן כשרין יותר מן יוצאי מצרים ראה בעיניך ובאזניך שמע שהרי דורו של משה לא היה :

דיש פ"ט ועיו"ש בפי' הרע"ב והרו"ש : ז שסלקנו אצי' מכה אחת יתירה ממה שאמדוהו : ח בלא עדים והתראה א"נ לאו מזיד ממש אלא קרובין למזיד שלא עשו בערמה שנאמר וכי יזיד וגו' להרגו בערמה ואלו אלא שאע"פ שכן מזידין אין מערימין שלא היה במחשבתם להמית כן פירש"י : ט חוזרין למלאכתן וכהן נושא את כפיו כדי שלא תנעול דלת בפני בעלי תשובה אבל לא לעבודה : י אבל אחר שראה שדעתה קלה אין מאמינין לה שעשתה תשובה עד שרואין בה סימני תשובה כמש"כ לעיל : יא שמה לשעניך אף נרצע שנמכר בגניבתו כדלעיל וכן באמה יעוד : יג עבודת פרך : יד ממיתין אותם מלבון ויפגע בו : טו שהיו מפחידין אותם ומבהילין אותם בש"ף קלף נאמר שפוכם וכערס :

היה עמהם רק התורה בלבד אבל דורות הללו יש עמהם תורה נביאים וכתובים ואמרתי לו לא שהרי אותן דורות שהיו מיום שחרב הבית ראשון עד שנבנה הבית שני היה עמהם תורה נביאים וכתובים ודברי פלפול של התורה ואפי' הכי לא היו כשרין כמו יוצאי מצרים. ואם רוצה אתה ללמוד וחפץ אתה בדברי תורה צא ולמד מה שנאמר בהם ביוצאי מצרים (ירמיה ב) הלוך וקראת באזני ירושלים לאמר כה אמר ה' זכרתי יח לך חסד נעוריך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה קודש ישראל לה' ראשית תבואתה אבל כשהיו יוצאי מצרים מהלכין במדבר לא הניח יט הקב"ה דבר בעולמו שלא גלה לישראל שנאמר (תהלים כה) סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם ונאמר (עמוס ג) כי לא יעשה ה' אלהים דבר כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים העבודה ומעיד אני עלי שמים וארץ כי בכל יום ובכל שעה שאני זוכר את כל המעשים אני נופל על פני האדמה ומברך ומרומם ומשבח ומקדש לשמו של מי שאמר והיה העולם ברוך הוא וברוך שמו של ממ"ה הקב"ה שהוא יושב ומחלק מזונות לכל באי עולם וכל מעשה ידיו מאדם ועד בהמה ועד רמש ועד עוף השמים וכל הנפשות אשר ברא אף דוד היה משבח את יוצאי מצרים כי אפילו המצוה האחת שהיתה בידם נוח לפני הקב"ה הרבה יותר מן כמה מצות שלנו ומהו המצוה האחת שהיתה בידם שנתקבצו כולם באגודה אחת וכרתו ברית שיעשו גמילות חסדים זה עם זה. וישמרו ברית המילה שהוא ברית אברהם יצחק ויעקב ושלא יניחו לשון של יעקב אבינו ושלא ילמדו לשון של מצרים מפני דרכי ע"ז שנאמר (שמואל ב ז) ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ אשר הלכו אלהים זה משה ואהרן לפדות לו לעם ולשום לו שם ולעשות לכם הגדולה ונוראות לארצך מפני עמך אשר פדית לך ממצרים גוים ואלהיו אל תאמר כ כן אלא כך תאמר מפני עמך ישראל אשר פדית לך ממצרים כא כרת גוים ואלהיו:

פרק כד

אל תתן ה' מאויי רשע זממו אל תפק וגו' (תהלים קמ) בא וראה מה בין יוצאי מצרים שהן מזרע של יעקב ובין העכו"ם שהן מזרעו של עשו יוצאי מצרים מצוה אחת היתה בידן והיתה לפני הקב"ה נוח הרבה יותר מן מאה מצות ומהו המצוה אחת שהיתה בידם שעשו כולם אגודה אחת וכרתו ברית לגמול חסד זה עם זה ולשמור ברית המילה ושלא להניח לשון בית יעקב ושלא ילכו וילמדו לשון מצרים מפני דרכי ע"א א אבל זרעו של עשו לא היו כן אלא כל זמן שיצחק היה קיים היו מקיימים ברית המילה וכיון שמת יצחק מיד היו מבטלין ברית המילה ב שנאמר (משלי טו) בית גאים יסח ה' זה היתה ביתו של עשו ויצב גבול אלמנה זה ביתו של עובדיהו משלו משל למה"ד למלך שהוא נותן כתרו לאוהבו ואמר לו יהא הכתר הזה מונח בראשך ובראש בנך לעולם הניחו אוהבו בראשו עד שעה שהוא נכנס לבית עולמו לימים אחרי שנכנס לבית עולמו אמר המלך בלבו אלך ואראה את בן אוהבי מה אם יהא כתר אוהבי מונח בראשו הלך המלך אצל בן אוהבו ומצא הכתר מונח באשפה לאחריו בקצה גבול הבית מיד הלך המלך ג בסוף הגבול שנאמר (שופטים ה) ה' בצאתך משעיר ד בצעדך משדה אדום וגו'. למה נדמה עשו ואליפז ה התימני עם בנו עמלק וירבעם בן נבט ו ומרודך עם נבוכדנאצר ואגג עם המן האגגי לאחד שמצא ככות בדרך סמוכה לעיר תפסה בידו והכניסה לתוך העיר והיה מכריז ואומר של מי אבידה זו נתקבצו כל בני העיר ויצאו לקראתו ואומרים זה לזה ראיתם פלוני זה כמה הוא צדיק כמה הוא חסיד כמה הוא כשר מיד עמדו בני העיר ועשאוהו ראש וקצין של העיר עליהן לאחר שתים

ושלש

טז שנמשל לתנים כמ"ש התנים הגדול הרובץ בתוך יאוריו (יחזקאל כט): יז קושי השעבוד: יח פי' הרי אינו שאפילו דורות הראשונים היו צריכין לזכות וחסד של יוצאי מצרים: יט ולא כמו שאמרת שלא היה להם רק התורה לבד כי הקב"ה היה מגלה להם בסיני כל חדושי תורה והודיעם וכן אמרו בברכות פ"ק לתורה שאנן כו' התורה זו מקרא והמצוה זו משנה אשר כתבתי אלו נביאים וכתובים להורותם זו תלמוד מלמד שכלם נתנו בסיני: כ כי לפי פשוטו משמע שהיו גוים ואלהיו ואיזה אלוה שהיה עד שהוצרכו רז"ל בירושלמי פ' לולב והרבה לדרוש על פסל מיכה עי"ש לכך מפרש אליהו ז"ל שמקרא חסר הוא: כא ועיין בפירש"י ובפ"מ: א ילקוט תולדות בסופו וסוף פר' בשלח: ב בילקוט ל"ג ליה: ג ג"י בקצף גדול: ד שהחזיר הקב"ה את הכתר ולא רצו לקבל אותה כמאמרז"ל: ה ל"ג וגם בילקוט ל"ג

ושלש שנה עמד והחריב כל המדינות וכל הארץ וכן לכך גרמה עשו ואליפז עם בנו עמלק ומרודך עם נבוכדנצר וירבעם בן נבט ואגג עם המן עשו בשכר שלש דמעות שהוריד ונפלו מעיניו נתנו לו הר שעיר שאין גשמי ברכה ח פוסקין ממנו לעולם אליפז בשכר שנהג כבוד באביו יצא ממנו עמלק לעולם. ירבעם בשכר ט שהשיב דבר לפני המלך שלמה נתנו בידו עשרת השבטים של מרודך שנהג י כבוד באבינו שבשמים יצא ממנו נבוכדנצר לעולם שכרו של אגג כשהיה חבוש בבית האסורין היה בוכה ומתאנח ואומר אוי לי שמא יאבד זרעי מן העולם יצא ממנו המן לעולם. ומה יהא סופו של עמלק גנבים יבא עליו ויפשטו עליו גדודים מן החוץ כמו שניבא עליו עובדיה הנביא שנאמר (עובדיה א) אם גנבים באו לך אם שודדי לילה איך נדמיתה וגו'. ולמה זכה י עובדיה לנבואה א"ר יצחק מפני שהחביא מאה נביאים שנאמר (מלכים א יח) ויקח עובדיהו מאה נביאים ויחביאם חמשים חמשים איש במערה וכלכלם לחם ומים מ"ש חמשים חמשים א"ר אליעזר מיעקב אבינו למד שנאמר (בראשית לב) והיה המחנה הנשאר לפליטה רבי אבהו אמר לפי שלא היתה המערה מחזקת יותר מחמשים איש. הרי הוא אומר בעובדיהו (מלכים שם) ויקרא אחאב אל עובדיהו אשר על הבית ועובדיהו היה ירא את ה' מאד יא מאי א"ל א"ר יצחק הכי אמר לו שמא אין מעשיך כמעשה החסידים יעקב נתברך ביתו של לבן בשבילו שנאמר (בראשית ל) נחשתי ויברכני ה' בגללך ואומר (שם) ויברך ה' אותך לרגלי יוסף נתברך ביתו של פוטיפר בשבילו שנאמר (שם לט) ויברך ה' את בית המצרי בגלל יוסף. ולמה לא נתברך ביתי בשבילך שמא אין מעשיך כמעשה חסידים הראשונים לכך נאמר ויקרא אחאב אל עובדיהו אשר על הבית יצתה בת קול ואמרה ועובדיהו היה ירא את ה' מאד וביתו של אחאב אינו מזומן לברכה. אליפז עם עמלק מאי הוא עמלק היה אומר אל אליפז אביו מי הוא שירש העוה"ז והעוה"ב א"ל אליפז אל עמלק בני ישראל יורשין העוה"ז והעוה"ב לכן לך עכשיו ותפור להן בורות שיחין ומערות של מים כדי לשתות הן ומקניהן והכן להם דרכים אם תעשה כן תזכה ותירש ותנחול ותבא לעולם הבא אבל הוא לא עשה כן אלא כיון שאמר לו יב רישומו של דבר שתק מיד יצא עמלק להחריב את העולם שנא' (שמות יז) ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים ולמה נקרא שמה רפידים משום שריפו ידיהם מן המצות והקב"ה בוחן לבות וכליות הוא ואומר לו שוטה שבעולם לא יצרתיך לאחר שבעים לשונות לכן אתה הוא שתהיה ראשית ואחרית לכל יורדי גיהנם שנאמר (במדבר כד) וירא את עמלק וישא משלו ויאמר ראשית גוים עמלק ואחריתו עדי אובד ואומר (דברים כה) והיה בהניח ה' אלהיך לך וגו' תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח ואומר (שמות שם) כי מחה אמחה את זכר עמלק מתחת השמים ואומר כי יד על כס יה מלחמה לה' בעמלק מדר דר וזהו משל הדיוט שבני אדם מושלים אותו אפי' האבן שנכשלים בו בני אדם או שמסקלים בו יג ויתר מן התלוים על העצים הן עתידים ליתן את הדין ולא זו בלבד אלא זרעו של עשו שבטלו ברית המילה מבשרם ועברו על מצות שבת ועל כל המצות האמורות בתורה ונתנו את נבלת עבדיו הצדיקים והחסידים מאכל לעוף השמים ולחיות הארץ שנאמר (תהלים עט) נתנו את נבלת עבדיך מאכל לעוף השמים בשר חסידיך לחיתו ארץ לכן הקב"ה שהוא בוחן לבות וכליות אמר לו אילו היתה ברית המילה בבשרך לא הייתי דן אותך על כל מחשבה ומחשבה יד כמעשה ועל מה שאתה עתיד לעשות כאלו כבר נעשה אע"פ שלא נעשה עדיין שנאמר (יחזקאל לה) לכן חי אני נאם אדני ה' כי לדם אעשך ודם ירדפך אם לא דם שנאת ודם ירדפך כי לדם מילה ודם קרבנות ודם טו יש לאדם בגופו ולבו טז שנאת מה כתיב בתריה (שם) יען אמרך את שני הגוים ואת שתי

ישועות יעקב

בסימני : ו מרודך בלאדן ועיין לעיל פרק כ' : ז והעוה"ב הוא טובה כמה רעות וצרות כמו דוגמת משל וקן קולם : ח שהוכיחו לש"ע כמו שנאמר במלכים א' ועיין בסנהד' פ' חלק : ט עיין בחלק : י שהרי גר היה ואין השכינה שורה אלא על מיוחסין שבישראל בסנהדרין פ"ד : יא מאי מאד ועובדיהו הוי ירא אם ס' אלא ויקרא אחאב רש"י שם : יב פוסק הדבר ועניינו שתק שלא רצה לגלות מה שגלגלו לעשות רעה עם זרע יעקב : יג שמתגלגל אדם עליו ועיין בס"ת סימן קס"ב : יד אלא כדין ישראל שאין הקב"ה דן אותם אלא כמעשה : טו כשהדם בגופו בחיים שאינו רק ממסר

שתי הארצות לי תהיינה וירשנוה וה' שם היה מי גלה את הסתרים הוי אומר הקב"ה לכך נאמר וה' שם היה ואומר (עובדיה א) הנה קטן נתתיך בגוים בזוי אתה מאד וגו' אם תגביה כנשר וגו' ואומר (ירמיה מט) כי הנה קטן נתתיך בגוים בזוי באדם תפלצתך השיא אותך וגו' כי תגביה כנשר קנך משם אורידך וגו' מאי תפלצתך תפל וליצן א"ל ליצנות שהיתה בך היא גרמה לך להעבירך מן העולם לכך נאמר תפלצתך השיא אותך וגו' מאי תגביה כנשר וגו' ברוך המקום ברוך הוא שהוא נפרע משונאיהם של ישראל מדה כנגד מדה שבשם שהיתה ברעתו כך הקב"ה עוקר אותו ואת זרעו מן העולם שנא' (עובדיה א) והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש ודלקו בהם ואכלום ולא יהיה שריד לבית עשו וגו' ואומר כי תאמר אדום רששנו ונשוב ונבנה חרבות וגו' המה יבנו ואני אהרוס וגו' (מלאכי א) ואומר (עובדיה שם) מחמס אחיך יעקב תכסך בושה ונכרת לעולם אמר הקב"ה אל עשו אתה רצית לחמוס את יעקב אחיך לכן תכסך בושה ונכרת לעולם ומהו החמס שחמס את יעקב עד שבשביל כך תכסך בושה משום שלא רצית להניח ס"ת [יו] בידו לכן תכסך בושה ונכרת לעולם ולא זו בלבד אלא שם הגדול בן נח שנתנבא ארבע מאות שנה על כל העובדי כוכבים ולא קבלו ממנו וכך אמר להם שם הגדול לא תרצח. לא תנאף. לא תגנב. לא תענה. ולא תחמד. אמרו לו כל אלו הדברים יפין הם ואפ"ה לא קבלו מלכותך עליהם. אבל אנחנו בנ"י עמך בני בריתך בני אברהם יצחק ויעקב אהוביך שעשו רצונך בעולם קבלנו תורתך לכן תעשה לנו ג"כ קורת רוח ותהא מקיים מה שהבטחתנו ואמרת לבניך להתקנא ולהתנקם מן אויבינו שנאמר כי דם עבדיו יקום ונקם ישיב לצריו וגו' (דברים לב) וכן דוד היה אומר (תהלים ז) קומה ה' באפך הנשא בעברות צוררי וגו'. וכשיצאו ישראל ממצרים נתקבצו כל ישראל ומשה עמהן ואמרו לפני הקב"ה רבש"ע אין בינינו לבין העובדי כוכבים כלום שנאמר ובמה יודע אפוא כי מצאתי חן בעיניך אני ועמך הלוא בלכתך עמנו " ונפלינו אני ועמך מכל העם אשר על פני האדמה ויאמר ה' אל משה גם את הדבר הזה אשר דברת אעשה וגו' ואדעך בשם. באותה שעה נשבע הקב"ה בשמו הגדול שהנתן תורה המימה על ידיהם הכל מסודר ומתוקן לפניהם כגביעים וכוסות מלאים מים ויין ושלחנות מלאות מכל מעדני עולם שנא' (ש"ה ז) שררך אגן הסהר אל יחסר המזג לפיכך נשבע הקב"ה לעמו שלא יחליפם באומה אחרת ולא ישנם ולא ימירם בעם אחר ולא יכלה אותם שנא' (הושע יא) לא אעשה חרון אפי וגו':

פרק כה וידבר אלהים את כל הדברים האלה לאמר אנכי ה' אלהיך וגו' (שמות כ) ברוך [א] המקום ברוך הוא שבחר בישראל מכל מעשה ידיו וקנה אותם קנין גמור וקרא אותם בנים ועבדים לשמו לפעמים הוא מדבר עמהם כמו שהוא מדבר עם הרבים ולפעמים הוא מדבר עמהם כמו שהוא מדבר עם היחיד וכל כך למה אלא בשביל האהבה שהוא אוהב אותם ובשביל השמחה שהוא משמח בהם לכן הוא מדבר עמהם בלשון יחיד ובלשון רבים [ב] לפיכך הייתי אומר שכל אחד ואחד מישראל חייב לומר מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי אברהם יצחק ויעקב שלא קנו האבות העוה"ז והעוה"ב ימות בן דוד אלא בשביל מעשיהם הטובים ות"ת וכך שנו חכמים במשנה כל אחד ואחד מישראל חייב לומר בשבילי נברא העולם ולא יאמר האדם בלבו לעצמו אין העוה"ב [ג] אלא תוהו ובוהו לכן אלך בשרירות לבי ואוכל ואשתה ואהנה בעוה"ז ואח"כ אלך מן העוה"ז ואם הוא עושה כן עליו הכתוב אומר (תהלים יד) אמר נבל בלבו אין אלהים ואם הוא ת"ח [ד] חושך ממנו חכמה ובינה ואם פנה א"ע לדברים [ה] אחרים עליו הכתוב אומר (ישעיה לב) כי נבל נבלה ידבר וגו' וכן לא יראה אדם את הרבים

בסוף דמו"מ"כ : מה שגזרו על ישראל שלא לעסוק בתורה כמו שמצינו בהרבה מקומות בגמרא ובמדרש : יח שנהיה מובדלים מן העכו"ם בהפרשת המינים : א ילקוט והתחנן דף רס"ה ע"ב : ב כלומר השוב אני בעולם מנא לא אטריד את עצמי מן העולם בעניניה הבה ויתבוך ממנו רש"י סנהדרין דף ל"ז : ג שאין שם שכר ועונש ת"ו : ד כמו חושך שבטו ור"ל מונע ומביר ממנו חכמה ומסכת תלמודו : ה שהולך אחר טיול ודברים בטלים וליצנות : ו אינו מסתפק

הרבים בצער ויאמר אלך בשרירות לבי ז ואוכל ואשתה ואהנה מן העוה"ז ואם הוא
עושה כן עליו הכתוב אומר (ישעיה כב) והנה ששון ושמחה הרוג בקר ושחוט צאן אכול
בשר ושתות יין אכול ושתה כי מחר נמות מה כתיב בתריה ונגלה באזני ה' צבאות
אם יכופר העון הזה לכם עד תמותון ע"כ מדה בינונית אבל במדת רשעים מה כתיב
עליהם הכתוב אומר (שם נו) אתיו אקחה יין ונסבאה שכר והיה כזה ח יום מחר גדול
יתר מאד אחריו מה כתיב הצדיק אבד ואין איש שם על לב וגו'. מהו הענין של אחריו
יבא שלום ינוחו על משכבותם הולך נכחו וגו' מכאן אמרו חכמים אפי' חכם מישראל
שהוא כמרע"ה שהיה אב לחכמים ואבי הנביאים וחסיד כאהרן אחיו לא יאמר הריני
בשמחה בביתי ושלום עליך נפשי אלא יצא מביתו ויהא עם הציבור בצער אלא במה
קונה אדם את אביו שבשמים ועוה"ב הוי אומר שהוא קונה להקב"ה במע"ט ות"ת והקב"ה
מקנהו העוה"ז והעוה"ב וימות בן דוד ואלו הן המע"ט שהאדם קונה להקב"ה ועוה"ב
מתוכם מתוך אהבה ואחוה ויראה ושלום וריעות ומתוך ט האמת והשלום ומתוך שפל ברך
ומתוך ענוה ומתוך רבוי ישיבה ומיעוט סחורה ומתוך שמוש חכמים ומתוך פלפול התלמידים
ומתוך לב טוב י ומתוך דרך ארץ ומתוך לאו יא לאו והן הן למדנו יב מאבינו אברהם
שבתחלת מעשיו היה לו יראה מלפני הקב"ה שנאמר (בראשית טו) אחר הדברים האלה
היה דבר ה' אל אברם במחזה לאמר אל תירא אברם אנכי מגן לך ואין אומרים לאדם
אל תירא אלא למי שהוא ירא שמים יג לאמיתו ומשלו משל למה"ד למלך שאמר לבנו
בני צא והרוג את כל הליסטים הללו ולא תקח כלום מן הממון שלהם אם יפלו בידך כדי
שלא יאמרו לא יצא בן המלך להרוג את הליסטים הללו אלא בשביל לקחת את הממון
מיד יצא והרג את כל הליסטים בחזירתו יצא אביו לקראתו וא"ל ברוך אתה בני ותהא
לך קורת רוח בעולם שלא נהנית מן ממונם כלום עכשיו בא עמי ואתן לך כל כלי חמדה
שבעולם ואבנים טובות ומרגליות מבית גנזים שלי וכן נדמה אברהם אבינו בשעה
שיצא להרוג את המלכים ובחזירתו יצא מלך סדום לקראתו והיה כמהומה למלך סדום
שאברהם לא יחזיר לו כלום והיה מבקש וא"ל לאברהם בבקשה ממך תן לי הנפש
והרכוש קח לך (שם יד) מיד ויאמר אברם אל מלך סדום הרימותי ידי אל ה' וגו' אם מחוט
ועד שרוך נעל ואם אקח מכל אשר לך וגו'. וכבר נשבעתי שלא אקח כלום מכל אשר
לך וא"ל אברהם למלך סדום שוטה שבעולם וכי לכסף ולזהב ולכל כלי חמדה שלך
אני צריך אני אשליך לפניך הכל לארץ ותראה שלא נהניתי מממונך כלום בלעדי רק
אשר אכלו הנערים וגו' באותה שעה קדש אברהם את שמו של הקב"ה ועמד והחזיר
את כל רכוש סדום ועמורה מיד אחר הדברים האלה היה דבר ה' אל אברם במחזה וגו'
שכרך הרבה מאד וכן למדנו מיצחק שבתחלת מעשיו היה ירא שמים לאמיתו כי בן
שבעים וחמש שנה היה יצחק בשעה שנכנס אברהם לבית עולמו ואמר יצחק אוי לי
שמא אין בי מעשים טובים כמו שהיה באבא מה תהא עלי מלפני הקב"ה מיד נתגלגל
רחמיו של הקב"ה עליו ועמד עמו באותה שעה שנאמר (שם כו) וירא אליו ה' בלילה
יד ההוא וגו' וכן למדנו מן יעקב אבינו שבתחלת מעשיו היה לו יראה מלפני הקב"ה
שנאמר (שם כח) ויירא ויאמר מה טו נורא המקום הזה וגו' וכן למדנו מאבותינו הראשונים
שבתחלת מעשיהם היה להם יראה מלפני הקב"ה שנאמר (שמות יד) וייראו העם את ה'
וגו' הא למדת שבשכר היראה שיראו אבותינו הקדושים אברהם יצחק ויעקב מן הקב"ה
ובשכר האמונה שהאמינו ישראל בהקב"ה כשהיו במצרים נגאלו ממצרים ונקרע להם את
הים וכן יהיה לעתיד שיבא הקב"ה ויפדה את ישראל מבין העכו"ם ויביא להם ימות
בן דוד וימות גאולתנו שנאמר (מיכה ד) חולי וגוחי בת ציון כיולדה וגו' ובאת עד בבל
שם

ישועות יעקב

עצמו בגעדם: ז שיראים מן המיתה כדכתיב בהו כי מחר נמות. רש"י פ"ק דתענית: ח במאכל ובמשתה לפי בסם רשעים יותר ואינם יראים אפי' מן יום המיתה: ט עיין לעיל: י כי יפה ת"ת עם ד"א: יא שלא ישבע אפילו על האמת רק הן שלו יהיה צדק ולאו שלו יהיה צדק כדאיתא בב"מ פרק הזהב עיי"ש: יב ילקוט לך לך דף כ' ע"ב: יג מחמת גדולת הקב"ה ורוממותו: יד והיינו דקרא אל תירא כי אתך אני וגו' ואין אומרים לאדם אל תירא אלא למי שהוא ירא שמים לאמיתו כדלעיל: טו והוא יראת הרוממות ובילקוט שם גרס שנאמר ויתנו אל יעקב את כל אלהי

שם תנצלי שם יגאלך ה' מכף אויביך וכל עונותיהן של ישראל מניחין [טז] אותן בבבל ועולים כשהם טהורים לא"י שנא' (זכריה ה) ואשא עיני וארא והנה שתים נשים יוצאות וגו' ותשאנה את האיפה בין הארץ ובין השמים ואומר אל המלאך הדובר בי אנה המה מוליכות את האיפה ויאמר אלי לבנות לה בית בארץ שנער והוכן והניחה שם וגו' ולמה נקרא שמה שנער שמנערת כל העונות מעליה לכך נאמר לבנות לה בית בארץ שנער מאי והוכן והניחה שם על מכונתה אלא זה הפסוק מחזיר וקאי על המשכן שהוא [יז] נגנז במקומו וכן הארון עם הלוחות שבתוכו וארגז ששלחו פלשתים דורון להקב"ה ומקלו של אהרן וצלוחית של שמן המשחה וצנצנת המן שנאמר (שמות טז) ויאמר משה אל אהרן קח צנצנת אחת ותן שמה מלא העומר מן וגו' ויניחהו אהרן לפני העדות למשמרת כדי שיאמר להם ירמיהו הנביא [יח] זה המן שהאכלתי את ישראל במדבר ארון ולוחות בתוכו כיצד שנאמר (דברים ה) את הדברים האלה דבר ה' אל כל קהלכם בהר מתוך האש וגו' אמר להם אלה הדברים הן העשרת הדברות שדברתי עמכם בסיני ומפני מה נטמן המשכן עד היום הזה מפני שעשאוהו הכשרים בנדבת לבם וקשה לפני הקב"ה להפסיד כל מה שעשו הכשרים בנדבת לבם ולעתיד יבא הקב"ה וישרה בתוכו [יט] כמדה הראשונה שנאמר (ש"ה ד) עורי צפון ובואי תימן וגו' באתי לגני אחותי כלה אריתי מורי עם בשמי וגו'. (ד"א) באתי לגני אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות אחותי כלה זו כנסת ישראל אריתי מורי עם בשמי אלו תורה נביאים וכתובים אכלתי יערי עם דבשי אלו מדרש הלכות ואגדות שתיתי ייני עם חלבי אלו מעשים טובים שחכמי ישראל מצפין להם ואח"כ אכלו רעים שתו ושכרו דודים:

פרק כו דבר אחר וידבר אלהים את כל הדברים האלה לאמר אנכי ה' אלהיך

ברוך המקום ברוך הוא [א] שבחר בהן בישראל יותר מבכל העכו"ם וקנה אותם קנין גמור וקרא אותם בנים ועבדים לשמו ולפעמים הוא מדבר עמהם בלשון רבים ולפעמים מדבר עמהם בלשון יחיד וכל כך למה בשביל האהבה שהוא אוהב את ישראל ומשמחה שהוא משמח בהם וכך אמר הקב"ה לישראל בני אני הוא [ב] שישבתי תתקע"ד דורות קודם שנברא העולם עד שדרשתי וחקרתי וצרפתי ובחנתי את כל דברי התורה הזאת ומיום שנברא העולם עד אותה שעה אני יושב על כסה"כ שלי שליש היום אני קורא ושונה ושליש היום אני דן כל העולם ושליש היום אני עושה צדקה זן ומפרנס ומכלכל כל העולם וכל מעשה ידי אני הוא שהנחתי את כל ע' לשונות שבארץ ובאתי ונדבקתי בכם וקראתי אתכם [ג] אלהים והשויתי את שמכם לשמי הגדול וקראתי אתכם אחי ורעי אני הוא עד שלא נברא העולם ואני הוא משנברא העולם אני הוא בעולם הזה ואני הוא בעולם הבא אני אמית ואחיה מחצתי ואני ארפא שנאמר (ישעיה מג) למען תדעו ותאמינו לי ותבינו כי אני הוא לפני לא נוצר אל ואחרי לא יהיה אנכי אנכי ה' ואין מבלעדי מושיע ונאמר (שם מה) הלא אני ה' ואין עוד אלהים מבלעדי אל צדיק ומושיע אין זולתי ונאמר (שם מו) כי אנכי אל ואין עוד אלהים ואפס כמוני ד"א אנכי ה' אלהיך מלמד שנסתכל הקב"ה בעולם כולו מתחלת העולם ועד סוף העולם וצפה בעשרה אנשים שבעטו בו ואלו הן א' מיכה ב' ירבעם ג' בן הישראלית ד' מקושש ה' אבשלום ו' יואב ז' [ד] שמשון ח' עכן ט' עדי נבות י' אחאב אנכי ה' אלהיך [ה] בעט [ו] מיכה לא יהיה לך אלהים אחרים בעט ירבעם לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא בעט בן הישראלית זכור את יום השבת לקדשו בעט מקושש כבד את אביך ואת אמך בעט אבשלום לא תרצח בעט [ז] יואב לא תנאף בעט [ח] שמשון לא תגנוב בעט

ישועות יעקב

בבבל וגו' (בראשית י"א) ור"ל שירה מליכות מעכו"ם: טז שהכשרו עונותיהם בעול הגלות א"נ פי' שעסקו שם בתורה הרבה: יז ע"י יאשיהו מלך יהודה שגנזו שלא יגלו לבבל ועיין ביומא דף נ"ב: יח שנאמר הדור אתם ראו דבר ה' (ירמיה ב') ודרז"ל שהראה להם צנצנת המן ע"ש פרש"י: יט מימים הראשונים: א ילקוט ואתחנן דף רס"ה ע"ב: ב עיין ילקוט נוסחא אחרת: ג כמ"ש אני אמרתי אלהים אתם וגר"י וקראתי אתכם אחי ועבדי: ד בילקוט גרס זמרי: ה בילקוט גרס בעט בכולם: ו על שם שעשה פסל ומסכה (שופטים י"ז) א"נ שעשה את הפסל במדבר ע"ש שם עיין פרש"י פ' שלח: ז שהרג את אבנר ועמשא: ח שלקח בת אל נכר לאשה וכן לגרסת ילקוט זמרי עם

בעס עכן לא תענה בעטו עדי נבות לא תחמוד בעט אחאב ד"א אנכי ה' אלהיך אמר הקב"ה לישראל אם קיימתם אתם אותי נתקיים בכם אני אמרתי אלהים אתם וגו' (תהלים פב) עכשיו שעברתם עליו נתקיים בכם אכן כאדם תמותון (שם) לא יהיה לך אם קיימתם אתם אותו נתקיים בכם (ויקרא כו) ופניתי אליכם והפריתי אתכם והרביתי אתכם והקימותי את בריתי אתכם עכשיו שעברתם עליו נתקיים בכם ונתתי פני בכם ונגפתם לפני אויביכם (שם) לא תשא אם קיימתם אתם אותו נתקיים בכם (ישעיה סב) נשבע ה' בימינו ובזרוע עזו אם אתן את דגנך עוד מאכל לאויביך וגו' עכשיו שעברתם עליו נתקיים בכם [ט] וחרה אף ה' בכם (דברים יא) זכור את יום השבת לקדשו אם קיימתם אתם אותו נתקיים בכם (ישעיה נח) אז תתענג על ה' וגו' עכשיו שעברתם עליו נתקיים בכם (ויקרא כו) אז תרצה הארץ את שבתותיה וגו'. כבד את אביך ואת אמך וגו' אם קיימתם אתם אותו נתקיים בכם (ישעיה סב) וראו [יא] גוים צדקך עכשיו שעברתם עליו נתקיים בכם (יחזקאל ה) לכן אבות יאכלו בנים וגו'. לא תרצח אם קיימתם אתם אותו נתקיים בכם וחרב לא תעבור בארצכם (ויקרא כו) עכשיו שעברתם נתקיים בכם (שם) והריקותי אחריכם חרב וגו'. לא תנאף אם קיימתם אתם אותו נתקיים בכם (ירמיה לא) אז תשמח בתולה במחול ובחורים וזקנים יחדו עכשיו שעברתם עליו נתקיים בכם (הושע ד) לא אפקוד על בנותיכם כי תזנינה ועל כלותיכם כי תנאפנה וגו'. לא תגנוב אם קיימתם אתם אותו נתקיים בכם (דברים ז) ואכלת את כל העמים עכשיו שעברתם עליו נתקיים בכם (ירמיה נא) אכלני הממני נבוכדנאצר מלך בבל וגו'. לא תענה אם קיימתם אתם אותו נתקיים בכם ואתם עדי נאם ה' (ישעיה מג) עכשיו שעברתם עליו נתקיים בכם (איכה ב) מה אעידך מה אדמה לך הבת ירושלים מה אשוה לך ואנחמך וגו'. לא תחמוד בית רעך וגו' אם קיימתם אתם אותו נתקיים בכם ולא יחמוד איש את ארצך (שמות לד) וגו' עכשיו שעברתם עליו נתקיים בכם (מיכה ב) וחמדו שדות וגזלו וגו'. ד"א אנכי ה' אלהיך קיימו יוסף שנ' ויאמר אליהם יוסף אל תיראו כי התחת אלהים אני (בראשית נ) לא יהיה לך וגו' קיימו יעקב שנאמר (שם לה) ויאמר יעקב אל ביתו וגו' הסירו את אלהי הנכר אשר בתוככם וגו'. לא תשא קיימו יוסף שנאמר (שם מב) חי פרעה אם תצאו מזה והלא הדברים ק"ו ומה כשהיה נשבע במלך ב"ו קיים את שבועתו אם נשבע בממ"ה עאכ"ו. זכור את יום השבת לקדשו קיימו יוסף שנאמר (שם מג) ויאמר לאשר על ביתו הבא את האנשים הביתה וטבוח טבח והכן וגו'. ואין הכן אלא לשבת שנאמר (שמות טז) והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו ומאי וטבוח טבח אלא מלמד שאמר יוסף לטבח [יב] פרע לפניהם את בית השחיטה והפרש לפניהם את גיד הנשה. דבר אחר זכור את יום השבת לקדשו קיימו חנניה מישאל ועזריה שנאמר (ישעיה נו) כי כה אמר ה' לסריסים [יג] אשר ישמרו את שבתותי. כבד את אביך ואת אמך קיימו יוסף שנא' (בראשית לז) ויאמר ישראל אל יוסף הלא אחיך רועים בשכם לכה [יד] ואשלחך אליהם וגו'. ד"א כבד את אביך ואת אמך קיים יצחק שהיה מושלך [טו] לפני אביו כשה לטבח. לא תרצח קיימו יוסף שלא שמע לאשת פוטיפר [טז] להרוג את פוטיפר. לא תנאף קיימו יוסף שנא' (שם לט) ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת וחטאתי לאלהים ומה ת"ל לאלהים

אלא מלמד שנשבע לו ליצרו באלהים ואמר האלהים לא אעשה את הדבר הזה. ד"א לא תנאף קיימו בועז שנאמר (רות ג) ליני הלילה [יז] וגו'. לא תגנוב קיימו יוסף שנאמר (בראשית מז) וילקט יוסף את כל הכסף הנמצא בארץ מצרים [יח] וגו'. ד"א לא תגנוב קיימו השבטים שנאמר (שם מג) הן כסף אשר מצאנו בפי אמתחתינו השיבנו אליך מארץ

כזכי בת נור: ט נ"א ואמר אף כ' ביום ההוא ונשבע לאמר (במדבר לב) והלקוט הביא מקרא אחר ולא מצאתי במקרא שהעתק לו כין ואמר לוחרס: י עיין ילקוט נ"א: יא וכל מלכים כבודך וגו' וזה שכר בעוה"ז אבל למען יאריכון ימיך וגו' קאי על עוה"ב ליום שכולו ארוך וכולו טוב: יב פי' אלא לפני בית השחיטה לידעו שאסור כדין ולא בשר נחירה הוא לפי שקיימו כל התורה אע"פ שלא נתנה. ועיין בפ' גיד הנשה דף צ"ח: יג שנאמר והיו סריסים בהיכל מלך בבל אלו חמ"ו כך דרשו בפ' חלק: יד אע"פ שידע שאחיו שונאין אותו: טו והיה אז בן ל"ז שנים ולא כעס בו: טז עיין לעיל פרק י"ג: יז והוא נ"ב נכתב שאמר חי ה' שכבי עד הבקר: יח והוא דקרא ויבא יוסף את

מארץ כנען ואיך נגנב מבית ארוניך כסף או זהב. לא תענה וגו' ולא תחמוד קיים אברהם שנ' (בראשית יד) ויאמר אברם אל מלך סדום הרימותי ידי אל ה' אל עליון [יט] קונה שמים וארץ אם מחוט ועד שרוך נעל ואם אקח מכל אשר לך וגו' בלעדי רק אשר אכלו הנערים וגו'. ד"א אנכי ה' אלהיך ולא יהיה לך ולא תשא את שם ה' אלהיך לשוא מה ענין זה אצל זה אלא ללמדך שכל הרגיל בשבועות שוא ובשבועות שקר הרי זה כאילו עובד עבודה זרה ואינו עושה קורת רוח לפני מי שאמר והיה העולם ואינו מקבל עליו עול מלכות שמים שלמה וכל מי שאינו רגיל בשבועות שוא ובשבועות שקר הרי זה עושה קורת רוח לפני הקב"ה ומקבל עליו עול מ"ש שלמה אוי להם לרשעים שבשביל מעשיהם המקולקלים מביאין את עצמן לידי פסול והויין עניים עד יום מותן שנאמר (זכריה ה) הוצאתיה נאם ה' צבאות ובאה אל בית הגנב ואל בית הנשבע בשמי לשקר ולנה בתוך ביתו וכלתו ואת עציו ואת אבניו הוצאתיה [כ] לאלתר ובאה אל בית הגנב זה הגונב דעת הבריות ואל הנשבע בשמי לשקר כמשמעו כל העבירות שבתורה אם עבר עליהן נפרעין ממנו בגופו ועל שבועת שוא נפרעין ממנו בגופו ובממונו לכך נאמר וכלתו ואת עציו ואת אבניו ולא עוד אלא שהקב"ה [כא] מעיד עליו בעצמו שנ' (מלאכי ג) וקרבתי אליכם למשפט והייתי עד ממהר במכשפים ובמנאפים ובנשבעים לשקר ובעושקי שכר שכיר אלמנה ויתום וגו' ואומר (ירמיה כט) ואנכי היודע ועד נאם ה' ד"א לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא וזכור את יום השבת לקדשו מה ענין זה אצל זה אלא ללמדך שכל הרגיל בשבועת שוא ושקר הרי הוא אינו מקבל עליו עול מלכות שמים שלמה ומי שאינו רגיל בשבועת שוא ושקר הרי הוא מקבל עליו עול מלכות שמים וכל הרגיל בשבועת שוא ושקר אינו נוחל את חיי [כב] עוה"ב וכל מי שאינו רגיל בשבועת שוא ושקר הרי הוא נוחל את חיי העוה"ב לכן לא יאמר האדם בלבו לעצמו אני אהיה ירא שמים ואוהב את הקב"ה ע"מ שאעבור על אחת מכל המצות האמורות בתורה כי זהו סימן רע וחלק רע וגזירות קשות באות עליו אלא כך יאמר אדם בלבו אני אהיה ירא שמים ואוהב את הקב"ה על מנת שלא אעבור אפי' על אחת מכל מצות האמורות בתורה וזהו סימן טוב וחלק טוב לו ואין חטא בא על ידו תדע לך שכן הוא שהרי כשהיו ישראל במדבר מה נאמר בהם (במדבר טו) ויהיו בנ"י במדבר וימצאו איש מקושש עצים ביום השבת אמר [כג] הקב"ה למשה מפני מה חלל זה את השבת אמר משה לפניו רבש"ע איני יודע א"ל הקב"ה למשה אני אומר לך כי בכל ששת ימי חול יש לו לישראל תפילין בראשו ובזרועו ורואה אותם וחוזר ממעשיו אבל עכשיו ביום השבת [כד] שאין לו תפילין בראשו ובזרועו לכן חלל זה את השבת באותה שעה א"ל הקב"ה למשה משה צא וברור להם מצוה אחת שיהיו נוהגים בו בשבתות ובימים טובים זה מצות ציצית שנאמר (שם) דבר [כה] אל בני ישראל וגו' ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם לדורותם וגו' וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' וגו' ואין לדרתם אלא [כו] לדור תם ואין תם אלא יעקב שנאמר (בראשית כה) ויעקב איש תם תם מגזל תם מגלוי עריות תם משפיכות דמים לפיכך הביאוהו ונתנוהו אצל עול מלכות שמים שהיא חמורה שמתחלין שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד ומסיימין ועשו להם ציצית וגו' הא למדת [כז] שקלה שבמצות הרי היא כחמורה וחמורה הרי היא בקלה ד"א זכור את יום השבת לקדשו במה אתה מקדשו במקרא ובמשנה במאכל במשתה ובכסות נקיה [כח] ובמנוחה שכל המענג את השבת כאלו הוא

מכבד

ישועות יעקב

הכסף ביהם פרעה : יט בזה הגיד עדות אמת שהעיד לכל שהוא ית' ברא שמים וארץ וכן מצאתי בילקוט והרו דף ע"ט לא תענה קיים אברהם שהעיד לכל באי עולם שאתה רבון כל העולמים ועיין בזיקוקין והקורא יבחר בצדק : כ ואין חולין לו שנים ושלשה דורות אם יש לו זכות כמו שמצינו בשאר עבירות. שבועות דף ל"ח : כא ועבד שכנו מקרבו לדין וממהר להעידו כלום תקנה יש לו. חגיגה פ"ק : כב יום שכולו שבת : כג ילקוט שלח לך דף רכ"ח ע"ב ועיי"ש כ"א : כד שהתפילין נקרא אות על ידכה ושבת ויו"ט נקראים ג"כ אות ואם מניח בשבת ויו"ט תפילין כאות מגנה לאות של שבת ולאות של המועדות ומיהא בזוהר שאף בחוה"מ אסור להניח תפילין וחייב מיתה ועיי"ש : כה לכך נסמכה פ' ציצית לפ' מקושש : כו שעי"ז מצות ציצית יכו' דור תם מגזל ועבירה כיעקב : כז בעיני הבריות היא קלה לפי שנקנית בדמים מועטים ובאמת היא שקולה ככל המצות וכן ציצית בגי' תרי"ג עם ה' קשרים ושמונה חוטין כמו שכו'

מכבד להקב"ה שנאמר (ישעיה נח) וקראת לשבת עונג לקדוש ה' מכובד ללמדך אם
קראת לשבת עונג אז לקדוש ה' מכובד ואעפ"י שאמר ר"ע [כט] עשה שבתך חול ואל
תצטרך לבריות מכל מקום יטול אדם בשר מעט ויין מעט ואל ירבה בבשר ויין יותר
מדאי ואם הרבה בבשר ויין יותר מדאי הרי מקרא מוכיח עליו (משלי כג) אל תהי
בסובאי יין בזוללי בשר למו כי סובא וזולל יורש ואם לא זכה אדם לבקש רחמים על
ד"ת שיכנסו לתוך מעיו מכל מקום יבקש רחמים על אכילה ושתיה יתירה שלא יכנסו
לתוך מעיו שנאמר (ישעיה מח) הנה [ל] צרפתיך ולא בכסף בחרתיך בכור עוני מה כור
ז זה אפילו אתה נותן בו כל העצים שבעולם הרי זה שורפן ומפסידן כך גרונו של אדם
אפילו אתה נותן בו כל אכילות יפות שבעולם הוא [לא] בולען ומפסידן מעשה ברבי
יהודה הנשיא שאמר בשעת מיתתו גלוי וידוע לפני הקב"ה שעמלתי בתורה בכל עשר
אצבעותי ולא אכלתי ולא נהניתי בעוה"ז אפילו באחד מאצבעותי הקטנים ומעולם לא
אמרתי אלך ואיכל ואשתה ואהנה מן עוה"ז ואלך אח"כ מתוך תענוגי עוה"ז ואפטר מן
העוה"ז לעוה"ב אלא לא עשיתי לי אכילה ושתיה רק כדי חיותי ועסקתי בתורה כל
ימי חיי לכן עכשיו תן לי מנוחה בבית עולמי מה היו משיבין [לב] לו יבא שלום ינוחו
על משכבותם הולך נכחו (ישעיה נז) וכל העושה כן עליו הכתוב אומר (תהלים קיב)
טוב איש חונן ומלוה [לג] יכלכל דבריו במשפט מכאן שמעת שקדושת הקב"ה וקדושת
שבת וקדושת ישראל שלשתן חשובות כאחד בקדושת הקב"ה מה כתיב (שם כב) ואתה
קדוש יושב תהלות ישראל בך בטחו אבותינו וגו' ובקדושת שבת מה כתיב (שמות לא)
ושמרתם את השבת כי קודש היא לכם ובקדושת ישראל מה כתיב (ירמיה ב) קדש
ישראל לה' ראשית תבואתה מכאן אמרו שלעתיד לימות בן דוד שיהיו שניהם של
[לד] אוכלי ישראל נמשכין כ"ד אמות וחכ"א שלשים ושלש אמות ומה נשתנה ל"ג מן עשרים
וארבע אלא כנגד תשעה חדשים למעוברת ועשרים וארבעה למניקות כנגד [לה] כל חדש
וחדש אמה אחת ולמה דוקא כנגד המעוברת ומניקות אלא לומר לך מה התינוק הזה
כחו שהוא יונק מאמו ט' חדשים של ימי עיבורה ואח"כ הוא יונק חלב משדי אמו כל
אותן עשרים וארבעה חדשים ואפי' מתה אמו אינו חושש לה :

ד"א זכור את יום השבת לקדשו וכבד את אביך ואת אמך למען יאריכון ימיך וכי מה ענין
זה אצל זה אלא ללמדך שבל זמן שאדם מכבד את אביו ואת אמו אין חטא של
חילול השבת ולא שאר שום כל חטא בא על ידו ואם חטא [לו] נמחל לו שנ' (ישעיה נו) אשרי
אנוש יעשה זאת ובן אדם יחזיק בה שומר שבת מחללו אל תקרי מחללו אלא מחול לו
וגו' (שם כט) ויאמר ה' יען כי נגש העם הזה [לז] בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחק ממני ותהי
יראתם אותי מצות אנשים מלומדה וגו'. דבר אחר זכור את יום השבת לקדשו כבד
את אביך ואת אמך וגו' אל יאמר אדם הואיל ואבי שבשמים [לח] הקדימני תחלה אעשה
את רצון אבי שבשמים ואכבדהו ואניח את כבוד אבי ואמי לכך נאמר (משלי ג) כבד
את ה' [לט] מהונך ומראשית כל תבואתך וימלאו אסמיך שבע וגו'. ונאמר כבד את
אביך

רש"י : בא מן המלאכות האסורות : כט שבת פרק כל כתבי ובערבי פסחים : ל אגרף אותה לא ע"י אש של גיהנם
ולא בכסף שצריכים לצרפו באש ע"כ בחרתיך בכור עוני : לא ע"כ יבקש רחמים שיוכל לכבוש תאותו : לב ע"י
בת קול כדאיתא בכתובות פ' י"ב : לג טוב נאה בהוא חונן דלים ומלוה להם ואין מדקדק לומר אין יכולת בידי
אבל דבריו הצריכים לו למאכל ומשתה וכסות מכלכל במדה ובמשפט וחס על נכסיו . נכון רש"י : לד על שיניהם דקרא
קדש ישראל קאי כנאמר שם כל אוכליו יאשמו רעה תבא עליהם וכן דרשו רז"ל על פסוק שני רשעים שברת שרבבת
כי זה יהיה גנאי גדול וכדי בזיון וגם יהיה להם צער גדול בגיהנם כשישבר שיניהם ע"י חול וחצץ כדאיתא במסכת
גיטין פ"ב שהראה אליהו לריב"ל ב"א שאכלו ממון ישראל בגזל שברו את ש ניהם ע"י שהאכילו אותם חול ע"כ וכל
כמה שהבן גדול כן יגדל צערם : לה עיין בילקוט ואתחנן דף רס"ה ע"ג ושם הנוסחא משובשת מאוד : לו ע"י
ששומר שבת כמארז"ל אפי' עובד ע"ז כדור אנוש כו' שנאמר אשרי אנוש וגו' וא"צ לדחוק כפי' הזיקוקין שפי' דדריש
ליה על מצות כיבוד אב ואם שנאמר כי מאיש לקחה זאת כו': לז ור"ל שיכבדם באמת בפ"ש אבל אם מכבד אותם
רק בפה ולא בלב רק מצות אנשים מלומדה עליו נאמר מקרא זה : לח שבכבוד הקב"ה הוא קודם לכ"ב ואם שאף הם
חייבים בכבודו ית' כמארז"ל בפ"ב דיבמות : לט מגינו שהקב"ה הקפיד יותר על כבודם מכבודו, כדאיתא בירושלמי
דפאה א"ר חייא בר אבא משום רשב"י גדול כבוד או"א שהעדיפו הקב"ה יותר מכבודו נאמר כבד את ה' מהונך ובלקט

אביך ואת אמך למען יאריכון ימיך וכן לא יאמר אדם הואיל ואבי שבשמים הקדימני תחלה אעשה את רצון אבי שבשמים ואירא ממנו ואניח את מורא אבי ואמי לכך נאמר (דברים ו) את ה' אלהיך תירא ונאמר (ויקרא יט) איש אמו ואביו תיראו לכן בזמן שהאדם מקלל את אביו ואת אמו או מכה אותם כביכול הקב"ה כופף ם את רגליו תחת כסא כבודו ואומר אני השויתי את כבודי לכבודן של אלו ששלשתן שקולין כא' אלו הייתי אצלם כך היו עושים לי יפה עשיתי שלא דרתי עמהם בשכונה א' הא למדת כל המבקש ימים ושנים ועושר וכבוד וחיים ארוכים בעוה"ז ולעוה"ב חיים שאין להם סוף וקץ ותכלית יעשה את רצון אביו שבשמים ואת רצון אביו ואמו לכך נאמר זכור את יום השבת לקדשו כבד את אביך ואת אמך למען יאריכון ימיך וגו'. ד"א כבד את אביך ואת אמך וגו' ולא תרצח מה ענין כבד אצל לא תרצח אלא ללמדך אם יש לו לאדם מזונות בתוך ביתו ואינו מכבד וזן ומפרנס את אביו ואת אמו אפי' בילדותן ואצ"ל בעת זקנותן נחשב לו כאלו הוא רוצח כל ימיו לפני הקב"ה לכך נאמר כבד וגו' לא תרצח ד"א כבד וגו' ולא תנאף מה ענין וא"ז אלא ללמדך אם יש לו לאדם ואינו מכבד וזן ומפרנס את אביו ואמו נחשב לו כאלו הוא נואף כל ימיו לפני הקב"ה לכך נאמר כבד וגו' לא תנאף ד"א כבד וגו' ולא תגנוב מה ענין זה אצל זה אלא ללמדך אם יש לו לאדם ואינו מכבד וזן ומפרנס את אביו ואמו נחשב לו כאלו הוא גונב נפשות כל ימיו לפני המקום לכך נאמר כבד וגו' ולא תגנוב ד"א כבד וגו' ולא תענה וגו' מה ענין זה אצל זה אלא ללמדך אם יש לו לאדם ואינו מכבד וזן ומפרנס את אביו ואת אמו כאלו הוא מעיד עדות שקר כל ימיו לפני המקום לכך נאמר כבד את אביך וגו' ולא תענה ד"א כבד את אביך וגו' ולא תחמוד וגו' מה ענין זה אצל זה אלא ללמדך אם יש לו לאדם ואינו מכבד וזן ומפרנס את אביו ואמו כאלו הוא חומד את ממון של אחרים כל ימיו לפני המקום ובזמן שהאדם הוא מכבד וזן ומפרנס את אביו ואת אמו בילדותם ובזקנותם למה הוא דומה למלך שבא אצלו בן אוהבו א"ל המלך בני מאין אתה בא א"ל מבית אבי ואמי א"ל המלך אביך ואמך מה הן עושין אמר לו נפטרו מג בשלום לבית עולמן אמר לו המלך בני ברוך אתה ותהיה לך קורת רוח בעולם על שנתת מנוחה לאביך ולאמך עד שנפטרו בשלום לבית עולמן עכשיו בא עמי לביתי ואראה לך מה שגנזו לך אביך ואמך אצלי כך מי שהוא מכבד וזן ומפרנס את אביו ואת אמו עד שנפטרו בשלום לבית עולמן תם הולך בדרכי שמים ובזה הוא עושה נחת רוח לאביו ולאמו אומר לו הקב"ה בני בא וראה גנזי שמים שהם גנוזים לך אצלי מפני שכבדת ופרנסת לאביך ואמך ועשית לי נחת רוח במעשים טובים שלך ולאביך ואמך שנאמר (דברים כח) ובאו עליך כל הברכות האלה והשיגך כי תשמע בקול ה' אלהיך אימתי יבאו עליך כל הברכות האלה אם תשמע בקול ה' אלהיך ותלך בדרכיו שהם דרכי שמים ומה הם דרכי שמים שהוא רחמן ומרחם אפי' על הרשעים ומקבל אותן בתשובה שלמה וזן ומפרנס את כל הבריות כך תהיו רחמנים זה על זה לפרנס זה לזה והאריכו פנים זה לזה בטובה ד"א מה הן דרכי שמים שהוא חנון ונותן מתנת חנם ליודעין אותו ולשאינן יודעין אותו כך אתם תנו מתנת חנם זה לזה דבר אחר מה דרכי שמים שהוא רב חסד ומטה כלפי חסד כך אתם תהיו נושאין פנים זה לזה ותהיו ממין כלפי טובה לעשות טובות זה לזה יותר מן הרעה:

פרק כז

בזמן שהאדם מכבד את אביו ואת אמו בילדותן ואצ"ל לעת זקנותן כך הוא מפורש עליו בקבלה ע"י ישעיה הנביא (ישעיה נח) הלא פרוס לרעב לחמך ועניים מרודים תביא בית כי תראה ערום וכסיתו ומבשרך לא תתעלם וגו'. הא כיצד אלא אם יש לו לאדם מזונות בתוך ביתו ומבקש לעשות מהן צדקה כדי שיתפרנסו אחרים משלו כיצד יעשה א בתחלה יפרנס את אביו ואמו ואם הותיר יפרנס את

ישועות יעקב

שבהם שאם תרומה כדי סוכה לולב שופר כו' אם יש לך אתה חייב בכל אלו ואם לאו אין אתה חייב אפילו באחד מהן אבל בכבודם אפילו אין לך אתה חייב לחזור על הפתחים ולכבדם כד' עיי"ש ובתוספות בפ"ק דקדושין דף ל"א: ם כינוי הוא לסילוק שכינתו כמ"ש והארץ הדום רגלי: ג מא זו מורה שכבן הולך בדרכי שמים כמו שפירש"י פסוק ואתה תבוא אל אבותיך בשלום בשרו שיעשה ישמעאל תשובה בימיו: מג כן לס"ם כן לע"פ: א וכן הוא בי"ד

את אחיו ואחיותיו ואם הותיר יפרנס בני משפחתו ואם הותיר יפרנס בני שכונתו ואם הותיר יפרנס בני מבוי שלו מכאן ואילך ירבה צדקה עם שאר בנ"י לכך נאמר אח"כ ועניים מרודים תביא בית. ועניים מרודים הא [ב]כיצד אלא בזמן שהאדם אוכל משלו לבו מתיישב עליו ואם הוא אוכל משל אחרים לבו [ג]מתמרמר עליו על שהוא צריך לאכול משל אחרים אשרי שהוא הולך בדרכי הש"י. ושיש לו מזונות הרבה בתוך ביתו ובאין אצלו עבדיו ובני ביתו ונהנין ממנו על שלחנו עליו הכתוב אומר (תהלים קכח) אשרי כל ירא ה' ההולך בדרכיו יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך נעשה כאהרן כ"ג שהיה מתכוין להרבות שלום בעולם [ד]בין ישראל לאביהם שבשמים ובין [ה]אדם לחבירו ובין [ו]איש לאשתו ונעשה כדוד מלך ישראל שהיה מתכוין להרבות צדקה בישראל [ז]ונעשה כריב"ז [ח]שהיה משמח פני תלמידיו בהלכה עליו הכתוב אומר (ישעיה נג) מעמל נפשו יראה ישבע וגו'. מכאן אמרו הת"ח שבדור [ט]הוא סובל עונות הדור שבתוכו בינו לבין עצמו ואין כל בריה יכולה להכיר בהן אלא הקב"ה לבדו ועליו הכתוב אומר (שם) ועונותם הוא יסבול ואם הם עשרה שעשו [י]כאותו מעשה ואצ"ל כל הקהל כלו אין האויב יכול לשלוט בהן (שם נד) כל כלי יוצר עליך לא יצלח וכל לשון תקום אתך למשפט תרשיעי זאת נחלת עבדי ה' וצדקתם וגו' כי תראה ערום וכסיתו כשם שהקב"ה יהי שמו הגדול מבורך לעולם ולעולמי עולמים ראה את אדם הראשון וחוה אשתו שהיו ערומים ולא המתין להם אפי' שעה אחת להיותם ערומים עד [יא]שהלבישם מיד שנאמר (בראשית ג) ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבשם כמו כן לא יראה אדם את אביו ואת אמו כשהן הולכין בבגדים בלואות אלא ילבישם בבגדים נאים אם לובש אדם א"ע בחמשה מנה ילביש את אביו ואת אמו בעשרה מנים וכן יבחר להם כל הדרכים הטובים. משלו משל למה"ד למלך ב"ו שהיה לו עבד והיה בורח ממנו והיה המלך מחזר אחריו בכל הארצות עד שנפל לידו כיון שבא לידו הכניסו לתוך ביתו והראה לו כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות וכל טוב שהיה לו בתוך ביתו ואחר כך הוציאו לשדה והראה לו גנים ופרדסים וכל אשר יש לו בשדה ואח"כ הראה לו בניו ועבדיו בין גדולים בין קטנים ולאחר שהראה לו כל אלה אמר לו המלך ראית שאין אני צריך לך כלום אלא בא ועשה מלאכה עם בני ועבדי ותהא נוהג בי כבוד ותתירא ממני כך כל העולם כולו של הקב"ה ואין הקב"ה מבקש מן האדם רק שיכבד אב ואם ומתיירא מהם שהוא כאלו מכבד להקב"ה ומתיירא ממנו מפני שהקב"ה השוה את כבודו לכבוד אב ואם והשוה את מוראו למורא אב ואם וכעבד אל אדוניו שנאמר (מלאכי א) בן יכבד אב ועבד אדוניו וגו'. מאי לכם הכהנים בוזי שמי (שם) אלא בזמן שישראל עושין תורין ובני יונה ומביאין שאר קדשים קלים ואינם עושין רצונו של מקום מה נאמר בהם לכם הכהנים בוזי שמי ואפילו אם רירו של אביו יורד על זקנו ישמע לו מיד יכול אפילו אם אמר לו אביו עבור על אחת מכל מצות האמורות בתורה יכול ישמע לו ג"כ הוי אומר על הכל ישמע לו חוץ מעל עבירה וגזל ודבר מבוער לכך נאמר הכהנים בוזי שמי ומאי ומבשרך לא תתעלם אלא משלו משל למה"ד לאחד שהיה [יב]חבוש בבית האסורים במדינת הים תשעה חדשים ובאו אליו ג' אנשים אחד מהם עומד ומכלכלו בבית האסורים ואחד מהם הוציא אותו מבית האסורים ואחד מהם נותן מזונות עד שהוא מגיע לישוב לימים נזדמנו לו שלשתן כאחד אצלו לא יאמר אותו האדם בלבו זה גדול מזה וזה גדול מזה אלא יהא נוהג כבוד לשלשתן [יג]כאחד:

ישועות יעקב

כו' רנ"א: ב פי' למה קראם מרודים: ג ולשון מרודים כמו אריד בשיחי: ד שבזכות הצדקה משפיע הקב"ה שפע שבע רצון וברכה בעולם: ה שלא יקנאו זא"ז: ו כדאמרי אינשי כד מישלם שערי מכדא נקש ואתי תיגרא בביתא ועי' צדקה נעשה שלום: ז כמפורש בשמואל ב' ח' ויהי דוד עושה משפט וצדקה: ח בצדקה שעושה הוא דומה כמו ריב"ז כו' כמו שדרשו בכתובות בס"ד וצדקתו עומדת לעד זה שלומד תורה ומלמד אחר כדי שמשיל התורה לצדקה וכן נוכל לפרש מקאי ג"כ כל המזמור אשרי כל ירא ה' על הת"ח: ט זה דרש על סיפא דקרא ועונותם הוא יסבול שהצדיק הוא סובל כו' וכן מצינו בגמרא ברבינו הקדוש ור"א ברש"ש וכדומה וכן בזמננו זה כידוע שהצדיקים מוסרים נפשם בשביל ישראל: י שמתאספים כל הכ' אליהם קרובים ורחוקים והורם יבקשו מפיהם וסובלין יסורים לכפר על הדור: יא מיד כשאכלו

ד"א הלא פרוס לרעב לחמך אין רעב אלא הרעב מן ד"ת ואין לחם אלא ד"ת שנאמר (עמוס ח) הנה ימים באים נאם אדני ה' והשלחתי רעב בארץ לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע את דבר ה' וגו'. מכאן אמרו אם יש אדם שהוא מבין בד"ת יפרנס מתורתו ג"כ לאחרים כדי [יד] שתרבה חכמתו לו ומוסיפין לו עליה וכל העושה כן אינו נמנע מן הטובה העתידה לבא על ישראל לימות בן דוד ועליו הכתוב אומר (תהלים נ) ושם דרך אראנו בישע אלהים דרך זה תורה שנאמר (דברים ה) בכל הדרך אשר צוה ה' אלהיכם אתכם הלכו למען תחיון וטוב לכם וגו'. ואין ישע אלא בימות בן דוד שנאמר (ישעיה נו) קרוב צדקי יצא ישעי וגו'. אבל אם יש באדם ד"ת ואינו מפרנס מתורתו לאחרים גורם רעה לעצמו שבסוף חכמת תורתו מתמעטת בידו ואצ"ל שאין מוסיפין לו עליו ועליו הכתוב אומר (משלי יא) מונע בר יקבוהו לאום וברכה לראש משביר אם כן ועניים מרודים תביא בית [טו] כיצד אלא אם יש באדם ד"ת ויסורין באין עליו לבו [טז] מתיישב עליו אבל אם אין באדם ד"ת ויסורין באין עליו [יז] לבו מתמרמר עליו אלא כיצד יעשה יצדיק עליו את הדין הא כיצד אלא אם הוא רעב וצמא וערום ואין לו מזונות רק שהוא חי וקיים על פני האדמה בלחם צר ובמים לחץ בעירום ובחוסר כל יאמר כך וכך כתוב בתורה (דברים כח) תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב מרב כל ועבדת את אויביך אשר ישלחנו ה' בך ברעב ובצמא ובעירום ובחוסר כל ונתן עול ברזל על צוארך עד השמידו אותך על כן יתברך וישתבח המלך הגדול והקדוש שהוא חי וקיים לעולם ולעולמי עולמים ברוך הוא וברוך שמו לעלם ולעלמי עדי עד שנתן לי חיים בעולם ולא השמיד אותי מעל פני האדמה וכן דוד היה אומר אלמלא דברי תורתך מרצין אותי בשעה שיסורין באין עלי כבר עקרתי את עצמי מן העולם שנאמר (תהלים קיט) לולי תורתך שעשעי אז אבדתי [יח] בעניי ברוך המקום ב"ה שבחר בדברי חכמים ובתלמידיהם ומקיים עליהם במדה שאדם מודד בה מודדין לו כשם שהם יושבין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ובכל מקום שפנוי להם וקורין ושונין לשם שמים ויראה בלבבם ומחזיקין ד"ת על פיהם כמו כן הקב"ה יושב כנגדם ומגלה להם סודות התורה בפיהם ובלבבם ועליהם מתקיים מה שנאמר (דברים ל) כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו אשרי אדם שיש בו ד"ת והוא יושב וקורא ושונה במקום צנוע וסתר אצל מי מלינין אותו הוי אומר אצל הקב"ה שנאמר (תהלים צא) יושב בסתר עליון בצל שדי יתלונן כשם שהם משימין עצמן יחידים בעוה"ז ואין עמהם זר כמו כן הם בעוה"ב הם יושבין אצל הקב"ה לבדו ואין זר עמהם עליהם הכתוב אומר (שם סח) אלהים מושיב יחידים ביתה מוציא אסירים בכושרות אך סוררים שכנו צחיחה ואין אסירים אלא ת"ח שאוסרין את עצמן למקום בבית המדרש למקרא ולמשנה ולתלמוד ולמדרש ולהלכות ואגדות ואומר (ישעיה מט) לאמר לאסורים צאו ולאשר בחושך הגלו לאמר לאסורים צאו אלו עמי הארץ שיש בהם דרך ארץ ושאר מצות [כ] ומחזיקין את ידי ת"ח ומרחיקין א"ע מן העבירה ומגזל ומכל דבר מכוער ולאשר בחשך הגלו אלו ת"ח שהם דרין במקום [כא] שאין ראוי להם. ד"א אלהים מושיב יחידים ביתה וגו' לא גלגל הקב"ה והוציא את ישראל ממצרים אלא בשביל שרה רבקה ורחל ולאה בשכר שתפסה שרה את הגר והעלתה אותה למטתו של אברהם ובשכר שאמרו לה לרבקה (בראשית כד) התלכי עם האיש הזה ותאמר אלך ונתנה בטחונה על הקב"ה ובשכר שתפסה

ישועות יעקב

מען הדעת והתחילו להתבושש : יב דוגמא לתינוק ואשה במעי אמו : יג והו מברך שהם אביו ואמו : יד כמו שאחז"ל בפ"ק דתענית הרבה למדתי מרבותי כו' ומתלמידי יותר מכולם : טו כיצד נדרש על התורה ות"ח : טז שאומר מהרהר אחר מדותיו ית' כי אין יסורין בלא עון או שהם יסורים של אהבה כדאיתא בפ"ק דברכות : יז מהרהר וקורא תגר על מדותיו ית' : יח פי' על הת"ח מוטל לדבר על לבו דברים אלו כדמסיים ליישב דעתו של הע"ה ודרש ועניים מרודים הם עניי הדעת תביא בית ר"ל לבהמ"ד ולהראות לו שהקב"ה לא עביד דינא בלא דינא א"נ קאי על ע"ה עצמו כיצד יעשה יצדיק עליו כו' ע"י שיבא לבהמ"ד וישמע מהת"ח : יט שהייתי מתרעם על מדותיו ית' ח"ו : כ אעפ"י שהם עמי הארץ כושל ומחזיקים ידי ת"ח קורא אותם אסורים כאלו הם ג"כ אסורים וחובשים עצמם בבהמ"ד : כא שדירתם הרב ורעוע בשפל גגים והת"ח ראוי להם לדור בדירה נאה להרחיב דעתם כמ"ש בבבא פ"ב בשיתי שוכם

שתפסה רחל את בלהה [כב] והעלתה למטתו של יעקב ובשכר שתפסה לאה את זלפה והעלתה למטתו של יעקב לכך נאמר אלהים מושיב [כג] יחידים ביתה מוציא אסירים בכושרות אם כן כי תראה ערום וכסיתו כיצד אלא אם ראית אדם שאין בו ד"ת הכניסהו לביתך ולמדהו קריאת שמע ותפלה ולמדהו פסוק אחד בכל יום או הלכה אחת וזרזהו במצות לפי שאין לך ערום בישראל אלא מי שאין בו תורה ומצות והוא דומה למי שהוא ערום וכן אתה מוצא בכנסת ישראל שבמצרים שנאמר (יחזקאל טז) ותגדלי ותבואי בעדי עדיים שדים נכונו ושערך צמח ואת ערום ועריה וגו' אל תקרי בעדי עדיים אלא [כד] בתיקוני תיקונים משום שנתרוקנים מן המצות ואין בך אלא שתי מצות אחת דם פסח ואחת דם מילה שנאמר (שם) ואעבור עליך ואראך מתבוססת בדמיך ואומר לך בדמיך חיי [כה] ואומר לך בדמיך חיי מה כתיב אחריו ואת [כו] ערום ועריה מאי ואעבור עליך ואראך והנה עתך עת דודים אלא בשעה שאמר הקב"ה לאברהם אבינו (בראשית כג) קח נא את בנך את יחידך וגו'. מיד שמע אברהם לדברי הקב"ה ועשה ככל אשר צוה אותו לכך נאמר והנה עתך [כז] עת דודים. ד"א בשעה שאמר יצחק לאברהם אביו אוסרני יפה והנני ע"ג מערכה שמא אבעוט בך ונמצאתי שאחייב [כח] שתי מיתות לפני הקב"ה והוא היה בחור עומד בכחו בן שלשים ושבע שנים לכך נאמר והנה עתך עת [כט] דודים. ד"א בשעה שהקב"ה מצא את כל שנים עשר [ל] שבטים שעשו כולם את רצון יעקב אביהם שנאמר (הושע ט) כענבים במדבר מצאתי ישראל אל תקרי ישראל אלא שראה אל שכל מעשיהם מכוונים לפניו לכך נאמר והנה עתך עת דודים ואפרוש כנפי עליך זו התורה ואכסה ערותך זו מלכות שמים ואשבע לך זו ישיבת [לא] ארבעים שנה במדבר ואבא בברית אתך נאם ה' אלהים ותהיו לי זו ישיבה שניה במשכן שילה מאי ומבשרך לא תתעלם אלא כך אמר לו הקב"ה לזה האדם בני כל הימים שנתתיך על פני האדמה עשה מעשים טובים ות"ת והרחק עצמך מן העבירה ומן דבר מכוער לכך נאמר [לב] ומבשרך לא תתעלם. ד"א ומבשרך לא תתעלם מי שיש לו ת"ח בשכונתו ויודע בו שהוא קורא לש"ש ושונה לש"ש והוא זן ומפרנסו ומכלכלו נמצא שהוא מקיים ומחייה לאותו ת"ח ואת אשתו ובניו ואת כל אשר לו ואת כל הקרובים עמו במשפחה לכך נאמר ומבשרך [לג] לא תתעלם. ד"א ומבשרך לא תתעלם אם נשא אדם אשה ומצא בה דבר וגרשה ולבסוף נעשית עניה יהא מפרנס אותה לפי יכלתו מה שיוכל לכך נאמר [לד] ומבשרך וגו'. לעולם יסתכל אדם בעצמו ויהא יודע שלאחר שעה מיתה לכן ישא עיניו לשמים ויאמר בלבו מי ברא את אלה המה ולבנה כוכבים ומזלות וארבע רוחות העולם וכל מעשה בראשית כולם שכולם משכימין ומעריבין לעשות רצון בוראם כך תשכים [לה] ותשהיר בד"ת ולעשות רצונו של הקב"ה בכל יום תמיד ותהא דומה לחמה ולבנה המאירין לרבים שנאמר (ישעיה נח) אז יבקע כשחר אורך וארוכתך מהרה תצמח זהו שכר קלה שלך אבל שכר החמורה שלך זהו מה שנאמר אחריו (שם) והלך לפניך צדקך כבוד ה' יאספך אז תקרא וה' יענה תשוע ויאמר הנני וגו'. וכשם שעשית לי רצוני בתורתי בכל יום תמיד כך אני אתן לך פתחון פה בתורה ברורה שאין אדם יכול לסתור אחריהן ואם ראית את עצמך בתורה ברורה שאין אדם יכול לסתור אחריהן מיד יהיו עצמותיך מזורזין במצוה שנאמר (שם) ונחך ה' תמיד והשביע בצחצחות נפשך ועצמותיך

ישועות יעקב

כא דורש נאה לת"ח: כב שהכניסה לתוך ביתה וכן בלאה: כג הרס המקרא ודרשהו אלהים מוציא אסירים אלו ישראל בזכות האמהות שהיו יושבות בצניעות באוהל שהיו ביחידות כל כבודה בת מלך פנימה: כד שפי' עדי עדיים לשון קישוט והתיקון שהקב"ה תיקן להם כל צרכם בקטנותם ועיין בכוס"ה דף י"א גירסא אחרת: כה ב' פעמים כנגד דם פסח ומילה: כו ערום מן שאר מצות: כז שבא עת לגאלך בשביל אהבת דודים אלו האבות שנקראו ידידים: כח אחת על פסול הקרבן שלא יהיה נשחט כראוי ואחת בשביל כבוד אב ועיין בת"י וירושלמי: כט אברהם נקרא ידיד שנאמר מה לידידי בביתי ודרז"ל על אברהם יצחק נקרא ג"כ ידיד כמ"ש בעל הטורים וזה בריתי אקים ר"ת אשר קדש ידיד מבטן: ל י"ב שבטים נקראו ידידים שנאמר למען יחלצון ידידיך כמרז"ל: לא כשנשבע הקב"ה שיהיו במדבר ע"י העגל מרגלים: לב שלא תחטיא את בשרך ותצטרך לסבול עונש היבוט הקבר ושאר עונשים וגלגולים ר"ל: לג כי הת"ח הכל קרובים שלו ושארי בשרו: לד ועיין בב"ר ברבי יוסי הגלילי שגירש את אשתו ופרנסה כו' ועיין

ועצמותיך יחליץ ואז תהיה דומה למעין שהוא מושך מן הגינה משקת תאנים וענבים ורמונים וכל מיני מגדים כולן שנא' (שם) והיית כגן רוה וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו וכשם שכברת ועננת את אביך ואת אמך לעת זקנתך כך תהא מתענג על ה':

פרק כח מתוך האהבה כיצד אלא כשם שהקב"ה אוהב את ישראל ואוהב את הת"ח ביותר שנאמר (דברים ז) לא מרבכם מכל העמים חשק ה' בכם ויבחר בכם וגו' כי מאהבת ה' אתכם ונאמר (מלאכי א) אהבתי אתכם אמר ה' וגו'. כך יהא אדם אוהב את ישראל ויהא אוהב את הת"ח ביותר אהבת אדם למקום מנין אלא אהבת אדם למקום היא מצוה חמורה מן התורה דהא עול מלכות שמים כתיב בצד האהבה שנאמר (דברים ו) שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד. מכאן אמרו כל הקורא ק"ש ומשמיע [א] קולו לאזניו הרי זה משתבח וכל המתפלל ומשמיע קולו לאזניו הרי זה מעיד עדות [ב] שקר וי"א שהוא מחוסר אמנה. ד"א (שם) ואהבת את ה' אלהיך [ג] שאתה תהא מאהב שם שמים על הבריות שתהא יודע ד"ת ותהא קורא ושונה בד"ת ותהא משאך ומתנך עם בני אדם באמונה כדי שיהיו הבריות הרואים אותך יאמרו אשרי פלוני שלמד תורה כמה נאים מעשים שלו כמה יפים דרכיו אוי לו למי שלא למד תורה העבודה שאנחנו נלמוד ג"כ תורה ונלמד לבנינו תורה ונמצא שם שמים מתקדש על ידו ועליו הכתוב אומר (ישעיה מט) ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר אבל בזמן שאדם קורא ושונה בד"ת ואין משאו ומתנו בנחת עם הבריות ועסקו אינו באמונה עם הבריות מה הן אומרים עליו ראו איש פלוני שלמד תורה כמה רעים מעשיו כמה מכוערים דרכיו העבודה שלא נלמוד תורה ולא נלמד את בנינו תורה ונמצא שם שמים מתחלל על ידו ועליו הכתוב אומר (יחזקאל לו) ויחללו את שם קדשי באמור להם עם ה' אלה ומארצו יצאו ולא נתנה התורה אלא על מנת לקדש שמו הגדול מכאן אמרו ירחיק אדם את עצמו מן הגזל בין מן הישראל בין מן העכו"ם ולא עוד אלא משום שכל הגונב מן העכו"ם לסוף הוא גונב מן הישראל ואם הוא נשבע לעכו"ם לסוף הוא נשבע לישראל ואם הוא מכחש לעכו"ם לסוף הוא מכחש לישראל ואם הוא שופך דמים לעכו"ם לסוף הוא שופך דמים לישראל ולא נתנה התורה אלא לקדש שמו הגדול שנא' (ישעיה סו) ושמתי בהם אות ושלחתי מהם פליטים מהו אומר בסוף הענין והגידו את כבודי בגוים. מאי בין העובד מאהבה את הקב"ה להעובד מיראה משלו משל למה"ד למלך ב"ו שצריך לצאת למדינת הים ובקש למסור את בנו ביד אפוטרופוס רשע ואמרו לו אוהביו ומשרתיו אל תמסרוהו בידו והמלך עבר על דברי אוהביו ומשרתיו ומסר את בנו ביד האפוטרופוס הרשע והיו לו להאפוטרופוס שני עבדים אחד מהם אהב את המלך וירא מן המלך ואחד מהם ירא מן המלך ואינו אוהב את המלך זה שאוהב את המלך וירא ממנו עמד ונטע גנות ופרדסים וכל מיני מגדים כולם והירא מן המלך ואינו אוהבו לא עשה כלום עד שבא להם אגרת מן המלך ביד שליח שהמלך יבא בקרב זמן לראות עבודתם ופעולתם כיון שנכנס האוהב לביתו ורואה התותים והענבים וכל מיני מגדים כולם נתקררה דעתו כנגד שמחתו של מלך ששמח עמו על מלאכתו הטובה והירא מהמלך ולא עשה כלום כיון שנכנס לביתו וראה כל מיני חורבה כולן נודעזע כנגד העצבות והכעס של מלך עליו לכך נאמר (תהלים קי) טרף [ד] נתן ליראיו זה מדת הדין אבל הירא ועושה תורה ומצות מחמת יראה עליו נאמר (שם) יזכור לעולם בריתו זה העוה"ב והורה עמו מה כתיב שם קודם זכר עשה לנפלאותיו חנון ורחום ה' זה העוה"ז ותורה עמו זה שכר של [ה] הירא אבל שכרו של האוהב מנין תלמוד לומר לא יהיה לך אלהים אחרים [ו] וגו' (שמות כ ודברים ה) הא למדת ששכר האוהב שני חלקים ושכר הירא חלק [ז] אחד לפיכך

לא

ישועות יעקב

ילקוט ישעיה דף נ"ט ע"ד: לה מלשון חסך ושחרורית ור"ל חשכים ותעניות: א שמע השמע לאזניך מה שאתה מוציא מפיך כדעת ר' יוסי בברכות: ב שמעיד שאין הקב"ה יודע מחשבות הלב ואיתא בזוהר שאותה תפלה כשמעת לאזן אדם נדחית לחיצונים: ג יומא דף פ"ו וע"ש בפירש"י: ד פי' היראים מן המלך ואינם עובדים עבודתו בתורה ומצות הם נטרפים ונעשקים ביד מלאכי חבלה כהגזלים מגד מדפ"ד: ה עוסק בתורה ומע"מ: ו וסיפא דקאי קרא ועושה

לא זכו העכו"ם שיאכלו אלא העוה"ז ח בלבד אבל ישראל זכו שיאכלו שני עולמים העוה"ז והעוה"ב אבל שנו חכמים במשנה ר"א המודעי אומר המחלל את הקדשים והמבזה את ט המועדות והמלבין י פני חבירו ברבים והמפר בריתו של אברהם אבינו והמגלה פנים בתורה שלא כהלכה אע"פ שיש בידו תורה ומעשים טובים יא אין לו חלק לעולם הבא רבש"ע אני כפרתן של ישראל בכל מקומות מושבותם גלוי וידוע לפניך שאין ישראל מלין את בניהם ואין קורין ושונין ואינן נכנסין לברית אלא בשביל אהבתם לאביהם שבשמים לפיכך אומר הקב"ה אפי' יעמדו כל העכו"ם ויתנו כל כספם וזהבם וכל מחמדיהם הטובים ויאמרו תנו לנו כתר בית יב אהרן וכתר בית יג דוד אין אני נותן להם אפי' דבר אחד מביזותה של התורה יד שנאמר (ש"ה ח) מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה וגו' אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה בוז יבוזו לו ושנו חכמים במשנה כל אהבה שהיא תלויה בדבר בטל דבר בטלה אהבה ושאינה תלויה בדבר אינה בטלה לעולם טו איזו היא אהבה שהיא תלויה בדבר זו אהבת טז בלעם ובלק ואיזו היא אהבה שאינה תלויה בדבר כגון אהבתן של אברהם יצחק ויעקב שהם אוהבים להקב"ה והקב"ה אוהב אותם ואת בניהם ובני בניהם עד סוף כל הדורות יז כיון שבאו נח ובניו לעולם א"ל הקב"ה לשם בן נח שם אוהבי אלו היתה תורתי יח בעשרה דורות הראשונים תאמר כבר יט התרבתי את עולמי מפניהם עכשיו שנבראו כל העכו"ם אראה אם יקבלו תורתי עליהם לך והתנבא להם ואז היה שם בן נח מתנבא לעכו"ם ארבע מאות שנה ולא קבלו העכו"ם ממנו. מכאן ואילך התנבאו לעכו"ם אליפז התימני ובלדד השוחי וצופר הנעמתי ואליהוא בן ברכאל הבוזי ואיוב מארץ עוץ ובעור אבי בלעם ובלעם והוא האחרון שבכולם ולא הניח הקב"ה בעולם שלא גילה לבלעם ומפני מה מפני שגלוי וידוע לפניו יתברך שמו שעתידין כל העכו"ם מכחישי התורה לומר לפניו יתברך שמו ליום הדין רבש"ע אלו נתת לנו נביא כמשה היינו מקבלים תורתך לפיכך נתן להם הקב"ה את בלעם שהיה מעולה כ בחכמתו יותר ממשה. משה יתר כא בדבר אחד מבלעם ובלעם יתר בדבר אחד ממשה. משה יתר בדבר אחד מבלעם במשה הוא אומר (ויקרא א) כב ויקרא אל משה ובבלעם כתיב (במדבר כג) כג ויקר אלהים אל בלעם במשה הוא אומר (דברים ה) ואתה פה עמוד עמדי ובבלעם הוא אומר (במדבר כד) כד נופל וגלוי עינים ובלעם יתר בדבר אחד ממשה. במשה הוא אומר (שמות לג) הודיעני נא את דרכך ובבלעם הוא אומר (במדבר כד) כה ויודע דעת עליון במשה הוא אומר (שמות לג)

הראני

ישועות יעקב

חסד לאלפים לאוהבי ולשומרי מצותי הרי לך שהקדוש ברוך הוא עושה חסד בעבור אוהביו לבני אלפים דורות: ז כמ"ש (דברים ז') הא-ל הנאמן שומר הברית והחסד לאוהביו ולשומרי מצותיו לאלף דור ואף על גב שבב' מקומות כתיב לאוהביו ולשומרי מצותיו כבר פירשו רז"ל בסוטה דף ל"א הא לדסמיך ליה והא לדסמיך ליה ופירש רש"י מלת לאלפים נסמך אל אוהביו ובסוף ואתחנן נסמך לאלף דור אל לשומרי מצותיו וכן פירש"י בסוף ואתחנן עיי"ש: ח כמ"ש בסוף ואתחנן ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו וגו' ופירש"י בחייו משלם לו גמולו הטוב כדי להאבידו מן עוה"ב: ט שעושה מלאכה בחוה"מ או נוהג בהן מנהג חול באכילה ושתיה הר"ב: י עיין פירוש הר"ב בפ"ג דאבות: יא פירש הר"ב אם לא חזר בתשובה כו' עיי"ש ובתוי"ט: יב פי' כתר כהונה: יג כתר מלכות: יד גירסת ילקוט ואתחנן דף רס"ז ע"א שוב נשבע הקב"ה לישראל בכסא הכבוד שלו שאפילו יעמדו כל העכו"ם ויבנו לי ביהמ"ק יותר מכם ויאמרו תן לנו כתר אהרן וכתר בית דוד איני נותן להם דבר קל מביזתה של תורה לכך נאמר מים רבים וגו': טו ע"כ במשנה פ"ה דאבות: טז בלעם ובלק מחמת ממון שהיה מצפה לקבל ממנו בשכר הקללה ובלק אהב לבלעם בשביל שנאתו שנאת את ישראל ולבסוף נתבטל אהבתם: יז ילקוט בלק דף רמ"א ע"ד גרסא אחרת נכונה: יח פירוש אלו היו מקיימים התורה שהיה נוהג בימיהם שהם המצות שנצטוו אדם הראשון: יט התרבתי עולמי בתמים: כ כי ערכו היה נגד הס"א וקליפות האומות והשיג בחכמתו דהיינו במדת החכמה של הס"א שבורא נשמתו היה משם כי את זה לעומת זה עשה האלהים: כא גר"י משה יתר אות אחת ובלעם יתר אות אחת: כב ל' חבה ל' קדושה לשון שמלאכי השרת משתמשין בו: כג חסר אלף לשון קרי וטומאה לפי שבורא נשמתו מצד הטומאה והלכים הנזכר אלו היה בר שלו ג"כ מצד הס"א: כד לא היה יכול לדבר אפי' עם שר שלו בנפילה ומ"ש שומע אמרי אל זה לא היה רק ע"י שליח ולכך לא נאמר אשר שדי יחזה רק מחזה שדי ות"א וחיזו מן קדם ה' ר"ל שליח: כה פירוש שהשיג מדרגתו העליונה שכנגד הס"א עיין בזוהר בלק ועיין במפרשים ובעקידה מה שפרשו על מה שאחז"ל אבל בא"ה קם ומנו בלעם והכל הולך אל ענין אחד שלא השיג מן הקדושה אפילו כמלא מחט ובפרט בענין האתון אשר הוא לו גנאי מפורסם כמאחז"ל בעסק עם אתונו מעשה איבות וע"כ לא יעלה על הדעת

הראני נא את כבודך ובבלעם הוא אומר מחזה שדי יחזה ראה מה כתיב אצל בלעם (מיכה ו) עמי זכר נא מה יעץ בלק מלך מואב ומה ענה אותו בלעם בן בעור וגו' לא בא בלעם אצל בלק אלא לקלל את ישראל צא ולמד מדבריו הראשונים שדיבר בלעם בשעה ששיגר לו בלק לבלעם שלוחים שנאמר (במדבר כב) וישלח בלק מלאכים אל בלעם וגו' ועתה לכה נא ארה לי את העם הזה וגו' והיה לו לבלעם לומר לשלוחי בלק שהוא אינו רוצה לקלל את ישראל והוא לא עשה כן אלא שמח שמחה גדולה לקלל את ישראל יתר ממה שהיה בלק מבקש ואין שינה באה עליו כל הלילה שנאמר (שם) ויאמר אליהם לינו פה הלילה וגו' ויבא אלהים אל בלעם וגו' וכיון שא"ל הקב"ה לבלעם שילך עמהם כמו שנאמר (שם) ויאמר לו אם לקרא לך באו האנשים קום לך אתם וגו' היה לו לומר רבון העולמים לא איש אתה שתכזב ולא בן אדם אתה שתגעל מעשי ידיך הללו חביביך בני חביביך הם בני אברהם יצחק ויעקב שעשו רצונך בתורתך והוא לא עשה כן אלא שמח שמחה גדולה והשכים ללכת מיד שנאמר (שם) ויקם בלעם בבוקר וגו' מה כתיב בתריה ויחר אף אלהים כי הולך הוא אמר הקב"ה לפמליא שלו ראו זה שהוא יודע שאני מכיר כל המחשבות שבלב כל אחד וא' ועכשיו הוא הולך לקלל את ישראל לכך נאמר ויחר אף אלהים וגו'. כיון שבא בלעם אצל בלק היה לו לבלעם לומר לו לבלק מה לך לאותן הדברים להלחם עם ישראל שתמצא לך על ידיהם מכות גדולות ותאבד מן העולם והוא לא עשה כן אלא אמר לו לבלק שם בן נח נתנבא ארבע מאות שנה על כל העכו"ם ולא קבלו ממנו מכאן ואילך נתנבא אליפז התימני ובלדד השוחי וצופר הנעמתי ואליהוא בן ברכאל הבוזי ואיוב מארץ עוץ ובעור אבי ואני האחרון שבכלם ואומר לך מה עשו אבותיהם של אלו כל א' מהם עמד ובנה מזבח והקריבו עליו שלש פעמים בכל שנה כ"א שור וכל א' איל אבל אתה (שם כג) בנה לי בזה שבעה מזבחות והכן לי בזה שבעה פרים ושבעה אילים באותה שעה היה הקב"ה יושב ושוחק עליו לכך נאמר עמי זכר נא מה יעץ בלק מלך מואב ומה ענה אותו בלעם בן בעור וגו' מה כתיב בתריה במה אקדם ה' אכף לאלהי מרום האקדמנו בעולות בעגלים בני שנה הירצה ה' באלפי אילים וגו' הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם אלהיך ואם תאמר כך הוא גדולתו של הקב"ה שאם הוא מבקש אכילה ושתיה [כו] אין מי יוכל לעמוד לפניו והלא נאמר (במדבר כח) את הכבש האחד תעשה בבקר וגו'. וכי יש רעבון לפניו והלא כבר נאמר (תהלים נ) לא על זבחיך אוכיחך ועולותיך לנגדי תמיד לא אקח מביתך פר וגו' אם ארעב לא אומר לך כי לי תבל ומלואה האוכל בשר אבירים ודם עתודים אשתה זבח לאלהים תודה וגו'. א"כ למה תקן הקב"ה שני כבשים אחד שחרית וא' בין הערבים אלא כדי שתתנו זכרון שלנו [כז] זכרון אבותינו לפניו וכך אמר להם הקב"ה לישראל בני אהובי כלום חסרתי דבר שאבקש מכם ומה אני מבקש מכם אלא שתהיו אוהבין זא"ז ותהיו מכבדין זא"ז ותהיו יראים זה מזה ולא ימצא בכם עבירה וגזל ודבר מכוער שלא תבואו לידי פסול לעולם לכך נאמר הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם אלהיך אל תקרי והצנע לכת עם אלהיך אלא והצנע לכת עמך אלהיך כל זמן שאתה הולך עמו בצנעה יהא הוא ג"כ עמך [כח] בצנעה לכך נאמר והצנע לכת עם אלהיך:

פרק כט הרי

הוא אומר אל תראוני שאני שחרחרת ששזפתני השמש בני אמי נחרו בי וגו' (ש"ה א) אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה רבש"ע לא חטא בי כל בריה אלא בני אמי [א] שלי תדע לך שכן הוא שהרי אין האילן נעקר אלא [ב] בבן מינו

ישועות יעקב

שמזוהם גדול כזה ישיג שום דבר מגד הקדושה חס וחלילה ועיין בליוני: כו פירוש ושמא תאמר דלכך אני רוצה בקרבנות והלא נאמר את הכבש האחד: כז עיין לעיל פ' ד': כח כשהעבה מעשיך בצנעה שלא ידע שום אדם רק עם ה' אלהיך דהיינו אותן מע"ט שהאדם לעשותן בצנעה אזי הקב"ה יגרה ויופיע עליך זיו שכינתו ורוה"ק: א בני אומתי ר"ל מלכי ישראל כגון ירבעם ואחאב ועוד נביאי שקר הסיתו לנו שהטעו אותנו כגון צדקיה בן כנענה וחביריו: ב כדאמרי אינשי מיניה וביה אבא ליזל ביה נרגא סנהדי' פ"ד גבי עובדיה פירש"י מעצמו של יער יכנוס

מינו ואין הבשר מבאיש אלא ג מתוכו. היה רבי ישמעאל משלו משל למה"ד לבת מלך שבעסו עליה אחיה והוציאוה השדה ללקוט שבלים אחזתה החמה והושחרו פניה כשולי הקדרה והיו חברותיה משחקות עליה ואומרות וכי זו היא בת מלך שאתם אומרים עליה שהיא נאה ומשובחת והיא אומרת להן בשביל שבעסו עלי אחי והציאוני השדה ללקוט שבלים אחזוני החמה והושחרו פני כשולי הקדרה. כך אמרה כנסת ישראל רבון כל העולמים מי גרם לי שאבא לידי מדה ד זו בני אומה שלי הן גרמו לי לכך נאמר בני אמי נחרו בי אל תקרי בני אמי אלא בני אומתי מתוך הרחמים כיצד בשם שהקב"ה יהי שמו הגדול מבורך לעולם ולעולמי עולמים רחמיו על ישראל בכל מקומות מושבותם ורחמיו על העניים והאביונים ודלים ורשים ה ועל יתומים בזמנם ועל ו אלמנות בכ"מ כמו כן יהא אדם רחמן על ישראל ועל כל אלו כדי שלא תהא אשתו אלמנה ובניו יתומים שנאמר (שמות כב) כל אלמנה ויתום לא תענון אם ענה תענה אותו וגו' והיו נשיכם אלמנות ובניכם יתומים. מכאן אמרו יעשה אדם מצותיה של התורה בשמחה ותתחשב לו ז כמו צדקה שנאמר (תהלים פט) כי אמרתי עולם ח חסד יבנה, שמים תכין אמונתך בהם כמו שאין העולם מתגדל ונבנה אלא בצדקה שנא' (ישעיה נד) בצדקה תכונני וגו'. ועליהם אמר דוד המלך ע"ה (תהלים קיו) אנה ה' מלטה נפשי ט וגו' ואומר (דברים ד) כי אל רחום ה' אלהיך וגו' ואומר (שמות לד) ה' ה' אל רחום וחנון ארך אפים וגו' ושאל משה מלפני הקב"ה ואמר לפניו רבש"ע במה אתה דן את העולם א"ל הקב"ה למשה באריכות אפים א"ל משה להקב"ה רבש"ע והלא הן אוכלין ושותין ומבעטין בך ובתורתך מתוך הטובה שתק הקב"ה ולא א"ל דבר עד שבא דבר גדול לישראל על ידי המרגלים אמר לו הקב"ה (במדבר יד) עד אנה ינאצוני העם הזה ועד אנה לא יאמינו בי וגו' אכנו בדבר ואורישנו ואעשה אותך לגוי גדול ועצום ממנו אמר משה לפני הקב"ה (שם) ושמעו מצרים וגו' ועתה יגדל נא כח ארני כאשר דברת לאמר ה' ארך אפים ורב חסד וגו' א"ל הקב"ה למשה עכשיו נזקקת לדברים הראשונים שאמרתי לך מתחלה אמר משה לפניו רבש"ע אמת הוא שנזקקתי לדברים הראשונים שאמרת לי מתחלה ע"כ ועתה יגדל נא כח ה' כאשר דברת לאמר ה' ארך אפים וגו' סלח נא לעון העם הזה כגדל חסדך וכאשר נשאתה לעם הזה ממצרים ועד הנה מיד ויאמר ה' סלחתי כדברך (שם) מאי כדברך א"ל הקב"ה למשה אע"פ י שסלחתי מ"מ עדיין הגזירה במקומה עומדת מכאן אמרו כל המכיר בד"ת ועובר עליהן ה"ז רשע גמור שהיה להם לישראל שיאמרו יא לנשיאים שלהם אין אנו שומעין לכם שהרי ממצרים העלנו בשלום ככסף וזהבם וכל מחמדיהם הטובים של המצריים נתן לנו וגם את בכוריהם הרג ואנו שבבנו בשלום אבל הם לא עשו כן אלא כיון שעלו כן הים היו לוחצים את משה יב בדברים ואח"כ אמרו נשלחה אנשים לפנינו ויחפרו וגו'. היה משה מתירא מפני ה' ואמר שמא אין רצונו של הקב"ה באותן הדברים שהרי בכבוד עצמו הולך לפניהם שנאמר (שמות יג) וה' הולך לפניהם יומם בעמוד ענן לנחותם הדרך ולילה בעמוד אש וגו' ואלמלא מקרא כתוב א"א לאומרו והם היו מבקשין לשלוח מרגלים להפור את הארץ שנאמר (דברים א) ותקרבון אלי כלכם ותאמרו נשלחה אנשים לפנינו ויחפרו לנו את הארץ באותה שעה אמר הקב"ה למשה (במדבר יג) שלח לך אנשים ויתורו את ארץ כנען וגו'. מאי שלח לך אלא שלח מדעתך ולא מדעתי. ד"א שלח לך אתם צריכים שליחות ואין אני צריך שליחות אתם צריכים לרגל ואין אני צריך לרגל שיגר משה מהם עשרה נשיאים ויהושע

וכלב

ישועות יעקב

בסוך הגרזן עץ להיות בית יד ויקצצו בו את היער : ג וכן אמרו שם יצא מתוכה מסרחת מגופה ומתוך עוביה מההיא הסרחון רש"י : ד לעבוד ע"ז ולהיות בגולה : ה כשהם קטנים וצריכים לאמם צריכים לרחם עליהם יותר משהן גדולים : ו אפילו אלמנה עבירה כמש"ארז"ל : ז שמחה עצמה של מצוה נחשב למצוה : ח מביא ראיה שג"ח בעצם הן ע"י ממונו הן שמעשה את אחרים אפילו אינו עושה בממונו אותו הג"ח נחשב כמו צדקה והחסד הוא בין בגופו בין בממונו : ט כתיב בתריה ואלהינו מרחם שומר פתאים וגו' דהיינו על העניים הנז' : י לפי שעה סלחתי שלא יאמרו הגוים וגו' אבל אעפ"ה ג"כ כדברך הראשונים שהרבעים יאבדו : יא למרגלים שהיו נשיאים : יב שאמרו להם שאתנו

וכלב עמהם [יג] אמר משה להם אל תכנסו כמו גנבים ואם יאמרו לכם למה באתם עלינו תאמרו להם על חמשה תאנים ועל חמשה רמונים ועל אשכול ענבים אחד באנו. ואם יאמרו לכם שמא להכרית אילנות של ע"ז ולקוץ אשרה באתם עלינו תאמרו להם לא. נכנסו [יד] כשלוחין ויצאו [טו] כחמורים הגיעו לחברון נטלו משם [טז] חמשה תאנים וחמשה רמונים ואשכול ענבים אחד שמעו מהן אחימן ששי ותלמי ילידי הענק ויצאו לקראתם צווח בהן [יז] ששי צווחה אחת ונפלו על פניהם ארצה והתחילו הן מנפחין להם באפיהם ועוד מנשבין להם בפניהם [יח] עד שנתיישבה דעתם עליהם ואח"כ אמרו להם על מה באתם עלינו שמא להכרית אילנות ואשרה של ע"ז באתם עלינו והלא כל העולם כולו של אלהיכם הוא למי שהוא רוצה הוא נותנה אמרו להם לאו שיגרום בשלום ולא הרגום שייר הקב"ה מן הכנעניים עד כלות הבית האחרון וי"א עד אותה [יט] שעה ואצ"ל לגבעונים [כ] שנשארו שם כיון ששמע משה וישראל שבאו המרגלים נכנס וישב בבית המדרש הגדול שלו וכל ישראל יושבין לפניו [כא] שנים עשר מיל ובכל צד שמעו ישראל את קולו של משה עד תחום י"ב מיל וכיון שבאו המרגלים פינו להם מקום וישבו ביניהם אמרו להם ישראל להמרגלים מפני מה אתם יושבים אמרו לנו מה שבידכם מיד פתחו את פיהם ואמרו (שם) הארץ אשר עברנו בה לתור אותה ארץ אוכלת יושביה היא וגו'. ושם ראינו את הנפילים בני ענק וגו'. מיד ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו העם בלילה ההוא וילנו על משה ועל אהרן וגו' ויאמרו איש אל אחיו נתנה ראש ונשובה מצרימה וגו':

ברוך המקום ברוך הוא וברוך שמו שאין לפניו משוא פנים בשביל אותה בכיה של חנם שבכו ישראל נקבע להם בכיה לדורות וכל אותם שלשים [כב] ושמונה שנים מעיד אני עלי שמים וארץ שלא היה בדעתו של הקב"ה להמית עשרה נשיאים הללו מישראל אלא משום שהיו רצים אחר משה ואהרן לרגום אותם באבנים עד שנמשכו ונכנסו תחת ענני הכבוד תחת כנפי השכינה שנאמר (שם) ויפל משה ואהרן על פניהם לפני כל קהל עדת בנ"י וגו' ויהושע בן נון וכלב בן יפנה מן התרים את הארץ קרעו בגדיהם ויאמרו וגו' הארץ אשר עברנו בה לתור אותה טובה הארץ מאד מאד וגו' ויאמרו כל העדה לרגום אותם באבנים וגו'. בא וראה מה עשו ישראל ומה הוציאו בשפתותיהם ואח"כ היו מבקשים לעלות אל הארץ שנאמר (שם) וישכימו בבקר ויעלו אל ראש ההר לאמר הננו ועלינו אל המקום אשר אמר ה' כי חטאנו מה כתיב בתריה ויאמר משה למה זה אתם עוברים את פי ה' והיא לא תצלח וגו' ויעפילו לעלות אל ראש ההר וגו' וירד העמלקי והכנעני היושב בהר ההוא ויכום ויכתום עד החרמה [כג] מיד חזרו ישבו באבל כבראשונה שנאמר (שם) ויתאבלו העם מאד מכאן אמרו כל המנודה יום אחד מלמטה אעפ"י שהתירו לו אין לו היתר מלמעלה עד שלשה ימים וכל המנודה מלמטה שלשה ימים אף על פי שהתירו לו אין לו היתר מלמעלה עד שבעה ימים וכל המנודה מלמטה שבעה ימים אף ע"פ שהתירו לו אין לו היתר מלמעלה עד שלשים יום וכל המנודה מלמטה שלשים יום אעפ"י שהתירו לו אין לו היתר מלמעלה לעולם ולעולמי עולמים לכך נאמר ויתאבלו העם מאד באותה שעה אמר הקב"ה למשה לך ומרצה את אותן העניים שכבר יצא לבם מעליהם אמר משה לפני רבש"ע במה ארצה אותם א"ל הקב"ה למשה לך ומרצה אותם בד"ת שנאמר (שם) ואמרת אליהם כי תבאו אל ארץ מושבותיכם וגו' ועשיתם אשה לה' עולה או זבח וגו' באותה שעה היתה מריבה

גדולה

ישועות יעקב

עולים מן היה כנגד זה כך יעלו המרגלים מגד אחר כמהרז"ל : יג ילקוט שלח לך דף רכ"ג ע"א : יד בפרהסיא לעיני הכל ולא בהחבא : טו שטענו עליהם משא כבד והיה על כל א' משא ק"ך כאין כמו שפי' רש"י בסוטה דף ל"ד ולכך לקחו פירות גדולים כ"כ כדי שיוציאו לעז על א"י ויאמרו כשם שפירותיה משונים כך עמה משונים : טז ובגמרא איתא שלא לקחו רק אשכול ורמון א' ותאנה אחת : יז גר"י הלמי : יח כדרך שנוהגין לעשות למי שנהגע ומתעלף : יט כלומר עד היום הזה : כ שעשו שלום עם יהושע : כא כשיעור מחנה ישראל הלקה פרסה : כב פירוש כל ל"ח שנה שהיו במדבר בכו בליל ט"ב כדאי' בירושלמי ובמדרש איכה שבכל ערב ט"ב היה כרוז יוצא לפני משה ויחפור כ"א מישראל קבר לעצמו ולין בקבר ולמחר היה מכריז הבדלו החיים מן המתים וכל מי שהוא חי היה יוצא וכל מי שנגזר עליו למות היה תולעת יוצא מקבורו ונכנס לתוך פיו ומת ועיין בסוף תענית לא היו ימים טובים

גדולה [כד] בין ישראל לגרים אמר לו הקב"ה למשה למה עשו מריבה אנו עם אלו אמר משה לפניו רבונו של עולם אתה [כה] יודע אמר לו הקב"ה למשה ולא כך אמרתי לך (שם) וכי יגור אתכם גר וגו' הקהל חקה אחת לכם ולגר הגר וגו' ככם כגר יהיה לפני ה' וגו'. מכאן אמרו שלש [כו] מדות יש בגרים יש גר כאברהם אבינו ויש גר נמשל כחמור ויש גר כעכו"ם לכל דבר כיצד יש גר כעכו"ם לכל דבר אם יש לו נבלות וטריפות שקצים ורמשים בתוך ביתו אמר בלבו מתי אתגייר ואהיה ביניהן של ישראל שאכילתן יפה ויש להם ימים טובים [כח] ושבתות וכשיכלו [כט] אלו מתוך ביתו אכוף את עצמי ואתגייר ואם לבסוף הוא חוזר לסורו באין עליו יסורין לטובתו ולהצילו ומיד שהוא עושה תשובה אמר הקב"ה כשם [ל] שאני אהבתי אתכם כן אתם האהבו אותו שנאמר ואהבתם את הגר כי גרים הייתם בארץ מצרים [לא] (דברים י) וכיצד יש גר שהוא נמשל כחמור כגון שהוא הולך לישא אשה מישראל ואמרו לו אין אנו מקבלין אותך עד שתתגייר אמר בלבו אכוף א"ע ואתגייר ואם לבסוף חוזר לסורו באין עליו יסורין לטובתו ולהצילו ומיד שהוא עושה תשובה אמר הקב"ה כשם שהוא בקש מכם מנוחה כך תנו לו מנוחה שנאמר (שמות כג) וגר לא תונה ולא [לב] תלחצנו כי גרים הייתם בארץ מצרים כיצד יש גר שהוא כמו אברהם אבינו אם היה הולך ופשפש בכל העכו"ם כיון שהוא רואה שכל העכו"ם הם מספרים בטובתן של ישראל אמר בלבו מתי אתגייר ואהיה כמותם ואכנס תחת כנפי השכינה עליו נאמר (ישעיה נו) ואל יאמר בן הנכר הנלוה אל ה' לאמר הבדל יבדילני ה' מעל עמו וגו' ובני הנכר הנלוים על ה' לשרתו ולאהבה את שם ה' להיות לו לעבדים וגו' והביאותים אל הר קדשי ושמחתים בבית תפלתי עולותיהם וזבחיהם לרצון על מזבחי וגו' הרי הוא אומר (שמות כג) לא תשא שמע שוא אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס לא תהיה אחרי רבים לרעות וגו'. הוי אומר הרי זו אזהרה למקבלים לשה"ר. ד"א הרי זו אזהרה לדיין שלא ישמע לבעל דין עד שיהא בעל דין חבירו עמו שנאמר (שם כב) עד האלהים יבא דבר שניהם וגם הרי זו אזהרה לבעל דין שלא [לג] ישמיע אל הדיין דבריו עד שיהא בעל דינו עמו שנאמר (דברים יט) ועמדו שני האנשים אשר להם הריב לפני ה' וגו' [לד] וכן אם אומר לו אדם לחבירו פלוני חבירי חייב לי מאתים זוז והרי יש לי עד אחד ותהא מצטרף עמו וטול אתה מנה ואני אטול מנה יאמר לו כך מודיע אני לך שאפילו אתה נותן לי כל כסף וזהב שבכל העולם כלו בשעה אחת אין אני מבקש בשביל להעיד שקר והאיך אתה אומר לי כך וכן אנשי ירושלים היו עושין כן אינן נכנסין לבית המשתה [לה] עד שיודעין מי הוא שיכנס עמהם ואינן חותמין על הגט עד [לו] שיודעין מי הוא שיחתום עמהן א"ר נתן והלא עד [לז] זומם הוא זה ועד רשע הוא זה שנאמר (שם) ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו אלא ללמדך על [לח] הגזלנין ועל החמסנין שפסולי עדות הן [לט] כיוצא בדבר אתה אומר כתיב (במדבר לה) והוא לא אויב לו ולא מבקש רעתו לא אויב

ישועות יעקב

לישראל כו' בפירש"י ועיין בס' י"נ דף קכ"א : כג ילקוט שם דף רכ"ס ע"א : כד שלא כיהיו ישראל גרים להקריב מנחה בולה בלולה בשמן ונסכה לפי שכתוב בפרשה כל האזרח יעשה ככה וגו' וסברו ישראל האזרח למעט את הגרים והגרים אמרו שאינו ממעט אלא עכו"ם שאינו מביא נסכים כדאיתא בסוגין : כה כי גם מזה היה מסופק : כו לפי שאלה הפסוקים בפרשה או שמדברים מענין הגר עיי"ש : כז שאין אוכלים נבילות וטריפות שקצים ורמשים ויתנום לו : כח ואז ישתמו הרבה לצורך שבת ויו"ט ואף שהיו כל הבהמות כשרים שלא יהיו בהם נבלות וטרפות וכשאתגייר יתנום לי : כט כשיכלה זה המעט שיש לי אתגייר ויהיה לי מה לאכול : ל גרי"א כשם שאהב זה אתכם : לא וסמיך ליה את ה' אלהיך תירא אותו תעבוד וגו' כי גם הגר שאכר בעמון לא קבל עליו שאר מצות רק שלא לעבוד ע"א : לב שלא פלאהו מליתן לו אשה בזה מאחר לב ונתגייר בעבורה וכן מצינו גבי שמשון (שופטים טז) ויהי כי הציקה לו וגו' והאלמנו וגו' שלאהב אותו בעבמים כדרז"ל : לג קרי ביה לא השיא שמע שוא כמ' ערבי פסחים דף קי"ח ועיי"ש בפירוש רשב"ם : לד עיין במסכת שבועות דף ל"א : לה שבנאי שהוא נא"ח לישב בסעודה אלא עמי הארצים רש"י פרק זה בורר : לו שמא יחתום עמהם עד אחד פסול ויתבטל עדות כולם ונמצאו אלו מתחייבים רש"י שם : לז זה העד המצרף שלא ידע ולא ראה ההלואה הוא מבקש אותו שיצטרף עם אחר שראה ההלואה עד זומם הוא ואיך אמר שגם אנשי ירושלים לא היו חותמין מאי רבותייהו של נקיי הדעת שבירושלים והלא כל אדם אסור לחתום עם עד רשע כזה שנא' אל תשת ידך עם רשע וגו' אלא ללמדך על הגזלנין והחמסנין כו' שנקיי דעת היו מדקדקין שלא לחתום עם גזלן וחמסן אפי' אומר אמת לפי שהם פסולי עדות ויתבטל העדות ונמצאו מחייבין כפרש"י וזה רבותייהו כי שאר כ"א אינם מדקדקים רק על עד שקר ממש שהוא רשע גמור : לח גזלן לא יהיב דמי וחמסן יהיב דמי ובעיסם

[מ] אויב לו ולא מבקש רעתו ידיננו שנאמר ושפטו העדה (שם) לפסול את השונאים מלישב בדין. אין לי אלא שונאים קרובים מנין שהם פסולין לישב בדין ת"ל ושפטו העדה בין המכה ובין גואל הדם הרי אתה דן הואיל ואמרה התורה הרוג על פי שני עדים ואמרה התורה הרוג על פי דיינין מה עדים פסול בהם קרובים אף דיינים פסול בהם קרובים ועוד ק"ו הוא ומה עדים שאין הדברים נגמרים על פיהם פסול בהם קרובים דיינים שהדברים נגמרים על פיהם אינו דין שיפסול בהם קרובים אין לי אלא לרוצח לשאר חייבי מיתות מנין ת"ל (שם) על המשפטים האלה יכול כשם שדיני נפשות בעשרים ושלשה כך דיני ממונות בעשרים ושלשה ת"ל על המשפטים האלה אלה בעשרים ושלשה ואין דיני ממונות בעשרים ושלשה. ועוד שהרי הוא אומר עד האלהים יבא דבר שניהם (שמות כב) ומניין שדיני נפשות בעשרים ושלשה ת"ל ושפטו העדה הרי עשרה והצילו העדה הרי עוד עשרה הרי כאן עשרים ומניין [מא] עוד שלש הרי אתה דן הואיל ואמרה התורה הרוג על פי עדים ואמרה תורה הרוג על פי דיינין מה עדים שנים אף דיינים שנים ואין ב"ד שקול מוסיפין עליהם עוד אחד הרי כאן עשרים ושלשה אנשים אבל בראשונה היו אומרים דיני נפשות בשלשים שנא' ושפטו העדה והצילו העדה והשיבו אותו ללמדך שדיני נפשות בשלשים:

פרק ל מזמור לאסף (תהלים פח) אלהים באו גוים בנחלתך טמאו את היכל קדשך שמו את ירושלים לעיים נתנו את נבלת עבדיך מאכל לעוף השמים וגו'.

ברוך המקום ברוך הוא שהוא זוכר את ירושלים בכל עת ובכל שעה אבל אין לפניו לא עולה ולא שכחה ולא משוא פנים וכן הוא מפורש בקבלה על ידי דוד מלך ישראל שנאמר (תהלים סח) [א] נורא אלהים ממקדשיך אל ישראל הוא נותן עוז ותעצומות לעם וגו'. מת"ל נורא אלהים ממקדשיך מכאן אמרו בשעה שהעמיד משה את המשכן היו עכו"ם מזדעזעים ומתייראין מלפני הקב"ה ואמרו הואיל והללו נעשה להם נסים במצרים ובים שנ' (שם קו) עושה גדולות במצרים נפלאות בארץ חם נוראות עלים סוף שמא כשם שעשה להם הקב"ה דין במצרים ובבכוריהם כן יעשה בכל העכו"ם ועאכ"ו שיפרע מכל האדם הנוגע בהם לרעה שנאמר (זכריה ב) כי הנוגע בכם נוגע בבבת עינו כביכול אין ישראל דומין לפני הקב"ה אלא לאדם שיש לו עין אחת לכך נאמר נוגע בבבת עינו [ב] וכן מפורש בקבלה ע"י ירמיה הנביא (סי' י') אהלי שודד וכל מיתרי נתקו בני יצאוני ואינם אין נוטה עוד אהלי ומקים יריעותי כביכול עשה את עצמו כאילו אין בו כח להציל חס ושלום אמר הקב"ה באו שודדים הללו ושדדו את עירי ואת ביתי והיכלי ומי הם אלו השודדים שאמר הקב"ה הוי אומר אלו שרי מלך בבל שנאמר (שם לט) ויבואו כל שרי מלך בבל וישבו בשער התוך וגו'. ד"א אהלי שודד וגו' אין אהל אלא מקום [ג] שכינה שנאמר (שמות לג) ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה וגו' וקרא לו אהל מאד. ד"א אהלי שודד וגו' אין אהל אלא בית המקדש שנאמר (שם כה) ועשו לי מקדש [ד] ושכנתי בתוכם ד"א אהלי שודד וגו' כמו שנאמר להלן (ירמיה ד) פתאום שדדו אהלי רגע יריעותי אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שנאמר (מלכים ב כה) וישרוף את בית ה' ואת בית המלך ואת כל בתי ירושלים ואת כל בית [ה] גדול שרף באש. ד"א אהלי שודד וכל מיתרי נתקו וגו' מה אהל זה אי אפשר להתקיים בלא יתדות ובלא מיתרים כך ישראל א"א להתקיים בלא ת"ח לכך נאמר וכל מיתרי נתקו וגו' מיתרי אלו ת"ח שבישראל שמתירין את המותר ואוסרין את האסור והגיין להם לישראל כמיתרי עולם

ישועות יעקב

פסולי עדות הן: לט צריך להרחיק מן דבר שקר ומן הכיעור והדומה לו: ם סנהדרין דף כ"ט ושם ס"ג לא אויב לו יעידנו ולא מבקש רעתו ידיננו ופירש"י דהאי והוא אעד קאי במעיד שהוא חייב גלות דאי ברואה הא כתיב והוא לא אויב לו וקראי אתרוייהו סובא ולא מבקש רעתו ידינוהו דסמיך ליה ושפטו העדה וקאמר ר"י דהאי לא מבקש רעתו אשופטים קאי ולאו זה מאתוי בברייתא בספרי בלבו והוא לא אויב לו העד ולא מבקש רעתו השופט: מא בריש סנהדרין ילפינן לה בענין אחר ע"ש בפי' רש"י: א ממה שהחרבת ביהמ"ק אתה יראו ומתאווים על הבריות לא נמקדשו לא נכה פנים ק"ו לרשעים. רש"י: ב שהוא זוכר את ירושלים בכל עת: ג משכן שילה שהיה שם המשכן שנשה מכה: ד הנעש"י בזה נאמר על משכן משה ושילה נרמז בו ג"כ וביהמ"ק כמ"ש בעל הטורים ושכנתי רמז לבית

עולם לכך נאמר וכל מיתרי נתקו בני יצאוני ואינם וגו' והואיל וגלו ישראל היה בדעתו של הקב"ה ו שלא להחזיר עוד את ישראל למקומם עד שעמדה רחל בתפלה לפני רבש"ע הזכר לי שלא הקפדתי על צרה שלי ולא עוד אלא שעבד בי ז בעלי ז' שנים ובשעת כניסתי לחופה החליפו את לאה אחותי ולא דברתי עם יעקב כלום כדי שלא יכיר בין קולי לקול אחותי והלא הדברים ק"ו ומה אני שאני ב"ו לא הקפדתי על צרה ואתה הוא כלך רחום וחנון האיך אתה תקפיד על ע"ז שאין בה ממש שנאמר (תהלים קטו) עצביהם כסף וזהב מעשה ידי אדם פה להם ולא ידברו וגו' מיד נתגלגלו רחמיו של הקב"ה ונשבע לה לרחל להחזיר את בניה למקומם שנא' (ירמיה לא) קול ברמה נשמע גו' רחל מבכה על בניה מאנה להנחם על בניה כי איננו כה אמר ה' מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה כי יש שכר לפעלתך נאם ה' ושבו מארץ אויב ויש תקוה לאחריתך נאם ה' ושבו בנים לגבולם אל תקרי רחל מבכה על בניה אלא ח רוח אל מבכה על בניה:

ד"א בני יצאוני ואינם וגו' ולפיכך אין המועדים ט כתיקונם אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה י רבש"ע כשהייתי על אדמתי הייתי עושה את המועדים יום אחד והוא כתיקונו ועכשיו הרי אני עושה אותם שני ימים ואין אחד מהם כתיקונו רבש"ע מי גרם לי שאבא לידי מרה זו אלו נביאי שקר שבעמנו שנאמר (שה"ש א) בני אמי נחרו בי אל תקרי בני אמי אלא בני אומה שלי ואלו הן בני אומה שלי כגון חנניה בן עזור ואחאב בן קוליה וצדקיה בן מעשיה שהם נתנבאו עלי שקר יא לכך נאמר בני אמי נחרו בי. ד"א אהלי שודד וגו' פעם אחת נכנס ר' צדוק לבית המקדש וראה אותו חרב אמר לפני הקב"ה רבש"ע אבי שבשמים החרבת את עירך ושרפת את היכלך וישבת ושלות ושקטת יב מיד נתנמנם ר' צדוק וראה את הקב"ה שהוא עומד בהספד ומלאכי השרת מספידין אחריו ואמרו הוי אמנה ירושלים ושוב פעם אחת נכנס רבי נתן לביהמ"ק ומצאו חרב יד וכותל אחד עומד אמר מה טיבו של טו כותל זה א"ל אחד אני אראך מיד נטל טבעת אחת ונעצה בכותל ההוא והיתה הטבעת טז הולכת ובאה יז עד שראה את הקב"ה שהוא היה שוחה וזוקף ועומד ומיילל על הורבן ביהמ"ק ועל ישראל שגלו שנאמר הילל יח ברוש כי נפל ארז אשר אדירים שדדו (זכריה יא) ואין ברוש אלא הקב"ה יתברך שמו ויתעלה לעולם ולעולמי עולמים שנאמר (מיכה ב) ויעבור מלכם לפניהם וה' בראשם ומאי אשר אדירים שדדו אלא אלו יט אדיריהם של ישראל ששדדם השודד שנאמר (תהלים קלז) על נהרות בבל שם ישבנו גם בכינו וגו'. מאי גם בכינו שם ישבנו ובכינו לא נאמר אלא כ גם בכינו אלא מלמד שבכו ואח"כ שתקו ואח"כ כא חזרו ובכו מה ת"ל בזכרנו את ציון
אלא

ישועות יעקב

לאשון שעמד ת"י שנים ע"ש: ה אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שמגדלין שם תורה ותפלה רז"ל ורש"י: ו כיון שבא מפלתן של (שונאי) ישראל ונתן גדולתן לעכו"ם וכשחוזרין ישראל בתשובה ונגאלין קשה לו להקב"ה לאבד עכו"ם מפני ישראל רש"י פרק חלק: ז שעבד בבבלי: ח והכי פירושו קול ברמה נשמע ר"ל בשמים נשמע קול רחל זה רוח אל היא השכינה שנקראת רחל כידוע לי"ח ורחל אמנו מבכה (בוא שועל יונת) והיתה מעוררת בבכיתה את רחל אם העליונה: ט לפי שבני יצאו מא"י לח"ל ואז אין יכולים לקדש הלבנה ע"פ הראייה ע"כ צריכים לעשות שני ימים כל המועדות ודרש אין נוטה אהלי ויריעותי אוהל השמש ויריעות שמים כלומר לחשב המולדות ולקבוע המועדים כתיקונם וכתיב בתריה כי נבערו הרועים (הם הנ"ח) שלא יכלו לעבר שנים ולקבוע המועדות ואת ה' לא דרשו וגו': י וכן א' בירושלמי דעירובין הובא בילקוט ש"ה (דף קפ"ו ע"א) וז"ל מי גרם לי שאני עושה שני י"ט בסוריא על שלא שמרתי יום אחד בארץ סבור אני שאקבל שכר על שתיהן ואיני מקבלת שכר רק על אחד ור"י קרא עליהן וגם אני נתתי להם חקים לא טובים ומפרש הכתוב שעוברים בבל תוסיף ע"ש: יא ועי"ז גליתי מארץ ישראל ולא אוכל לקדש על פי הראייה כדלעיל: יב ואין אתה מצטער על חורבנה לעשות נקמה במהרה: יג ירושלים נקראת קריה נאמנה (ישעיה א): יד זו היא כותל מערבי שלא יכלו להחריבה לפי שלא זזה השכינה משם כדאיתא באיכה רבתי ע"ש אין צריך לראש: טו שלא נחרב ורצה לידע בבירור ובמוחש שהשכינה לא זזה משם: טז שהטבעת היתה מתנדנד לכאן ולכאן לימין ולשמאל לפי שהכותל היתה מתנענעת ומזדעזעת מאימת השכינה שלא זזה משם. ונענוע הכותל עצמו לא היה ניכר לעינים לפי שהכותל קבוע ונענוע שלה מעט אבל הטבעת שהיא קטנה ומטולטלת ותלוי בכותל היה נענוע הרבה וניכר לעין וכן הוא בתוס' השבע דוגמא שמצינו בב"ב כדגייז נבהמא אפומא דחלבא עיי"ש (דף כה): יז וכיון שראה ר' נתן במוחש עין בעין שהשכינה לא זזה מכותל מערבי והיה מדבק מחשבתו למעלה כדביקות שלא כדרך הצדיקים וסלק מחשבתו מן החומריות וגשמיות מכל וכל עד שראה את הקב"ה כו': יח עיין באבות דר' נתן שדרש כל המקרא בסגנון זה: יט אלו הלוים המשוררים וקראם אדירים לשון אדיר וחזק לפי שצריכין לנגן בכל עוז לשיר בנגינה עוז כמ"ש ידתון עם כמו שפירש"י שם ע"ש: כ דמשמע נוסף על הבכיה שבכו קודם: כא על הריגת הלוים

אלא כיון שזכרו את ציון בכו וגעו געיה אחת ואח"כ על ערבים בתוכה תלינו כנורותינו כי שם שאלונו שובינו דברי שיר ותוללינו שמחה שירו לנו משיר ציון איך נשיר את שיר ה' על אדמת נכר שם געו געיה שנית מלמד שהטילו בהם הכשדיים [כב] תילי תילים של הרוגים משום שאמרו להם שירו לנו משיר ציון והשיבו להם איך נשיר את שיר ה' על אדמת נכר ואמרו להם שוטים שבעולם אלו שרנו שירה להקב"ה לא גלינו מארצנו א"כ איך נשיר את שיר ה' על אדמת נכר משלו משל למה"ד לבת מלך שנשאת לבן מלך ואמר לה הבן מלך בעלה מזגי לי את הכוס ואם לאו אני מגרשך לא מזגה לו עמד וגרשה לסוף אחר שגרשה הלכה ונשאת למוכה שחין אחד ואמר לה מזגי לי הכוס אמרה לו שוטה שבעולם אני לא נתגרשתי מן בן המלך אלא משום שלא מזגתי לו את הכוס ואתה שאינך כאחד מעבדי עבדיו ואתה אומר לי שאמזוג לך את הכוס כך ישראל כשאמרו להם הכשדיים שירו לנו משיר ציון אמרו להם שוטים שבעולם איך נשיר וגו' על אותה שעה הוא נאמר (ישעיה מט) התשכח אשה [כג] עולה מרחם בן בטנה גם אלה תשכחנה ואנכי לא אשכחך וגו' ואומר אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני וגו' [כד] ימיני שנתתי בו תורה לישראל דכתיב (דברים לג) מימינו אש דת למו ומאי [כה] תדבק לשוני לחכי אם לא אזכרכי וגו' אלא מדה כנגד מדה משום דכתיב בישראל (איכה ד) דבק לשון יונק אל חכו בצמא לכן הוא אומר תדבק לשוני לחכי וגו' באותה שעה בקש הקב"ה להחריב את כל העולם כולו ולא כל העולם כולו בלבד אלא אף כסא הכבוד בקש להפכו באותה שעה אמר הקב"ה אביא את השמים ואטפחם זה בזה ואחריב את כל העולם כולו מפניהם שנאמר (יחזקאל כא) גם אני אכה [כו] כפי על כפי וגו' באותה שעה נטל נבוכדנצר עצה בלבבו ואמר יודע אני שאומה הזאת חוזרת בתשובה היא ויד אלהיהם היא פשוטה לעושי תשובה שמא יעשה תשובה ויקבלם ונמצא אני מתבייש מיד העמיד עליהם משמורות והיו מקדימין עליהם בלילה שלא יעשו תשובה שנאמר (איכה ד) [כז] קלים היו רודפינו מנשרי שמים לכך נאמר אהלי שודד וגו' אין נוטה עוד אהלי וגו'.

ד"א אהלי שודד כביכול אין ביהמ"ק נבנה ביד האדם אלא [כח] בידו של הקב"ה בלבד שנאמר (שמות טו) מקדש אדני כוננו ידיך ואומר נורא אלהים ממקדשיך (תהלים כח) ד"א אלהים באו גוים בנחלתך וגו' ר"י הגלילי אומר משלו משל למה"ד למלך ב"ו שהיה צריך לצאת למדינת הים והיה מבקש המלך למסור את בנו ביד אפוטרופוס רשע א"ל אוהביו ומשרתיו אדונינו המלך אל תמסור את בנך ביד האפוטרופוס הרשע עבר המלך על דברי אוהביו ומשרתיו ומסר את בנו ביד אפוטרופוס הרשע מה עשה אפוטרופוס הרשע החריב את עירו של המלך ושרף את ביתו באש והרג את בנו בחרב לימים בא המלך כיון שהוא רואה את עירו שחרבה ושוממה ואת ביתו שרוף באש ואת בנו הרוג בחרב מיד הוא מתלש בשערו ובזקנו ובוכה בכיה גדולה אמר אוי לי כמה כסלות עשיתי בעולמי שמסרתי את בני ביד אפוטרופוס הרשע אף הקב"ה אמרו לפניו מלאכי השרת והנביאים רבש"ע אל תתן עמך ונחלתך בידי עכו"ם ואל תמסור את בניך ביד נ"נ הרשע שונאיך עבר הקב"ה על דברי מלאכי השרת והנביאים ומסר את בניו ביד נ"נ הרשע מה עשה נ"נ הרשע עמד והחריב את ירושלים ושרף את ביהמ"ק והגלה את ישראל לבבל והרג את הטובים בחרב אמר הקב"ה [כט] אני לא צויתי לאותו הרשע לעשות כל כך הרבה רעה אלא מעט רעה יעשה לישראל משום שעברו על דברי התורה

והוא

אלא ראו לשורר כדלקמן ובפסיקתא איתא שבכו על שמתו ישראל על נהר פרת ששתו מן הנהר ומתו יותר ממה שהרג בהם נ"נ : כב ותוללינו דרש מלשון תולי תילים : כג לשון מפי עוללים ויונקים יסדת עוז והיינו הלוים כפירש"י שם ; כד פי' דאיתא במדרש וכן בפסיקתא שהלוים קטעו בהונות ידיהם בשיניהם באותה שעה נשבע הקב"ה ואמר אתם בלעתם בעצמכם וקטעתם אצבעות, ומיניכם אף אני ימיני שהשבתי אחור מפני אויב איכה הורס אח"כ אזכיר אתכם וזאת מדה כנגד מדה : כה מאי מדה כנגד מדה איכא בזה : כו בשמים נקראו כפים כמו על כפים כסה אור (איוב לו) וכן הרבה : כז פי' ולעיל מניה כתיב ידו לעדינו מלכת ברהזובתינו : כח לכך כתיב אהלי. מדבר בעדו שנבנה בידו והכרך שהעפ"י שפסקו בו ב"א ג"כ לא נבנה רק ע"י הקב"ה דאיתא במדרש חזית ובפסיקתא רבתי והבית בהבנותו נבנה אין כתיב אלא בהבנותו מאליו היתה המלאכה נבנית ועורחת ועולה כו' הוא שלמה אמר בנה בניתי

והוא עשה עמהם לפנים משורת [כט] הדין שנאמר (שופטים ג) ואלה הגוים אשר הניח ה׳ לנסות [ל] בם את ישראל וגו׳ ואומר (ישעיה נב) ועתה מה לי פה נאם ה׳ כי לקח עמי חנם משליו יהילילו נאם ה׳ ותמיד כל היום שמי מנאץ:

ד"א מזמור לאסף אלהים באו גוים בנחלתך וגו׳ והלא היה לו לומר בכי ונהי וקינה לאסף ומה ת"ל מזמור לאסף אלא אסף היה נביא ושמח בדבר משלו משל למה"ד לבת עני שהלכה למלאות מים מן הבור ונפסק הדלי של חרס שלה ונפל לתוך הבור והיתה בת העני בוכה ומצווחת ואח"כ באה בת המלך למלאות מים בדלי של זהב ונפסק הדלי של זהב שלה ונפל לתוך הבור היתה בת העני משמחת ומרקדת ואמרה מי שמעלה את הדלי של זהב של בת המלך הוא מעלה את הדלי של חרס שלי כך אסף שמח בדבר כיון שראה בנבואה שיטבעו שערי ירושלים שנאמר (איכה ב) טבעו בארץ שעריה וראה ג"כ בנבואה שלעתיד יעלו השערים מן הארץ מיד אמר אסף מזמור אמר מי שעתיד לבנות את ירושלים ולעלות את שעריה [לא] הוא יעלה את קרח אבי אבא מן הקרקע רבי אליעזר הגדול אומר מזמור לאסף אלהים באו גוים בנחלתך וגו׳ שפכו דמם כמים וגו׳. בא אנדרינוס קיסר ותפס אלכסנדריא של מצרים שהיו בה עשרים ומאה רבוא של ב"א והיה מפתה אותם בדברים ואמר להם צאו וראו ועמדו בבקעת ידים שלא תהא אומה זו שולטת בכם וכשיצאו ועמדו בבקעת ידים העמיד עליהם חמשים אלף אחוזי חרב והרגום עד שלא נשתייר מהם אפילו אחד לכך נאמר אלהים באו גוים בנחלתך וגו׳ עד שפכו דמם כמים וגו׳. אמרו חכמים שלשה נחלי דם היו מושכין ויוצאין [לב] מבקעת ידים והולכין לים הגדול ושיערו חכמים לים הגדול ונמצאו שלשה חלקים דם ואחד מים וי"א שבע שנים בצרו עכו"ם כרמיהם מדמם של ישראל ועוד א"ר אלעזר מזמור לאסף אלהים באו גוים וגו׳ באו מלכות רומי והרגו באנשי [לג] ביתר ארבעה רבוא ב"א עד שהיה הדם יוצא מכל הפתחים ומן הצינורות והיתה נמצא שם בביתר שלש מאות קופות [לד] קצוצי תפלין בראשי הרוגי ביתר וכל קופה וקופה מחזקת שלש סאין וכשאתה בא לידי חשבון אתה מוצא תשע מאות סאין של תפילין ותנ"א מזמור לאסף אלהים באו גוים וגו׳ בא אנדרינוס קיסר ותפס [לה] אלמנה עם שבעה בניה אמר לה מה טיבך אמרה לו אשה אלמנה אני ואמר לה תינוקות הללו מנין לך ואמרה לו בני הם מיד הביא את הראשון ואמר לו השתחוה לאלוה זה א"ל אותו התינוק ח"ו אין אני משתחוה למעשי ידי ב"א שכן [לו] כתוב בתורה (דברים ד) וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה׳ הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד מיד נטלו חרב והרגו אותו חזר והביא את השני וא"ל השתחוה לאלוה זה וא"ל ח"ו אין אני משתחוה למעשי ידי אדם שכן כתוב בתורה (שם י) [לז] כי ה׳ אלהיכם הוא אלהי האלהים ואדוני האדונים האל הגדול הגבור והנורא אשר לא ישא פנים ולא יקח שוחד עושה משפט יתום ואלמנה מיד צוה והרגו אותו חזר והביא את השלישי וא"ל השתחוה לאלוה זה וא"ל ח"ו אין אני משתחוה למעשי ידי אדם שכן כתוב בתורה (שמות לד) [לח] כי לא תשתחוה לאל אחר כי ה׳ קנא שמו אל קנא הוא מיד צוה והרגו אותו חזר והביא את הרביעי וא"ל השתחוה לאלוה זה וא"ל ח"ו אין אני משתחוה למעשי ידי אדם שכן כתוב בתורה (נשמט [לט] מכאן פסוק שאמר) מיד צוה והרגו אותו חזר והביא את החמישי ואמר לו השתחוה לאלוה זה וא"ל ח"ו אין אני משתחוה למעשי ידי אדם שכן כתוב בתורה (שמות כב) זובח לאלהים יחרם בלתי לה׳ לבדו מיד צוה והרגו אותו חזר והביא את הששי וא"ל השתחוה לאלוה זה וא"ל ח"ו אין אני משתחוה למעשי ידי אדם

ישועות יעקב

(מלכים א ט) בנין בנוי בניסי: כט שפיכה ולעגר את ישראל אחד יותר ממה שהם חייבים ע"פ שורת הדין כפי חטאתם: ל רק לאיים עליהם בשיעבוד קל ולא להשמיד להרוג ולאבד כמו בעבר ג"נ והדומה לו: לא ועיין בתוספות פ"ק דקדושין אבל רש"י ז"ל כאן ובתהלים פי׳ טעם אחר: לב עיין גיטין פ׳ הניזקין נוסחא אחרת ותבין כאן: לג גם זה שם בנוסחא אחרת: לד קצוצי תפילין דפוס התפילין הוא מן הרצועה קרוי קציצה. רש"י: לה במדרש איכה רבתי בפסוק על אלה אני בוכיה היתה מרים בת נחתום היתה שמה ובילקוט איכה מרים בת מנחם ובילקוט הבובה היתה מרים בת תנחום: לו לז לח בגמרא שם ובמדרש הביאו פסוקים אחרים עי"ש: לט בגמרא ובמדרש

אדם שכך כתוב [מא] בתורה (שם טו) ה' ימלוך לעולם ועד מיד צוה והרגו אותו חזר והביא את השביעי הקטן שבכולם וא"ל השתחוה לאלוה זה וא"ל ח"ו אין אני משתחוה למעשי ידי אדם אנחנו נשבענו להקב"ה שלא נעבוד לאל אחר והקב"ה נשבע לנו שלא יחליפנו בעם אחר שנאמר את ה' [מב] האמרת היום להיות לך לאלהים וללכת בדרכיו ולשמור חקיו ומצותיו ומשפטיו ולשמוע בקולו וה' [מג] האמירך היום להיות לו לעם סגלה כאשר דבר לך ולשמור כל מצותיו ולתתך עליון על כל הגוים אשר עשה לתהלה ולשם ולתפארת ולהיותך עם קדוש לה' אלהיך כאשר דבר (דברים כו) א"ל הקיסר ואם אי אתה משתחוה לזה אלוה הריני זורק לך את הטבעת לפניו כדי שיהיו העומדים לפני יאמרו ששמעת לדברי הקיסר והשתחוית מאלוה זה א"ל התינוק אללי עליך קיסר על הדברים שאתה אומר לי ומה אתה ב"ו ומתבייש מב"ו שכמותך ואני איך לא אתבייש מלפני ממ"ה הקב"ה א"ל הקיסר וכי יש אלוה לעולם א"ל וכי עולם של הפקר ראית א"ל וכי יש ראש לאלהיכם א"ל והלא כבר נאמר ראשו כתם פז (ש"ה ה) א"ל וכי יש אזנים לאלהיכם א"ל והלא כבר נאמר (מלאכי ג) אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו א"ל וכי יש עינים לאלהיכם א"ל והלא כבר נאמר (שמות ב) וירא אלהים את בני ישראל וידע אלהים א"ל וכי יש רגלים לאלהיכם א"ל והלא כבר נא' (זכריה יד) ועמדו רגליו ביום ההוא על הר הזיתים א"ל וכי יש ידים לאלהיכם א"ל והלא כבר נאמר (ישעיה נט) הן לא קצרה יד ה' מהושיע א"ל וכי אם יש כח לאלהיכם למה לא הציל אתכם מידי א"ל שוטה שבעולם אין אתה הגון לעשות נסים על ידך ואנו נתחייבנו מיתה להקב"ה ואם אין אתה הורג אותנו הרבה הורגים יש לו למקום הרבה דובים ונמרים ונחשים ועקרבים והרבה אריות שיפגעו בנו [מד] מיד צוה עליו להרגו מיד באת אמם ואמרה לו לאותו קיסר בחייך קיסר תן לי בני ואנשקהו תחלה מיד נתנוהו לה והיתה מגפפתו ומחבקתו ומנשקתו ונותנת דדיה לתוך פיו והיה דבש וחלב נופל לארץ לקיים מה שנאמר (ש"ה ד) דבש וחלב תחת לשונך שוב אמרה לו בחייך קיסר תן חרב על צוארי ועל צואר בני יחד אמר לה הקיסר ח"ו איני עושה כן שכך כתיב בתורתכם ושור ושה אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד (ויקרא כב) א"ל אותו התינוק שוטה שבעולם וכי קיימת כל התורה כולה חוץ מפסוק זה מיד חתכו את ראשו ושערו חכמים שנותיו של אותו תינוק ונמצא בו שתי שנים וששה חדשים [מה] ושבע שעות ומחצה:

באותה שעה היו העכו"ם מתלשים בשערן ובזקנם ובוכין בכיה גדולה ואמרו מה מעשה אביהם של אלו ומה שבחו שכך הן נהרגין עליו על אותה שעה הוא אומר (ש"ה ה) מה דודך מדוד היפה בנשים מה דודך מדוד שככה השבעתנו באותה שעה אמרה להם אמם בני לכו ואמרו לאברהם אבינו אל תזוח דעתך עליך ותאמר בניתי מזבח והעליתי עליו יצחק בני כי אני בניתי שבעה מזבחות והעליתי עליו שבעת בני ביום אחד והוא רק בנסיון ולא במעשה ואני במעשה שוב אמרה להם בני אשריכם שעשיתם את רצון אביכם שבשמים ולא הייתם באים לעולם אלא לקדש את שמו הגדול על ידכם שנאמר (ויקרא י) בקרובי אקדש מיד עלתה לגג ונפלה [מו] ומתה יצתה בת קול ואמרה אם הבנים שמחה (תהלים קיג). וכשתפסו את רשב"ג ואת ר' ישמעאל כהן גדול להריגה היה רשב"ג בוכה ואמר לרבי ישמעאל מפני מה אנו נהרגין כעובדי ע"ז וכמחללי שבתות וכאוכלי נבלות וטריפות ושקצים ורמשים תהא מיתתנו אמר לו ר"י אני אדון לפניך לפעמים יש לנו לשפוט את הדין ולא שפטנו אותו באמת ולפעמים באו עדי שקר והעידו בפנינו ולא חקרנו ודרשנו היטב ועברנו עמ"ש בתורה (דברים יט) ודרשו השופטים היטב והנה עד שקר העד שקר ענה באחיו וגו' לכן נתחייבנו מיתה או לפעמים אנחנו נכנסנו לבית המרחץ או לפעמים נפנינו לאכול ולשתות ובאו באותו הפעם יתומים ואלמנות לתבוע

פרנסתן

ישועות יעקב

שאמר כביכול פסוק זובח לאלהים יחרם: מא בגמרא ובמדרש מביאים פסוקים אחרים: מב מג לשון תפארת כמו יתאפרו כל פועלי און רש"י וכן משמע בגמרא בכוונת לשון שבח ותפארת: מד במדרש מסיים שאמר לו לא מסר הקב"ה אותנו בידך אלא נקום את דם עלנו ממך: מה במדרש גרס ובש שעות ומחצה: מו באיכה רבתי גרס

[מז] פרנסתן ואמר להם השמש שלנו אין השעה פנויה לנו ונמצאו האלמנה והיתום מעונים בא וראה כמה גדול עונשו של דבר שנא' (שמות כב) כל אלמנה ויתום לא תענון אם ענה תענה אותו כי אם צעק יצעק אלי שמוע אשמע צעקתו וחרה אפי והרגתי אתכם בחרב וגו' בא וראה אע"פ שהיו יוצאין להריגה היו מכבדין זה את זה זה אומר אין אני גדול מחבירי אלא חבירי גדול ממני לכן הרגו אותי תחלה כדי שלא אראה במיתת חבירי וזה אומר הרגו אותי תחלה ואל אראה במיתת חבירי והיו מפילין גורלות ונפל הגורל על רבי שמעון בן גמליאל בתחלה נטל רבי ישמעאל כ"ג את ראשו של רשב"ג והושיבו בחיקו והיה מגפפו ומחבקו ומנשקו ואמר ליה רבי איך נטמנה לשונך בעפר והאיך נתמלא פיך באבנים ועפר כעובדי ע"ז וכמחללי שבתות ולא הספיק לומר את הדברים עד שנטלו את החרב והתכו את ראשו באותה שעה אמר הקב"ה אביא את השמים ואטפחם זה בזה ואחריב את עולמי בפניהם שנאמר (יחזקאל כא) גם אני אכה [מח] כפי אל כפי והניחותי חמתי וגו'. ולא זו בלבד אלא כשבא נ"נ הרשע להקיף את ירושלים היו מתקבצים בו כל ישראל שהיו יושבין בערי יהודה ובנימין והיו יושבין בתוך ירושלים חבורות חבורות שנא' (ירמיה ח) על מה אנחנו יושבים האספו ונבוא אל ערי המבצר וכשהגלה אותם אח"כ נ"נ והגיעו מי פרת ושתו אותם הרגו בהם [מט] המים יותר ממה שהרגו בהם הכשדיים וכשהיו מהלכין בדרך היו אומרים אלהים אל דמי לך (תהלים פג) משיבה רוח הקודש אותם ואמרה להם שוטים שבעולם כשעבדתם ע"ז על ההרים ועל הגבעות וכי לא אמרתם מי הוא אלוה שהוא דר בעולם ועכשיו אתם אומרים אלהים אל דמי לך ואע"פ כן נתגלגלו מיד רחמיו של הקב"ה ועורר עליהם בני קרח שכבר מתו ונתעטפו בבגדיהם וישבו לפניהם ואמרו עליהם קינה ולא עוד אלא שירד הקב"ה בעצמו ובכבודו משמי שמים העליונים ממקום גדלו ותפארתו ומקדושת שמו הגדול ונשא הוא בעצמו עליהם קינה שנאמר (ישעיה כב) משא גיא חזיון וגו' ויקרא ה' אלהים צבאות ביום ההוא לבכי ולמספד ולקרחה ולחגור שק בא וראה כמה רחמיו של הקב"ה מרובין על ישראל לעולם אפי' אם כל ימיהם היו עובדים ע"ז וכיון שהם עושין תשובה קלה הוא בוכה עליהם מיד לפי דרכך אתה למד שבכל דור ודור [נ] שהקב"ה מוצא בני אדם צדיקים וחסידים הוא טופח שתי ידיו זו על זו ונותנן כנגד לבו ובוכה עליהן בין בסתר בין בגלוי ומפני מה הוא בוכה עליהן בסתר לפי שהוא גנאי לארי שיהא בוכה לפני השועל וגנאי הוא למלך שיבכה לפני עבדיו וגנאי הוא לבעל הבית שיבכה לפני פועליו שנאמר (ירמיה יג) ואם לא תשמעוה במסתרים תבכה נפשי מפני גוה ודמוע תדמע ותרד עיני דמעה כי נשבה [נא] עדר ה' ומה ת"ל מפני גוה שלא יתגאו המלאכים העומדים על הקב"ה למעלה ויאמרו מה הנאתו של הקב"ה מבשר ודם [נב] שנתן להם את התורה לישראל ומפני מה לא נאמר כאן כמו שנאמר להלן (שם ט) כה אמר ה' צבאות התבוננו וקראו למקוננות ותבואינה ואל החכמות שלחו ותבואנה ותמהרנה ותשנה עלינו נהי ותרדנה עינינו דמעה ועפעפינו יזלו מים כי קול נהי נשמע מציון איך שדדנו וגו' אף כאן יאמר הכתוב ודמוע תדמע ותרד עינינו דמעה אלא כביכול אין רחמנות לכל בריה [נג] על ישראל אלא הקב"ה בלבד שמתחלה חלק להם [נד] את עולמו ונאמר (איכה א) בכה תבכה בלילה [נה] ד"א בכה תבכה בלילה

ישועות יעקב

לקיים מה שנאמר (ירמיה טו) אומללה יולדת השבעה: מז לפי שאומת הדיינים מכסיהם שירשו לפרנסתן: מח עיין לעיל: מט אף שמי פרת טובים הם כדאיתא בב"ר פט"ז רק מחמת שלא הורגלו במים הללו וכן מבואר בפסיקתא שהבאתי לעיל וז"ל כשהיו ישראל שרויים בארץ היו שותים מי גשמים ומימי נחלים ומי מעינות כיון שגלו לבבל שתו מים מן פרת כו': נ עיין לעיל פרק י"ז: נא הצדיקים והחסידים נקראים עדר ה': נב כמו שאמרו בשעת מתן תורה מה אנוש וגו' תנה הודך על השמים כדאיתא בשבת פ"ט: נג פי' גם בירמיה ט' הוא קאי על בהמ"ק וירושלים לבד ולא על ישראל הקב"ה בוכה בבתי בראי בגלוי וגם המלאכים היו בוכים על חורבן ב"ה וירושלים כמ"ש הן אראלם צעקו חוצה וגו' כדאיתא בחגיגה פ"ק לכך כתיב שם ל' רבים אבל בירמיה י"ג היה הבכיה רק על ישראל וצדיקים לבד ועליהם הוא בוכה בבתי גוואי במקום שאין רשות למלאכים לבוא שם לפי שאין המלאכים ראוים להניח יהכרך לבכות על ישראל כמו שקטרגו על בריאת אדם ועל מ"ת: נד שהקב"ה ברא כל העולם וכל הנמצאים רק בשביל ישראל ומעלתם גדולה אפי' ממלאכים כידוע נ"ח ועי"ז נתקנאו כל הבריות בישראל ואין מרחם עליהם אלא הקב"ה

בלילה וכי בלילה בוכין וביום אין בוכין אלא מאותה שעה שנתרועעו [נו] דליותיהן של ישראל שנגזרה גזירה על רבי עקיבא להריגה ומאי ודמוע תדמע ותרד עיני דמעה אלא משל למה"ד למלך בשר ודם שסרחו עליו אשתו ובניו עמד ודחפן והוציאן מביתו ובכל שנה ושנה הוא הולך אל המקום שדחפן שם ושותה מלא קומתו ארצה ובוכה ואלמלא מקרא כתוב א"א לאמרו כמו אב שאומר בבכיה אי בני וכמו תרנגולת שמקרקרת על בניה שנאמר (ישעיה כב) כי יום מהומה ומבוסה ומבוכה לאדני ה' צבאות בגיא חזיון מקרקר קיר וגו' וכשהיו ישראל הולכין בגולה [נז] נתעלם מכל בריה סרחון של ישראל עד שבא הקב"ה ואמר להם אלא בשבר שתי דמעות שהוריד עשו לפני אביו לכך באתי לעשות רצון שעיר שנאמר (ישעיה כא) משא דומה אלי קורא משעיר שומר מה מלילה שומר מה מליל אמר שומר אתא בוקר וגם לילה אם תבעיון בעיו שבו אתיו למה נאמר שומר מה מלילה שומר מה מליל אלא לפי שכל טובתן של ישראל אינה אלא ביום וכל רעתן של ישראל אינו אלא בלילה וגם אותן ע' שנה [נח] שבין בית ראשון לבית שני אינו אלא לילה לכך נאמר שומר מה מלילה:

ד"א למה נאמר שומר מה מלילה אלא לפי שהקב"ה יושב ומשמר מי שיש בו ד"ת [נט] לאמיתו כגון חנניה [ס] מישאל ועזריה לכך נאמר שומר מה מלילה מכאן אמרו אם עושה אדם שתים או שלש טובות מוסרין מלאך אחד לשומרו שנא' (שמות כג) הנה אנכי שולח מלאך לפניך לשמרך בדרך ואם קרא אדם תורה נביאים וכתובים מוסרין לו שני מלאכים לשמרו שנאמר (תהלים צא) כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך [סא] אבל אם קרא אדם תורה ונביאים וכתובים ושנה משנה ולמד הלכות ואגדות ושמש ת"ח אז הקב"ה משמרו בעצמו משלו משל למה"ד למלך שהיה מהלך בדרך במדבר ובנו עמו כיון שהגיע לחמה עמד אביו מצד רוחה של חמה ועושה צל לבנו כדי שלא יגיע לו חמה ושרב וכן עושה הקב"ה לישראל שנאמר (שם קכא) ה' שומרך ה' צלך על יד ימינך וגו'. ומאי אמר שומר אתא בוקר אלא אמר להם הקב"ה לישראל בני וכי לא הגדתי לכם בתחלה שאעפ"י שאתם בוכים ומצטערים עכשיו על הבית האחרון שהוא חרב בעונותיכם אבל לעתיד [סב] תבואו ותשמחו עמי שמחה שלמה כדרך שאני משמח בכם שנאמר (ישעיה סד) כקדוח אש המסים מים תבעה אש להודיע שמך לצריך מפניך גוים ירגזו בעשותך נוראות לא [סג] נקוה תו' ומאי וגם לילה אלא אלו השנים רעים וקשים [סד] שאתם דרים בין העכו"ם ומאי אם תבעיון [סה] בעיו שובו אתיו אלא לפי שאין הקב"ה נותן את התורה [סו] אלא למי שמצטער עליה שנאמר (שם כא) משא בערב ביער בערב תלינו אורחות דדנים לקראת צמא התיו מים ואין בערב אלא לשון [סז] ערב ואין יער [סח] אלא לשון צער ואין מים אלא ד"ת לכך נאמר [סט] ביער בערב וגו' לקראת צמא התיו מים למה ישראל דומין בעוה"ז לפני אביהם שבשמים למלך בשר ודם שהיה לו שני עבדים ונותן

ישועות יעקב

לבדו: נה וכתיב בתריה אין לה מנחם וגו': נו מלשון ורעו דליותיו (ירמיה י"א) נשברו פגיעתם ומזרותיהם וכפרש"י שם עיי"ש ונערוך ערך דל וכן בגל דליותיו (יחזקאל י"ז) וכן ברוב דליותיו (שם י"ט) דלא כפי' סויקקין: נז כי כבר נתכפר עונותם בחורבן בהמ"ק ובחורבן ירושלים בששפך הקב"ה חמתו בעצים ואבנים וכן איתא במ"ר כל מקום שנאמר והיה שמחה מהיכן לה והא כתיב והיה כאשר נלכדה ירושלים א"ל עוד היא אינה אלא שמחה דאמר ר' שמואל בר נחמני אופכין (פי' גזר דין) נטלו ישראל על עונותיהם ביום שחרב בה"מ שנא' תם עונך בת ציון לא יוסיף להגלותך: נח של גלות בבל: נט שהקב"ה שומר ומגביה בכיה בתוך הגולה שדומה ללילה לצדיקים שיצאה נפשם ד"ת לאמיתו ר"ל שיהיו מקיימים התורה כלומדים זה נקרא ד"ת לאמיתו: ס שהם קיימו מ"ש בתורה ואהבת את ה' וגו' בכל נפשך אפי' הוא נוטל נפשך שמסרו נפשם על קדושת שמו יתברך ע"ז נאמר שומר מה מלילה וגו' מתפללים שיגאלו מן הגלות שהיא הארוך שדומה ללילה שהיות כמה אלפים ורבבות אין מספר שמסרו נפשם על קדושת שמו ית' כמו חמ"ו: סא ע' לעיל פ' י"ח נוסחא אחרת: סב לזמן גאולתנו שיהא ב"ב שדומה לבוקר: סג וגומר עד שיעשה למחכה לו: סד וכן פירש"י ע"ש: סה אם תבקשו שהקב"ה ימהר לכם קץ הגאולה שובו אתיו בואו לפניו בתשובה על עונותיכם: סו ולפי שאמרו ז"ל אין הגליות מתכנסות אלא בזכות התורה שנא' גם כי יתנו בגוים עתה אקבצם (הושע ח) ואין תורה שורה אלא בגוף נקי מן החטא ע"י התשובה: סז לשון לילה וערב רמז על הגלות כמ"ר: סח הוא"ד בל יעבר מתחלף בצ' בא"ב דבי ר' חייא שהוא א"ס ב"ח ג"ז ד"ו י"ל כ"פ ל"ע מ"צ ק"ת ר"ש ה"נ לפי שאין לס"ת זוג בעשירות וכן לנון אין בן זוג במאות ועיין רש"י פ' כתליל: סט ור"ל שנסמך זה הפסוק אל שובו אתיו לדרוש שהם

ונותן להם [ע] שני עצים ואומר להם הביאו לי את [עא] האור המצער גופו לפני המלך מביא את האור לפני המלך שאינו מצטער גופו לפני המלך אינו [עב] מביא ד"א משל למלך שהוא יושב על כסאו והיה עבדו משרת לפניו ורואה המלך את עבדו [עג] שהוא מתבהל לפניו מיד עומד המלך מן כסאו ותופס את עבדו בידו והושיב אותו לפניו וכך אמר להם הקב"ה לישראל בני עשו רצון בניכם ועבדיכם בדרך שאני עושה רצון בני ועבדי שנא' (ישעיה נ) מי בכם ירא ה' שומע בקול עבדו [עד] אשר הלך חשכים ואין נגה לו יבטח בשם ה' וישען באלהיו:

פרק לא

מתוך השלום [א] כיצד אלא כשם שהקב"ה יהי שמו הגדול מבורך לעולם ולעולמי עולמים הוא מתכוין ועושה שלום בארבע מאות ותשעים [ב] וששת אלפים רבבות של מלאכי השרת שהם עומדים לפניו תמיד והם מקדשין את שמו תמיד מיציאת החמה ועד שקיעת החמה הן אומרים קדוש קדוש קדוש ה' צבאות מלא כל הארץ כבודו (ישעיה ו) ומן שקיעת החמה עד יציאת החמה הן אומרים ברוך כבוד ה' ממקומו (יחזקאל ג) וכן מתכוין ועושה שלום בשבעים לשונות ובכל באי עולם שברא בעולמו שנאמר (איוב כה) עושה שלום במרומיו כך יעשה האדם שלום בין כל אדם לחבירו ובין איש לאשתו וכן היה עושה אהרן הכהן שהיה מתכוין ועושה שלום בין ישראל לאביהם שבשמים ובין [ג] ישראל לחכמים ובין חכם [ד] לחבירו ובין ישראל לחבירו ובין איש לאשתו ועליו הוא אומר (ישעיה ג) אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו ועליו נאמר (שם נו) כה אמר ה' שמרו משפט ועשו צדקה וגו'. הקב"ה שהוא בוחן לבות וכליות היה אומר לאהרן אתה נתכוונת לטובה ועשית שלום בינו ובין בני ישראל אני מוציא ממך בנים [ה] שמכפרים על ישראל בכל שנה ושנה וקוראין עלידם שלום בכל יום ויום ויאמרו להם (במדבר ו) יברכך ה' וישמרך יאר ה' פניו אליך ויחנך ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום כיוצא בדבר אתה אומר אחיתופל הגילני היה חכם והיה בעל תורה [ו] ובשביל גסות הרוח שהיה בו נעקר מן [ז] העוה"ז ומן [ח] העוה"ב ועליו הוא אומר (ישעיה ג) אוי לרשע רע כי גמול ידיו יעשה לו תחלת מעשיו הרעים של אחיתופל מה הן כשנתקבצו כל ישראל עם דוד לבעלי יהודה להעלות את ארון ה' מבית אבינדב אשר בגבעה ונשתכחה מהם ההלכה מיד אמרו כולם כמו שלא היה בא ארון ה' משדה פלשתים אלא בעגלה אף בעגלה יבא לבית דוד מלך ישראל והקב"ה נשבע בשמו הגדול ביום שנשא עמרם את יוכבד דודתו לו לאשה לשם שמים שינטל הארון והתורה עמו תנתן בזרוע של זרע עמרם שנאמר (במדבר ז) ולבני קהת לא [ט] נתן כי עבודת הקדש

ישועות יעקב

ילמדו את פלמן על התורה בגלות יאמו לעולם ב"ב : ע משל לתורה שבכתב ותורה שבע"פ שצריכים זה לזה כמו שמן אחד בפ"ע אינו דולק יעה רק שניהם יחד : עא זהו עסק וקיום התורה והמצות כי עיקר התורה שיביא את האדם לידי מעשה וקיום מצותיה ומ"ש הביאו לי את האור כמו שאמרו בזוהר אורייתא דלאו איהו בדחילו ורחימו לא פרחא לעילא : עב דקדק בלשונו הקדוש ולא אמר אינו מביא לפני המלך כמו החלוקה הראשונה כי זה אינו מביא כלום ואמרו בשבת דף ל"א וריב אמונת עתיך חוסן ישועות חכמת ודעת זה סדר זמין נק"ש כו' ואפ"ה אי יראת ה' אין ואי לא לא משל לאדם שאמר לשלוחו העלה לי חטים לעלייה והעלה לו א"ל ערבת בהם קב חומטין (פי' עפר דק שלא חלוים) א"ל לאו א"ל מוטב שלא העלית וכהן זה מאד. וכתב במדרש תלפיות וז"ל דואג היה שקול כנגד כל ישראל (ילקוט שמואל בשם מדרש) כשם וראה שיראת שמים הוא כורם הפרשים וכו וזכה האדם לקנות חיי עוה"ב ואין הדבר תלוי ברוב חכמה דאחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים ודואג יוכיח שברוב חכמתו היה שקול כנגד כל ישראל עד שאמרו עליו שהיה דורש על המגדל הפורח באויר שהוא נוהר בלמ"ד ג' מאות הלכות וכיון שתורתו היה מן השפה ולחוץ כשאחז"ל בעת מיתתו שכח תורתו כשאחז"ל על פסוק חיל בלע ויקיאנו כו' וכ"ש בעבור שלא היה בו יראת שמים שהכל תלוי ביראת שמים ולא ברוב חכמה וראיה לזה דמצאר אומות יש חכמים מתוכמים בתורת משה והם יורדים לשאול מטה עכ"ל : עג דואג וירא שמא אינו עובדו כראוי וכרצונו : עד במ"ר נדרש זה על אברהם ועל אליעזר עבדו ע"ש פרשה ס' : א מוסב על מה שאמר בפרקים הקודמים שהאדם צריך לעבוד את הקב"ה מתוך אהבה מתוך יראה ומתוך הרחמים ומתוך השלום ומפרש אותם אחת לאחת : ב עיין לעיל פ"ו ובס' עמק המלך כ' תצ"ו גימטרי' מלכות שאלו תצ"ו אלפים רבבות מלאכים הם מצד מלכות עיי"ש והמשי : ג ע"פ שהוא בונה את הבית : ד שמוציאים זה את זה מחמת קנאת איש מרעהו : ה על ידי הקרבנות נעשה שלום וקירוב לישראל עם הקב"ה : ו שחשב בלבו שימלוך תחת דוד כדאיתא בירושלמי פ' חלק וגם נתן עצה לאבשלום לבא על פלגשי דוד אביו ולהרוג את דוד ומפורש במדרש בעשה כן שחשב שאח"כ ידון את אבשלום למיתה והכתר אליו במלוכה ועיין בס' חלק : ז שלא חי רק ל"ג שנים וחנק את עצמו : ח בפרק חלק ד' הדיוטות אין להם חלק

הקדש עליהם בכתף ישאו מיד נטלו את הארון והרכיבוהו על העגלה ומיד היה הארון תלוי באויר בין השמים ובין הארץ ואינו עולה לא למעלה לשמים ולא יורד למטה לארץ עוזא היה עומד שם מיד שלח עוזא את ידו ותפש בארון באותה שעה אמרו פושעי ישראל אלמלא לא שלח עוזא את ידו ותפש בארון כבר נפל הארון לארץ מה עשה הקב"ה באותה שעה מיד המית את עוזא ונתלשה ידו מן הארון והוכר הדבר שהארון הוא תלוי באויר בין הארץ ובין השמים ואינו עולה למעלה לשמים ואינו יורד למטה לארץ. ברוך המקום ברוך הוא שאין לפניו משוא פנים שבשם שתפש אחיתופל את ההלכה בגרונו [י] ולא אמר איתה לרבים לפיכך נחנק בגרונו ומת בחניקה שהיא אחת מן ארבע מיתות שנמסרו לבית דין שנאמר ואחיתופל ראה כי לא נעשתה עצתו ויחבוש את החמור ויקם וילך אל ביתו ואל עירו ויצו אל ביתו ויחנק (שמואל ב יז) ומהו הדבר שהיה מצוה אל ביתו צוה להם אל תהיו במחלוקת לעולם ואמר להם אל תמרדו במלכות בית דוד לעולם [יא] כיון ששמע דוד הדברים [יב] הללו מיד היה דוד בא לפני השכינה ושחה מלא קומתו ארצה ואמר אבי שבשמים יהא שמך הגדול מבורך לעולם ולעולמי עולמים ותהא לך קורת רוח מן ישראל עבדיך בכל מקומות מושבותם שגדלתנו וקדשתנו וקלסתנו ורוממתנו וקשרת לנו [יג] כתר בתורה מסוף העולם ועד סופו שנאמר (שם ז) על כן גדלת ה' אלהים כי אין כמוך ואין אלהים זולתך בכל אשר שמענו באזנינו וגו' אבל המעשים שאנו עושים אינם הגונים לפניך אלו מעשה דואג האדומי ומעשה אחיתופל הגילני ולא זה [יד] בלבד אלא אמרו כל מי שיש בו גסות רוח הוא נעקר מן העולם וכן אנשי דור המבול גסות הרוח היתה בם ובה נעקרו מן העולם שנאמר ויאמרו לאל סור ממנו ודעת דרכיך לא חפצנו מה שדי כי נעבדנו ומה נועיל כי נפגע בו (איוב כא) ומה היו עושין היו פושטין את בגדיהן ומניחין אותן על גבי הארץ והיו מהלכין [טו] ערומים בשוק שנאמר (שם כד) ערום הלכו מבלי לבוש וגו'. ומהו עונשן בעוה"ז הקב"ה הציף אותן על פני המים כמו [טז] זיקים שנאמר (שם) קל הוא על פני המים וגו'. ואומר (שם יט) גורו לכם מפני חרב כי חמה עונות חרב למען תדעון שדון אל תקרי [יז] שדון אלא שדין שיש דין למעלה וכן אנשי מגדול [יח] גסות רוח היתה בם ובה נעקרו מן העולם שנאמר (בראשית יא) ויהי כל הארץ שפה אחת וגו' ויאמרו הבה נבנה לנו עיר וראשו בשמים ונעשה לנו שם פן נפוץ על פני כל הארץ וגו'. בא וראה בחסד [יט] הגדול שעשה הקב"ה עמהם בה מרדו בו משל לאדם שהוא גולה מן מדינה [כ] למדינה כיון שהוא רואה את חבירו שהוא מדבר עמו בלשונו נתקררה דעתו עליו והם מרדו בה שנאמר ויאמרו איש אל רעהו הבה נלבנה לבנים וגו' ויאמרו הבה נבנה לנו עיר וגו'. כנגד שהם אמרו ל' הבה הקב"ה אמר ג"כ לשון הבה עליהן שנאמר הבה נרדה וגו'. מיד ירד הקב"ה משמי השמים העליונים ובלבל את לשונם והפיצם בד' רוחות העולם שנאמר וירד ה' לראות את העיר ואת המגדל וגו' ויפץ ה' אותם משם וגו' על כן קרא שמה בבל כי שם בלל ה' שפת כל הארץ וגו'. אנשי סדום גסות [כא] הרוח היתה בהם ובה נתעקרו מן העולם שנא' (שם יג) ואנשי סדום רעים וחטאים לה' מאד רעים בגזל וחטאים בגלוי עריות לה' מאד בחילול השם. ד"א לה' מאד שהיו מתכונים והולכין וחוטאין וכשהיה לוט מדבר עמהן דברים

שהן

ישועות יעקב

לעוה"ב וחד מינייהו אחיתופל : ט להם לא נתן עגלות כמו שנתן לבני גרשון ומררי : י ובירושלמי דחלק אי' שקללו דוד וכן בשעה שברח דוד מפניו ובא השומא למשכן עלמא ולא ידעו אם מותר לכתוב שם אחספא וקללו ג"כ וכן איתא בסוכה פ' החליל עיי"ש : יא ובב"ב דף ק"ס אמרו שלשה ג' דברים כ' אלו ועוד א' יו"ס של עגלת ברוך וזרעו חסים כו' : יב שמת אחיתופל והתחרט על מה שמרד בו : יג שהתורה היא כתר ושם טוב ותפארה לישראל בכל העמים מסוף העולם ועד סופו וי"ג וקשרת לנו קשר בתורה כי כ"א מישראל הוא מקושר באות א' שבתורה וי"ת ישראל יש ששים רבוא אותיות לתורה : יד אחיתופל בלבד : טו הרבה עבירות חמורות עבו ותשב זה לפי שאמרו ביבמות פ' הבא על יבמתו אין לך מגונה ומתועב לפני המקום יותר ממי שמהלך ערום בשוק : טז כמו נוד וחמת של עור שהוא קל : יז שדון כמו שקרי מלשון שוד עיין פרש"י אלא שדין כמו שכתיב לומר שיש דין למעלה : יח שאמרו לא כל הימנו שיבור לו העליונים ויתן לנו את התחתונים כ"ר רש"י : יט פי' בזה שהיה להם לשון אחד לשון הקודש הוא טובה וחסד גדול להם כמו המשל שהביא : כ והיינו מכיר לשון המדינה : כא שנאמר (יחזקאל טז) הנה זה היה עון סדום אחותך גאון שבעת לחם ושלות השקט היה לה ולבנותיה ויד עני ואביון לא החזיקה ותגבהנה מרוב טובה :

שהן כדרך [כב] הארץ אמרו לו [כג] גש הלאה וכשהיה מדבר עמהם דברים שאינן כדרך [כד] הארץ אמרו האחד בא לגור שנאמר (שם יט) ויאמרו גש הלאה [כה] ויאמרו האחד בא לגור וישפוט שפוט . וכן סנחרב [כו] גסות הרוח היתה בו . ובה נעקר מן העולם וכן נ"נ גסות הרוח היתה בו ובה נעקר מן העולם שנאמר אך אל שאול [כז] תורד אל ירכתי בור (ישעיה יד) אמרו עליו על נ"נ הרשע קצר בקומה היה וכשהיה הולך ממדינה למדינה ומעיר לעיר נתקבצו כל בני העיר ויצאו לקראתו והיו משחקים זה עם זה ואומרים זה לזה וכי זה ימלוך מסוף העולם ועד סופו שנאמר (שם) רואיך אליך ישגיחו אליך יתבוננו הזה האיש מרגיז הארץ מרעיש ממלכות וגו' . וכן פרעה גסות הרוח היתה בו ובה נעקר מן העולם (שמות ה) ויאמר פרעה מי ה' אשר אשמע בקולו לשלח את ישראל וגו'. וכן אנשי דור המדבר גסות הרוח היתה בם לפיכך מתו במדבר ולא [כח] נכנסו לא"י שנאמר (במדבר כא) וידבר העם באלהים ובמשה למה העליתנו ממצרים למות במדבר וגו' וכן באותן הדברים בד' וה' מקומות וכן שאול המלך גסות הרוח היתה בו לפיכך נהרג ונעקרת ממנו המלכות שנאמר (שמואל א טו) ויאמר שמואל ומה קול הצאן הזה באזני וגו' ויאמר שאול מעמלקי הביאום וגו' . משלו מלמה"ד למלך ב"ו שאמר לבנו בני למה לא עשית את כל מה שהפקדתיך ואמר לו וכי מהו הדבר שהפקדתני שלא עשיתי מיד מעיז הבן את פניו באביו ואמר לו לאביו והלא עשיתי את כל מה שהפקדתני וכן שאול המלך שאמר לו שמואל הנביא למה לא שמעת בקול ה' והשיב שאול את שמואל לא כן הדבר אלא שמעתי בקול ה' שנאמר (שם) ויבא שמואל אל שאול ויאמר לו שאול ברוך אתה לה' הקימותי את דבר ה' ויאמר ומה קול הצאן הזה באזני וגו' ויאמר מעמלקי הביאום אשר חמל העם וגו' . ויאמר שמואל וגו' ולמה לא שמעת בקול ה' ותעט אל השלל ותעש הרע בעיני ה' ויאמר שאול אל שמואל אשר שמעתי בקול ה' ואלך בדרך אשר שלחני ה' וגו' ויאמר שמואל וגו' יען מאסת את דבר ה' וימאסך ממלך וגו' ולא עוד אלא שהיה שאול משמר קנאה ונקמה בלבבו על ישראל בכל מקומות מושבותיהם [ל] בשביל דוד במה שנצטוה לעשות לא עשה מה שא"ל שמואל שאמר הקדוש ברוך הוא עתה לך והכיתה את עמלק וגו' והמתה מאיש ועד אשה מעולל ועד יונק וגו' והוא לא עשה כן אלא החיה את אגג מלך עמלק ואת מיטב הצאן והבקר ומה שלא נצטוה לעשות [לא] עשה את נוב עיר הכהנים הרג שנאמר (שם כב) ואת נוב עיר הכהנים הכה לפי חרב מאיש ועד אשה מעולל ועד יונק ושור וחמור ושה לפי חרב וזלזל בעריות במה שנתן את מיכל בתו אשת דוד לפלטי בן ליש ושאל באוב וידעוני והרבה לעשות תועבות בישראל לפיכך נהרג ונעקרה ממנו מלכות בית ישראל וכן בני ישראל אני כפרתן בכל מקומות מושבותיהם כשהיו בא"י היתה בהם גסות הרוח ובה גלו מארצם ואפי' לאחר שגלו מארצם שאלו ישראל את יחזקאל בן בוזי הכהן כהן שקנה עבד מהו שיאכל בתרומה אמר להם כן הוא שהוא מותר לאכול בתרומה וא"ל אבל אם מכרו רבו לאחרים מהו שיאכל בתרומה אמר להן אינו רשאי לאכול תרומה וא"ל אף אנו כן כשהיינו בעירו ובהיכלו של הקב"ה עבדנו את הקב"ה עכשיו שגלינו בין העכו"ם נהיה כגוים וכמשפחות האדמה ואמר להם יחזקאל אפי' אם נשברים עצמותיכם ועיניכם מנוקרין ודם פיכם בא לארץ אתם צריכים לקבל מלכותו של ממ"ה הקב"ה עליכם משום שכן קבלתם לו עליכם מתחלה ואמרתם כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע (שמות כד) והקב"ה המליך מלכותו עליכם

ישועות יעקב

כב כשהיה מדבר עמהם לרעה הנה נא לי שתי בנות וגו' עכ"ל לכן ·כתוב במיניכם : כג לשון נוהג רש"י : כד דרך ומנהג הארץ שהיו מגלין על האורחים נערו בו במופת ואמרו האחד בא לגור כו' : כה דרש כך לפי שכתוב ב' פעמים ויאמרו : כו עיין מלכים ב' י"ט וישעיה ל"ו ל"ז : כז ולעיל מביא כתוב ואתה אמרת בלבבך השמים אעלה וגו' אעלה על במתי עב אדמה לעליון אך אל שאול תורד וגו' : כח אבל לא נעקרו מן העולם שיש להם חלק לעוה"ב שנאמר זכרתי לך חסד נעוריך וגו' לכתך אחרי במדבר וגו' כדאיתא בחלק ואף בעוה"ז לא נעקרו שלא מהו פתום מכן שהיה ועיין רש"י פ' שלח על פסוק ובניכם יהיו רועים במדבר : כט אבל יש לו חלק לעוה"ב עם הצדיקים כמו שאמר לו שמואל מחר אתה ובניך עמי במחיצתי וגם ב"ק סופיעם וקראם אותו בחיר ה' : ל בשביל שברח דוד ונחביא מקום שנהגא דוד שם ולא גילו לשאול עשה בהם נקמה לא ולמד מנוב : לא ואחז"ל ביומא פ"ב כשחטא על

עליכם שנאמר (דברים כו) את ה' האמרת היום להיות לך לאלהים וללכת בדרכיו ולשמור חקיו ומצותיו גו' ולשמוע בקולו וה' האמירך היום להיות לו לעם סגלה כאשר דבר וגו' ואמר להם (יחזקאל כ) והעולה על רוחכם היו לא תהיה אשר אתם אומרים נהיה כגוים וכמשפחות הארצות לשרת עץ ואבן חי אני נאם ה' אלהים אם לא ביד חזקה ובזרוע נטויה ובחמה שפוכה אמלוך עליכם. ברוך המקום ברוך הוא שאין לפניו משוא פנים אם נאמר היו למה נאמר לא תהיה אלא מה שאתם אומרים נהיה כגוים וכמשפחות הארצות לשרת עץ ואבן זאת לא תהיה ומה שאתם אומרים לא יבא נ"נ ויכבוש את ירושלים זאת היו תהיה אחרי [לג] הדברים כולן נאמר תועבה בע"א שנאמר (דברים ז) ולא תביא תועבה אל ביתך וגו' ונאמר תועבות בגסות הרוח שנאמר (משלי טז) תועבת ה' כל גבה לב ואפילו הקב"ה שהכל שלו והכל מעשה ידיו אינו יכול לסבול את גסי הרוח שנאמר (תהלים קא) גבה עינים ורחב לבב אותו לא אוכל שהרי הוא אומר (ישעיה מ) את מי [לג] נועץ ויבינהו וילמדהו באורח משפט וילמדהו דעת ודרך תבונות יודיענו וממי נטל הקב"ה עצה [לד] כשברא את העולם הוי אומר שלא נמלך אלא עם [לה] התורה שנא' (משלי ח) ואהיה אצלו אמון ואהיה שעשועים יום יום אל תקרי אמון אלא אומן כמו אומן זה שהוא עוסק באומנתו:

משל למלך ב"ו שהוא בונה פלטרין עד שהוא מגיע את הקרשים ומתקנן את הקירות הוא מביא תחלה את המגילה ודיו וצייר את החדר בפני עצמו ואת העליה בפני עצמו ואת בית הכסא בפני עצמו ואח"כ הוא בונה כמו שהיה מצייר כך היה הקב"ה מביט בתורה וברא את העולם אבל מלך ב"ו הוא בונה כל אחד ואחד לבדו משא"כ מעשה שמים וארץ כולן ברא הקב"ה איתן בבת אחת שנאמר (ישעיה מח) אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים קורא אני אליהם יעמדו יחדו כיצד ישב הקב"ה וברא את עולמו חמש שיטות בדבר זה שטה ראשונה ברא הקב"ה שני אלפים רבבות כרובים ושני אלפים רבבות אופנים וכן שרפים ואראלים וכן שאר מלאכי השרת אין מספר ולמעלה מהן חיות הקודש ולמעלה מהן רקיע כעין הקרח הנורא ולמעלה ממנו כסה"כ ולמעלה ממנו יושב הקב"ה בשמי השמים העליונים ואלמלא מקרא כתוב א"א לאומרו שנא' (יחזקאל א) וארא והנה רוח סערה באה מן הצפון וגו' ונוגה לו סביב ומתוכה כעין החשמל מתוך האש ומתוכה דמות ארבע חיות וגו' ודמות על ראשי החיה רקיע כעין הקרח הנורא וגו'. וממעל לרקיע אשר על ראשה כמראה אבן ספיר דמות כסא ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה אבל אמרו ז' דברים קדמו לעולם תורה ותשובה וגיהנם וגן עדן וכסא הכבוד ושמו של בן דוד ובית המקדש תורה מנין שנאמר (משלי ח) ה' קנני ראשית דרכו קדם מפעליו מאז תשובה מנין שנאמר (תהלים צ) בטרם הרים יולדו ותחולל ארץ וגו' וכתיב בתריה תשב אנוש עד דכא ותאמר שובו בני אדם גיהנם מנין שנאמר (ישעיה ל) כי ערוך מאתמול תפתה גם היא למלך הוכן העמיק הרחיב מדורתה אש ועצים הרבה נשמת ה' כנחל גפרית בערה בה ואין תפתה [לו] אלא גיהנם שהיא בריאה קודם לכל וכיון שברא הקב"ה את הגיהנם עמד הקב"ה וקילס את [לז] כל מעשי ידיו שנאמר (בראשית א) וירא אלהים את כל אשר עשה והנה [לח] טוב מאד ומאי גם היא למלך הוכן אין מלך אלא יצר [לט] הרע שנאמר (קהלת ד) טוב [מ] ילד מסכן וחכם ממלך

ישועות יעקב

חגג יצאה בת קול ואמרה אל תלדק הרבה וכו' יצאה בת קול ואמרה אל תרשע הרבה: לב ר"ל איני רוצה עוד להצריך בגבות של גסי רוח והומר כלנו של דבי: לג פירש"י את מי נועץ כמו שנועץ עם הנביאים כו' ור"ל מזה למדנו שהקב"ה שונא את גסי רוח שהרי הקב"ה אין צריך ליטול עצה ואפ"ה מתייעץ עם הנביאים לרוב ענותנותו וכדרז"ל בנעשה אדם שנמלך עם המלאכים וכן פירש"י שם: לד שהמלאכים לא נבראו אלא ביום שני או ביום ה' כדעת רז"ל בב"ר: לה שהיתה קדמה לעולם אלפים שנה כמאחז"ל: [לה ב] (כן הוא בנדרים דף ל"ט) אבל יש במדרש ובפסחים פ' מקום שנהגו שהגיהנם נברא ביום ב' שיש בו אתמול ואין בו בלשון וכפירש"י בישעיה. ובפסחים רמי לה אהכות דנדרים ומוקי לה חללה קודם שנברא העולם ואור דידיה בשבת ועיי"ש: לו שכל המתפתה ביצרו נופל שם עירובין י"ט: לז שנברא אח"כ בשביל האדם: לח לט בב"ר א"ר זעירא טוב מאד זה גיהנם ופי' כמ"כ שמפני מוראו כ"א הולכים בדרך טוב: מ זה יצה"ט שאינו בא לאדם עד י"ג שנה מסכן שאין הגוף שומע לו וחכם שמשכיל

זקן וכסיל זה יצה"ר הנקרא מלך זקן וכסיל ד"א טוב ילד מסכן וחכם זה ר"ע ממלך זקן וכסיל זה טורנוסרופוס הרשע ומאי העמיק הרחיב שהעמיקה והרחיבה לו מלאך המות כדי שתהא מלא קומתו ובה מדורת אש ועצים וגו'. גן עדן מנין שנאמר (בראשית ב) ויטע ה' אלהים גן בעדן מקדם כסא הכבוד מנין שנאמר (ירמיה יז) כסא כבוד מרום [מב] מראשון מקום מקדשנו שמו של בן דוד מנין שנאמר (תהלים עב) לפני שמש ינון שמו ואח"כ ברא הקב"ה את השמים ואת הארץ ואת כל אשר בהם [מג] וכללן [מד] ורדדן ויסרן וטפחן [מה] וגמרן [מו] ומתחן [מז] ומישבן כללן ורדדן מנין שנאמר (בראשית ב) ויכלו השמים והארץ וכל צבאם יסרן וטפחן וגמרן מנין דכתיב (ישעיה מח) אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים קורא אני אליהם יעמדו יחדו מתחן ומישבן מנין שנאמר (שם) הנוטה כדוק שמים וימתחם כאהל לשבת ואחר שנבראו כל הנבראים שבעולם היו כולן בשמחה גדולה כאלו הן אוכלין ושותין ושבעין ושמחים שמחה גדולה והרי הדברים ק"ו ומה אם העומדין בחוץ שאינם רואים פני השכינה מבפנים הרי היו בשמחה כאלו הן אוכלין ושותין ושבעים ושמחים שמחה גדול' מכ"ש המלאכי' וצבא השמים שהקב"ה הכניסן לפני' תחת כסא הכבוד שהיו בשמחה גדולה כאלו הן אוכלין ושותין ושבעים ושמחים שמחה גדולה וכיון שברא הקב"ה את כל העולם כולו ועמד והחפן והוציאן לחוץ היו כולן צועקין ומיללין ובוכין בכיה גדולה ואמרו לפניו רבש"ע מפני מה הוצאתנו ממדה [מח] של קורת רוח מה עשה הקב"ה כדי לפייס אותן מכל ארבע מדות שברא הקב"ה בעולמו הביאן וקבע את צורתן בכסא הכבוד שלו פני אדם מן בני אדם פני אריה מן החיה פני שור מן הבהמה פני נשר מן העופות באותה שעה אמר הקב"ה נטלתי שכרי מכל מה שבראתי בעולמי נטלתי שכרי את פני אדם שבמרכבה בשביל שבראתי לכל בני אדם אשר בארץ ונטלתי שכר את פני השור שבמרכבה בשביל שבראתי לכל הבהמה אשר בארץ ונטלתי שכר את פני האריה שבמרכבה בשביל שבראתי לכל החיה אשר בארץ ונטלתי שכר את פני הנשר שבמרכבה בשביל שבראתי לכל העופות אשר בארץ מיד כתב הקב"ה את הדבר וחתם את הדבר שיהא כן עד עולם אבל כיון שחטאו ישראל בעגל הביא הקב"ה את פני הכרוב והכניסו תחת פני [מט] השור שהרי פעם אחת נאמר (יחזקאל א) ודמות פניהם פני אדם ופני אריה אל הימין לארבעתם ופני שור וגו' ופני נשר לארבעתן ופעם אחרת נאמר (שם י) וארבעה פנים לאחד פני האחד פני [נ] הכרוב ופני השני פני אדם והשלישי פני אריה והד' פני נשר אלא כאן קודם שחטאו ישראל בעגל [נא] וכאן לאחר שחטאו ישראל בעגל ושנו החכמים למי מוסרין מעשה המרכבה אם חזית איש שהוא גובר על יצרו ואוהב את שכניו ומדבר בנחת עם הבריות ומכלכל את כל דבריו בדין ובמשפט ועיניו למטה ולבו למעלה ואפי' כשהיה בנערותו לא יצא עליו שם ביש ולא חטא קדם אלוה כל ימיו לזה מוסרין ראשי הפרקים ומשנוצר אדם הראשון עד המבול היה אלף ותרנ"ו שנה [נב] וכל באי העולם היו מכעיסין ובאין לפניו עד שהביא עליהם את מי המבול ואז פסק הקב"ה מלקרות ומלשנות ומלעשות כל מלאכה וכי מה מלאכה עשה הקב"ה מיום שברא הקב"ה את העולם עד אותה שעה אתמהה אלא מיום שברא הקב"ה את העולם עד אותה שעה בכל יום ויום יושב על כסא כבודו שליש היום היה קורא ושונה ושליש

ישועות יעקב

את האדם לזקן טוב רש"י: מא מלך שהוא שולט על כל האיברים זקן שמשעה שנולד הילד הוא עמו בו וכסיל שמטעהו בדרך רעה רש"י: מב מראשון קודם שנברא העולם רש"י בפסחים כ"ד: מג כל מעשי ה"ו כלולים זה בזה והמ"ו פי' בב"ר בשעת בריאתן נבראו דרך כלל מקושר ומעורב בלי חיתוך ופירוד והיו מותחין והולכין כל ששת ימים כל שיעורם עד שאמר הקב"ה די כו': מד וירקעו את פחי זהב תרגומו ורדידו ל' דק ורקע: מה ל' מדידה וכן וימיני טפחה שמים: מו ג"ז ל' מדה כמו גמד ארכה ור"ל שהקב"ה נתן לכם מדה ושיעור וגמד הוא נגד הארץ שהיא ארכה לשמים וטפחן קאי על השמים: מז שפירש אותם כמו מפה ויריעה: מח כדאיתא בב"ר פ"ב על והארץ היתה תוהו ובוהו עיי"ש: מט לפי שאין קטיגור נעשה סניגור: נ מאי כרוב א"ר אבהו כרביא שכן בבבל קורין לינוקא רביא א"ל אביי כיונו פני אדם א"ל אפי רברבי ואפי זוטרי חגיגה דף י"ג: נא ואיתא בתנחומא מפני כבודן של ישראל ובגמרא שם איתא שיחזקאל בקש רחמים והפכו לכרוב עיי"ש: נב עיין בריש סדר עולם זוטא כחשבון:

ושליש היום דן את הדין ושליש היום עושה צדקה זן ומפרנס ומכלכל לכל באי עולם ואת כל מעשי ידיו שברא בעולם וכיון שהביא את המבול לעולם אז פסק הקב"ה מלקרות ומלשנות ומלעשות כל אותן מלאכות והיתה אותה מדה לפניו כמדת [נג] האבל וכיון שבא נח לעולם ועשה רצונו של הקב"ה א"ל הקב"ה בא אתה וכל ביתך אל התבה אתה ובניך לבדם ואשתך ונשי בניך לבדם וכיון שיצא המבול מן העולם א"ל הקב"ה לנח צא מן התבה אתה ואשתך ובניך ונשי בניך אתך באותה שעה התיעצו מלאכי השרת והיו קושרין תגר לפני הקב"ה כמו שעשו קטגורי' כשברא הקב"ה את האדה"ר ושהיו אומרים לפני הקב"ה רבש"ע מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו וגו' (תהלים ח) באותה שעה אמר הקב"ה למלאכי השרת תנו עיניכם במרכבה ודייכם מלקטרג בו עוד כי אפי' אם אין לי מהם אלא אחת מן ד' מדות שקבעתי בכסא הכבוד שלי כבר גזרתי עליהם שיאכלו העולם הזה:

מבריאת העולם עד דור המבול ע"ב שיטה ראשונה מן דור המבול עד דורו של מנשה שיטה שניה דורו של מנשה למה"ד למלך בשר ודם שעמד ותפס וכנס כל עבדיו שלו ונתן [נד] שליטים בידם של כולם ויצא עמהם לשדה וכשהלכו לשדה מצאו אדם [נה] אחד שהוא טמון בסלע תפסוהו ברגליו והוציאו אותו מן הסלע ויחרו [נו] פניו התחילו מנפחין לו באפיו [נז] ומשפשפין לו בפניו וכ"כ היו מנפחין לו באפיו ומשפשפין לו בפניו עד שהרבה [נח] דברים בפניהם וכיון שריבה את דבריו בפניהם מיד השליכו את השליטים שלהם מידם לארץ ואמרו לו ממקום שנפלו שם לא יעלו משם לעולם שנאמר (ישעיה ב) ובאו במערות צורים ובמחלות עפר מפני פחד ה' ומהדר גאונו בקומו לערוץ הארץ ביום ההוא ישליך האדם את אלילי כספו ואת אלילי זהבו אשר עשו לו להשתחות לחפר פרות ולעטלפים לבא בנקרות הצורים ובסעפי הסלעים מפני פחד ה' ומהדר גאונו בקומו לערוץ הארץ חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו כי במה נחשב הוא ומדורו של מנשה עד שנבנה הבית השני שיטה שלישית הרי שלשה אלפים וד' מאות [נט] ושמונה שנה ומשנבנה הבית האחרון עד שנחרב ד' מאות ועשרים שנה ומשנחרב הבית האחרון [ס] עד עכשיו הרי תשע מאות שנה ומשנבנה הבית האחרון עד ימות בן דוד שיבנה הבית שלא יחרב עד עולם היא שיטה רביעית ומן ימות בן דוד עד שיחרב העולם ויתבטל ונשגב ה' לבדו ביום ההוא יום שכולו שבת היא שיטה חמישית אבי שבשמים גלוי וידוע הוא שאתה יושב ומצפה להן לישראל מתי יגיעו ימות בן דוד ותמצא בישראל מהן בעלי מקרא ומהן בעלי משנה מהן בעלי משא ומתן באמונה מעיד אני עלי שמים וארץ שהקב"ה יושב ומצפה להן לישראל יותר ממה שמצפה האב לבנו והאשה לבעלה שיעשו תשובה כדי שיגאל אותם ויבנה להם בהמ"ק שלא יחרב לעולם ויחזור ויתקיימו לפניו שתי שורות של מה"ש העומדי' לפניו ויאמרו שירה לפניו שורה האחת העומד' לפניו מקדישי' את שמו בכל יום תמיד מיציאת החמה ועד שקיעת החמה ואומרים ק' ק' ק' ה' צבאות מלא כל הארץ כבודו (ישעיה ו) שורה השנית העומדת לפניו מקדישים את שמו בכל יום תמיד משקיעת החמה ועד יציאת החמה ואומרים ברוך כבוד ה' ממקומו (יחזקאל ג) ומה ת"ל ממקומו אלא לפי שאין הבריות רואין אותו שאפי' מלאכי השרת אינן רואין אותו

ישועות יעקב

נג באסור בה"מ ובמלאכה כדאיתא בנ"ך שבעה ימים נתאבל הקב"ה על עולמו קודם המבול: נד ענין כלי זין כמו שלטי הגבורים והוא דוגמא לע"ז שהיה ביד כ"א כדאיתא בשבת פ"ע מלמד שכ"א מישראל עשה לו דמות יראתו ומניחו בתוך כיסו ומחבקו ומנשקו עכ"ל וק"ו דורו של מנשה שהרבה לעשות רע מכל אשר לפניו: נה מכל אלו הצדיקים וחסידי הדור ולנביאים שהיו צריכים להתחבא במערות ובנקיקי הסלעים כמו בהנביא עובדיה מאה נביאים וכן מנשה שהרג ישעיה וגם דם נקי שפך: נו מלשון וחרה נחשתה (יחזקאל כד) ובעצמות יחרו וכן הרבה ר"ע מחמת פחד נתייבשו והשחנו פניו מחמת שהרבה שיהרגו אותו: נז כדרך שעושין למי שהוא חלש ומתעלף להבריאהו: נח בהרבה שאינם רוצים להרגו נתחזק לבו ודבר אל נגם דברי יראת השם ותוכחה וחזרו בתשובה והשליכו הפסילים לארץ וקבלו עליהם שלא יעבדו עוד ע"ז כמ"ש בד"ה ב' ל"ג ויכנע מאד מלפני אלקי אבותיו וגו' ויסר אלהי הנכר ועיי"ש: נט ועיין בסדר עולם זוטא אמנה החשבון מכוון היטב: ס עיין לעיל פרק ב' ופרק ו' אות מ"ט מה

אותו שאפילו החיות הקודש הנושאים את כסא כבודו אינן רואין את הכבוד שלו בית ישראל אני כפרתן בכל מקומות מושבותן משיצאו ישראל ממצרים עד שנכנסו ישראל לארץ מ' שנה היה כמה היה הקב"ה מגפפן וכמה מחבקן וכמה מנשקן ומשנכנסו לארץ עד שנבנה הבית ראשון ד' מאות וארבעים שנה היתה ידו של הקב"ה פשוטה עליהן להצילן מכל צר ואויב וכן משנחרב הבית הראשון עד שנבנה הבית האחרון שבעים שנה היתה ידו פשוטה עליהן להצילם מכל צר ואויב וכן משחרב הבית האחרון ועד עכשיו ט' מאות שנה כמה מגפפן כמה מחבקן כמה מנשקן מכאן ואילך אם נעמוד אנו ובנינו ובני בנינו ויהיה לנו פה מלא שירה כים ולשוננו רנה כהמון גליו ושפתותינו שבח כמרחבי רקיע וידינו פרושות כנשרי שמים ורגלינו קלות כאילות אין אנו יכולין להודות לך ה' אלהינו ואלהי אבותינו ולברך את שמך על אחת מאלף אלפי אלפים ורבי רבבות. הנסים והטובות שעשית עמנו ולעתיד לבא כמה מאיר הקב"ה פני הצדיקים שיהיו כשיטה [סא] ראשונה משל למה"ד למב"ו ששלח אל עבדיו ובני ביתו שהוא בא להם בסוסים ובפרשים ובחיילות הרבה שיכינו לו [סב] אהל יפה ונחמד כדי שיבא וישרה עמהם בשכונה שלהם כיון ששמעו עבדיו ובני ביתו מיד יצאו אף הם לקראתו בסוסים ובפרשים ועמהם חיילות הרבה ואמרו לו שכבר הכינו לו אהל יפה ונחמד כדי שיבא וישרה עמהם בשכינה שלהם ואם לא עשו כך שלא יצאו לקראתו בשמחה ולא הכינו לו אהל יפה מיד מגרש אותם המלך לכך נאמר ויגרש את האדם (בראשית ג) ומפני מה לא נאמר ויגרש את הבהמה [סג] ויגרש את החיה את העופות אלא מעיד אני עלי שמים וארץ שהבהמה חיה ועוף אין [סד] ממללין ואין קורין ואין שונין לפיכך תלה הכתוב לכך נאמר ויגרש את האדם למעלה הימנו מה הוא אומר (שם) וקוץ ודרדר תצמיח לך ואכלת את עשב השדה בזעת אפיך תאכל לחם עד שובך אל האדמה כי ממנה לקחת כי עפר אתה ואל עפר תשוב כיון שאמר הקב"ה לאדם קוץ ודרדר תצמיח לך ואכלת את עשב השדה נזדעזעו כל אבריו א"ל הקב"ה הואיל ונזדעזעו אבריך תאכל לחם שנאמר בזעת אפיך תאכל לחם וגו' עד ואל עפר תשוב אל עפר תלך לא נאמר אלא ואל עפר תשוב [סה] מכאן רמז לתחית המתים מן התור' לכך נאמר ואל עפר תשוב ומה נשתנ' הבי"ת מכל הכ"ב אותיות שבה ברא הקב"ה את עולמו שנאמר בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ והלא אין ראוי לומר [סו] אלא אלהים ברא בראשית ומה ת"ל בראשית ברא אלהים אלא צא ולמד מתינוק זה שהיום פותחין ואומרים לו אל"ף בי"ת ולמחר אומרים לו בי"ת אל"ף וממי אתה למד אלא למד מן הברכות והקללות האמורות [סז] במשנה תורה לכן התורה נאמרת בתחלה בבי"ת בי"ת אל"ף שנאמר בראשית ברא אלהים את ועוד טעם אחר לכך התורה נאמרת בתחלה בב' שהוא לשון ברכה ולא נאמרה באל"ף בתחלה שהוא לשון קללה של ארור וא"ת הלא כתיב בבי"ת בכה תבכה (איכה א) הוא נאמר באל"ף איכה ישבה בדד (שם) וקללה של ארור וכל [סח] הצדיקים העומדים בתחיית המתים לימות בן דוד שוב

אינן

ישועות יעקב

שכתבתי שם: סא כמו המלאכים שנבראו ביום הראשון אז יהיו יותר חשובים ויותר פנימיים מהמלאכים כדאי' בתנחומא פ' בלק ובירושלמי דשבת שמחיצת הצדיקים יהיו לפנים ממה"ש והמלאכים ישאלו אותם מה פעל אל ועיין בב"ב דף ע"ה שהמלאכים יאמרו לפני הצדיקים קדוש כו' ע"ש ועיין לעיל פ' ה': סב דוגמא היא לקיום המצות שיהיה האדם קדוש וגופו טהור ומוכן להשראת השכינה והאדם הראשון לא עשה כן ועבר על הצווי שנצטוה עליו לכך נאמר ויגרש את האדם לפי שהתחיל אליהו ז"ל הספר הקדוש הזה בפסוק ויגרש לכן סיים ג"כ בזה הפסוק ע"ד נעוץ סופו בתחלתו ותחלתו בסופו: סג והלא אף בהמות וחיות ועופות שאכלו מעץ הדעת שנ' ותתן גם לאישה עמה ויאכל גם נגרשו בהמות כו' כדאי' בב"ר: סד ויהי האדם לנפש חיה תרגומו והות באדם לרוח ממללא ור"ל שיש לאדם דעה ודבור מצד נשמתו הקדושה משא"כ בהמות שאין להם דעת: סה תשוב משמע תחזור לעפר הי כמו שאתה עכשיו וכפי' רש"י ז"ל מ"מ תשוב משמע גם שתלך לעפר הקבר כמ"ש בב"ר פ"כ ע"ש: סו מפני טעמים חדא שאז היה מתחלת התורה באל"ף ועוד מפני המינים כדאי' במגילה פ"ק שכתבו כך לתלמי המלך ע"ש: סז פי' כי הברכות שבת"כ הם מתחילים באל"ף ומסיימות בתי"ו אם בחקתי ומסיים קוממיות והברכות שבמשנה תורה התחיל בו' ומסיים בה"א והיה ומסיים למטה וכן הקללות מן והיה עד אין קונה בסוד הצרי"ך והדברים עתיקין וידוע למשכילים בחכמת אמת יהי"ר שיהיה חלקנו עמהם ויקויים בנו ומלאה הארץ דעה את ה' וגו' אמן כן יהי רצון: סח ולקוש

אינן חוזרין סט לעפרן לעולם שנאמר (ישעיה ד) והיה הנשאר בציון והנותר בירושלים ע קדוש יאמר לו כל הכתוב לחיים בירושלים ולאנה עא הולכין אלא בשעה שהקב"ה יהא מקבל פני הצדיקים לעתיד לבא יבואו לפניו כבנים לפני האב וכעבדים לפני אדוניהם וכתלמידים לפני רבן שנאמר (זכריה יד) הנה יום בא לה' וגו' ויצא ה' ונלחם בגוים וגו' ועמדו רגליו ביום ההוא על הר עב הזיתים אשר על פני ירושלים מקדם ונבקע הר הזיתים מחציו מורחה וימה וגו' ונסתם כאשר נסתם מפני הרעש וגו' ובא ה' אלהי כל קדושים עמך והיה ביום ההוא לא יהיה אור יקרות וקפאון והיה יום אחד הוא יודע לה' לא יום ולא לילה והיה לעת ערב יהיה אור והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים חצים אל הים הקדמוני וחצים אל הים האחרון בקיץ ובחורף יהיה והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד ובן יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שתראנו בבנינה של ירושלים במהרה בימינו אמן:

בליק פרקא

ישועות יעקב

ישעיה דף מ"ט ע"א: סט בין לימות בן דוד בין לעוה"ב אלא הכתוב מתקיים עליהם עד שיבושו ויהיו לעתיד לבא רש"י בסנהדרין דף צ"ב: ע בגי' שם מה קדוש לעולם קיים אף הם לעולם קיימים ומסיים בה ואם תאמר אותן אלף שנים שעתיד הקב"ה לחדש בהן את עולמו שנאמר (ישעיה ב') ונשגב ה' לבדו ביום ההוא צדיקים מה הן עושין הקב"ה עושה להן כנפים כנשרים ושטין ומעופפים על פני המים שנא' (תהלים מו) על כן לא נירא בהמיר ארץ ובמוט הרים בלב ימים ושמא תאמר יש להם צער ת"ל (ישעיה מ) וקוי ה' יחליפו כח יעלו אבר כנשרים ירוצו ולא ייגעו ילכו ולא ייעפו ע"כ ל' הג' בשם התד"א ואולי שחסר כאן ועיי"ש בפירש"י ומה שאמרו בגמ' (שם) צדיקים שעתיד הקב"ה להחיותן וכן התד"א שדקדק ואמר כל הצדיקים העומדים בתחיית המתים לימות בן דוד כו' לפי שהרשעים לא יעמדו בת"ה עד אחר אלף שנה שיחרב העולם ואח"כ יחדש הקב"ה את העולם ויהיו כל המתים ליום הדין הגדול כדאי' בסדר אליהו זוטא פרק כ' ע"ש: עא פי' בחבלי ופורעניות של מלחמת גוג ומגוג שיהיה אחר שיבא בן דוד ולאנה הולכים הצדיקים שיהיו אז אלא בשעה הקב"ה יהא מקבל פני הצדיקים כו' ור"ל שהקב"ה יסתיר את הצדיקים עד שיעבור זעם וזהו עליהם כמו הכתוב על הבן והרשעים ינוסו אל המדבר שנאמר ונסתם כאשר נסתם מפני הרעש וגו' ובא ה' אלהי כל קדושים עמך ר"ל הצדיקים יהיו בצל כנפיו ית'. ועיין ביומא פ' טרף בקלפי כי ג' פעמים יבא גוג ומגוג על ירושלים: עב ועי' בפסיקתא שהעתיק הס"ד בסוף הספר שדרש זה על ת"ח שהצדיקים יחיו ויבואו בגלגול מחילות עד הר הזיתים וכן יש לפרש כאן מ"ש ולאנה הולכין הצדיקים כשיחיו לימות בן דוד וכל הענין יסו"ד שיקויים בנו מקרא שכתוב יחיינו מיומים ביום השלישי יקימנו ונחיה לפניו אמן:

נשלם חלק ראשון

סדר אליהו זוטא חלק שני

פרק א מעשה דבי אליהו הנביא אמרו רבותינו זכרונם לברכה (נ"י אמרו עליו) לעולם יהא אדם [א] ערום ביראה ומענה [ב] רך ומשיב חמה ומרבה שלום עם אביו ואמו ועם רבו ועם חבירו ואפילו עם גוי בשוק כדי שיהא אהוב מלמעלה (נוסחא ישנה ואהוב) ונחמד מלמטה וכדי שיהא מקובל על הבריות וכדי שיתמלאו כל ימיו בטובה (נ"י צדיק אבד ואין איש שם על לב מכאן אמרו כל המצער עצמו עם הצבור זוכה ורואה בנחמות צבור שנא' וידי משה כבדים וכי לא היה לו למשה כר או כסת לישב עליה אלא כך אמר משה הואיל והצבור שרוי בצער אף אני אהיה עמהם ואשרי מי שמצער עצמו עם הצבור לא יראה אדם הצבור שרוי בצער והוא הולך לביתו ויאכל וישתה ויאמר שלום עלי נפשי ואם עשה כן עליו הכתוב אומר הנה ששון ושמחה הרוג וגו' מה כתיב אחריו ונגלה באזני ה' צבאות זה ענין בינונים וענין הרשעים מהו אומר אתיו אקחה יין ונסבאה שכר משום דבי אליהו וכו') ואמרו רבותינו ז"ל בזמן שישראל שרוין בצער ופירש אחד מהן באים שני מלאכי השרת ומניחין לו את ידיהם על ראשו ואומרים פלוני זה שפירש עצמו מן הצבור אל יראה בנחמות צבור אלא בזמן שהצבור שרוי בצער אל יאמר אדם אלך לביתי ואוכל ואשתה ושלום עלי נפשי. ואם עושה כן עליו הכתוב אומר (ישעיה כב) והנה ששון ושמחה הרוג בקר ושחוט צאן אכל בשר ושתות יין וגו' מה כתיב בתריה ונגלה באזני ה' צבאות אם יכופר העון הזה לכם עד תמותון עד כאן מדה של [ג] בינונים אבל במדת הרשעים מה כתיב שם (שם נו) אתיו אקחה יין ונסבאה שכר והיה כזה יום מחר גדול יתר מאד מה כתיב בתריה הצדיק אבד ואין איש שם על לב וגו' אלא יצער אדם את עצמו עם הצבור שכן מצינו משה רבינו ע"ה שהיה מצער את עצמו עם הצבור שנאמר (שמות יז) וידי משה כבדים ויקחו אבן וישימו תחתיו וישב עליה וכי לא הי"ל למשה כר או כסת אחת לישב עליה אלא כך אמר משה הואיל וישראל שרוין בצער אף אני אהיה עמהם בצער וכל המצער א"ע עם הצבור זוכה ורואה בנחמות צבור ושמא יאמר אדם מי מעיד בי אבני ביתו וקורות ביתו של אדם מעידין עליו שנאמר כי אבן מקיר תזעק [ד] וכפיס מעץ יעננה (חבקוק ב) דבי רב שילא אמרו שני מלאכי השרת המלוין את האדם שנאמר (תהלים צא) כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך הן מעידין עליו רבי חדקא אומר נשמתו של אדם היא מעידה עליו שנא' (מיכה ז) משוכבת חיקך שמור פתחי פיך וי"א איבריו של אדם מעידין בו שנאמר (ישעיה מג) אתם עדי נאם ה' משום דבי אליהו אמרו לעולם יהא אדם כשור לעול ובחמור למשא וכבהמה שחורשת בבקעה ובשדה כך יהא אדם עוסק וחורש בד"ת בכל יום תמיד שנאמר (ישעיה לב) אשריכם זורעי על כל מים ואין מים אלא ד"ת שנאמר (שם נה) הוי כל צמא לכו למים אשריהן ישראל בזמן שהן עוסקין בתורה ובגמילות חסדים אז יצרם מסור בידם ולא הם מסורים ביד יצרם שנאמר אשריכם זורעי על כל מים [ה] וגו' ואין זריעה אלא צדקה שנא' (הושע י) זרעו לכם לצדקה וקצרו לפי חסד ואין מים אלא תורה שנאמר (ישעיה נה) הוי כל צמא לכו למים וכיון שקרא אדם תורה נביאים וכתובים ושנה משנה מדרש הלכות ואגדות ושנה הגמרא ושנה הפלפול לשמה מיד רוח הקודש שורה עליו שנא' (שמואל ב כג) רוח ה' דבר בי ומלתו על לשוני:

פעם אחת הייתי עובר ממקום למקום ומצאני [ו] קסדור אחד נתן לי שלום ולא הבירני ואמר לי רבי מאיזה מקום אתה ואמרתי לו מעיר גדולה של חכמים ושל סופרים

ישועות יעקב　　ודבנן

א להערים בכל מיני ערמה ליראת בוראו רש"י ברכות דף י"ז ע"א : ב ירגיל עצמו לדבר בלשון רכה וענוה וקול נמוך ועיין לעיל : ג עיין כל זה בסדר אליהו רבא פ' כ"ב ושם נתבאר בס"ד ועיין בפ"ק דתענית : ד קיסם שאין בלשון חכמים רש"י : ה מדכתיב כפיס משלחי רגל כלומר שהם מעליכים ומשלחים רגלי יוה"כ מעליהם לפי ביוה"כ קרוי אורח שנאמר ויבא הלך לאיש העשיר רש"י בפ"ק דע"א א"נ רגל השור והחמור מרמזים על יוה"כ ופ"א כוחות הטומאה כדאיתא בזוהר הקדוש : ו פי' ממונה אחד רש"י:

ורבנן אני ואמר לי רבי בוא ושב עמי במקומי שאני מראה אותך ואני אתן לך חטין ושעורין ופולין ועדשין וכל מיני קטניות ואמרתי לו בני אפילו אם אתה נותן לי אלף אלפים דינרי זהב אין אני מניח מקום תורה ואין אני דר במקום שאין בו תורה ואמר לי רבי למה ואמרתי לו שלא חרב העולם אלא מפני פשעה של תורה ולא חרבה א"י אלא מפני פשעה של תורה וכל הצרות הבאות על ישראל אינו אלא מפני פשעה של תורה משום שגדולה ורבה היא לפני הקב"ה פשעה של תורה (נ"י שהיא שקולה כנגד כל העבירות) שנאמר (מיכה א) בפשע יעקב כל זאת ואין זאת אלא תורה שנאמר (ירמיה ט) מי האיש החכם ויבן את זאת ואשר דבר פי ה' אליו ויגידה על מה אבדה הארץ ויאמר ה' על עזבם את תורתי אשר נתתי לפניהם ולא שמעו בקולי ולא הלכו בה מיד אמר לי ברוך המקום שבחר בכם מכל העמים ומכל הלשונות ונתן לכם את התורה משום שאתם בוטחים בו בכל מקום בימי [ז] רבי דוסא בן הרכינס הותרה צרת [ח] הבת לאחין והיה הדבר קשה אל החכמים מפני שחכם גדול וזקן גדול היה ועיניו כהות מלבוא לבהמ"ד אמרו מי ילך ויודיענו א"ר יהושע (ברבי חנינא) אני אלך ואחריו מי ראב"ע ואחריו מי ר"ע מיד הלכו וישבו על פתח ביתו נכנסה שפחתו ואמרה לו רבי חכמי ישראל באין אצלך אמר לה אמור להם שיכנסו כיון שנכנסו תפשו לרבי יהושע והושיבו על גבי מטה של זהב א"ל רבי אמור לתלמידך אחר וישב א"ל מי הוא זה א"ל ראב"ע הוא א"ל ויש בן לעזריה חברנו קרא עליו המקרא הזה (תהלים לז) נער הייתי גם זקנתי ולא ראיתי צדיק נעזב [ט] וזרעו מבקש לחם ועוד אמר ליה אמור לתלמידך אחר וישב א"ל מי הוא זה א"ל עקיבא בן יוסף הוא א"ל אתה הוא עקיבא הדרשן ששמך הולך בכל העולם מסוף העולם ועד סופו שב בני שב כמותך ירבו בישראל קרא עליו מקרא זה (שם לד) כפירים רשו ורעבו ודורשי ה' [י] לא יחסרו כל טוב התחילו מסבבים אותו בהלכות עד שהגיעו לצרת הבת כיון שהגיעו לצרת הבת אמרו לו רבי צרת הבת מהו אמר להן מחלוקת הלל ושמאי אמרו לו והלכה כדברי מי אמר להם הלכה כדברי ב"ה אמרו לו והלא משמך אמרו הלכה כדברי ב"ש שאמרו צרת הבת מותרת אמר להם דוסא שמעתם או בן הרכינס שמעתם אמרו לו חייו רבינו סתם שמענו אמר להם אח קטן יש לי ובכור [יא] שוטה הוא ויונתן שמו ומתלמידי ב"ש הוא והזהרו בו שלא [יב] יקפח אתכם בהלכות ואמר לכם צרת הבת מותרת לפי שיש עמו שלש מאות תשובות בצרת הבת שהיא מותרת אבל אני מעיד עלי שמים וארץ שעל מדוכה זו ישב חגי הנביא ואמר שלשה דברים צרת הבת אסורה ועמון [יג] ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית ומקבלין גרים מן התרמודיים ומן [יד] הקרמוים כשנכנסו נכנסו בפתח אחד כשיצאו יצאו [טו] בשלשה פתחים ופגע בו בר"ע אקשי ליה זאוקמיה א"ל אתה הוא עקיבא בן יוסף ששמך הולך מסוף העולם ועד סופו אשריך שזכית לשם והעבודה שעדיין אין אתה מגיע אפי' לרועה בקר א"ל ר"ע אפי' לרועי [טז] צאן אבל אין מקבלים גרים מן [יז] הבותיים מפני עשרה שבטים שנבלעו ביניהם עד שיבא אליהו הנביא ובן דוד [יח] ויפרשו אותן שנאמר (מלאכי ג) הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם משום [יט] דרבי אליהו אמת גדולה צדקה שמיום שנברא העולם עד

ישועות יעקב

ז יבמות פ"ק : ח כה"ג דליכא לכו כך דרשה דלגרור ור' דוסא היה לו אח שהיה מתלמידי ב"ש ועל פיו התירו צרת הבת בימיו והכרת רבנן שעל פי ר' דוסא התירו : ט לפי שהיה עשיר גדול כדאיתא בגמ' : י לפי שר"ע היה עני גדול כדאיתא בכתובות פרק אע"פ ובנדרים פרק הנודר מן המבושל ולסוף זכה לעושר וכבוד גדול כדאיתא בנדרים ובגמ' דיבמות גרסי' שקרא עליו מקרא זה טוב שם משמן טוב (קהלת ז') : יא אפשר שהיה בכור לאמו ולפי שאינו בכור לנחלה נקרא בכור שוטה אבל בגמרא גרסי' בכור שטן הוא ופירש"י חריף ועומד על שמועתו ועושה מעשה ואינו שב משמועתו לעשות כרבים : יב פירוש ינאת : יג ישראלים שבארץ עמון ומואב שכבשם משה מסיחון ועוג ובית שני נטלה קדושתה וזורעין בה בשביעית ותקנו להם מעשר ראשון ומעשר עני בשביעית (בשמיה) מפני פרנסת עניים שבא"י כו' רש"י יבמות דף ט"ז : יד נ"א הקרדויים ולא אמרינן ממזרים הם מבנות ישראל שבאו עליהם עכו"ם דאיכא רבנן דפסלי רש"י שם : טו פי' בתוספות כדי שלא ימצא את כולם יחד ויקפחם בהלכות ויצטרכו לקבוע הלכה כמותו א"נ כדי שישאלו וישמעו תשובותיו : טז עי' במהרש"א כת"ס מה שרמזו זה לזה : יז ועכו"ם הבא על בת ישראל הולד מנוער : יח עיין בפרק בתרא דעדיות ובפי' הרב שם : יט ילקוט וירא דף כ"ג ע"ד :

עד עכשיו העולם עומד על הצדקה וכל הנותן צדקה הרבה הרי זה משובח וממלט את עצמו מדינה של גיהנם שנאמר (קהלת יב) והסר [כ] כעס מלבך והעבר רעה מבשרך ונאמר (תהלים מא) אשרי משכיל אל דל ביום רעה ימלטהו ה' ואין רעה אלא יום דינה של גיהנם שנאמר (משלי ט) וגם רשע ליום רעה ואומר (תהלים קו) אשרי שומרי משפט עושה צדקה בכל עת אבותינו הראשונים מפני מה זכו לעוה"ז ולימות בן דוד ולעוה"ב מפני שנהגו א"ע בצדקה אברהם יצחק ויעקב משה ואהרן דוד ושלמה בנו לא נשתבחו אלא בצדקה אברהם מנין שנאמר כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט (בראשית יח) יצחק לא נשתבח אלא בצדקה מנין שנאמר (שם כו) ויזרע יצחק בארץ ההיא וגו' ואין זריעה אלא צדקה שנאמר (הושע י) זרעו לכם לצדקה יעקב לא נשתבח אלא בצדקה מנין שנאמר (בראשית לב) קטנתי מכל החסדים ואין קטנתי אלא מעט ואין מעט אלא צדקה שנאמר (משלי טז) טוב מעט בצדקה אהרן ומשה לא נשתבחו אלא בצדקה מנין שנאמר (מלאכי ב) תורת אמת היתה בפיהו ואין אמת אלא צדקה שנאמר (תהלים פה) אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף דוד לא נשתבח אלא בצדקה מנין שנא' (ש"ב ח) ויהי דוד עושה משפט וצדקה שלמה לא נשתבח אלא בצדקה מנין שנאמר (תהלים עב) וצדקתך לבן מלך [כא] ואף הקב"ה משתבח בצדקה שנאמר (ישעיה ה) והאל הקדוש נקדש בצדקה ואף כסא הכבוד נשתבח בצדקה שנאמר (תהלים צז) (נ"י ענן וערפל סביביו צדק וגו') צדק ומשפט מכון כסאו גדולה צדקה שמצלת את האדם מדרך המיתה גדולה צדקה שמארכת ימיו ושנותיו של אדם גדולה צדקה שהיא מביאה את האדם לחיי העולם הבא גדולה צדקה ששוותה לתורה גדולה צדקה שהתורה שוותה לה גדולה צדקה שהיא ממהרת יום בן דוד וימות גאולתנו גדולה צדקה שהיא מעלה את הנשמה ומושיבה ונותנה תחת כסא הכבוד ומנין שהצדקה מצלת את האדם מדרך המות שנאמר (משלי יא) לא יועיל הון ביום עברה וצדקה תציל ממות בוא וראה שבמדה שאדם מודד בה מודדין לו אדם נותן צדקה בעוה"ז ומתכוין עליו שיחיה העני ולא ימות אף הקב"ה מתכוין על הנותנה שיחיה ולא ימות ומנין אתה אומר שכל מי שספק בידו לעשות צדקה ואינו עושה לקיים נפשות ואינו מקיים גורם מיתה לעצמו שנאמר (שמואל א כה) ויען נבל וגו' ולקחתי את לחמי ואת מימי ואת טבחתי אשר טבחתי לגוזזי ונתתי לאנשים לא ידעתי אי מזה המה ומיד נענש שנאמר (שם) ויהי כעשרת הימים ויגוף ה' את נבל וימות ומנין שהצדקה מארכת ימיו ושנותיו של אדם שנאמר (דברים ל) כי היא חייך [כב] ואורך ימיך ואומר עץ חיים היא למחזיקים בה [כג] (משלי ג) ועוד שהרי ק"ו היא ומה מצוה הקלה [כד] שבקלות שבתורה מהו אומר בה (דברים כב) למען ייטב לך והארכת ימים ק"ו לצדקה שהיא מצוה חמורה שבתורה עאכ"ו ומנין לצדקה שהיא מביאה את האדם לחיי עוה"ב שנאמר (תהלים א) אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים וגו' ונאמר (שם קו) אשרי שומרי משפט עושה צדקה בכל עת נאמר אשרי בתורה ונאמר אשרי בצדקה מה אשרי האמור בתורה הוא בן עוה"ב אף אשרי האמור בצדקה הוא בן עולם הבא ומנין לצדקה שהיא שוותה לתורה שנאמר בתורה (ויקרא כו) אם בחקתי תלכו ונאמר בצדקה (משלי ח) ה' קנני ראשית דרכו בתורה הוא אומר (ויקרא כו) ונתתי שלום בארץ ושכבתם ואין מחריד והשבתי חיה רעה מן הארץ וחרב לא תעבור בארצכם ובצדקה הוא אומר (ישעיה לב) והיה מעשה הצדקה שלום השקט ובטח עד עולם וישב עמי בנוה שלום ובמשכנות

מבטחים

ישועות יעקב

כ כמ"ש ולא ירע לבבך בתתך לו. וכן נאמר במשלי ורש לא שמע גערה ור"ל שיתן צדקה בסבר פנים יפות ובשמחה ובטוב לב וע"ז והעבר רעה מבשרך ואין רעה אלא גיהנם: כא עיין בילקוט שם: כב וראיה דקרא לאהבה את ה' אלהיך לשמוע בקולו ולדבקה בו ואחז"ל וכי אפשר לדבק בשכינה והא כתיב כי ה' אלהיך אש אוכלה הוא אלא זה שמכנס ת"ח מנכסיו הרי הוא מדבק בשכינה ש"מ שזה קאי על הצדקה: כג ודרז"ל אלו נאמר עץ חיים לעמלים בה לא היתה תקומה אלא למחזיקים בה וזה הוא שמטיב ת"ח מנכסיו. או מטיל מלאי לכיס של ת"ח וגם זה שמחזיק ידי ת"ח כדי שיוכל לעסוק בתורה יש לו שכר כמו העוסק בתורה כמו יששכר וזבולן: כד זהו שיטת הקן שאין שום רק חומר ק"ו לצדקה שהיא מצוה שצריך ליתן כפי יכלתו ואפילו מאה פעמים:

מבטחים ובמנוחות שאננות ומנין שהתורה נמשלה לצדקה ושוותה לה אלא לפי שאין לך מדה טובה שברא הקב"ה בעולמו גדול מן התורה שנאמר (משלי ד) סלסלה ותרוממך תכבדך כי תחבקנה תתן לראשך לוית חן עטרת תפארת תמגנך אף התורה עצמה אינה נדמית אלא לצדקה שנאמר (דברים ו) וצדקה תהיה לנו וגו'. ומנין לצדקה שהיא ממהרת ימות בן דוד וימות הגאולה שנא' (ישעיה נו) שמרו משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לבוא וצדקתי להגלות ומנין לצדקה שהיא מעלה את הנשמה ומושיבה ונותנה תחת כסא הכבוד שנאמר (שם לג) הולך צדקות ודובר מישרים וגו' הוא מרומים ישכון מצדות סלעים משגבו לחמו נתן מימיו נאמנים מלך ביפיו [כס] תחזינה עיניך:

סליק פרקא:

פרק ב פעם אחת הייתי מהלך בדרך מצאני אדם אחד ובא אצלי [א] בדרך מצות והיה בו מקרא ולא היה בו משנה ואמר לי רבי מקרא נתן לנו מהר סיני משנה לא נתן לנו מהר סיני ואמרתי לו בני מקרא ומשנה שניהם מפי הגבורה נאמרו ומה בין מקרא למשנה אלא משלו משל למה"ד למלך ב"ו שהיה לו שני עבדים והיה אוהבן אהבה גדולה ונתן לזה קב [ב] חטין ולזה קב חטין ולכ"א מהן נתן ג"כ אגודה [ג] של פשתן הפקח שבהן נטל את הפשתן וארג מפה יפה ונטל את החטין ועשאן סולת וברר וטחנה ולשה ואפאה וסדרה על השלחן ופרס עליה מפה יפה והניחו עד שבא המלך והטפש שבהן לא עשה כלום לימים בא המלך לתוך ביתו ואמר להם לשני עבדיו בני הביאו לי מה שנתתי לכם אחד מהן הוציא את הפת של סולת על השלחן ומפה היפה פרוסה עליו ואחר מהן הוציא את החטין בקופה ואגודה של פשתן עליהם אוי לה לאותה בושה ואוי לה לאותה חרפה איזה מהן חביב יותר הוי אומר זה שהוציא פת על השלחן ומפה יפה פרוסה עליו ועוד אמרתי לו בני [ד] אם אמצאך בתוך משנת חכמים תעשה דבריך בדאים ואמר לי הן אמרתי לו בני כשאתה יורד לפני התיבה בשבת כמה אתה אומר ואמר לי שבעה ואמרתי לו בני ובשאר הימים כמה אתה אומר ואמר לי שמונה עשרה ואמרתי לו בני כמה אתה מברך על ק"ש של שחרית ואמר לי שתים לפניה ואחת לאחריה ואמרתי לו ובערבית כמה אתה אומר ואמר לי שתים לפניה ושתים לאחריה ואמרתי לו בני כמה קורין בשבת בתורה ואמר לי שבעה וא"ל בשני בשבת ובחמישי בשבת ובמנחה בשבת כמה א"ל שלשה וא"ל [ה] ועל השבעה כמה אתה מברך ואמר לי שתים לפניהם ואחת לאחריהם ואמרתי לו על שאר המינים כמה אתה מברך ואמר לי ברכה אחת לפניהם וברכה אחת לאחריהם חוץ מברכת המזון שהם שלשה ועם ברכת הטוב והמטיב הם ארבעה ואמרתי לו בני וכי יש לך אלו מהר סיני והלא אינן אלא משנת חכמים אלא כשנתן הקב"ה תורה לישראל לא נתנה להם אלא כחטין להוציא מהן סולת וכפשתן לארוג מהן בגד בכלל ופרט ופרט וכלל וכלל ופרט וכלל שנאמר (דברים יד) ונתתה הכסף בכל אשר תאוה נפשך הרי זה כלל בבקר ובצאן ביין ובשכר הרי זה פרט ובכל אשר תשאלך נפשך הרי זה [ו] כלל אחר וכן כלל שהוא צריך לפרט ופרט שהוא צריך לכלל ואמר לי רבי וכי מיום שנברא העולם עד איתה השעה כל העושה מצוה נותנין לו [ז] שכרו ואמרתי לו בני הקב"ה מלא מכסף העולם ועד סופו וכל העולם כולו שלו הוא [ח] וכדי העולם כולו שלו ואלמלא מקרא [ט] כתוב אי אפשר לאומרו

ישועות יעקב

בה שוכה ע"י הצדקה להאת בנועם ה' ולהנות מזיו השכינה: א שהלך בדרך לעסוק באיזה מצוה: ב התורה שבכתב נמשלה ללחם: ג התורה שבע"פ נמשלה לפשתן שצריך לאריגה ועיין בס"ת כו' התקפ"ם דלכך נקרא מסכתא לשון אריגה וכ"כ התוי"ט בהקדמתו לסדר זרעים ע"ש: ד פי' אם אמצא לך והכרה לך בסוכתם מתוך המשנה שע"כ צריך אתה להודות לי שגם המשנה ניתן לנו בסיני ור"ל שאמצאך כמה דינים שלא תדע אותם רק מתוך המשנה אז תעשה דבריך בדאים: ה ר"ל על השבעה שקוראין בשבת בס"ת וא"ל שתים לפניה שבזמניהם היה הכהן מברך ברכו את ה' המבורך ואחר כהן בנו ולא היה מברך לאחר קריאתו וכן אחר הקוראים לא היו מברכים כלל רק השביעי היה מברך לאחריה עיין טור או"ח סי' קל"ט: ו ואי אתה דן אלא כעין הפרט כו' כדאיתא בפ' בכל מערבין: ז לפי שלא למד האיש הזה רק מקרא היה מתמיה מאין לו להקב"ה כ"כ שכר מה שצריך ליתן לכל צדיק וצדיק בעד כל מצוה ומצוה: ח השלמות וכל אשר יש בהן די בכל שהם בלי ביטול ומבשר וקץ ותכלית ולא תקצר ידו מליתן לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות עד אין קץ וגבול: ט פי' אלו לא נכתב כל זה בבירור לא היה אפשר לנו לאומרו לספר

שנאמר הן לה׳ אלהיך השמים ושמי השמים הארץ וכל אשר בה (שם י) ואומר הבט משמים וראה ושור שחקים גבהו ממך (איוב לה) ולא השמים בלבד הם של הקב״ה אלא השמים ושמי השמים העליונים שבעה (נ״י והעולם כולו שלו הוא ישול חלק בעולמו שברא אלא להודיע לבריות שכל מי שעוסק בתורה בצער שכן ד״א ניתנה לו והקרן שמורה לו לפי שלא מצא הקב״ה בב״א שעושים את התורה והמצות בצער ובנין בית אחרון בצער ומצערים עצמן על התורה ועל המצות לפיכך נתן להם הקב״ה משנה להם ולבניהם ולבני בניהם עד סוף כל הדורות ומנין שיטול שכרו בעולמו שברא שנאמר כי חלק ה׳ עמו יעקב חבל נחלתו ואומר כי חבלים נפלו וכו׳) ואעפ״י שכל העולם כולו של הקב״ה לא נטל הקב״ה הלק בעולמו שברא אלא את ישראל בלבד להודיע לבריות שכל מי שהוא עוסק בתורה מתוך הצער ומכ״ש אם הוא עוסק ג״כ בד״א עם התורה ניתן לו הפירות בעוה״ז והקרן שמורה לו לעוה״ב ולפי שלא מצא הקב״ה בבני ישראל שעושים את התורה ואת המצות מתוך הצער כמו אותן שהיו בונין את הבית האחרון שהיו מצערין את עצמן על התורה ועל המצות לפיכך נתן להם הקב״ה משנה שכר להם ולבניהם ולבני בניהם עד סוף כל הדורות ומנין שלא נטל הקב״ה חלק בעולמו אלא את ישראל בלבד שנאמר (דברים לב) כי חלק ה׳ עמו יעקב חבל נחלתו ואומר (תהלים טז) חבלים נפלו לי בנעימים אף נחלת שפרה עלי משלו מלמה״ד למלך בשר ודם שהוא בונה פלטרין ושכלל אותה ובשמחתו שהוא משמח בה * סיים בה בית לדירתו כך הקב״ה זו שכרו של הארץ שעמד הקב״ה בתוכה וברא את כל הארצות כולן והפריש את א״י תרומה מכל הארצות והפריש את ירושלים תרומה מכל א״י והפריש את מקום ב״ה תרומה מכל ירושלים וכן ברא הקב״ה את כל העמים כולן והפריש את ישראל תרומה מכל העמים ומישראל הפריש תרומה את שבט לוי ומשבט לוי הפריש תרומה את אהרן הכהן ובניו וקידשו ומשחו וכבדו בבגדי כהונה ובציץ ובאורים ותומים שהוא יעמוד לפני הקב״ה ומכפר על ישראל בכל שנה ושנה והביא את ישראל שהם תרומה מכל העמים לא״י שהיא תרומה מכל הארצות והביא את שבט הלוי שהפריש תרומה מכל ישראל לירושלים שהפריש תרומה מכל א״י והביא את בני אהרן שהפריש תרומה משבט לוי לבית המקדש שהפריש תרומה מכל ירושלים לעמוד לשרת לפני הקב״ה ולעשות רצונו שנא׳ (חבקוק ג) עמד וימודד ארץ ראה ויתר גוים ויתפוצצו הררי עד שחו גבעות עולם הליכות עולם לו מכאן אמרו כל י השונה הלכות בב״י מובטח לו שהוא בן עוה״ב שנ׳ הליכות עולם לו א״ת הליכות אלא הלכות וי״א מן המקום שנטל הקב״ה עפרו של אדה״ר שם נבנה המזבח שנא׳ וייצר ה׳ אלהים את האדם עפר מן האדמה ונאמר מזבח אדמה תעשה לי מכאן אמרו יא כ״ז שב״ה קיים מזבח כפרה הוא לישראל בכל מקומות מושבותם ובזמן שאין ב״ה קיים ת״ח הם כפרה להם לישראל בכל מקומות מושבותיהם שנאמר (ויקרא ב) ואם תקריב מנחת בכורים לה׳ אביב קלוי באש גרש כרמל תקריב את מנחת בכוריך ואומר ואיש בא מבעל שלשה ויבא לאיש האלהים להם בכורים וגו׳ יב וכי אלישע כהן הוא ואוכל בכורים היא והלא אין שם לא ירושלים ולא מקדש ולא מזבח ולא כה״ג אלא אלישע הנביא בלבד ותלמידיו שיושבים לפניו אלא מכאן אמרו כל הנזקק אל החכמים ולתלמידיהם ומפרנס אותם מעלה עליו הכתוב כאלו מקריב בכורים ועושה רצון אביו שבשמים ואמר לירבי מפני מה נשתנו אומות העולם שהם אוכלין את העוה״ז ואמרתי לו בני זהו שכרן משום שהפריש הקב״ה את יג ישראל מתוכן לפיכך הן אוכלין את העוה״ז:

משלו משל למה״ד למלך ב״ו שמצא אדם ממשפחה מרובה יד והוא עושה למלך כל רצונו מה עושה המלך שיגר המלך מתנות מרובות לכל בני המשפחה של אותו האיש בשביל אותו האיש שעשה לו רצונו אף כך העכו״ם זהו שכרן משום שהפריש הקב״ה

כבודו בהקב״ה מלא כל העולמות כו׳ : *כה״ר וקנע לדירתו הדר מכויים : י בסוף מסכת נדה וע״ש בפירש״י : יא ילקוט ויקרא דף קכ״ח ע״ב :- יב כמכונה את הת״ח מנכסיו נתכפרו עונותיו וכאלו הקריב קרבן על המזבח : יג פי׳ לפי שיכלו וכרא״ל מכם מנה נולד בם ועבר והכניס מתרת לפיכך זכו ג״כ לעולם הזה כמו המשל שבסיפא : יד גרסת ילקוט

הקב"ה את ישראל מתוכן לכן הם אוכלין את העולם הזה ואמר לי רבי אלא מעתה כל העושה מצוה נותנין לו ג"כ שכרו וכל העובר עבירה נותנין לו ג"כ שכרו ואמרתי לו בני כה שכרו של נחש הקדמוני שעמד וקלקל את כל העולם כולו ומה שכרן של אדם והוה שעברו על צווי של הקב"ה ומה שכרו של קין שהרג את הבל אחיו ומה שכרו של למך שהיה מתאבל על אבי אביו ומה שכרו של שם שהיה מכבד את אביו ומה שכרו של חם שלא היה מכבד את אביו ומה שכרו של נח שהיה עומד ומוכיח ברבים כל אותן מאה ועשרים שנה עד שלא בא המבול עליהם לפיכך העיד הקב"ה עליו שנאמר נח איש צדיק תמים היה בדורותיו (בראשית ו) ואומר (שם ז) כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה ומה שכרו של שם הגדול שהיה מתנבא ארבע מאות שנה ולא קבלו ממנו ומה שכרו של אברהם אבינו שהיה עומד [טו] ופיגר את כל ע"א שבעולם ועל שאמר דבר שלא כהוגן ירדו בניו למצרים שנאמר (שם טו) ויאמר ה' אלהים במה אדע כי אירשנה בשכר אותה האמירה ירדו בניו למצרים ומה שכרו של [טז] ישמעאל שעמד וקבר את אביו ומה שכרו של יצחק שאמר לאביו אבא כפתני יפה יפה ותנני על גבי המזבח שמא אבעט בך כי בחור אני ועומד בכחי כי בן שלשים [יז] ושבע שנים אני ונמצא אני מחייב שתי מיתות לשמים ומה שכרו של עשו שהוריד ב' דמעות לפני אביו ניתן לו הר שעיר שאין גשמי ברכה [יח] פוסקין ממנו לעולם ואף בני שעיר משום שקבלו [יט] את עשו בסבר פנים יפות ניתנה להן שכרן מכאן אמרו אפילו אם אין בידו של אדם לא מקרא ולא משנה אלא הוא יושב וקורא כל היום הפסוק (שם לו) [כ] ואחות לוטן תמנע אפילו הכי שכר תורה בידו ומה שכרו של יעקב אבינו מודה [כא] על האמת ודובר אמת בלבבו כל ימי חייו ומה שכרן של שנים עשר שבטים שהיו [כב] עושין רצון יעקב אביהם שנאמר (הושע ט) כענבים במדבר מצאתי ישראל ומה שכרן של אברהם יצחק ויעקב שנתנו אימה של הקב"ה בלבבם מתוך שבעים עמים ולשונות וזכותן עמד להם ולבניהם ולבני בניהם עד סוף כל הדורות:

פרק ג הכל [א] ברא הקב"ה בעולמו חוץ מן מדת השקר ומדת העולה שלא ברא [ב] ושלא עשה אותם הקב"ה שנאמר (דברים לב) הצור תמים פעלו וגו' ואומר (צפניה ג) ה' צדיק בקרבה לא יעשה עולה בבקר בבקר משפטו יתן לאור לא נעדר ולא יודע עול בשת ואומר (איוב לד) חלילה לאל מרשע וגו' ואומר (שם) כי פועל אדם ישלם לו וגו' מעיד אני עלי שמים וארץ שלא נתקבצו בני אדם למיתה ואין כל בריה יורד לידי צער אלא מתוך אכילה ושתיה ושמחה שאדם אוכל ושותה ומשמח הוא עם אשתו ובניו ועם בני ביתו עד שהוא נפטר לבית עולמו ואין פירות והבואה באין לידי הרקבה אלא מתוך דרכיהם של בנ"א ואין בנ"א באין לידי [ג] בושה אלא מתוך דרכיהן ואין עיניהם של בני אדם כהות בחצי ימיהם אלא מתוך [ד] דרכיהן ואין בני אדם [ה] מטמאין בנגעים אלא מתוך דרכיהם ואין הנשים [ו] מיטמאות בזיבה אלא מתוך

ישועות יעקב

ממשפחה נמוכה: טו שנטל הע"א כמו אשר סגרו מעבור (שמואל א ג) ותלבון תמה יומא דמסגרי בהו רבנן: טז שנאמר (בראשית כה) ויקברו אותו יצחק וישמעאל בניו ואחז"ל מכדי ישמעאל קשיש מ"ט חשיב ליה יצחק מקמיה ש"מ תשובה עבד ואדבריה ליצחק לקמיה כו' אבל אצל מיתת יצחק כתיב ויקברו אותו עשו ויעקב בניו (שם ל"ה) כדאיתא בב"ב ט"ז וכן פי' רש"י בחומש והכא פי"ז למעמיד י"ב נשיאים: יז שבו בארץ מאה שנה את קכ"ז שנה וכשנולד יצחק היתה בת תשעים כשאחז"ל: יח לפי שהוריד דמעות על הברכות נתקיים בו ברכת אביו: יט לפי שהיו אלופים לדבק בזרעו של אברהם ונתנו את תמנע אחות לוטן להיות פלגש אצל אליפז בן עשו כדאיתא בסנהד' דף צ"ט כפרש"י פ' וישלח לכך זכו ג"כ לברכת עשו: כ נקט מקרא זה לפי דאיתא בסנהדרין שם שדרש מנשה דרשות של דופי על מקרא זה ובאמת אין חילוק בתורתנו הקדושה בין פסוק ותמנע היתה פילגש לשמע ישראל כמ"ש הרמב"ם ז"ל כי על כל אות וקוץ יש בו סודות נוראים ונפלאים ונסתרים כדאיתא בזוהר הקדוש בפרשת בהעלותך ע"ש: כא שלא רצה לשקר בעת הברכות כמו שאחז"ל ע"פ אנכי עשו בכורך ודובר אמת בלבבו זכה להיות מרכבה למדתו כידוע לי"ח: כב שנאמר (שם נ) ויעשו בניו לו כן כאשר צום שלא יגע אחר במטתו וישאו אותו ביראה וכבוד וקבע לכן מקום יהודה יששכר וזבולון ישאו המטה מן המזרח כו' כדאי' בב"ר ועי"ז זכו לדגלים כדוגמא של מעלה: א ילקוט האזינו דף ס"ו ע"ג: ב אלא השקר בודה האדם בלבו מעצמו וכן העול אדם עושה מעצמו: ג צ"ל לידי הנאה ור"ל שאוכל בו רמה ותולעה ומכאיב לאחר מיתתו ע"י הטפה שאוכל בהרב ע"פ ומתנה מברית מבא"ב הצדיקים שאין שולט בהם רמה ותולעה כמו שמצינו במדרשים והתלמוד: ד שבספרנו

מתוך דרכיהן שנאמר (ישעיה מב) כה אמר האל ה' בורא השמים [ז]ונוטיהם וגו' צא ולמד כדרך ארץ [ח] בלום אדם בונה בית אלא על מנת להכנים בו פירות טובים להכנים בו כלים נאים ולהצית בו את האור ולהדליק בו נרות אף כך בני אדם מתוך דרכיהם המה נידונים ודנין אותו מתוך שהם עברו על ד"ת ועל דרך ארץ בשביל להצילם מיום הבא שנאמר (הושע ז) אוי להם כי נדדו ממני (בילקוט גרס ולא עוד אלא)

בשלשה דברים יסתכל אדם בכל יום בשעה שנכנס לבית הכסא אומרים לו ראה דרכך כדרכי בהמה ובשעה שמקיזין לו דם אומרים לו ראה שבשר ודם אתה ובשעה שהוא עומד על המת אומרים לו ראה להיכן אתה הולך ועדיין אינך חוזר בך אלא אתה יושב ומרבה לדבר דברים יתרים שנאמר (משלי יט) אולת אדם תסלף דרכו ועל ה' יזעף לבו ובשקר הוא מדבר והוא עובר על מה שכתוב בתורה (שמות כג) מדבר שקר תרחק וגו' ואומר (זכריה ח) ואיש את רעת רעהו אל תחשבו בלבבכם וכיצד יעשה אלא אם עושה אדם את עצמו צדיק ולדבר אמת מוסרין לו מלאך שמתנהג עמו בדרך צדיקים ומדבר אמת ואם עושה אדם את עצמו רשע ולכחש ולדבר שקר מוסרין לו מלאך שמתנהג עמו בדרך רשעים ומכחש ומשקר ואם עושה אדם את עצמו לנהוג במדה בינונית מוסרין לו מלאך שמתנהג עמו בדרך במדה בינונית ואם עושה אדם את עצמו חסיד לסבול את הכל מוסרין לו מלאך שמתנהג עמו בדרך חסידים וסובל את הכל שנאמר (ירמיה יז) אני ה' חוקר לב בוחן כליות [ט] וגו' וע"י דוד נאמר (תהלים יח) עם חסיד תתחסד עם גבר תמים תתמם עם נבר התברר ועם עקש תתפתל כי אתה עם עני תושיע ועינים רמות תשפיל מאי כי אתה עם עני תושיע אלו ישראל שעניות יפה להם ועינים רמות תשפיל אלו עכו"ם מכחישי התורה ואומר (איכה ג) מפי עליון לא תצא הרעות והטוב וכי אפשר לומר כן והלא מדות טובות יוצאות מלפניו אלא אמור כך הטובה אינה יוצאה לעושי רעה והרעה אינה יוצאה לעושי טובה אלא טובה כלפי טובה ורעה כלפי רעה ומנין לך תדע לך שכן הוא כי ארבע מדות הן בדרך ארץ יש שנושאין אשה לשם זנות ויש שנושאין אשה לשם גדולה ויש שנושאין אשה לשם ממון ויש שנושאין אשה לשם שמים והנושא אשה לשם זנות סופו לצאת ממנו בן סורר ומורה והנושא אשה לשם שמים סופו הויין לו בנים שהם מושיעין את ישראל בעת צרה והן מרבין תורה ומצות בישראל והנושא אשה לשם ממון [י] סופו שמצריכין אותו לאחרים הנושא אשה לשם גדול' סוף שמעמיד עליו מאותה המשפח' שממעט זרעו אחריו ומנין להנושא אשה לשם זנות שמוציאין ממנו בן סורר ומורה שנא' וראית בשביה אשת יפת תאר וחשקת בה ולקחת לך לאשה סוף שמרננים בו הבריות ומתוך שמרננים בו הבריות הוא הולך ונושא אשה אחרת שכן נאמר אח"כ כי תהיין לאיש שתי נשים ונאמ' אח"כ כי יהיה לאיש בן סורר ומורה ומנין להנושא אשה לשם ממון סופו שמצריכין אותו לאחרים שכן מצינו בבני עלי הכהן שנשאו נשים שלא כראוי להן לסוף הוצרכו לאחרים שנאמר (שמואל א ב) ויבא איש האלהים אל עלי וגו' והיה כל הנותר בביתך יבא להשתחות לו לאגורת כסף וככר לחם ואמר ספחני נא אל אחת הכהונות לאכול פת לחם ומנין להנושא אשה לשם גדולה סוף שמעמיד עליו מאותה משפחה וממעטין את זרעו אחריו שלא ירש [יא] זה העולם שכן מצינו ביהושפט מלך יהודה שהלך ונתחתן עם מלך ישראל משום שראה שהי"ל שבעים בנים שנאמר (מלכים א כב) וישלם יהושפט עם מלך ישראל ומנין שעמד מאותה המשפחה והיה ממעט זרעו אחריו שנאמר (מ"ב יא) ועתליה אם אחזיהו ראתה כי מת בנה ותקם ותאבד את כל זרע הממלכה ותקח יהושבע בת המלך יורם אחות אחזיהו

ישועות יעקב

בדברים המכוערים: ה ו עיין בחלק ראשון סס"ר פט"ו: ז וכתיב בענין נותן נשמה לעם עליה ורוח להולכים בה ר"ל למתהלכים לפניו ית' בדרך התורה שע"מ כן נברא. וכן לגר"י שנאמר (שם מב) כה אמר ה' בורא השמים וגו' בס' דכתיב בהריה לא תוהו בראה ר"ל שיהיה העולם תוהו בלא תורה רק לשבת יצרה וגו' כל הענין שהכל ברא ית' כדי להטיב לבריותיו ע"י מעשיהם הטובים: ח אין אדם בונה בית רק להתענג בו ולקבל קורת רוח כן ברא הקב"ה כל העולמות וכל אשר בהם לכבודו להיטיב לטובים: ט והוציא ולתת לאיש כדרכיו וכפרי מעלליו: י עיין בפרק עשרה יוחסין: יא פי' שלא ירש הגדולה שלו ויצא מקומו בעולם:

אחזיהו את יואש בן אחזיה ותגנב אותו וגו' ולא הומת. ויהי אתה בית ה' מתחבא שש
שנים וגו' ואלמלא הברית שכרת הקב"ה עם דוד אז נהרג יואש גם כן ונתבטלה מלכות
בית דוד לגמרי ומה עוד שכרן של אלו הנושא אשה לשם זנות והנושא אשה לשם ממון
והנושא אשה לשם גדולה צא ושאול וראה מה שנאמר באותו [יב] ענין משל לשני בני אדם
שהם משבט אחד ומשכונה אחת וממשפחה אחת אחד עני ואחד עשיר והיה ראוי ויפה
לו לאותו עשיר שישא הוא או יתן לבנו את בת העני שהוא משבטו וממשפחתו ושכנו
לקרב אותו ולהלוות לו אבל אם הוא לא עשה כן אלא הלך ונדבק במי שאינו ראוי לו
עליו נאמר (מלאכי ב) הלוא אב אחד לכלנו הלוא אל אחד בראנו מדוע נבגד איש באחיו
לחלל ברית אבותינו בגדה יהודה ותועבה נעשתה בישראל ובירושלים כי חלל יהודה
קדש ה' אשר אהב ובעל בת אל נכר לפיכך לא נשתייר מהם כלום לפי שהניחו את זרע
ישראל שבחר הקב"ה בהם מתוך ע' לשונות והלכו ונדבקו בעכו"ם שאינם ראויים להם לכך
נאמר אחריו (שם) יכרת ה' לאיש אשר יעשנה ער ועונה מאהלי יעקב ומגיש מנחה לה'
צבאות שלא יהיה לו ער [יג] בחכמים ולא [יד] עונה בתלמידים ולא שואל הלכות כענין
בבהמ"ד ולא משיב הלכה בתלמידים ולא כהן שמגיש מנחה לה' ומנין שהנושא אשה
לשם שמים שהוין לו בנים שהם מושיעין את ישראל בעת צרה ומרבין תורה ומצות
בישראל צא ולמד מעמרם שנשא אשה לש"ש ויצאו ממנו משה ואהרן שהיו מושיעין את
ישראל והיו מרבים תורה ומצות בישראל צא ולמד מן בועז בן שלמון שנשא אשה לשם
שמים ויצא ממנו דוד ושלמה בנו שהיו מושיעין את ישראל והיו מרבין תורה ומצות
בישראל ועליהם ועל כיוצא בהם ועל הדומין להן ועל העושה כמעשיהן הכתוב אומר
(ישעיה סו) כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה עומדים לפני נאם
ה' כן יעמד זרעכם ושמכם : סליק פרקא :

פרק ד שנו חכמים [א] הוי [ב] עלוב ועניו לכל אדם ולאנשי ביתך יותר מכל אדם
ומנין זה תדע לך שכן הוא צא ולמד מן הקב"ה שהיה [ג] עלוב ועניו
לעמו בכל מקום ולא הלך עמהן כדרכיהן ולא שפט אותם כעונותיהם אלא היה להם
במדת ענוה שלו ומנין שכן הוא תדע לך כמאה ועשרים יום מיום שנתנה תורה לישראל
ועד יום הכפורים הם מאה ועשרים יום מיום שעלה משה להר סיני בראשונה להביא
תורה לעמו ישראל עד שירד מהר סיני באחרונה בפעם שלישית ואלמלא שנהג הקב"ה
עמהם במדת ענוה לא נתנה התורה לישראל משלו משל למה"ד למלך ב"ו שקידש את
האשה והיה אוהבה אהבה גמורה מה עשה המלך שלח והביא אדם אחד לעשות לו
שליח בינו לבינה ומראה לו כל החופות שלו וכל החדרים וכל הסתרים שלו ואח"כ אמר
לאותו שליח לך לאותה אשה ואמור לה שאין אני צריך משלה כלום אלא תעשה לי חופה
קטנה כדי שאוכל ואדור עמה כדי שידעו עבדי ובני ביתי שאני אוהבה אהבה גמורה ועד
שהמלך עוסק בחופות ולצוות אל השליח ולשגר אל האשה מתנות מרובות אמרו לו
הבריות זנתה אשתך עם אחר מיד מניח המלך את הכל מידו והשליח נדחף לאחוריו
ויצא מבוהל מלפני המלך וכן היה הדבר עם הקב"ה וישראל שנאמר (שמות לב) לך רד
כי שחת עמך וגו' וכתיב (ש"ה א) עד שהמלך במסבו נרדי נתן ריחו ברוך שאמר והיה
העולם ברוך הוא ברוך עושה מעשה בראשית ברוך אומר ועושה ברוך גוזר ומקיים ברוך
שוכר את [ד] הראשונות והעביר את האחרונות שהיה לו לומר נרדי נתן סרחון ולא לומר
נתן ריחו וכיון שקבלו ישראל מלכותו של הקב"ה עליהם ואמרו כל אשר דבר ה' נעשה
ונשמע (שמות כד) מיד ירדו ששים רבוא מלאכי השרת והניחו בראש כל אחד מישראל
שני כתרים כנגד כתרו של אדם הראשון אחד כנגד נעשה וא' כנגד נשמע שנאמר (שם יט) אתם

יב פי' שהיתה הגונה (מלאכי ב) על זה ובזה כתיב עונה כדלקמן : יג ער ר"ל אדם חריף כדמפרש לא שואל הלכה כו' : יד עונה כדמפרש לא משיב הלכה כו' ועיין סנהדרין דף ע"ב : א ילקוט חבלה דף ק"ה ע"ג : ב עלוב היינו מי שסובל הכל אם מזיקין אותו או שעושין לו דבר נגד כבודו והוא שותק ולשון עלוב כמו ויהיו מלעיבים במלאכי אלהים ובוזים דבריו (ד"ה ב לו) : ג וכן רז"ל קראו להקב"ה מלך עלוב כמ"ש הרמ"ק בריש ספר ת"ד ע"ש :
ד זוכר להם מה שאמרו נעשה ונשמע :

ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש וכיון שסרחו ישראל במעשה העגל ירדו מאה ועשרים רבוא של מלאכי חבלה ונטלו אותם מהם שנאמר (שם לג) ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב יכול לעולם ת"ל (ישעיה לה) ופדויי י"י ישובון ובאו ציון ברנה ושמחת עולם על ראשם ששון ושמחה ישיגו ונסו יגון ואנחה בלבם לא נאמר אלא על ראשם אלא מלמד שעתיד הקב"ה להחזירם להם לישראל לימות בן דוד ולעוה"ב לכך נאמר ושמחת עולם על ראשם ומה מחשבה הי' ברעתו של הקב"ה כך היה בדעתו של הקב"ה כל אומה ומלכות שיבאו ויקבלו את התורה יהיו חיים וקיימים לעולם ולעולמי עולמים שנאמר והלוחות מעשה אלהים המה והמכתב מכתב אלהים הוא חרות על הלוחות (שם לב) אל תקרי חרות אלא חירות שאין לך בן חורין אלא מי שאין מלאך המות שולט בו וכיון שעשו את העגל חזר מלאך המות עליהם שנאמר (במדבר כא) וממתנה נחליאל ממתן תורה נחלו אל וכיון שעבדו ע"א בא עליהן [ו] מלאך המות שנאמר אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון כלכם אכן לאחר שחבלתם מעשיכם כאדם תמותון (תהלים פב) אבל באהרן כתיב (מלאכי ב) תורת אמת היתה בפיהו ועולה לא נמצא בשפתיו בשלום ובמישור הלך אתי ורבים השיב מעון כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך י"י צבאות הוא וכי תעלה על דעתך שאהרן עובד עבודת אלילים ח"ו אלא לא עבר אהרן ע"א אלא עיכב אותם עד שיבא משה וכדרך שעשה יעקב אבינו שהיה מקיים את כל התורה כולה קודם שניתנה התורה והיה מתכוין לבטל ע"א שנאמר (בראשית לה) ויאמר יעקב אל ביתו ואל כל אשר עמו הסירו את אלהי הנכר אשר בתוככם והטהרו והחליפו שמלותיכם ויתנו אל יעקב את כל אלהי הנכר אשר בידם וגו' ויטמון אותם יעקב תחת האלה אשר עם שכם ומה היה שכרו על אותה מצוה זהו מה שנאמר אח"כ (שם) ויסעו ויהי חתת אלהים על הערים אשר סביבותיהם ולא רדפו אחרי בני יעקב וכמו כן נתכוין אהרן לבטל ע"א והיה מקיים את התורה קודם שנתנה ואעפ"י כן העלה עליו הכתוב כאלו עבר ע"ז שנאמר (שמות לב) ויגוף י"י את העם על אשר עשו את העגל אשר עשה אהרן אמרו חכמים [ז] כשירד משה מהר סיני וראה את הסרחון שסרחו ישראל נסתכל משה בלוחות וראה שפרח הכתב מעליהם ושברם מתחת ההר מיד נתאלם משה ושוב לא היה יכול לדבר מאותה שעה נגזרה גזירה על ישראל שילמדו את התורה מתוך הצער ומתוך השעבוד ומתוך הטלטול ומתוך הטירוף ומתוך הדוחק ומתוך שאין להם מזונות ועל אותו הצער עתיד הקב"ה לשלם להם שכרן לימות בן דוד ולעוה"ב שנאמר (ישעיה מ) הנה י"י אלהים בחזק יבוא וגו' ובקבלה הוא אומר (איוב מא) מי הקדימני [ז] ואשלם תחת כל השמים לי הוא לטובתי נשברה רגל פרתי כדי שתהא משכרתי שלמה וארבעים יום האמצעיים של משה נטל משה את האהל ונטה לו [ח] מחוץ למחנה שנאמר (שמות לג) ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה והיו ישראל מתאבלין ונוהגין אבילות בעצמן כל אותן ארבעים יום עד שנגלה מלך מלכי המלכים הקב"ה יהי שמו הגדול מבורך לעולם ולעולמי עולמים ופתח לו למשה פתח של רחמים ואמר הקב"ה למשה משה מה עושין אותם עניים מנודין לרב מנודין להלמיד מנודין לי מנודין לך אלא החזר בך והכנס את האהל לתוך המחנה שנאמר (שם לג) ודבר י"י אל משה פנים אל פנים כאשר ידבר איש אל רעהו מקרא זה איני יודע מהו כשהוא אומר אח"כ ושב אל המחנה (שם) מלמד שהקב"ה התיר לו למשה את נדרו וא"ל למשה להכניס את האהל לתוך המחנה משלו משל למה"ד למלך שהוא כועס על בנו והיה אחד מגדולי המלכות יושב לפניו ומתיירא להציל אותו כיון ששמע שאמר המלך לבנו אתה ריקה אלמלא פלוני אוהבי יושב לפני כבר הכיתך מכות גדולות אמר אותו אוהב בלבו דבר זה תלוי בי מיד עומד הוא ומציל אותו וכן לכך נדמה משה באותה שעה וכן מה שנאמר (שם לג) [ט] ויחל משה

ה סיפא דקרא דרש ומנהיגא במות נוטריקון ב"ה מו"ת: ו עיין בירושלמי דשקלים ועיין לעיל פ"ד כה"ד: ז מר-כוא אמר דקדים פני בשקבלהו לעבדנו ולמזמור מלותי אשלם לו שכרו תחת כל השמים לי הוא וכידי לפרוע שכרו ופעולתו. רש"י: ח לפי שכיון ישראל כמנודין לשכ"ש ומנודה לרב מנודה לתלמיד: ט מה בשפלא עליהם לא

את פני ה' אלהיו ויאמר למה ה' יחרה אפך בעמך אשר הוצאת מארץ מצרים וגו'
וכיון שאמר משה אח"כ (שם) למה יאמרו מצרים לאמר ברעה הוציאם להרוג אותם
בהרים וגו' זכור לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך וגו' מיד היה להם הקב"ה עניו ומחל
להם לכן נאמר אח"כ (שם) וינחם ה' על הרעה וגו' ובארבעים יום האחרונים שעלה
משה להר סיני להביא את התורה גזרו יום צום ותענית וביום האחרון שבכלם שהוא
סוף ארבעים יום גזרו תענית ולנו בתעניתם כדי שלא ישלוט בהם יצה"ר ולמחרתו השכימו
ועלו לפני הר סיני ישראל היו בוכים לקראת משה והוא היה בוכה לקראתם עד שעלתה
בכיתם למרום באותה שעה נתגלגלו רחמיו של הקב"ה על ישראל וקבל את תשובתם
בשרה אותם רוח הקודש בשורות טובות ונחמות ואמר הקב"ה לישראל בני נשבע
אני בשמי הגדול שלי ובכסא הכבוד שלי שתהא לכם בכיה זו לששון ולשמחה גדולה
ויהיה לכם יום זה יום סליחה וכפרה ומחילה לכם ולבניכם ולבני בניכם עד סוף
כל הדורות:

פרק ה דל שבישראל שנתדלדל מנכסיו למה הד"ד למלך בשר ודם שגזר על בנו
שלא יכנוס לתוך כעודתו המלך יודע בבנו שהוא רעב וצמא ואמר המלך
אשריו למי שיכניס את בני בתוך ביתו ויתן לו פת להם וקיתון של מים כדי שיאכל וישתה
[א] שהרי כל שיש לי הרי הוא של בני שנאמר (משלי יט) מלוה ה' חונן דל וגמולו ישלם
לו ואם בא רשע בן עני בן אביון בן דל ועשה תשובה הוא נקרא צדיק ורע לו ואם לא
עשה תשובה נקרא רשע ורע לו ואם יאמר אדם אם יהיו כולם כשרים [ב] כה הוא אמור
לו עליהן נאמר (ישעיה מא) העניים והאביונים מבקשים מים ואין וגו' ואומר (שם יט) ויספו
ענוים בה' שמחה ואביוני אדם בקדוש ישראל יגילו ואומר (שם מח) הנה צרפתיך ולא
בכסף בחרתיך בכור עוני מלמד שחזר הקב"ה על כל מדות טובות שבעולם ולא מצא
מדה טובה לישראל אלא עניות שמתוך עניותיהן של ישראל הם יראים את ה' שאם
אין להם לחם לאכול ובגד ללבוש ושמן לסוך הם מבקשים רחמים מן הממציא כל המציאות
כי ע"י עניות הם יראים את ה' ואין צדקות בא אלא מתוך עניות ואין נ"ח בא אלא
מתוך עניות ואין אדם הוא ירא שמים אלא מתוך עניות ואין אדם לומד ד"ת אלא מתוך
עניות שנאמר (שמואל א ב) מקים מעפר דל ולא נאמר מקים מעפר עשיר כי לה' מצוקי
ארץ וגו' (שם) ואין מצוקין אלא תלמידי חכמים שנאמר (שם כב) ויתקבצו אליו כל איש
מצוק בכל יום יוצאים מלאכי חבלה לפני הקב"ה לחבל את כל העולם כולו ואלמלא
בתי כנסיות ובתי מדרשות שהיו תלמידי חכמים יושבין בהם ועוסקין בדברי תורה היו
מחבלין את כל העולם כולו מיד שנאמר (ישעיה נ) מדוע באתי ואין איש קראתי ואין
[ג] עונה צא ולמד מן דרך ארץ כלום אדם נוטע כרם אלא על מנת שיאכל ממנו ענבים
או לשתות ממנו יין או שבא למלא אותו עשבים ואם נתמלא עשבים אומר להן לעבדיו
לכו והציתו בו את האור עד שנשתיירו בו מאה או מאתים גפנים ואומר לעבדיו לכו ועבדו
את הכרם והפרוהו ועדרוהו והשקוהו מים בשביל הגפנים לפי שכבר נשרפו העשבים
וכן כל הצדיקים כשהן עומדין בעולם הן דומים לגפנים שעומדים בתוך הכרם וכל העולם
נשען עליהם לכך נאמר (ש"א ב) כי לה' [ד] מצוקי ארץ וישת עליהם תבל:

פרק ו ממדת [א] דרכיו של הקב"ה אתה למד שרחמיו מרובין בעולם וכן מפני מה
אמר תנו צדקה [ב] לעניים ולרשים אלא אינו אומר אלא באדם
שעשה דברים שלא כהוגן וקנסו עליו רעה עד ארבעה דורות שנאמר (שמות לד) פוקד
עון אבות על בנים ועל בני בנים על שלשים ועל רבעים ובאותה שעה אמר משה בלבו
אם

ישועות יעקב

שפתח לו הקב"ה פתח והראה לו שהדבר תלוי בו כמה שא"ל ועתה הניחה לי וכן במה שא"ל הרף ממני וגו' ויחל משה
וגו': א ועיין בפ"ק דב"ב שאלו טורנוסרופוס הרשע את ר"ע אם אלהיכם אוהב עניים למה אינו מפרנסם כו'
עיי"ש: ב פי' אם העניים הם כשרים מה הוא השאלה מפני מה יש צדיק ורע לו: ג ובסוף הענין נאמר הן בגערתי
אחריב ים אשים נהרות מדבר וגו' אלביש שמים קדרות וגו' והוא רמז לחורבן העולם: ד סיפיה דקרא של מקים
מעפר דל שהביא לעיל: א בלא עשרה מדות נקראים דרכיו של הקב"ה: ב והלא אבותיהם של העניים בודאי לא
נהגו כהוגן שאם היו צדיקים היה הקב"ה עושה חסד לאבותם וגם היו בניהם עניים ואעפ"כ צוה הקב"ה ליתן להם

אם כן יש צדיק ג ורע לו ולא עוד אלא שהיה משה רבינו דן קל וחומר בעצמו ואמר בלבו שמא אין כל ישראל חפצים אלא רק שלא לעמוד בדרכיו ובמצותיו של הקב"ה חס ושלום ונתחתם עליהם גזר דינם והרי הן לוקין בכל שעה ושעה למה נדמה משה באותה שעה משלו משל למה"ד למלך שנשא אשה ומוליכה מעיר לעיר וממדינה למדינה עד שהביא אותה למדינתו ולעיר המלוכה שלו ובשעה שסרחה אשתו עליו היה המלך מלקה אותה מה עשתה אשתו מיד היא רצתה לבית אביה אמר חמיו של מלך בלבו וכי לקה המלך את בתי בחנם שלא כדין ושלא כמשפט מיד שיגר חמיו של המלך שליח אל המלך ואמר לו מהו הדבר שסרחה בתי עליך ומהו הדבר שהמלך רוצה שתעשה בתי כן כרצונך ושתעמוד בכל צרכך מיד שיגר לו המלך להמיו הרבה מיני פירות וכפל חמש אגרות יחד כנגדן ואותה הדבר שהמלך רוצה בו שתעשה אשתו ומה שסרחה עליו כתב באגרת החמישי ביניהן וכיון שהגיע השליח אצל חמיו של מלך מיד קרא חמיו של מלך אגרת אחת ומצא כתוב בה אלו פירות הם מין פלוני וכן שני כתב בה אלו פירות מין פלוני וכמו כן באגרת השלישי וכמו כן באגרת הרביעי עד שהגיע לאגרת החמישית ומצא כתוב בה אותו הדבר שהמלך רוצה בו ומה שסרחה אשתו עליו מיד קרא חמיו של המלך את בתו ואמר לה בתי דבר שהמלך רוצה בו הוא אמת והמלך הוא אוהב שלום ואוהב משפט ואת סרחת עליו והוא לקה אותך כדין וכמשפט וכן לכך נדמה משה באותה שעה שנאמר (שם לג) ועתה אם נא מצאתי חן בעיניך הודיעני נא את דרכך מיד ירד הקב"ה לסוף דעתו של משה והראה לו דור דור וחכמיו דור דור ופרנסיו דור דור ונביאיו דור דור ודורשיו והראה לו מדותיו שהוא מתנהג בהם בעוה"ז ומדותיו שהוא מתנהג בהם בעוה"ב וא"ל למשה הרי אתה (הוא) אומר מפני מה יש צדיק וטוב לו ויש צדיק ורע לו יש רשע וטוב לו ויש רשע ורע לו כמה שאמרת הודיעני נא את דרכך א"ל הקב"ה למשה משה אין אתה יכול לעמוד על כל מדותי אלא הריני מודיעך מקצת מדותי כשאני רואה בני אדם אעפ"י שאין בהם תהלה ושבח של תורה ומע"ט לא במעשה ידיהן ולא במעשה אבותיהן אלא רק בשביל שהן עומדין ומודין ומברכין ומשבחין ומרבין התחנונים לפני אני נזקק להם וכופל להם מזונותיהן שנא' (תהלים קב) פנה אל תפלת הערער ולא בזה את תפלתם וכתיב (שמות לג) ויאמר אני אעביר כל טובי על פניך טובי לא נאמר אלא ד כל טובי אלו הן שלש עשרה מדות שנאמר (שם לד) ה' ה' אל רחום וחנון ארך אפים ורב חסד ואמת נוצר חסד לאלפים נושא עון ופשע וחטאה ונקה דהא נאמר כאן וקראתי בשם ה' לפניך (שם לג) ונאמר להלן (שם לד) ויקרא בשם ה' ויעבר ה' על פניו ויקרא ה' ה' אל רחום וחנון וגו'. כיון שראה משה שמדתו של הקב"ה של חסד ושל רחמנות הוא מיד נתעטף ועמד בתפלה לפני הקב"ה שנאמר (שם לד) וימהר משה ויקד ארצה וישתחו ויאמר אם נא מצאתי חן בעיניך אדני ילך נא אדני בקרבנו כי עם קשה ערף הוא וסלחת לעונינו ולחטאתנו ונחלתנו ד"א אלו נאמר טובי ולא כל טובי הייתי אומר אין כאן ימות בן דוד וכשהוא אומר ה כל טובי יש כאן ימות בן דוד שיבא במהרה בימינו א"ס, סליק פרקא:

פרק ז וכן במדת הטוב כשאדם עושה מצוה קנסו עליו טובה עד ארבעה א דורות והדע לך שכן הוא שנאמר (מלכים ב י) ויאמר ה' אל יהוא יען אשר הטיבות לעשות הישר בעיני וגו' בני רבעים ישבו לך על כסא ישראל אמרו עליו על יהוא בן נמשי שהוא היה ירא שמים ולא הלך אחר עגלי זהב שעשה ירבעם בן נבט

אלא

ישועות יעקב

נדה"ס לפי שהקב"ה מרחם גם על רשעי ישראל: ג מהרע"ש היה סבור דכאן קרא איירי אפילו כשאין אוחזין מעשי אבותיהם בידם: ד אלא נאמר טובי היה משמע רק לטובים ולצדיקים לכן נאמר כל טובי אלא לרשעים היה יתי' מטיב כמו שאמרו חז"ל והנותי את אשר אחון אף על פי שאינו הגון כו' אף על פי שאינו כדאי וכל טובי אלו הן שלש עשרה מדות כו': ה כל לרבות כמרז"ל כל ימי חייך לרבות לימות המשיח סוכה כ"ב: א פי' מה שמצינו שהקב"ה נוצר חסד לאלפים זה קאי על צדיק גמור שעשה וקיים כל המצות שהכתב. ומה שמצינו שכ' ולשומרי מצותיו לאלף דור זה קאי על העושים מיראה כמרז"ל וכדאיתא בת"ר וכאן מיירי במי שעשה רק מצוה א' מבוררת וגם בכל עבירות נוטה הקב"ה מגלה שכר רק עד ארבעה דורות כמו יבואר לקמן:

אלא אח"כ כיון שבא לידי גדולה ומלכות אז קלקל מעשיו וכשבא יהואחז בנו והלך אחריו אם היה עושה תשובה אז נקרא צדיק וטוב לו אבל כיון שלא עשה תשובה אז נקרא רשע וטוב לו וכיוצא בדבר אחה אומר אמרו עליו על ירבעם בן יואש שהוא היה בן אדם שהיה נוהג כבוד בנביאים לכן אותן העמים מה שלא מסר הקב"ה ביד יהושע בן נון ולא ביד דוד מלך ישראל מסר הקב"ה ליד ירבעם בן יואש שנא' (שם יד) הוא השיב את גבול ישראל גו' כדבר ה' גו' אשר דבר ביד עבדו יונה בן אמתי גו' כי ראה ה' את עני ישראל [ג] מורה מאד ואפס עצור ואפס עזוב וגו' ויושיעם ביד ירבעם בן יואש וכי מה טיבו של ירבעם בן יואש שהוא השיב את גבול ישראל והלא היה עע"א אלא משום שלא קבל לה"ר על עמוס שנאמר (עמוס ה) וישלח אמציה כהן בית אל אל ירבעם מלך ישראל לאמר קשר עליך עמוס בקרב בית ישראל לא תוכל הארץ להכיל את כל דבריו כי כה אמר עמוס בחרב ימות ירבעם וגו' מיד גער בו ירבעם באמציה והוציאו בנזיפה ואמר לו ח"ו לא נתנבא אותו הצדיק כך ואם נתנבא כך לא מדעתו הוא מתנבא כך אלא מן השמים נאמר לו שיתנבא כך באותה שעה אמר הקב"ה אעפ"י שהדור ההוא עבה ע"א וגם ראש הדור עובד ע"א אפי' הכי הארץ אשר אמרתי לאברהם וליצחק וליעקב לתת לזרעם אתננה בידו של זה לכך נאמר הוא השיב את גבול ישראל וגו' מכאן אמרו מגלגלין זכות ע"י זכאי והובה ע"י חייב וכן במדה הזאת הוא נוהג בכל ישראל בכל מקומות מושבותם ובכל העכו"ם וכל משפחות האדמה:

פרק ח במדות

הללו שמח הקב"ה כנגד עושה טובה וכועס הוא כנגד עושה רעה ומנין לך תדע לך שכן הוא צא ולמד מדרך ארץ כי האדם עד שלא נשא אשה ועד שלא היה לו בנים אז דעתו יפה עליו ואין לו יגון ואנחה בלבו ויש לו קורת רוח בביתו אבל לאחר שנשא אשה ויש לו בנים אז אין דעתו יפה עליו ויש לו יגון ואנחה בלבו ואין לו קורת רוח בביתו משום שבניו הם מכעיסין אותו בדרכיהם ובמעשיהם ובמעלליהם הרעים כמו כן עשו בני אדם לפני הקב"ה למרוד כנגד עיניו כי עד שלא ברא הקב"ה את האדם על הארץ אז היתה דעתו יפה עליו כביכול אבל לאחר שברא בני אדם הכעיסו להקב"ה במעלליהם ובדרכיהם הרעים כבנים שקצרו דעת אביהם בדרכיהם ובמעלליהם הרעים אז הבנים כביכול יגון ואנחה בלבו ואין לו קורת רוח בכל העולם תדע לך שכן הוא כי שלש מאות שנה עבדו ישראל ע"א בימי שפוט השופטים עד שמסר הקב"ה את ישראל בידי כושן רשעתים ובידי יבין מלך חצור וכן בידי שאר עכו"ם וכשחזרו ישראל ועשו תשובה מיד חזר הקב"ה וגאל את ישראל מידיהן וכן עבדו ישראל עכו"ם בין בא"י בין בחוצה לארץ וכן מדור לדור היו מוסיפין לחטוא בע"א עד שמסר הקב"ה את ישראל בידי העכו"ם שנאמר (שופטים י) ויוסיפו בני ישראל לעשות הרע בעיני ה' ויעבדו את הבעלים ואת העשתרות ואת אלהי ארם ואת אלהי צידון ואת אלהי מואב ואת אלהי בני עמון ואת אלהי פלשתים ויעזבו את ה' ולא עבדוהו ויחר אף ה' בישראל וימכרם ביד פלשתים וביד בני עמון וירעצו וירוצצו את בני ישראל וכשחזרו ועשו תשובה מיד חזר הקב"ה וקיבל את תשובתם וגאל את ישראל מידי אותן העכו"ם שהיו מסורין בידיהן מפני שאין הקב"ה יכול לסבול צרת ישראל אם עשו תשובה ואלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו שנאמר (שם) ויזעקו בני ישראל אל ה' לאמר חטאנו לך וכי עזבנו את אלהינו ונעבוד את הבעלים וגו' ויסירו את אלהי הנכר מקרבם ויעבדו את ה' ותקצר [ה] נפשו בעמל ישראל וכן נאצו והכעיסו ישראל את בוראם ועבדו ע"ז שלש מאות ותשעים שנה בימי הבית הראשון ומנין לך תדע לך שכן הוא שהרי בודאי ד' מאות ועשר שנים ישבו ישראל בבית ראשון צא מהן [ו] עשרים שנה שלא עבדו מלכי יהודה וישראל ע"ז נשתיירו מהן שלש מאות ותשעים שנה שעבדו מלכי ישראל ומלכי יהודה ע"א וכל נביא ונביא שהיה מדבר עם ישראל והיה מוכיח אותן שיחזרו בתשובה לא היו רוצין בטובתו

של

ישועות יעקב

ב מילר מאוד כמו מורת רוח ויש שוהרין ירוד מאוד לבון ירד כיס רש"י ועיין כח"ד כאיר: א פירש"י כביכול נאת כיס רחבת מקום לסבול ויכנים שם צרס בכיס לו בעמל ישראל: ב וכן מסורש במקרא יחזקאל ד' ואני נתתי לך את

של הנביא אלא היו אומרים לו אי אפשי בנבואתך ואין אנו רוצין בנבואתך ומנין לך תדע לך שהוא כן שהרי אחאב מלך ישראל שאל את אליהו התשבי ואמר לו כתוב בתורתך (דברים יא) השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחויתם להם וחרה אף ה׳ בכם ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יבולה וגו׳ ואנו עובדים ע״ז ואין הגשמים נעצרים אלא בא וראה כמה טובות בא לידי שנאמר (מלכים א טז) ואחאב בן עמרי מלך על ישראל וגו׳ ויעש הרע בעיני ה׳ וגו׳ ויקם מזבח לבעל וגו׳ בימיו בנה חיאל בית האלי את יריחו באבירם בכורו יסדה ובשגוב צעירו הציב דלתיה כדבר ה׳ אשר דבר ביד [ג] יהושע בן נון מיד נתמלא אליהו חמה גדולה על אחאב ואמר לו לאחאב ריקה מאסת את מי שברא את כל העולם כולו לכבודו ואת מי שנתן התורה לכבודו חייך שאין אני דן אותך אלא מתוך דבריך שנאמר (שם) ויאמר אליהו התשבי מתושבי גלעד אל אחאב חי ה׳ אלהי ישראל אשר עמדתי לפניו אם יהיה השנים האלה טל ומטר כי אם לפי דברי מיד נטל אליהו את המפתח של מטר והלך לו והיה רעב גדול עד שאמר לו הקב״ה לאליהו לך הראה אל אחאב ואתנה לו מטר ולא עוד אלא עמד הקב״ה ודחפו לאליהו למקום שבקשו אבותיהם של ישראל רחמים על בניהם שנאמר (שם יט) וישכב ויישן תחת רותם אחד והנה זה מלאך נוגע בו ויאמר לו קום אכול ויבט והנה מראשותיו עוגת רצפים וצפחת מים ויאכל וישת וישכב וישב מלאך ה׳ שנית ויגע בו ויאמר קום אכול כי רב ממך הדרך ויקם ויאכל וישת וילך בכח האכילה ההיא ארבעים יום וארבעים לילה עד הר האלהים חורב ויבא שם אל [ד] המערה וילן שם והנה דבר ה׳ אליו ויאמר לו מה לך פה אליהו וכשאמר הקב״ה לאליהו מה לך פה אליהו [ה] היה לו לאליהו לומר לפני הקב״ה רבש״ע בניך הם בני [ו] בחוניך הם בני אברהם יצחק ויעקב שעשו רצונך בעולם ולא די שלא אמר כן אלא אמר קנא קנאתי לה׳ אלהי צבאות כי עזבו בריתך בני ישראל וגו׳. מיד התחיל הקב״ה לדבר עם אליהו דברי תנחומין ואמר לו כשנגליתי ליתן תורה לישראל לא נגלו עמי אלא מלאכי השרת שהן רוצין בטובתן של ישראל שנאמר (שם) ויאמר צא ועמדת בהר לפני ה׳ והנה ה׳ עובר ורוח גדולה וחזק מפרק הרים ומשבר סלעים לפני ה׳ לא ברוח ה׳ ואחר הרוח רעש לא ברעש ה׳ ואחר הרעש אש לא באש ה׳ ואחר האש קול דממה דקה וגו׳ מה עשה הקב״ה המתין לו לאליהו שלש שעות ועדיין הוא עומד בדבריו הראשונים ואמר עוד פעם שנית קנא קנאתי לה׳ אלהי צבאות וגו׳. באותה שעה אמר הקב״ה לאליהו לך שוב לדרכך מדברה דמשק ואת יהוא בן נמשי תמשח [ז] למלך ואת אלישע בן שפט מאבל מחולה תמשח [ח] לנביא תחתיך (שם) ומה שיש בדעתך אין אני אוכל לעשות:

פרק ט בימי עזיהו מלך יהודה נתנבאו [א] ארבעה נביאים זקנים והושע בן בארי היה הזקן שבכולם והקב״ה היה צופה בכולם מי שהוא מבקש רחמים על בניו ומי שאינו מבקש רחמים עליהם א״ל הקב״ה להושע ראה לישראל מה חטאים הן עושין והיה לו להושע לומר לפני הקב״ה רבש״ע בניך הם בני בחוניך בני אברהם יצחק ויעקב שעשו רצונך בעולם גלגל עליהם מדת רחמיך ורחם עליהם ומחול לעונותיהם ולא די שלא אמר הושע כך אלא אמר לפני הקב״ה רבש״ע כל העולם כולו שלך הוא הביא עם אחר תחתיהם שנאמר (הושע א) תחלת דבר ה׳ בהושע ולא הרבה נביאים היו מתנבאים לישראל אלא תחלה לארבעה נביאים זקנים שהיו מתנבאים באותו הפרק היה דבר ה׳ בהושע בתחלה באותה שעה אמר הקב״ה מה אעשה לאותו ב״ז הזקן אני אומר לו

ישועות יעקב

שני עולם למספר ימים שלש מאות ושמונים יום וגו׳: ג ואיתא בסנהדרין דף קי״ג שא״ל אחאב לאליהו אפשר שקללת יהושע נתקיימה וקללת רבי משה לא נתקיימה כו׳ מיד ויאמר אליהו וגו׳ חי ה׳ וגו׳ אם יהיה השנים האלה טל ומטר כי אם לפי דברי ועיין ברש״י במלכים שם: ד זה נקרא הלוך שעמד בו משה: ה ילקוט מלכים ד׳ נ״ג ע״ג: ו שבחנת אותם ועמדו בנסיון: ז שינקום בעובדי בעל: ח לפי שאליהו קטרג באותה שעה על ישראל לכך א״ל שימשח נביא אחר שילמד זכות עליהם וסיים בילקוט שם ומה שבדעתך אין אתה יכול לעשות א״ל לעולם אתה מקנא ור״ל מה שבדעתך לכלותם א״א שכבר נשבעתי לאבותם: א הושע ישעיה עמוס ומיכה ועיין בפסחים דף פ״ז:

לו לך קח לך אשת זנונים ויהיו לך בנים זנונים ואח"כ אני אומר לו לך בחול עצמך ממנה אם יוכל להוציאה לגרשה ולשלחה אף אני אשלח את ישראל מעל פני האדמה (שם) ויאמר ה' אל הושע לך קח לך אשת זנונים וילדי זנונים כי זנה תזנה הארץ מאחרי ה' וילך ויקח את גמר בת דבלים דבת [ב] רעה בת דבת רעה ותהר ותלד לו בן ויאמר ה' אליו קרא שמו יזרעאל כי עוד מעט ופקדתי את דמי יזרעאל על בית יהוא וגו' ותהר עוד ותלד בת ויאמר לו קרא שמה לא רוחמה כי לא אוסיף עוד ארחם את בית ישראל וגו' ותהר ותלד בן ויאמר קרא שמו לא עמי כי אתם לא עמי ואנכי לא אהיה לכם ולאחר שנולדו שני בנים ובת אחת ונגזר על ישראל שלש גזירות בעבורם אמר לו הקב"ה להושע הושע מפני מה לא למדת מן משה רבך כשדברתי עמו פירש מן האשה מפני מה אתה דר עם האשה בדול עצמך מן האשה אמר לפניו רבש"ע אין אני יכול להוציאה ולא לגרשה שכבר יש לי בנים ממנה א"ל הקב"ה להושע ומה אתה שנשאת אשת זנונים ובניך הם בני זנונים ואין אתה יודע אם אותן הבנים הם ממך אם הם משל אחרים אתה אומר שאין אתה יכול לא להוציאה ולא לגרשה משום שכבר יש לך בנים ממנה מכ"ש בנ"י הללו שהם חביבי בני אברהם יצחק ויעקב והם קנין א' מה' קנינים שקניתי לי בעולמי ואלו הן תורה קנין א' אברהם קנין אחד בית המקדש קנין אחד שמים וארץ קנין אחד ישראל קנין אחד ואתה אמרת העבירם באומה אחרת האיך אוכל לשלחם מעל פני כיון שידע הושע שחטא התחיל לבקש רחמים על עצמו א"ל הקב"ה להושע הושע עד שאתה מבקש רחמים על עצמך בקש רחמים על ישראל שגזרתי עליהם שלש גזירות בעבורך חזור ומרפא אותם שלש גזירות מישראל מיד עמד הושע ובקש רחמים עליהם ובטל הגזירות והתחיל לברך את ישראל שנאמר (שם ב) והיה מספר בני ישראל כחול הים אשר לא ימד ולא יספר והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל חי ונקבצו בני יהודה ובני ישראל יחדו ושמו להם ראש אחד וגו' אמרו לאחיכם עמי ולאחותיכם רוחמה וזרעתיה לי בארץ ורחמתי את לא רוחמה ואמרתי ללא עמי עמי אתם. בימי אחז מלך יהודה היו ישראל עושים דברי תורה ומצות עמד אחז [ג] ותתם את התורה וגזר על ישראל שלא יעסקו בתורה ובמצות שנאמר (ישעיה ח) צור תעודה חתום תורה בלמודי עד שא"ל הקב"ה לישעיה לך אמור לו לאחז לאו ב"ו אתה שאל לך אות מעם ה' שנאמר ויוסף ה' דבר אל אחז לאמר שאל לך אות מעם ה' אלהיך העמק שאלה או הגבה למעלה ויאמר אחז לא אשאל ולא אנסה את ה' ויאמר שמעו נא בית דוד המעט מכם הלאות אנשים כי תלאו גם את אלהי. בימי מנשה בן חזקיה מלך יהודה עמדו ישראל ועשו צלם של ארבעה פנים והעמידו לאותו צלם בהיכל כדי שלא יתפלל שום אדם להקב"ה שם עד שא"ל הקב"ה לישעיה לך אמור לו לאותו ב"ו (שם סו) כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדום רגלי אי זה בית אשר תבנו לי ואי זה מקום מנוחתי ולא השמים בלבד הם כסאי אלא וילון ורקיע ושחקים וזבול ומעון וערבות כל אלו הם כסאי ואני יושב למעלה מכולם ולכך נאמר אי זה בית אשר תבנו לי וגו' וכיון שאירע בו אותו [ד] דבר מיד שב בתשובה שנאמר (ד"ה ב לג) ובהצר לו חלה את פני ה' אלהיו ויכנע מאד מלפני אלהי אבותיו ויתפלל אליו ויעתר לו וישמע תחנתו וישיבהו ירושלים למלכותו וידע מנשה כי ה' הוא האלהים ועליו ועל כיוצא בו ועל הדומין לו ועל העושין כמעשיו עליהם הכ' אומר (מלאכי ב) הוגעתם ה' בדבריכם ואמרתם במה הוגענוך באמרכם כל עושה רע טוב בעיני ה' ובהם הוא חפץ או איה אלהי המשפט. בימי הושע בן אלה מלך ישראל נלכדה הארץ וגלו עשרת השבטים בימיו וכי מה [ה] נשתנה הושע בן אלה מכל מלכי ישראל שהיו מלפניו שגלו ישראל בימיו אלא

משעמד

ישועות יעקב

ב דבלים לו רבים דשים בה דומה כאשה בהם ובגמ' גם מביא עוד פירושים על שם זה ע"ש: ג פי' סגר בתי כנסיות ובתי מדרשות כדי שלא יעסקו בתורה ולכך נקרא אחז שאחז דלתי בתי כנסיות ובתי מדרשות בשביל התינוקות של בית רבן שלא ילמדו תורה כדאיתא בב"ר שאמר אם אין גדיים אין תיישים ואין צאן ואין רועה והגרוש לסלק השכינה כו' ע"ש: ד כשנלכד מנשה ביד מלך אשור ועשה לו יסורים קשים כדאיתא בפסיקתא ובפרק

משעמד ירבעם בן נבט עד שבא הושע בן אלה היתה ע"א תלויה ביחיד והיה קשה לפני אביהם שבשמים להגלות רבים מישראל בשביל עון היחיד אבל משבא הושע בן אלה הוא הי' עומד ובטל כל המשמ־ות כולן שהיו עומדין על הדרכים מימי ירבעם שלא יעלו ישראל לרגל לירושלים והיה מכריז ואמר כל מי שהוא רוצה לעלות לרגל לירושלים יבא ויעלה ושמט הקולר מן צוארו ותלאו בצואר הרבים לכן עליו הכתוב אומר (מלכים ב יז) ויעש הושע הרע בעיני ה' רק לא כמלכי ישראל אשר היו לפניו עליו עלה שלמנאסר מלך אשור וגו' ויגל את ישראל אשורה ויושב אותם בחלח ובחבור נהר גוזן וערי מדי מכאן אמרו כל העושה מצוה ואינו ' גומרה מתחייב בנפשו ובכל אשר לו וקובר את אשתו ואת בניו. בימי צדקיהו מלך יהודה היה ירמיהו הנביא מתנבא על ישראל מה אם יעשו תשובה ויחזרו למוטב ועמדו ישראל עליו להרגו והשליכו את ירמיהו לבור טיט ואח"כ העלוהו מן הבור טיט ונתנו אותו בחצר המטרה פעמים רבות עמדו עליו ישראל על ירמיהו להרגו והיה ירמיהו מקלל ישראל קללות רבות כל אותה קללה וקללה שהיה ירמיהו מקלל את ישראל הקב"ה היה מתאנח כנגדו שנאמר כי את רגלים רצת וילאוך וגו' ואז גלו בימי צדקיהו עשרת השבטים וגלו עמהם שבט יהודה ובנימין וגלו עמהם בני ירושלים והיה הקב"ה מבקש לילך עמהן בגלות מיד נתקבצו לפני הקב"ה מלאכי השרת לרצותו ולנחמו ואמרו לפניו רבש"ע כבר יש לך עכו"ם בעולם ואנו אין לנו לא חקר ולא מספר ' אמר להם הקב"ה למלאכי השרת וכי בשר ודם אני שאני צריך לניחומין אני מכיר בראש ואני מכיר בסוף שכן נאמר בי (ישעיה מו) ועד זקנה אני הוא ועד שיבה אני אסבול אני עשיתי ואני אשא ואני אסבול ואמלט לכך נאמר (שם כב) על כן אמרתי שעו מני אמרר בבכי אל תאיצו לנחמני על שוד בת עמי ולמה לא אמר הקב"ה אל המלאכים אל תתקבצו לנחמני או אל תאספו לנחמני או אל תבואו לנחמני ולמה אמר דוקא אל תאיצו לנחמני אלא אמר להם הקב"ה למלאכי השרת ניחומין הללו ניאוצין הן לפני אלא לכו ורדו מלפני וראו את עמי ישראל האיך הן הולכין בגולה ומשאות גדולות על כתפיהן מיד ירדו מלאכי השרת מלפני הקב"ה ויצאו כשהן מבוהלין ונטלו את משאן של ישראל מעל כתפיהן ומיד יצאה השכינה גם כן עם ישראל בגולה שנאמר (שם מג) כה אמר ה' גואלכם קדוש ישראל למענכם שולחתי בבלה וגו' ואם תאמרו כיון שאדם עובר עבירה ימות כיד א"כ יחרב העולם כולו ומנין לך תדע לך שהוא כן צא ולמד מן מנשה בן חזקיה מלך יהודה שלא הניח ע"ז בעולם שלא עבד אותה וחס עליו הקב"ה ולא הרגו מפני שעשה תשובה ומפני הצדיקים שעתידין לצאת ממנו מכאן אמרו אפילו הגדיל אדם הרבה עבירות זו למעלה מזו ואח"כ הוא חוזר בתשובה אמר הקב"ה הריני עמו ברחמים ואני מקבל את תשובתו ואפי' אם עמד אדם וחרף וגדף כלפי מעלה ואח"כ חזר בתשובה אמר הקב"ה הריני עמו ברחמים והריני מוחל לו על כל עונותיו שנאמר (יחזקאל יח) החפץ אחפוץ מות רשע נאם אדני ה' הלא בשובו מדרכיו וחיה ואומר (שם לג) אמור אליהם חי אני נאם ה' אלהים אם אחפוץ במות הרשע כי אם בשוב רשע מדרכו וחיה שובו שובו מדרכיכם הרעים ואומר (מלאכי ג) ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד ט אלהים לאשר לא עבדו וכך אומר הקב"ה לישראל בואו והכניסו את עצמכם בד"ת וראו מה שכתבתי לכם לישא את פשעיכם ולמחול את עונותיכם ולהעביר את חטאתיכם מעל פני ועכשיו לא הרביתם בד"ת ודברו עמי בד"ת כאדם המדבר עם חבירו שנא' (הושע יד) שובה ישראל עד ה' אלהיך כי כשלת בעונך קחו עמכם דברים ושובו אל ה' אמרו אליו כל תשא עון וקח טוב ונשלמה פרים שפתינו אשור לא יושיענו וגו':

פרק י הא למדת שלא יהא אדם יורד לידי תרעומות על הקב"ה בזמן שהוא רואה בני אדם אחד צדיק וטוב לו ואחד צדיק ורע לו ואחד רשע וטוב לו וא' רשע ורע לו ואם הוא יורד לידי תרעומות על הקב"ה הרי זה מתחייב בנפשו שני

אל יטרי

עבירות

ישועות יעקב.

חלק שהמיתוהו בזה כל מצות והכיתו כאן עיי"ש : ה ילקוט מלכים דף ל"ז ע"ד : ו שהיה לו לך הגי' שלא ילכו לרגל : ז כך אמר הקב"ה למלאכים שקטרגו : ח כי אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב וגו'

(קהלת ה) אל תתן את פיך לחטיא את בשרך ואל תאמר לפני המלאך כי שגגה היא. למה יקצוף האלהים על קולך וחבל את מעשה ידיך ושנו חכמים תתקע"ד דורות קודם שנברא העולם [א] ישב הקב"ה ודרש וחקר וצרף ובחן את כל דברי התורה רמ"ח פעמים כנגד רמ"ח אברים שבאדם ואח"כ הוציא הקב"ה את כל דברי התורה וקבע אותה בתורתו ואין ד"א ממנה זז ממקומו שנאמר (תהלים יב) אמרות ה' אמרות טהורות כסף צרוף וגו' וכל דבר ודבר שקבע בתורה אם זז קימעא ממקומו קלקל את העולם כולו וקמעא שעבר אדם הראשון על התורה היה עולה בדעתו של הקב"ה להחריב את כל העולם כולו וכן הי' עולה בדעתו של הקב"ה שלא ליתן [ב] פתחון פה לבהמה וחיה ועוף וקמעא שנתן פתחון פה אל הנחש עמד הנחש וקלקל את העולם כולו וכן בעשרה דורות מאדם ועד נח היה עולה בדעתו של הקב"ה שיפקוד עון אבות על בנים וקמעא שלא היה פקד אלא שהקב"ה היה עושה את כל אחד ואחד כמו מלך על אשתו ועל בניו ובני ביתו מיד עמדו וקלקלו את מעשיהם אוכלין ושותין בועטין מתוך הטובה ובקשו להחריב את כל העולם כולו במעשיהם הרעים ומרדו בהקב"ה ואמרו שאין להקב"ה עליהם לא מלכות ולא מדת פורעניות ולא מדת הדין שנאמר (איוב כא) ויאמרו לאל סור ממנו ודעת דרכיך לא חפצנו מה שדי כי נעבדנו ומה נועיל כי נפגע בו וירדו לידי חמס וגזל שנ' (בראשית ו) ותמלא הארץ חמס וירדו לידי ע"ז וגילוי עריות שנאמר (שם) ותשחת הארץ לפני האלהים וכן נאמר (שם) כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ וירדו לידי שפיכות דמים שנאמר (שם) וירא אלהים את הארץ והנה נשחתה ולא עוד אלא שהיו מפשיטין את בגדיהן והיו מניחין אותן על גבי הקרקע והן היו הולכין [ג] ערומים בלי לבוש שנאמר (איוב כד) ערום הלכו בלי לבוש וכן בעשרה דורות מן נח ועד אברהם היה עולה בדעתו של הקב"ה [ד] שיפקוד עון אבות על בנים וקמעא שלא היה פקד אלא הקב"ה עשה את כולם לשון אחד מיד עמדו וקלקלו את מעשיהם ובקשו להחריב את כל העולם כולו במעשיהם הרעים ומרדו בהקב"ה שנאמר (בראשית יא) ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים וגו' וכן היה עולה בדעתו של הקב"ה ליתן את כתר מלכות לדוד ולזרעו עד עולם וקמעא שנתנה למלכי ישראל מיד עמדו וקלקלו בה את מעשיהם ובקשו להחריב את כל העולם כולו במעשיהם הרעים וכן היה עולה בדעתו של הקב"ה ליתן התורה [ה] הקדושה לישראל לבד משום שהם קדושים וקמעא שנתנה לבלעם בן בעור מיד עמד וקלקל בה את מעשיו ובקש להחריב את כל העולם כולו במעשיו הרעים ולא הניח הקב"ה דבר בעולם שלא היה מגלה לבלעם מפני שהקב"ה היה יודע שעתידין האומות לומר לפני הקב"ה אלו נתת לנו נביא כמו משה היינו מקבלים את תורתך ג"כ כמו שקבלו ישראל ע"י משה אלמלא לא היה בלעם בן בעור מעולה בחכמתו כמו משה לפיכך נתן הקב"ה להם לעכו"ם את בלעם בן בעור שהוא היה מעולה בחכמתו כמו משה אבל משה [ו] יתר דבר אחד ובלעם חסר דבר אחד ממשה במשה כתיב (ויקרא א) ויקרא אל משה ובבלעם כתיב (במדבר כג) ויקר אלהים אל בלעם ובלעם יתר דבר אחד ממשה ומשה חסר דבר אחד מבלעם בבלעם כתיב (שם כד) ויודע דעת עליון ובמשה כתיב (שמות לג) הודיעני נא את דרכך אבל לא נמצא בעולם לא דרך טובה ולא דרך צדקה שהיה בא בעולם ע"י בלעם אלא הוא בא לידי לשון הרע ובקש להחריב את כל העולם כולו באותה שעה נשבע הקב"ה לעמו ישראל שלא ישרה את שכינתו עוד על עכו"ם רק בישראל לבד ושלא ישנה את ישראל בעם אחר ולא יחליפם באומה אחרת שנאמר (הושע יא) לא אעשה חרון אפי לא אשוב לשחת אפרים כי אל אנכי ולא איש:

פרק יא

אין יסורין באין על ישראל אלא לטובתן ואין יסורין באין אלא לאהבתן של ישראל משל למה"ד למלך שהיה לו עבד ועלתה לו מכה ברגלו וצוה לרפאותו ולהכניסו לפניו כשהוא שלם שנאמר (משלי ג) מוסר ה' בני אל תמאס ואל

ב ז' כנסיות התינוקות והגרוס לפלק

ישועות יעקב

[א] נח ד' ע"ז ע"ב: [ב] כח כדיכור: [ג] פי' ת"ד: [ד] מלקים נרם להלקם לבנפים לבח: [ה] כנמוסם.

ואל תקוץ בתוכחתו מה כתיב בתריה כי את אשר יאהב ה' יוכיח וכאב את בן ירצה אלו הן היסורין של אהבה אלו תלמידי חכמים הצדיקים שמתים להם בניהם שלהם בקטנותן ומכפר להן על עונותיהן בעוה"ז ואח"כ הן באין בטהרה לחיי העולם הבא ואעפ"י שאמר הכתוב (ירמיה ב) גם בכנפיך נמצאו דם [א] נפשות אביונים נקיים וגו'. מכל מקום חזר הכתוב ומרצה בניהם כמו שנאמר [ב] וכאב את בן ירצה מכאן אמרו הצדיקים תחלתן מריבה וסופן שמחה והרשעים תחלתן שמחה וסופן מריבה פרעה מלך מצרים היתה לו שמחה בילדותו וסופו מריבה בילדותו מה הוא אומר (יחזקאל כט) לי יאורי ואני עשיתני ובסופו מה הוא אומר (שמות טו) מרכבות פרעה וחילו ירה בים וכן סנחרב היה לו שמחה בילדותו וסופו מריבה בילדותו מהו אומר (מלכים ב יח) מי בכל אלהי הארצות אשר הצילו את ארצם מידי כי יציל ה' את ירושלים מידי ובסופו מה הוא אומר (שם יט) ויצא מלאך ה' ויך במחנה אשור מאה ושמונים וחמשה אלף וגו' וישב סנחרב מלך אשור וישב בנינוה ויהי הוא משתחוה בית נסרוך אלהיו ואדרמלך ושראצר בניו הכוהו בחרב וגו'. וכן נבוכדנאצר מלך בבל היתה לו שמחה בילדותו וסופו מריבה בילדותו מה הוא אומר (ישעיה יד) אעלה על במתי עב אדמה לעליון ובסופו מהו אומר (שם) אך אל שאול תורד אל ירכתי בור וכן שאר כל רשעי עכו"ם תחלתן שמחה ובסופן ירדו לשאול ומנין לך לומר כך שרשעי עכו"ם ירדו לשאול תדע לך שכן הוא צא ולמד מיום שנברא העולם עד שיצאו ישראל ממצרים ובאו להר סיני לקבל את התורה חזר הקב"ה על כל אומה ולשון ואמר להם שיקבלו את התורה ולא קיבלו אותה ובכל דור ודור היו באים עדים ומעידין אותן ואלו הן אליפז התימני ובלדד השוחי וצופר הנעמתי ואליהוא בן ברכאל הבוזי ואיוב מארץ עוץ ובעור ובלעם בן בעור והוא היה האחרון שבכולם וכלום במה נכתבה התורה הוי אומר שלא נכתבה התורה אלא בימין של הקב"ה שנאמר (דברים לג) מימינו אש דת למו אף מימין של הקב"ה תצא אש לעכו"ם שירדו לשאול שנאמר (תהלים ט) ישובו רשעים לשאולה כל גוים שכחי אלהים אלו אמר הכתוב ישובו רשעים לשאולה ושתק הייתי אומר רשעי ישראל ורשעי עכו"ם אבל כיון שהוא אומר אח"כ כל גוים שכחי אלהים אין לך אלא אותן רשעים שהם שכחי אלהים אלו הן רשעי העכו"ם הנזכרים למעלה בלבד ומנין שהצדיקים תחלתן מריבה ובסופן שמחה אברהם היתה לו מריבה בילדותו ובסופו שמחה בילדותו מהו אומר (בראשית יג) ויהי ריב בין רועי מקנה אברם ובין רועי מקנה לוט ובסופו מהו אומר (שם כד) ואברהם זקן בא בימים וה' ברך את אברהם בכל וכן יצחק היתה לו מריבה בילדותו ובסופו שמחה בילדותו מהו אומר (שם כו) ויריבו רועי גרר עם רועי יצחק וגו' ובסופו מהו אומר (שם) ויעש להם משתה וכן יעקב היה לו מריבה בילדותו ובסופו שמחה בילדותו מהו אומר (מיכה ז) [ג] זעף ה' אשא כי חטאתי לו עד אשר יריב ריבי ועשה משפטי יוציאני לאור אראה בצדקתו ואומר (ישעיה יב) אודך ה' כי אנפת בי ישוב אפך ותנחמני ובסופו מהו אומר (שם) הנה אל ישועתי אבטח ולא אפחד כי עזי וזמרת יה ה' ויהי לי לישועה:

פרק יב אם תאמר מפני מה ברא הקב"ה את היצר הרע והלא כבר יש לו תשע [א] מאות ותשעים ותשעה אלפים רבבות של מלאכי השרת שהן מקדשין לשמו הגדול בכל יום מיציאת החמה עד שקיעת החמה הן אומרים ק' ק' ק' ה' צבאות מלא כל הארץ כבודו ומשקיעת החמה ועד יציאת החמה הן אומרים ברוך כבוד ה' ממקומו וכשנגלה הקדוש ברוך הוא על הר סיני ליתן את התורה לעמו ישראל לא נגלה אלא במאתים וארבעים ושמונה אלפים מלאכים שהן משרתים תמיד לפני הקב"ה שנאמר (תהלים סח) רכב אלהים רבותים אלפי שנאן ארני בם סיני בקדש אלא לא ברא הקב"ה את היצר הרע אלא רק בשביל בשר ודם שהוא אוכל ושותה כבהמה והוא מוציא רעי כבהמה

זרוה כקודש: ו עיין בספר א"ר: א פירוש מכאן משמע שהקב"ה מתרעם על מיתת בניו: ב ר"ל בירמיה מיירי מאותם הנביאים שעושים עבירות חמורות ונכנסו מהיום בעונש משא"כ בת"ח וצדיקים שמתחלה אינם עושים עבירות כ"כ רק כגון שהוצאו לפני אביו ופ"ז נאמר וכאב את בן ירצה: ג בכרת מפני עשו ולבן: א וכאן איך הוי פי'ן.

כבהמה ובא לעבוד להקדוש ברוך הוא משלו משל למה"ד למלך שהיו לו עבדים והיו יושבין מעבר לחומה של * ברזל והיה המלך מכריז עליהם ואומר כל מי שירא אותי והוא אוהב אותי יעלה על החומה של ברזל ויבא אצלי וכל מי שהוא עולה על החומה של ברזל בודאי הוא ירא את המלך והוא אוהב את המלך וכל מי שאינו עולה בודאי הוא אינו ירא את המלך והוא אינו אוהב את המלך מאותן שעלו על החומה לאותן שלא עלו איזה מהן חביב הוי אומר אותן שעלו על החומה ומה שכרן של העולין על החומה ראה מה נאמר בהן (שמות כד) ומראה [ב] כבוד ה' כאש אוכלת בראש ההר לעיני בני ישראל אבל אצל הצדיקים מה נאמר בהם (שופטים ה) ואוהביו כצאת השמש בגבורתו מה [ג] שאין כן במלאכי השרת מה יפה כתו של בעל הבית שהוא מייפה כתר עבדיו כמו כתרו ואם תאמר מי שקרא הרבה ושנה הרבה ומי שקרא ושנה קמעא יהיה מאור פניהם שוין כאחד במאור פנים לעוה"ב אינו כן ברוך המקום ברוך הוא שאין לפניו משוא פנים ומנין לך תדע לך שכן הוא צא ולמד ממשה ואהרן נדב ואביהוא וע' מזקני ישראל שהיו כולם בפרק אחד ומאור פניהם שוין כאחד וכיון שעלה משה למרום וקרא ושנה הרבה ד"ת יותר מכולם זכה שהיה מאור פניו גדול כל כך עד שלא היו בני אדם יכולין להסתכל בו שכן נאמר במקום אחר יתר מרעהו צדיק (משלי יב) וזאת היא השאלה ששאל בו חבקוק הנביא לפני הקב"ה ואמר לפניו רבש"ע מי שקרא ושנה הרבה ומי שקרא ושנה קמעא יהי' מאור פניהם שוין כאחד במאור פנים לעולם הבא ואמר לו הקב"ה לאו אלא כל אחד ואחד לפי דרכו ועל שעמד חבקוק ודבר דברים [ד] יתרים הראה לו הקב"ה כל המדות שנאמרו לו [ה] למשה אבי החכמה ואבי הנביאים והראה לו מאזני [ו] צדק ואבני צדק ואיפת צדק והין צדק שנאמר (חבקוק ג) ברוגז [ז] רחם תזכור אף ברוגז שיש לו להקב"ה רחמים יזכור וכן יהיה השמש נחת רוח ותענוג גדול לצדיקים לימות בן דוד ולעולם הבא אבל רשעי עמי הארץ יהיו נדונין בה בשמש ויהיו [ח] בטלים בה שנאמר (מלאכי ג) ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד אלהים לאשר לא עבדו כי הנה היום בא בוער כתנור והיו כל זדים וכל עשה רשעה קש ולהט אותם היום הבא אמר ה' צבאות אשר לא יעזוב להם שרש וענף וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה וגו' ועסותם רשעים כי יהיו אפר תחת כפות רגליכם וגו' אבל רשעי עכו"ם נידונין תמיד לדורי דורות שנ' (ישעיה כו) ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים בי כי תולעתם לא תמות ואשם לא תכבה והיו דראון לכל בשר אבל חסידי עמי הארץ אעפ"י שלא קראו ולא שנו הואיל והקראו והשנו את בניהם ואין בהם עובדי ע"ז ואין בהם חמס וגזל ואין בהם ג"ע וש"ד והיו מהנהין תלמידי חכמים מנכסיהן הקב"ה מביא אותם ומושיבן אצל הצדיקים ויהיו נהנים מן השמש שיזרח לצדיקים לימות בן דוד ולעולם הבא שנאמר (שם יט) ביום ההוא יהיה ישראל שלישיה למצרים ולאשור ברכה בקרב הארץ ואיני יודע מקרא זה מהו כשהוא אומר אח"כ בסמוך אשר ברכו ה' צבאות לאמר ברוך עמי מצרים ומעשה ידי אשור ונחלתי ישראל כך הוא אומר הפסוק ברוך עמי מצרים אלו ב"י שיצאו ממצרים ומעשה ידי אשור אלו ב"י שגלו לאשור ונחלתי ישראל אלו עמי הארץ שהקראו והשנו את בניהן תורה בניהן מצילין את אביהן מאותה בושה וחרפה ומאותה כלמה ומדינה של גיהנם שנאמר (שם כט) לכן כה אמר ה' צבאות אל בית יעקב אשר פדה את אברהם לא עתה יבוש יעקב ולא עתה פניו יחורו וגו' [ט] לא עתה יבוש יעקב מאביו יצחק ולא עתה פניו יחורו [י] מאבי אביו אברהם:

ישועות יעקב

אלפים רבבות ועיין לקמן: *דוגמא ומשל על היצה"ר שהוא מונע לאדם מהתורה ומעשים טובים: ב ואיתא בגמרא שעדיין לא פשטו ידיהם לעבירה ראו מראה כבוד ה' ולא זזו עיניהן אבל משפשטו ידיהן לעבירה כתיב וירא אהרן וכל בני ישראל את משה כו' וייראו. מגשת אליו וכן איתא בפסיקתא: ג לפי שאין בהם יצה"ר: ד שהוסיף לשאול מפני מה יש צדיק ורע לו רשע וטוב לו והטיח דברים כלפי מעלה ע"ש: ה שגם מרע"ה שאל ואמר הודיעני נא את דרכך: ו ר"ל שהראה לו הקב"ה שהכל בצדק ובמשפט אמת: ז וגו' כל הענין: ח ביסורי גיהנם נעשים לאפר ויתפזר אפרם תחת כפות רגלי הצדיקים: ט כי בראותו ילדיו מעשה ידי בקרבו יקדישו שמי וגו': י עיין סנהדרין פ"י:

פרק יג פושעיהן של ישראל מהו סופן אלא לפי שבאותה שעה כשהן עוברין עבירות הן רוצים בחרבנו של עולם וכאלו הן דוחקין את רגלי השכינה כביכול כענין שנאמר (ישעיה ו) מלא כל הארץ כבודו לכן כשם שהם רוצים בחרבנו של עולם כך הקב"ה מגלה אותם מבתיהם ומארץ מגוריהם ואין מחזירין אותם לארצם ומוציאין אותם למקום החורבן שנאמר (יחזקאל כ) וברותי מכם המורדים והפושעים בי וגו'. וכי מה בין מי שקורא ושונה למי שאין קורא ושונה אלא משלו משל לכה"ד למלך ב"ו שהיו לו בנים הרבה והיה אוהבן אהבה גמורה ושיגרן למקרא ולמשנה וללמוד דרך ארץ והיה מצפה להם ואומר אימתי יבואו לביתי ואראם וכיון שהוא רואה שאין בניו באים בא הוא והולך אצלם ועמד עליהם ומצא. אותן כשהן קורין ושונין ועוסקין בדרך ארץ מיד הוא מושיב אותם בין ברכיו והיה מגפפן ומנשקן ומחבקן והביא אותן לעירו קצת מהן הוא לוקח על כתפיו ומהן על זרועותיו ומהן לפניו ומהן לאחוריו וכך עשה הקב"ה שנא' (ישעיה מ) כרועה עדרו ירעה בזרועו יקבץ טלאים ובחיקו ישא עלות ינהל ואם תאמר הואיל והשפיל את עצמו כמו רועה שמא קטן הוא והלא ראת מה כתיב בתריה מיד (שם) מי מדד בשעלו מים ושמים בזרת תכן וכל בשלש עפר הארץ ושקל בפלס הרים וגבעות במאזנים מי תכן את רוח ה' ואיש עצתו יודיענו הא לא יעשה הקב"ה כך אלא לפי שרחמיו מרובין בעולם ומנין שהקב"ה היה מוצאן שהיו קורין ושונין ועוסקין בד"א שנא' (הושע יא) אחרי ה' ילכו כאריה ישאג כי הוא ישאג ויחרדו בנים מים ואין ים אלא ד"ת שנאמר (קהלת א) כל הנחלים הולכים אל הים והים איננו מלא ואומר (הושע יא) יחרדו כצפור ממצרים וכיונה מארץ אשור והושבתים על בתיהם נאם ה' ולא יאמר אדם לעצמו והלא כבר קריתי ושניתי עד היום הזה בטוב שוב איני צריך (נ"י לאחרים אבל יאמר אדם בעצמו כו') ללמוד אח"כ לא יאמר כך אלא כך יאמר אדם בעצמו שלאחר שעה מיתה וישא את עיניו ויסתכל אל השמים ויאמר מי ברא אלה שמים וארץ חמה ולבנה כוכבים ומזלות שהן משכימין ומעריבין לעשות רצון בוראם בכל יום ויום תמיד כך תשכים ותעריב לד"ת לעשות רצון בוראך בכל יום ויום תמיד שנאמר (שם ו) ונדעה נרדפה לדעת את ה' כשחר נכון מוצאו ויסתכל אדם בעצמו וידע שד"ת הן משולים במים ובלחם וכי מה ענין תורה אצל להם ומים אלא ללמדך שכשם שאי אפשר לו לאדם להיות בלא לחם ומים אפילו יום אחד כך אי אפשר לו לאדם להיות בלא תורה אפילו שעה אחת שנאמר (יהושע א) לא ימוש ספר התורה הזה מפיך והגית בו יומם ולילה למען תשמור לעשות ככל הכתוב בו כי אז תצליח את דרכיך ואז תשכיל והלא הדברים הם ק"ו ומה יהושע בן נון שהיה עוסק בתורה מקטנותו ועד זקנותו אפילו הכי כתיב בו לא ימוש ספר התורה וגו' שאר בני אדם עאכ"ו ויסתכל האדם בעצמו וידע שד"ת נמשלו ביין ובחלב שנאמר (בראשית מט) חכלילי עינים מיין ולבן שנים מחלב אמר הפסוק שיותר טוב יין לבן [א]שנים יותר מן החלב לתינוק מה החלב זה מגדל את התינוק והיין הוא נותן קורת רוח אל הזקנים ומשמח את לבו ומשיב את נפשו ומאיר את עיניו אף כך ד"ת היא מגדלת את לומדיה ונותנין קורת רוח למי שעמל בהן ומשמחין את לבן ומאירין את עיניו שנאמר (תהלים יט) תורת ה' תמימה משיבת נפש עדות ה' נאמנה מחכימת פתי פקודי ה' ישרים משמחי לב מצות ה' ברה מאירת עינים וגו':

פרק יד פעם אחת [א]הייתי מהלך ממקום למקום ומצאני אדם אחד שלא היה בו לא מקרא ולא משנה והיה מתלוצץ ומלעיג בדברים ובא כנגדי ואמרתי לו בני מה אתה משיב לאביך שבשמים ליום הדין ואמר לי רבי יש לי דברים שאני משיבו בינה ודעת לא נתנו לי מן השמים שאקרא ואשנה ואמרתי לו בני מה מלאכתך ואמר לי צייד אני ואמרתי לו בני מי למדך ואמר לך שתביא פשתן ותארגהו מצודות ותשליכהו לים ותעלה הדגים מן הים ואמר לי רבי בזה נתנו לי בינה ודעה מן השמים ואמרתי

ישועות יעקב

א ודרש לבן שינים כמו שדרשו חז"ל אים לבן כיומא אלא לבן שנים ר"ל זקן שכוח בן שנים הרבה כדאי' בכתובות

ואמרתי לו ומה להביא פשתן ולארוג מצודות ולהשליך לים ולהעלות דגים מן הים נתנו לך בינה ודעה מן השמים ולדברי תורה שכתוב בה (דברים ל) כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו לא נתנו לך בינה ודעה מן השמים מיד היה מרים קולו ובוכה ומתאנח ואמרתי לו בני אל ירע לך אלא כל שאר בני אדם באי עולם הן משיבין תשובה זו על אותו ענין שהם עוסקין בו אבל מעשיהן מוכיחין עליהן ועליהן ועל כיוצא בהן ועל העושים כמעשיהן מהו אומר הכתוב עליהן (ישעיה יט) ובושו עובדי פשתים שריקות ואורגים חורי ראשית ואחרית הדברים כולן יראת שמים ומעשים טובים ולא יהא אדם קורא ושונה ויראת שמים אין לו שנאמר (תהלים קח) ראשית חכמה יראת ה' שכל טוב לכל עושיהם וגו' ואומר (קהלת יב) סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם מי מוריש [ג] את עצמו מי שהוא מרבה באכילה ובשתיה ובשינה שנאמר (משלי כג) כי סובא וזולל יורש וקרעים תלביש נומה ואומר (שם כ) אל תאהב שנה פן תורש פקח עיניך ושבע לחם ואין לחם ויין אלא ד"ת שנאמר (שם ט) לכו לחמו בלחמי ושתו ביין מסכתי ואומר (ישעיה נ) ה' אלהים נתן לי לשון למודים לדעת לעות את יעף דבר יעיר בבקר בבקר יעיר לי אזן לשמוע כלמודים הא למדת שאין ד"ת נבלעים בלב האדם אלא במי שהוא עיף להם וכך היתה רוח הקודש מבשרת את התלמידי חכמים ואומרת להם בני אף על פי שנתתי לכם הרבה טובה בעוה"ז ואצ"ל לימות בן דוד ולעוה"ב שיהיה לכם שכר גדול וכפול ומכופל אל תזולזלו בד"ת ואל תרבו באכילה ובשתיה ובשינה שנאמר (זכריה ט) שובו לבצרון אסירי התקוה גם היום [ד] מגיד משנה אשיב לך ואומר (יואל ב) ושלמתי לכם את השנים אשר אכל הארבה הילק והחסיל והגזם חילי הגדול אשר שלחתי בכם ואכלתם אכול ושבוע והללתם את שם ה' אלהיכם אשר עשה עמכם להפליא ולא יבושו עמי לעולם ואומר (ישעיה סא) תחת בשתכם משנה וכלמה ירונו חלקם לכן בארצם משנה יירשו שמחת עולם תהיה להם הא למדנו שיאכלו ישראל לימות בן דוד כפלים ואפילו אם יחיד שבישראל יהא שרוי בסופו של עולם ויחולף כמה נהרות לפניו הקב"ה יהא בוקע את כל אותן נהרות ומביא לאותו ישראל אצלו שנא' (ירמיה יג) הנה ימים באים נאם ה' ולא יאמרו עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את זרע בית ישראל מארץ צפונה ומכל הארצות אשר הדחתים שם וישבו על אדמתם ומנין לך לומר כך תדע לך שכן הוא שהרי אין ישראל נגאלין לא מתוך הצער ולא מתוך השעבוד ולא מתוך הטלטול ולא מתוך הטירוף ולא מתוך הדוחק ולא מתוך שאין להם מזונות אלא מתוך עשרה ב"א שהן יושבין זה אצל זה ויהיה כ"א מהם קורא ושונה עם חבירו וקולם נשמע שנאמר (עובדיה א) ובהר ציון תהיה פליטה והיה [ו] קדש וכן מצינו באבותינו הראשונים שלא נגאלו ממצרים אלא מתוך ד"ת אע"פ שלא הגיעו עדיין לארבעים יום של קבלת התורה ולא באו עדיין לידי אותה השעה אלא עשו תורה כל ימיהם לכך נאמר בהם (שמות ו) וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבדים אותם ואזכור את בריתי לכן אמור לבני ישראל אני ה' והוצאתי אתכם וגו' וכמו שנגאלו ישראל ממצרים בזכות שהיו פרים ורבים כמו כן יגאלו לעתיד בזכות שהן פרים ורבים ומנין לך תדע לך שהוא כן שאין ישראל נגאלין אלא א"כ הם [ה] פרים ורבים ויהיו מלא כל העולם שנא' (ישעיה נד) כי ימין ושמאל תפרוצי וזרעך גוים יירש וערים נשמות יושיבו:

פרק טו [א] אמר אבא אליהו זכרו לטובה ולברכה מעיד אני עלי שמים וארץ שכל תלמיד חכם שהוא קורא ושונה לשם שמים והוא אוכל משלו ונהנה משלו ואינו נהנה משל צבור עליו הכתוב אומר (תהלים קכח) אשרי כל ירא ה' ההולך בדרכיו

ישועות יעקב

פ"ג ופ' הרואה דף נ"ז: א ילקוט סוף נצבים: ב שנעשה רש ועני בד"ת: ג דרש לגרון ל' גזרת רעב ור"ל שלא ירבו באכילה ושתיה אף שאשיב לכם מגיד משנה שהוא השכר הכפול והמכופל: ד בשכר תורה שקדושה א"נ דרש ציון מלשון מצויינים בהלכה: ה כשארז"ל אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף ופי' רש"י אוצר הנשמות שמו גוף כו' נדה פ"ק וביבמות פ' הבע"י ובע"א פ"ק ועיין בס"ח סי' ת"ק: א רב ענן קרא אותו כך ע"ש שהיה רבו וכן

ברכיו יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך ואומר (שה"ש ז) מה יפית [ב] ומה נעמת אהבה בתענוגים לעולם יהא אדם עניו בתורה ובמעשים טובים וביראת שמים עם אביו ואמו עם רבו ואשתו ועם בניו ועם בני ביתו ושכניו ועם קרובים ורחוקים ואפילו עם עכו"ם בשוק כדי שיהא אהוב למעלה ונחמד למטה ומתקבל על הבריות וממלא את ימיו ושנותיו בשם טוב כי בזמן שהאדם הוא עניו בתורה ובמעשים טובים אז אשתו [ג] מתייראת ממנו וכן בני ביתו ושכניו וקרוביו ואפילו העכו"ם מתייראין ממנו שנאמר (דברים כח) וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך וכן לא [ד] יראה אדם את הרבים שהם שרויין בצער ויאמר אלך ואוכל ואשתה ושלום עלי נפשי ואם הוא עושה כך עליו הכתוב אומר (ישעיה כב) והנה ששון ושמחה הרוג בקר ושחוט צאן אכול בשר ושתות יין אכול ושתה כי מחר נמות מה כתיב בתריה ונגלה באזני ה' צבאות אם יכופר העון הזה לכם עד תמותון עד כאן מדת בינונים אבל במדת הרשעים מה הוא או' (שם נו) אתיו אקחה יין ונסבאה שכר והיה כזה יום מחר גדול יתר מאד ואחריו מה כתיב הצדיק אבד ואין איש שם על לב ואנשי חסד נאספים באין מבין כי מפני הרעה נאסף הצדיק כי בזמן שהרבים הם שרויים בצער והיחיד פורש מהם שני מלאכי השרת ההולכים עמו מבית הכנסת ומבית המדרש עד ביתו אומרים עליו אותו האיש הפורש מן הצבור אל יזכה לראות בנחמות צבור בוא וראה ולמד מדרכיו של מרע"ה שנא' (שמות יז) וידי משה כבדים ויקחו אבן וישימו תחתיו וישב עליה וגו'. וכי לא היה לו למשה רבינו כר וכסת שישב עליה אלא אמר משה בדעתו הואיל וישראל שרויין בצער אף אני אהיה עמהם בצער מכאן אמרו אשרי למי שהוא מצער את עצמו עם הצבור שנותנין לו שכר הרבה מן השמים בשביל כך אשרי למי ששם א"ע כשור לעול וכחמור למשא וכפרה החורשת בשדה שנאמר (ישעיה לב) אשריכם זורעי על כל מים מהו על כל מים זו דברי תורה המשולה למים ואם קרא אדם תורה יקרא גם נביאים ואם קרא נביאים יקרא גם כתובים אם קרא כתובים ישנה גם משנה הלכות מדרש ואגדות וירבה בישיבה וימעט בסחורה אז מיד שורה עליו רוח הקודש והרי הוא בן העוה"ב שנאמר (שמואל ב כג) רוח ה' דבר בי ומלתו על לשוני באותה שעה א"ל הקב"ה העוה"ז והעוה"ב שלי ושלך הם בהמ"ק שלי ושלך הוא [ה] וכו'. לכך כתיב מיד בתריה (שם) אמר אלהי ישראל לי דבר צור ישראל מושל באדם צדיק מושל יראת אלהים אמר דוד המלך אני אגיד גדולתו וגבורתו ומלכותו של ממ"ה הקב"ה שבכל יום ויום אדם נוצר ובכל יום ויום אדם נולד ובכל יום אדם חי ובכל יום ויום אדם מת ובכל יום ויום רוחו של אדם ניטלת ממנו ונתנה לבעל הפקדון ובכל יום ויום מבלבלין את האדם כתינוק היונק משדי אמו והכל כפרי מעשיו. פעם א' היו רבותינו יושבים בבהמ"ד ואומרים אליהו מהיכן בא יש מהם היו אומרים שהוא בא מזרעה של רחל ויש מהן היו אומרים שהוא בא משבט גד ויש מהן היו אומרים שהוא בא מזרעה של לאה ועד שהם היו יושבין ועוסקין בכך בא אליהו זכרונו לטובה ולברכה ועמד לפניהם ואמר להם רבותינו מפני מה אתם מצטערים על זה אין אני בא אלא מזרעה של רחל אמר רבי יוסי פעם אחת הייתי מהלך בברך גדול של המדינה וראיתי (נ"י קיסר שהוא רוכב וכו') את הראש שהוא רוכב על סוס חשוב מאד והיו עמו כל גדולי אותו המקום וראה הראש תינוקת א' בת ישראל מוכת שחין ומושלכת באשפה כיון שראה אותה הראש מיד ירד הראש מן הסוס והשתחוה לה מיד כעסו עליו כל השרים הגדולים ואמרו לו לזאת הבזויה אתה משתחוה מיד אמר להם אל ירע לכם בעיניכם שכל גדולי מלכות של עכו"ם עתידין להשתחוות להם שנאמר (ישעיה מט) כה אמר ה' גואל ישראל וקדושו לבזה נפש למתעב גוי לעבד מושלים מלכים יראו וקמו שרים וישתחוו למען ה' אשר נאמן קדוש ישראל ויבחרך

קראו אליהו הנביא אבי אבי רכב ישראל ופרשיו: ב עיין בש"ס רבה שדורש על תורה ומצות ומע"ט וד"א בעוה"ז ומה נעמת בעוה"ב: ג נ"ב שהשכינה שורה על מי שהוא שפל רוח לכך יראים ממנו ולסיפך מי שהנהגתו כשארץ באין מאן דמקיים הסי' על אבני ביתו לא מתקבל פרק כמוכר פירות: ד עיין לעיל בסא"ד ח"ד פ"כ: ה נ"ב שם

ואומר (ישעיה סא) ונודע בגוים זרעם וצאצאיהם בתוך העמים כל רואיהם יכירום כי הם זרע ברך ה׳ :

פרק טז ר״ש בן יוחאי אומר מאי דכתיב (קהלת ז) החכמה תעוז לחכם מעשרה שליטים אשר היו בעיר וכי עשרה שליטים הם בעיר והלא אין בעיר אלא שליט אחד ומה ת״ל מעשרה שליטים אלא כל ת״ח שהוא קורא ושונה ועוסק בתורה לש״ש ועושה תשובה ומעשים טובים הוא ניצול מן עשרה דברים קשים המחייבים את האדם ואלו הן שתי עינים שתי אזנים שתי ידים שתי רגלים ופיו [א] וגופו עיניו שהוא רואה בהם ממון שאינו שלו שכך שנו חכמים במשנה אל תתן עיניך בממון שאינו שלך שהן שוקעות בארץ אפי׳ אם הם בשערי רקיע שתי אזנים שהוא שומע בהן דברים בטלים (נ״י שכך שנו חכמים במשנה אל תשמיע לאזניך דברים בטלים) מפני שהן [ב] נכוין תחלה קודם לשאר אברים שתי ידים ושתי רגלים שהוא הולך וגונב וגוזל וחומס בהן שכך שנו חכמים לעולם יהא אדם הולך אל בית המדרש ויהא קורא ושונה ויעשה בידו צדקות כל ימיו ויהיה מאכיל לרעבים ויהיה משקה הצמאים ויהיה מלביש ערומים וילך ויפדה שבוים ואפי׳ אם אדם עושה כל זאת אינו מספיק להבל היוצא מפיו אפילו שעה אחת שנאמר (קהלת ו) כל עמל האדם לפיהו ופיו וגופו שהוא חוטא בהם ועוד דבר אחר אמר ר׳ שמעון בן יוחאי כל הנותן דברי תורה על לבו מעבירין ממנו עוד עשרה דברים קשים א׳ הרהורי עבירה ב׳ הרהורי [ג] חרב [ד] ג׳ הרהורי מלכות ד׳ הרהורי שמות ה׳ הרהורי יצה״ר ו׳ הרהורי זנות ז׳ הרהורי אשה רעה ח׳ הרהורי ע״ז ט׳ הרהורי עול [ה] בשר ודם י׳ הרהורי דברים בטלים שנאמר (דברים כח) תחת אשר לא עבדת את ה׳ אלהיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל ועבדת את אויביך (נ״י תחת אשר לא עבדתני באהבה תעבדני באיבה תחת אשר לא עבדתני בשמחה מרוב כל תעבדני ברעב ובצמא ובעירום ובחוסר כל ברעב כיצד וכו׳) אשר ישלחנו ה׳ בך ברעב ובצמא ובעירום ובחוסר כל ונתן עול ברזל על צוארך עד השמידו אותך ברעב כיצד בזמן שאדם עני מבקש מן העשיר טיפה של שכר לשתות או מבקש ממנו טיפה של חומץ ואין העשיר מוציאו אל העני ונותן לו אז העכו״ם באים אח״כ עליו ומבקשים ממנו יין המשובח שבמדינות בעירום ובחוסר כל כיצד בזמן שאדם עני מבקש מן העשיר חלוק של פשתן או של צמר ללבוש ואין העשיר מוציאו אל העני ונותן לו אז העכו״ם באים אח״כ עליו ומבקשים ממנו [ח] השירים המופלאים מכאן אמרו כל מי שמבקשים ממנו מלח או חומץ ואומר שאין לו מלח או חומץ בתוך ביתו ויש לו קללה זו מקללין אותו בני אדם ד״א בחוסר כל בלא סיכה בשמן הטוב ובלא נר שנאמר (איכה ג) ותזנח משלום נפשי נשיתי טובה ותזנח משלום נפשי רבי אליעזר בן [ט] יעקב אומר זו הדלקת הנר בשבת נשיתי טובה רבי יהושע [י] אומר זו בית המרחץ רבי יוחנן אומר זו רחיצת ידים ורגלים בחמין בערב שבת אמר רב יהודה אמר רב כך היה מנהגו של רבי יהודה ברבי אלעאי בערב שבת היו מביאין עריבה מלאה חמין ורוחץ פניו ידיו ורגליו ומתעטף ויושב בסדינין המצוייצין ודומה למלאך ה׳ צבאות רבי יצחק נפחא אומר זו מטה מוצעת ואשה מקושטת לתלמיד חכם ר״ע אומר זו אשה נאה ודירה נאה וכלים נאים ר׳ נחמיה אומר זו פת נקיה ור׳ יהודה אומר זו כל צרכו של אדם רבי אומר מאן דלא משי [יא] רגלי דרבא משי רגלי דסוסיא ומאן דלא משמש כלפי רבוותא משמש כלפי בירא ובמה קונה אדם את אביו שבשמים רבי אליעזר בן יעקב אומר קונהו בת״ת ומעשים טובים והקב״ה מקנהו לאדם העוה״ז והעוה״ב ובמה הקב״ה קונה את האדם מתוך האהבה ומתוך היראה ומתוך ענוה ומתוך שפל רוח

ישועות יעקב

מבר בחלק ראשון פי״ג באריכות קצר כאן וכתיב וכו׳: ו בילקוט גרס לאה: א נ״א ולבו: ב בהן רכות ודקות גלויות מכולם כו׳ רש״י בפ״ק דכתובות: ג לא ידאג שמא יהרג ע״י חרב: ד שיגלגל שמלכות לא יטיל עליו ה״נ לא יהרהר בלבו עול מלכות הפך הפורק ממנו עול תורה נותנים עליו עול מלכות והם מיני מס וארנוניות: ה ר״ל עול דרך ארץ: ח בגדים וסחורות של מיני משי יקרים: ט בפ״ב דשבת גרסי׳ רבי אבא א״ר שם שלא היה לכם ממה להדליק ובמקום שאין נר אין שלום שהוא הולך ונכשל כו׳: י שם גרסי׳ רבי ירמיה: יא פירוש מי שלא רגלא לרחוץ רגל רבו הוא צריך לרחוץ רגלי שומר הסוסים ומי שלא שמש עד השר והדון משמש כלפי בירא הוא עבד

רוח ומתוך [יב] רחמים ומתוך שלום ומתוך מרבה בישיבה ומתוך דיבוק חברים ומתוך פלפול התלמידים ומתוך לאו לאו ומתוך הן הן ומתוך עמל בתורה ומתוך דרך ארץ תלמיד חכם ומלך [יג] ת"ח קודם למלך לפי שאם המלך מת כל ישראל ראוין למלכות ר"ש אומר כל ישראל בני מלכים הן אבל ת"ח שמת ולא הניח תמורתו ראוי לכל ישראל להתאנח עליו לעולם ולעולמי עולמים מכאן אמרו אם ראית ת"ח [יד] (נ"א אפי') חגרהו על מתניך ואם ראית ע"ה חסיד אל תדור בשכונתו שכן כתיב (ישעיה סו) שמעו דבר ה' החרדים אל [טו] דברו אמרו אחיכם שונאיכם מנדיכם למען שמי יכבד ה' ונראה בשמחתכם והם יבושו מכאן אמרו גדולה השנאה ששונאים עמי הארץ את התלמידי חכמים יותר מהשנאה ששונאים העכו"ם את ישראל שנאמר החרדים אל דברו [טז] הבוזים את דברו לא נאמר אלא החרדים אל דברו אלו התלמידי חכמים אמרו אחיכם שונאיכם מנדיכם אלו עמי הארץ ד"א אחיכם אלו בעלי מקרא שונאיכם אלו בעלי משנה שהן [יז] שונאים לבעלי התלמוד מנדיכם אלו בעלי התלמוד המלמדים עם התינוקות דבר אחר מנדיכם אלו עמי הארץ שאינן קורין ואינן שונין. ואם הם קורין ושונין אין [יח] בהם דעת ואסיר [יט] לכבדן והמכבדן מוריש את הגיהנם לעצמו. לעולם הוי דן את כל האדם לכף זכות ואל תכריעו לכף חובה ואם למדת מן האדם שנים ושלשה פרקים התיירא ממנו כאיש שהוא מתיירא מן השמים. לעולם יקנה אדם חבר לעצמו ויאכל עמו כדי שיקרא עמו וישנה עמו ויגלה לו סתרי תורה וסתרי דרך ארץ שנאמר (במדבר כז) ויאמר ה' אל משה קח לך את יהושע בן נון איש אשר רוח בו קח לך איש גברתן וענוותן כמוך מאי קח לך אלא ללמדך שאין חבר נקנה [כ] אלא בלקיחה ואין חבר נקנה אלא בדמים והדן את חבירו לכף זכות גם מן השמים דנין אותו לזכות מעשה באדם א' שירד מגליל עליון לעשות מלאכה אצל בעל הבית אחד בדרום אמרו עליו על אותו בעל הבית שאע"פ שלא קרא ולא שנה מ"מ היה א' מאנשי מעשים טובים והיה מטפל אותו האיש א"ע עם אותו בעה"ב ועשה אצלו מלאכה כל ימות השנה עד שהגיע ערב יום הכפורים כיון שהגיע ערב יום הכפורים א"ל אותו האיש לבעל הבית שלו תן לי שכרי שאלך לביתי ואפרנס את בני ביתי א"ל אין לי מעות שאתן לך והיה רואה תבואה בתוך ביתו וא"ל תן לי תבואה א"ל אין לי תבואה והיה רואה בהמה בתוך ביתו וא"ל תן לי בהמה וא"ל אין לי בהמה מה עשה אותו הפועל נטל את כליו והפשיל לאחוריו והלך לביתו [כא] בפחי נפש ולא נטל כלום כיון שעבר יוה"כ ושמונת ימי החג עמד אותו בעל הבית וטען עמו שלשה חמורים אחד של מאכל ואחד של משקה ואחד של תבואה והלך וסבב מעיר לעיר עד שהגיע לביתו של אותו הפועל הניח לפניהם ואכלו ושתו יחד ולאחר שאכלו ושתו נטל שכרו והניחו בידו א"ל בבקשה ממך אמור לי כשבקשת שכרך וראית מעות בידי ואמרתי לך אין לי מעות במה חשדתני א"ל אמרתי בלבי שמא שדות וכרמים נזדמנו לך ליקח בהן וא"ל כשבקשת ממני בהמה ואמרתי אין לי בהמה וראית בהמות בביתי במה חשדתני א"ל אמרתי שמא אינן מעושרות הן א"ל כשבקשת ממני תבואה ואמרתי לך אין לי תבואה וראית תבואה בביתי במה חשדתני א"ל אמרתי שמא הקדשת כל נכסיך לשמים א"ל העבודה כך היה שנדרתי כל נכסי לשמים מלפני הורקנוס בני כדי שיעסוק בתורה עד שבאתי אל החכמים והתירו לי את נדרי שכל המאחר נדרו יותר מג' רגלים שוב אין [כב] נוקקין לו לפי שהוא נוהג בהן כדרך שהוא נוהג בהיתר דברי ר"א א"ר יוסי בר"א בנדר מרובה אבל בנדר מועט דיו

ל'

ישועות יעקב

בזה והפלו וקאי על ת"ש מקודם תחת אשר לא עבדת את ה' וגו' : יב שיהא מרחם על הכל : יג עיין הוריות פ"ג : יד פי' חדנק בו ומתחבר עמו : טו הכונה משמע שדבר הנביא עם ע"ה הנזכר שאחיכם הת"ח שונאים אתכם ואומרים למען שמי יכבד ה' אבל השתא דכתיב החרדים אלו הת"ח הצדיקים שמסרים בחרדה להקרב אל דברו והכתוב כפירש"י שם : טז לפי שבעלי התלמוד אומרים עליהם שהם מבלי עולם כדאמרינן בסוטה רש"י בב"מ פ"ב וע"ש בהגה' : יז שבעלים לת"ח ג"כ שמתקנאים שרואים בכבוד הת"ח גדול מכבודם : יח לכוין על בוריו וללמוד לשמה : יט לפי שאין לאדם לכבד אלא לת"ח העוסקין בתורה לשמה : כ שיקח את החבר בדברים טובים : כא בדאגה

[כג] ל' יום מעשה ברבי יהושע שהיה מהלך בשוק של בבל והיו תלמידיו הולכין אחריו וראה למטרוניתא סלק את תפיליו ונתנן להם לתלמידיו ונכנס עם המטרונה לתוך ביתה ונעל הדלת בפניהם וכשיצא רחץ והניח תפיליו ואמר לתלמידיו בני כשהלכתי אחר המטרונה הזאת לביתה ונעלתי הדלת בפניכם במה חשדתוני אמרו לו אמרנו שמא דבר מלכות יש בינו לבינה א"ל כשסלקתי את התפילין ונתתי אותם לכם במה חשדתוני אמרו לו אמרנו שמא סבר רבי דברי קדושה אין נכנסין למקום הטינופת ואמר להם כשיצאתי ורחצתי את גופי במה חשדתוני אמרו לו אמרנו שמא רוק (תפל) [כד] ניתז בפיה ונפל על [כה] בגדי רבי אמר להם העבודה כך היה וכשם שדנתוני לכף זכות כך הקב"ה ידין אתכם לכף זכות. מעשה בחסיד אחד שפדה ריבה אחת בת ישראל ובמלון השכיבה תחת מרגלותיו למחר ירד וטבל ושנה לתלמידיו א"ל לתלמידיו בשעה שהשכבתיה תחת מרגלותי במה חשדתוני אמרו לו אמרנו שמא יש בנו תלמיד שאינו [כו] בדוק לרבי אמר להם בשעה שירדתי וטבלתי במה חשדתוני אמרו לו אמרנו שמא מפני טורח הדרך אירע קרי לרבי אמר להם העבודה כך היה וכשם שדנתוני לכף זכות המקום ידין אתכם לכף זכות תנא ר"א בן יעקב [כז] מיום שחרב בית חמדתנו שרו [כח] חביביא למהוי כספריא וספריא כדורשיא ודורשיא כתלמידיא ותלמידיא [כט] כעמא דארעא ועמא דארעא אזלו [ל] ומנוולו ואין דורש ואין מבקש ועל מי לנו להשען על אבינו שבשמים ר' ישמעאל בן אלישע אומר מה שיוכל האדם ללמוד בעשרה שנים יכול הוא לשכחה בשתי שנים הא כיצד אם אדם יושב ששה חדשים בטל ואינו שונה הוא אומר על הטהור טמא ועל הטמא טהור ואם הוא יושב י"ב חדשים בטל ואינו שונה הוא מחליף את דברי חכמים של זה בזה ואם הוא יושב י"ח חודש בטל ואינו שונה הוא משכח ראשי [לא] הפרקים ואם הוא יושב כ"ד חודש בטל ואינו שונה מאבד ומשכח אפי' ראשי מסכתותיו ולבסוף הוא יושב ודומם ומתוך שהוא אומר על טהור טמא ועל טמא טהור ומחליף דברי חכמים של זה בזה ומשכח ראשי הפרקים ומאבד ראשי המסכתות עליו אמר שלמה (משלי כד) על שדה איש עצל עברתי ועל כרם אדם חסר לב והנה עלה כלו קמשונים כסו פניו חרולים וגדר אבניו נהרסה על שדה איש עצל עברתי זהו שיושב בטל ואינו שונה ועל כרם אדם חסר לב זהו שדעתו [לב] גסה עליו במשנתו והנה עלה כלו קמשונים סוף שהוא מבקש דבר ממשנתו [לג] ואינו מוצא כסו פניו חרולים סוף שהוא מתבייש וגדר אבניו נהרסה סוף [לד] שאינו רואה סימן ברכה לעולם וכל תלמיד חכם שהוא קורא ושונה ואינו נושא ונותן באמונה עליו היה רבי יהושע שונה [לה] חסיד שוטה ורשע ערום ואשה [לו] פרושה ומכות [לז] פרושים והתנאין הרי אלו מבלי עולם והלא התנאין אינן אלא מיושבי העולם הן אלא כל המורה הלכה מתוך משנתו זהו מבלי עולם הגרע [לח] והבלן [לט] והבורסקי אין מעמידין מהם לא מלך ולא נשיא ולא כ"ג ואין מוסרין להם דבר שיש בו שררה לרבים ואין מעמידין מהן אפוטרופסין ליתומים ר' יוסי אומר פסולין לעדות הם רשב"ג אומר אין נושאין מהם נשים לכהונה ארבע פרוטות [מ] אין בהם סימן ברכה לעולם ואלו הן שכר [מא] כותבין שכר [מב] מתורגמין והמעות הבאות ממדינת [מג] הים והנושא אשה לשם ממון יש שנושא אשה

ישועות יעקב

וכדאיתא שם: כב לאן ב"ד מקין להתיר לו נדרו: כג ואם עבר שלשים יום ולא קיים נדרו שוב אין מתירין לו נדרו : כד נ"ג הפל : כה והחכמים גזרו על הטהורים שיהיו כזבין לכל דבריהם ורוק הוא מטמא. רש"י : כו שאינו מכיר במדותיו לסמוך עליו. רש"י בסוטה : כז בסוטה גרסי' ר' יהושע : כח שהתחילו החכמים להיות כמו מלמדי תינוקות שהם קטנים מן החכמים. רש"י שם : כט כעמי הארץ. רש"י: ל הולכים ודלים ומתנוולים. רש"י: לא שאינו יודע האיך מתחילין ראשי הפרקים : לב לפי שארז"ל שמתגאה אם ת"ח הוא חכמתו מסתלקת ממנו כו' : לג וזו הוא מלשון אלו קמשונים וחוחים עוקצים אותו : לד כמו כרם שנפרץ גדרו שאין בו סימן ברכה ואין עושה פירות שאוכלין אותם הבהמות : לה סוטה פ"ג ועיי"ש ד"ה חסיד שוטה ורשע ערום : לו אמרו שם שזו אשה מכשפה ע"ש : לז הפרש בגמרא פרוש נקפי פירוש קוואי פירש"י נקפי שמהלך בשפלות עקב בצד אגודל ומתוך כך מנקף רגליו כו' ואין כוונתו לש"ש אלא לראות. ב"א פירוש קוואי זה המקיז דם בכתלים פירש רש"י ז"ל עושה עצמו כעוצם עיניו שלא יסתכל בנשים ומתוך כך מכה ראשו בכותל והדם יוצא ע"ש כמה פרושים שאינם לש"ש: לח קידושין דף פ"ב גרע הוא אומן המקיז דם והבלן מחמם מרחצאות. רש"י: לט מעבד עורות. וכולם זילא אומנותייהו: מ פסחים פ' מקום שנהגו : מא שאם יתעשרו אין כותבין גמ' ועיין פירש"י: מב דמחזי כשכר שבת. גמרא: מג דלאו כל

אשה לשם שמים ויש שנושא אשה לשם זנות ויש שנושא אשה לשם גדולה ויש שנושא אשה לשם ממון הנושא אשה לשם ממון עליו הכתוב אומר (הושע ה) בה' בגדו כי בנים זרים ילדו עתה יאכלם חדש את חלקיהם חודש נכנס וחודש יוצא והממון כלה והנושא אשה לשם זנות עליו הכתוב אומר (שם ו) ואכלו ולא ישבעו הזנו ולא יפרוצו כי את ה' עזבו לשמור [מד] והנושא אשה לשם גדולה לסוף מעמידין עליו מאותה המשפחה למעט זרעו אחריו והנושא אשה לשם שמים עליו הכתוב אומר (דברים כח) ברוך אתה בעיר וברוך אתה בשדה ברוך פרי בטנך ופרי אדמתך ופרי בהמתך שגר אלפיך ועשתרות צאנך ברוך טנאך ומשארתך ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך ולא עוד אלא שמוציאין ממנו בנים [מה] זכרים שמרבין תורה ומצות בישראל ומושיעין את ישראל בעת צרתם ר' אליעזר אומר [מו] מט"ו באב ולהלן התשש [מז] כחה של חמה וגברה כחה של לבנה ואין כורתין עצים למערכה מפני שאינם יבשים ומאן [מח] דמוסיף באוריתא מוסיפין לו חיים ומאן דלא מוסיף תקבריה אמיה ר' אליעזר אומר [מט] בזמן שהחמה לוקה הוא סימן רע לעכו"ם ובזמן שהלבנה לוקה הוא סימן רע לשונאיהם של ישראל מפני שישראל מונין ללבנה והעכו"ם מונין לחמה ואם לקתה החמה [נ] במזרח סימן רע ליושבי מזרח ואם לקתה במערב סימן רע ליושבי מערב ואם לקתה [נא] באמצע הרקיע סימן רע לכל העולם כולו ואם פניה של חמה דומה לדם חרב בא לעולם ואם דומה [נב] לשק רעב [נג] בא לעולם ואם דומה לזה ולזה חצי חרב וחצי רעב משתלחין על העולם ואם לקתה החמה בכניסתה [נד] פורעניות שוהה לבא ואם לקתה ביציאתה [נה] פורעניות ממהרת לבא וי"א [נו] חילוף הדברים ואין לך כל אומה ואומה שהיא לוקה שאין אלהיה לוקה עמה שנאמר (שמות יב) והכיתי כל בכור בארץ מצרים וגו' ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים ובזמן שישראל עושין רצונו של מקום אינן מתייראין מכל אלו שנאמר (ירמיה י) כה אמר ה' אל דרך הגוים אל תלמדו ומאותות השמים אל תחתו כי יחתו הגוים מהמה גוים יחתו אבל ישראל לא יחתו ועוד אמר ר"א בן פרטא אם לקתה החמה בחצי [נז] חודש אז הדגים פרים ורבים בים והפירות מתחדשין באילנות ואם לקתה הלבנה בחצי חודש מרחשון אז חרב ורעב ודבר בא לעולם וצרות רבות וגזירות רעות מתחדשין אמרו חכמים שבוע [נח] שבן דוד בא בו שנה הראשונה מתקיים המקרא זה (עמוס ד) והמטרתי על עיר אחת ועל עיר אחת לא אמטיר חלקה אחת [נט] תמטר וחלקה אשר לא תמטיר עליה תיבש שנה שניה חצי [ס] רעב משתלחין שלישית רעב גדול ומתים אנשים נשים וטף והחסידים ואנשי מעשה והתורה [סא] משתכחת מלומדיה (נ"י מישראל) רביעית שובע ואינו שובע חמישית שובע גדול יהיה ואוכלין ושותין ושמחין הבריות והתורה חוזרת על לומדיה בששית [סב] קולות ובשביעית [סג] מלחמות ובמוצאי שביעית בן דוד בא אמר רב יוסף הא כמה שביעיות דהוה [סד] בן ולא אתא א"ל אביי בששית קולות ובשביעית מלחמות מי הוה ועוד כסדרן [סה] מי הוה :

יומא מהרחים ליבא גמרא והם גרסי' אף מעות יתומים : מד עיין לעיל פ"ג באריכות : מה דרז"ל מקיש פרי בטנך לפרי האדמה מה פרי האדמה צריך עישור אף פרי בטן צריך עישור והוא מילה שנוטלין ממנו הערלה : מו תענית פרק בתרא וב"ב פי' י"ב : מז שמתחיל היום להתקצר והלילה מתחלת להתארך ואין העצים מתייבשים יפה ויש בהם לחלוחית ומעלים עשן ומגדלים תולעת ופסולים למערכה : מח שמוסיף מן הלילה על היום לעסוק בדברי תורה : מט סוכה פ' הישן : נ בבוקר שהחמה במזרח . רש"י : נא כשהחמה נוטה לצד מערב : נב באמצע היום שהחמה עומדת בראש כל אדם. רש"י : נג שק מטלה של עזים דומה לשחור . רש"י : נד משחירין פניה מפני הרעב כשק שחור . רש"י : נה פירש"י בשקיעתו פורענות שוהה כדרך שהוכה הסימן לצרות עד כלות היום : נו בזריחתה כשינוי של בריאה : נז בכניסתו ערבים ממהר הפורענות כשם שאין לו שהות לבא היום מפני שסמוך לשקיעתו כך אין לפורעניות שהות אבל ביציאתו שחרית פורעניות שוהה לבא כשם שיש להחמה עוד שהות ביום. רש"י : נח פתח הזוקקין של"ל חצי חודש אייר והוא ע"פ מזרות השמים ומשמריהם: נט סנהד' פ' חלק ופרש"י שמיעה שבן דוד בא: ס יהיה מעט מטר ויהיה רעב במקום זה ושובע במקום זה : סא רעב מעט ולא יהיה שובע בשום מקום . רש"י : סב מתוך שאין להם לאכול . רש"י : סג פירש"י ואלו קולות שבן דוד בא פ"א קולות מתקיעות שופר כמ"ש יתקע בשופר גדול : סד בין עכו"ם לישראל והיו מלחמות . רש"י : סה פירש"י שהיה שנה א' רעב שנה א' שובע ואעפ"כ לא בא:

א"ר יהודה מהו דכתיב (תהלים פט) אשר חרפו אויביך ה' אשר חרפו עקבות משיחך. דור שבן דוד בא בו בית סז הועד יהיה לזנות והגליל יחרב והגולן סח ישתומם ואנשי סט גולן יסובבו מעיר לעיר ולא יחוננו וחכמת הסופרים תסרח ויראי חטא ימאסו ופני הדור כפני ע הכלב והאמת תהא נעדרת שנאמר (ישעיה נט) ותהי האמת נעדרת וסר מרע משתולל מאי ותהי האמת נעדרת אמר רבי ינאי עא מלמד שנעשית עדרים עב עדרים והולכת לה ומאי וסר מרע משתולל אמרי דבי רב שילא כל מי שסר מרע עג משתולל על הבריות א"ר יוחנן דור שבן דוד בא בו תלמידי חכמים מתמעטין והשאר בריות עיניהם כלות ביגון ואנחה וצרות רבות וגזירות קשות מתחדשות עד שהראשונה פקודה עד השניה ממהרת לבא רבי נהוראי אומר דור שבן דוד בא בו הנערים עה ילבינו את הזקנים והזקנים יעמדו לפני עו הנערים ובת קמה באמה וכלה בחמותה ופני הדור כפני הכלב ואין הבן מתבייש מאביו רבי נחמיה אומר דור שבן דוד בא בו עניות תרבה והיוקר יעוות עז הגפן יתן פריו פ והיין ביוקר וכל העכו"ם כולן יתהפכו למינות פא ואין תוכחות אמר רבא מאי קרא שנאמר (ויקרא יג) כלו הפך לבן פב טהור הוא א"ר יוחנן אין בן דוד בא אלא בדור שכולו זכאי או בדור שכולו חייב בדור שכולו זכאי מנא לן שנ' (ישעיה ס) ועמך כלם צדיקים לעולם פג יירשו ארץ בדור שכולו חייב מנא לן שנא' (שם נט) וירא כי אין פד איש וישתומם כי אין מפגיע ותושע לו זרועו וצדקתו היא סמכתהו וכתיב (שם מח) למעני למעני אעשה כי איך יחל וכבודי לאחר לא אתן ר"א בן יעקב פה אומר יושבי כפרים כיושבי קברים וחייהם אינם חיים וממונם אינם ממון ונשיהם פו ובניהם אינן שלהם ועל בנותיהן הכתוב אומר (דברים כז) ארור שוכב עם כל בהמה ר"י בן קסמא אומר טב פז תרתי מתלתא אוי לה פח לינקותא דאזלה ולא מהדרה צ שמואל הקטן אומר (משלי כד) בנפול אויבך אל תשמח ובכשלו אל יגל לבך פן יראה ה' ורע בעיניו והשיב מעליו אפו. הוא היה אומר לא תדחל עם דלא צא דחיל לא תבכה עם דלא בכי ולא צב תבצי עם דלא בצי ולא צג תבהית עם דלא בהית ולא תגחיך עם דלא גחיך צד שמא תהשב שוטה ותמצא שאתה הבאת את עצמך לידי שטות יוחנן בן פנחס אומר הכי אמרי צה תבליתא דבבל שיגיא ושרצוני ואקה אבל סלא ושירצא תבליתא דחבלא ימא

ישועות יעקב ר"ע

בן דוד: סו אלו הלכות דקתני הכא לא איתמרי בחבוע אחת כסדרן. אבל כי אתרמי כסדרן בשבוע אחת בודאי אתי בן דוד כמוזכר שביעית: סז פירש"י מקום שהסנה' מתוועדין שם לזנות. ובסוף סוטה מפרש הטעם משום שיכלו החכמים ואין לומד ד"ת ויצא הרב מאין איש ובני זמה מתגודדים שם מפני שבחון לעיר כיו בתי מדרשות בלבם: סח רש"י מקום שבמזו כך: סט רש"י גרם ואנשי הגבול וכן הגירסא בסוטה ור"ל אנשי גבול א"י אנשי הגזית אלו הסנהדרין: ע שלא יתביישו זה מזה ועיין שם ג"א ברש"י והזוקקין מפרש מפני דור אלו הקליגים והעשירים כמו שפירש"י על פסוק והרעב היה על כל פני הארץ (בראשית מא) מי הם פני הארץ אלו העשירים ומפ' כפני הכלב ר"ל שיהיו העשירים כליוס וקמצנים ואכזרים ליתן כלום לעניים עיי"ש: עא גי' הגמרא דבי רב אמרי: עב אנשי אמת שבדור יאספו יחד בכל המקומות וישכנו לבדם ולא יתחברו עם אנשי השקר שבזמן ההוא: עג ל' שטות פירש"י הבריות יאמרו עליו שהוא שוטה: עד עד שלא כלתה גרה הראשונה כמו ולא נפקד ממנו איש (במדבר ל"א) רש"י: עה לשון רש"י יחרפו ויביישו אותם: עו פירש"י יעמדו בפניהם לכבדם: עז לשון רש"י לחרפה ולבושה: עח בגמרא גרסינן עוות תרבה: עט המכובד שבהן יהא עוותן ורמאי מ"ר ל"א לא יכבדו זה לזה רש"י. ובסוטה גרסינן והיוקר יאמיר ומפרש בהוי"מ שהכבוד יהי נהפך מאד לרדוף אחריו מלשון האמרת היום ובשם הר"ד נתן פלאגיר מפ' שהיוקר יגדל עד למעלה שיהיה יקרות גדול עי"ש: פ משום שלא יהיה ברכה בפרי עצמו ל"א שיהיו כולן דודפין אחר היין ויתייקר היין מרוב השותים והשכרים. רש"י: פא שאין מי יוכל להתווכח עמהם להוציא המינות מלבם: פב כמספח הנגע בכל העור כך כשנהפכה כל העכו"ם למינות הבא הגאולה. רש"י: פג פירש"י מדכתיב ירשו ארץ היינו הגאולה: פד כי אין איש לדיק לעמוד בפרץ כו' רש"י ע"ש: פה בגמרא גרסי' א"ר יהודה אמר רב בעירובין פ' כילד מעברין ושם גרסינן יושבי צריפין ומהלכי מדבריות [פירש"י ונשיהם עמהם] כיושבי קברים פירש"י כמתים לפי שמחוסרים הנאה כו' עי"ש: פו מפרש בגמרא משום שאין להם מרחץ ופירש"י שהולכין למקום רחוק ונבועיהם מקקות לנאפים ר"י אומר מפני שמרגישין זה לזה בטבילה ופירש"י שאין להן מקוואות והולכות למקום רחוק לרחוץ לטבול והולכה לחברתה לילך עמה ומרגישין השכנים ויש רשע שרודף אחריהן ומתייחד עמהם: פז טובים שני רגלים של ימי בחרום משלשה של ימי זקנה שצריך משענת עם רגליו: פח יש להתאונן ולצעוק על ימי הבחרות שהולכות ואינם חוזרות. רש"י בשבת פרק שואל: צ עיין במדר"ש ובחוו"ם: צא ר"ל שיהא דעתו מעורב עם הבריות ולא ישנה מעשיו מהם אם אינם עושים רע בעיני ה' ואמר שלא יהא מתיירא בשעה עם בני אדם שאינם יראים ולא יבכה עם ב"א שאינם בוכים: צב בשעה אבל ב"א שאינם אוכלים ביצים או קישואים שקשים לגוף כתרבות כמו בן יעבס הוא: צג לשון בושה: צד לשון צחוק ור"ל לא ישחק בשעה אבל ב"א הבוכים וכן לסופד וכו' ולא הנהין עם

ר"ע אומר אף [צו] אקרוקיא. כל עיר שאין בה עשרה דברים אין תלמידי חכמים רשאין לישב בתוכה ואלו הן. א' בית הכנסת. ב' בית הכסא. ג' בית המרחץ. ד' בית מלמדי תינוקות. ה' בית דין מכין ועונשין. ו' קופה [צז] של צדקה. ז' קופה [צח] של בשמים. ח' קופה של [צט] תמחוי. ט' כל מיני ירק. י' פירות. ר"ע מוסיף אף כל מיני פירות שכל מיני פירות מאירין את העינים. כשנכנסו רבותינו [ק] לכרם ביבנה אמרו עתידה תורה שתשתכח מישראל (נ"י יבא שיבקש דבר מקרא ולא ימצא דבר מצוה ולא ימצא שנא' ישוטטו וכו') שנא' הנה ימים באים נאם אדני ה' והשלחתי רעב בארץ לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע את דבר ה' ונעו מים עד ים ומצפון ועד מזרח ישוטטו לבקש דבר ה' ולא ימצאו דבר ה' זו הלכה דבר ה' זה [קא] הקץ דבר ה' זו הנבואה ומאי ישוטטו לבקש את דבר ה' אמרו עתידה אשה שתטול ככר של תרומה שנגע בה שרץ בידיה ותחזור בבתי כנסיות ובבתי מדרשות לידע אם טמאה היא ואם טהורה היא ואין מבין והא כתיב ביה בהריא (ויקרא יא) וזה לכם הטמא בשרץ השורץ על הארץ וגו' כל הנוגע בהם וגו' מכל האוכל אשר יאכל אשר יבא עליו מים יטמא אלא לידע אם ראשונה היא אם שניה היא ואין מבין הא נמי מתניתין היא השרץ שנמצא בתנור הפת שבתוכו שניה שהתנור הוא [קב] תחלה אלא משום שהתנור הוא תחלה מספקא להו מאי דאמר רב אדא בר אהבה לרבא וליהויה לתנורא כמאן [קג] דמליא טומאה ותהוי הככר ראשונה וא"ל לא אמרינן ליהוייה וכו' דתניא יכול יהיו כל הכלים מיטמאין מאויר כלי [קד] חרס ת"ל (שם) וכל כלי חרש אשר יפול מהם אל תוכו כל אשר בתוכו יטמא מכל האוכל אשר יאכל אוכלין ומשקין מיטמאין מאויר כלי חרס [קה] ואין כל הכלים מיטמאין מאויר כלי חרס רשב"י אומר ח"ו שתשתכח תורה מישראל שנא' (דברים לא) כי לא תשכח מפי זרעו אלא מה אני מקיים ישוטטו לבקש וגו' אלא שלא ימצאו הלכה ברורה ומשנה ברורה במקום אחד אלא איש פ' אוסר ואיש פ' מתיר איש פ' מטמא ואיש פלוני מטהר ר"א [קז] אומר כופין ללויה ששכר לויה אין לה שיעור שנאמר (שופטים א) ויראו השומרים איש יוצא מן העיר ויאמרו לו הראנו נא את מבוא העיר ועשינו עמך חסד ויראם את מבוא העיר ויכו את העיר לפי חרב ואת האיש ואת כל משפחתו שלחו ומה שכר נטל אותו האיש מה דכתיב בתריה וילך האיש ארץ החתים ויבן עיר ויקרא שמה לוז הוא שמה עד היום הזה היא לוז שצובעין בה תכלת לכל ישראל ולא עוד אלא שעלה עליה סנחריב ולא בלבלה ונבוכדנצר [קח] ולא החריבה ואפילו המלאך המות אין לו רשות לעבור בתוכה אלא הזקנים והזקנות שבה בזמן שדעתן קצה עליהן מוציאין אותן חוץ לחומה והן מתין והלא הדברים ק"ו ומה אדם זה שלא הלך ברגליו ולא דבר בפיו אלא רק באצבעו [קט] הראה להם גרם לו ולזרעו ולכל משפחתו [קי] הצלה עד סוף כל הדורות הכלוה

ישועות יעקב

דלא גחין ור"ע מ"א ילך שחות כהולך על גחון: צה עיין בערוך ערך תבל כמה פירושים ור"ע שהבבלי המנהג שהבלין ובשמים שלהם שלפה אלו שוניא ושירגוני וזקת אבל אנו חובלי היה בשמים שלהם הם אלו סלא ושירגא ולא ישנה ממנהג המקום שבא לבם: צו פירוש יש לפרדע שמקרקרת ביום ויש לפרדע מקרקרת בלילה ולא משנין ממנהגן ובירושלמי פרק האומר דקדושין וכן סוף יבמות ראיתי שהובא ענין זה בנוסחא אחרת והבנתי משם שנשנה לענין פסולי יוחסין וכן יש לפרש כאן וה"פ הבליתא דבבל פי' תערובות פסול שעלה מבבל הם במלשה מקומות אלו שוניא ושירגוניא וזקת אבל כלא ושירגא פי' בני של שני המקומות אלו הם הפסולים של יושבי אבל היה ופי' הבליתא כמו תבל הוא שהוא לשון הערובות פסול אר"ע אף אקרוקיא פי' שם מקום גם מקום זה מפסולי משפחה ואסמך ענין זה לענין שאמר לעיל יושבי כפרים כו': צז לחלק ממון לעניי העיר והוגנים: צח לחלק בשמים לבנות עניים להתקשט ולהתכנס בהם: צט ולחלק מיני אכילה לעניים: ק ע"ש שהיו יושבין בבהמ"ד שורות שורות כמו כרם רש"י בשבת פ' תולין: קא פי' התוספות דכתיב בגאולת מצרים של בבל למלאות דבר ה' בפי ירמיה: קב שנטמא מן האויר דכתיב אל תוכו והוא חוזר ומטמא את האוכלין שבתוכו מן האויר: קג פי' כשנפל השרץ באוירו דהא בלא נגיעה מטמא והלכך כמאן דמליא טומאה דמי: קד פי' שאם היה כלי אחר בתוכו יטמא מחמת השרץ שבאויר ההיכל או מחמת שיטמאנו אויר כלי החיצון שהוא טמא: קה ש"מ תרתי חדא דלא אמרי' כמאן דמליא טומאה דא"כ אם כלי שטף הוא הפנימי שנטמא מגבו יהא טמא דהא נגע בטומאה אלא ש"מ לא אמרינן כמאן דמליא טומאה והאוכלין ומשקין שבחיצון הוא דמטמאי מחמת הכלי ראשון והם שניים אבל כלי לא דהואיל והטומאה באה מחמת הכלי אטמוינן באוי קרא שאין כלי שאינו אב הטומאה מטמא כלי אחר: קו ברורה בטעמים שלא יהיה בה מחלוקת: קז בסוטה פרק עגלה ערופה גרסינן ר"מ ומפ' רש"י כופין את מי שאינו רוצה ללוות את חבירו שיהא מלוהו בעל כרחו:

ת"ח מעיר לעיר ומכרך לכרך וממדינה למדינה ומהלך ברגליו ומדבר בפיו על אחת כמה וכמה שיטול שכרו מלפני הקב"ה אמר רבי יהושע בן לוי כל המהלך בדרך ואין לו לויה יעסוק בתורה שנא' (משלי א) כי לוית חן הם לראשך וגו' ואריב"ל בשביל ארבע אמות שלוה קי"א פרעה לאברהם נשתעבד בבניו ארבע מאות שנה א"ר יהודה אמר רב כל המלוה את חבירו אפילו ארבע אמות שוב אינו ק"ב ניזוק רבינא אלוי' לרבה בר יצחק ארבע אמות בעיר מטא היזקא לידו וניצל הרב לתלמיד עד עיבורה ק"ג של עיר חבר לחבר עד תחום שבת תלמיד לרב אין לו שיעור וכמה אמר רב ששת עד פרסה ולא אמרן אלא לרבו שאינו מובהק אבל לרבו מובהק עד שלש פרסאות:

פרק יז רבי אליעזר

א אומר כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה ולא עוד אלא שכל העולם כולו כדאי הוא לו נקרא ריע אהוב אוהב את המקום אוהב את הבריות משמח את המקום משמח את הבריות ומלבשתו ענוה ויראה ומכשרתו להיות צדיק וחסיד וישר ונאמן ומרחקתו מן החטא ומביאתו לידי זכות ונהנין ממנו עצה ותושיה בינה וגבורה שנאמר (משלי ח) לי עצה ותושיה אני בינה לי גבורה ונותנת לו מלכות וממשלה וחקור דין ומגלין לו סודות מן השמים ורזי תורה ונעשה כמעין המתגבר והולך וכנהר שאינו פוסק והוה צנוע וארך רוח ומוחל על עלבונו ומגדלתו ומרוממתו על כל המעשים אריב"ל בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ומכרזת ואומרת אוי להן לבריות מעלבונה של תורה שכל מי שאינו עוסק בתורה הרי זה נקרא נזוף שנאמר (שם יא) נזם זהב באף חזיר אשה יפה וסרת טעם ואומר (שמות לב) והלוחות מעשה אלהים המה והמכתב מכתב אלהים הוא חרות על הלוחות אל תקרי חרות אלא חירות שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה וכל מי שעוסק בתורה הרי זה מתעלה שנאמר (במדבר כא) וממדבר מתנה וממתנה נחליאל ומנחליאל במות הלומד מחבירו פרק אחד או הלכה אחת או פסוק אחד או דיבור אחד או אפילו אות אחת הוא צריך לנהג בו כבוד שכן מצינו בדוד מלך ישראל שלא למד מאחיתופל אלא שני דברים בלבד קראו רבו אלופו ומיודעו שנאמר (תהלים נה) ואתה אנוש כערכי אלופי ומיודעי והלא הדברים קל וחומר ומה דוד מלך ישראל שלא למד מאחיתופל אלא שני דברים בלבד קראו רבו אלופו ומיודעו הלומד מחבירו פרק אחד או הלכה אחת או פסוק אחד או דבור אחד או אפילו אות אחת עאכו"כ שהוא צריך לנהג בו כבוד ואין כבוד ב אלא תורה שנאמר (משלי ג) כבוד חכמים ינחלו ואומר (שם כח) ותמימים ינחלו טוב ואין טוב אלא תורה שנאמר (שם ד) כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזובו. כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל ואם אתה עושה כן אשריך וטוב לך אשריך בעוה"ז וטוב לך בעוה"ב אל תבקש גדולה לעצמך ואל תחמוד ג כבוד יותר ד מלמודך עשה ואל תתאוה לשלחנם של מלכים. שלחנך גדול משלחנם וכתרך גדול מכתרם ונאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך. גדולה תורה יותר מן הכהונה ומן המלכות שהמלכות נקנית ה בשלשים מעלות והכהונה בעשרים וארבעה והתורה נקנית בארבעים ושמונה דברים ואלו הן. א' בתלמוד. ב' בשמיעת האוזן. ג' בעריכת שפתים. ד' בבינת הלב. ה' בשכלות הלב. ו' באימה וביראה. ז' בענוה. ח' בשמחה. ט' בשימוש חכמים. י' בדבוק חברים. י"א בפלפול התלמידים. י"ב בישיבה. י"ג במקרא ובמשנה. י"ד במיעוט דרך ארץ. ט"ו במיעוט שינה. ט"ז במיעוט שיחה ושחוק. י"ז במיעוט תענוג ודרך ארץ. י"ח בארך אפים. י"ט בלב טוב. כ' באמונת חכמים. כ"א בקבלת היסורין.

כ"ב

ישועות יעקב

קח לפי שאחז"ל ביומא פרק הוציאו לו כ"מ שנאמר עד היום הזה אין לו הפסק לעולם: קט דלא כתיב אלא וירא. רש"י: קי כדאמרינן שאין מ"ה שולט בה. רש"י: קיא כמש"כ ויצו עליו פרעה אנשים וישלחו אותו: קיב אותו הולך לדרך אינו ניזוק. לשון רש"י: קיג שהוא יוצא ממנה והוא בית הגיגון שבהון שבעים אמה ושירים לבתי העיר: א בפרק שני דאבות והם גרסי' רמ"א ועיין פי' כל המאמר הזה ברש"י ורמב"ם ובמדרש שמואל בשם כמה מפרשים ז"ל: ב אין לך אדם ראוי לנהג לו כבוד אלא למי שהוא בעל תורה וכ"ש אם למד עמו. רש"י וע"ש ברמ"ה: ג להתכבד בשביל תורתך דא"כ אתה נראה כלומד שלא לשמה: ד שיהיו מעשיך מרובין מחכמתך. רש"י

כ"ב המכיר את מקומו. כ"ג השמח בחלקו. כ"ד העושה [ו]סייג לדבריו. כ"ה ואינו [ז] מחזיק טובה לעצמו. כ"ו אהוב. כ"ז אוהב את המקום אוהב את הבריות. כ"ח משמח את [ט] המקום משמח את הבריות. כ"ט אוהב את הצדקות. ל' אוהב את התוכחות. ל"א אוהב את המישרים. ל"ב ומתרחק מן הכבוד. ל"ג ואינו רודף אחר הכבוד. ל"ד ואינו מגיס [י] לבו בלמודו. ל"ה ואינו שמח בהוראה. ל"ו הנושא [יא] בעול עם חבירו. ל"ז ומכריעו [יב] לכף זכות. ל"ח מעמידו על האמת. ל"ט ומעמידו על השלום. מ' ומתיישב לבו בתלמודו. מ"א שואל כהוגן. מ"ב ומשיב כהלכה. מ"ג שומע ומוסיף. מ"ד והלומד ע"מ ללמד. מ"ה הלומד ע"מ לעשות. מ"ו והמחכים את רבו. מ"ז והמכוין את שמועתו. מ"ח האומר דבר בשם אומרו הא למדת שכל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם שנאמר (אסתר ב) ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי. גדולה התורה שהיא נותנת חיים לעושיה ולשומריה בעוה"ז ובעוה"ב ולימות בן דוד שנאמר (משלי ד) כי חיים הם למוצאיהם ולכל בשרו מרפא ואומר (שם ג) רפאות תהי לשרך ושקוי לעצמותיך ואומר (שם) עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר ואומר (שם) אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד ואומר (שם א) כי לוית חן הם לראשך וענקים לגרגרותיך ואומר (שם ד) תתן לראשך לוית חן עטרת תפארת תמגנך ואומר (שם ט) כי בי ירבו ימיך ויוסיפו לך שנות חיים ואומר (שם ג) כי אורך ימים ושנות חיים ושלום יוסיפו לך. רבי שמעון בן יהודה משום ר"ש בן יוחאי אומר משום רבי מאיר [יג] הנוי והכח והעושר והחכמה והתפארת (נ"י והכבוד) והשיבה והבנים נאה לצדיקים ונאה [יד] לעולם שנאמר (שם טז) עטרת תפארת שיבה בדרך צדקה תמצא ואומר (שם יז) עטרת זקנים בני בנים ותפארת בנים אבותם ואומר (שם כ) תפארת בחורים כחם והדר זקנים שיבה ואומר (ישעיה כד) וחפרה הלבנה ובושה החמה כי מלך ה' צבאות בהר ציון ובירושלים ונגד זקניו כבוד. ר"ש בן מנסיא אומר אלו שבע מדות שמנו חכמים לצדיקים כולן נתקיימו ברבי ובבניו. ה' קנינים קנה הקב"ה בעולמו ואלו הן א' תורה קנין אחד ב' אברהם קנין אחד ג' ישראל קנין אחד ד' בית המקדש קנין אחד ה' שמים וארץ קנין אחד. תורה קנין אחד מנין שנאמר (משלי ח) ה' קנני ראשית דרכו קדם מפעליו מאז שמים וארץ קנין אחד מנין שנאמר (ישעיה סו) כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדום רגלי אי זה בית אשר תבנו לי ואי זה מקום מנוחתי ואומר (תהלים קד) מה רבו מעשיך ה' כלם בחכמה עשית מלאה הארץ קנינך אברהם [טו] קנין אחד מנין שנאמר (בראשית יד) ברוך אברם לאל עליון קונה שמים וארץ. ישראל קנין אחד מנין שנאמר (שמות טו) עד יעבור עמך ה' עד יעבור עם זו [טז] קנית ואומר (תהלים טז) לקדושים אשר בארץ המה ואדירי כל חפצי בם. בית המקדש קנין אחד מנין שנאמר (שמות טו) מכון לשבתך פעלת ה' מקדש אדני כוננו ידיך ואומר (תהלים עח) ויביאם אל גבול קדשו הר זה קנתה ימינו. וכולם לא ברא אותם אלא לכבודו שנאמר (ישעיה מג) כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו ואומר ה' ימלך לעולם ועד (שמות טו) יוחנן בן בג בג אומר הפוך

וע"ש וברש"א: ה עיי"ש בת"כ שמנה אותם וברש"י: ו רש"י גרס מישוב וי"ל בישוב הדעת: ז שומר פיו ולשונו ואינו מדבר רק על צד ההכרח. רש"א: ח בכל מה שלומד אינו מתפאר בלבו אלא אומר בלבו שהדבר מוטל עליו חובה ומעשיו אין די לו בכל מה שעוסק. רש"י: ט שהקב"ה שמח בו ומתפאר בו בפמליא של מעלה שיש לו בארץ איש צדיק וחסיד בתורה ובמע"ם ועליו נאמר ישראל אשר בך אתפאר ומשמח את הבריות שיש בדור שלהם איש צדיק וחסיד בתורה ובמע"ם שיגין זכותו עליהם. הריב"ן: י מלבד שהוא מתרחק מן הכבוד אלא אפי' בלבו בקרבו אינו מתגאה בלמודו אלא לעולם מחזיק עצמו כקטן שבחכמים. הרש"א: יא אם בא חבירו לידי איזה צרה משא ועול צריך לטרוח עמו עד שינצל מן הצרה והעול. הריב"ן: יב במקום שיש להטות הדבר לזכות ולחובה יכריעו לזכות שמתוך כך הכל אוהבים אותו. רש"י: יג פירש"י זיו קלסתר פנים שנראה כמלאך ודבריו נשמעים. והכח לתורה ולמצות כו' ז יד נאה לדור שיש בהם אנשים כאלה: טו כתב רש"י ז"ל כן איתא במחזורים וכן מצאתי בתד"א אברהם הוא אחד מהחמשה קניינים שקנה הקב"ה כו' וכן פתרון המקרא ברוך אברם לאל עליון קונה אותו כדרך שקנה שמים וארץ כו' ע"ש: טז והעולם מתקיים על ידם מפני שעוסקים בתורה ובמצות שנא'

בה יז והפוך בה דכולה בה ובה תחזי וסיב יח ובלה בה ומנה לא תזוע שאין לך מדה טובה הימנה בן הא הא אומר לפום יט צערא אגרא. ר' חנניא בן עקשיא אומר רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך כ הרבה להם תורה ומצות שנאמר (ויקרא כב) ושמרתם מצותי ועשיתם אותם אני ה' ואומר (ישעיה מב) ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר. אמר רבי אלעזר בן עזריה א"ר חנינא תלמידי חכמים מרבים כא שלום בעולם שנאמר (שם נד) וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך אל תקרא בניך אלא כב בוניך:

מעשה בתינוק אחד שלמדו אביו ספר בראשית פעם אחת עלה הקיסר לאותה מדינה ונשבה אותו התינוק וספרו עמו והבישהו בבית האסורים וספרו עמו והכניסו לספרו לגנזי הקיסר פעם אחת נטרפה דעתו של הקיסר אמר להם הביאו לי ספר הזכרונות הלכו לגנזי הקיסר ומצאו הספר בראשית ובאו כל גדולי המלכות לקרות בו ולא היו יודעין לקרות בו ואמרו לו זה הספר מן ספרי ישראל הוא ויש כאן תינוק אחד מהם שהוא חבוש בבית האסורין שלך. מיד הלכו וקראו לאותו תינוק כיון שהיה רואה את ספרו מיד חבקו ונשקו וקראו לפני הקיסר ומפרש אותו מן בראשית עד ויכלו כיון ששמע המלך שבחו של הקב"ה האיך ברא את עולמו מיד עמד מן כסאו ונשקו לאותו תינוק על ראשו ואמר לו יודע אני שלא הרגיש הקב"ה את עולמו אלא בשבילך כדי להתירך מבית האסורין מיד נתן לו הקיסר הרבה כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות ועבדים ושפחות ושיגרו בכבוד גדול אצל אביו. והלא הדברים ק"ו ומה התינוק הזה שלא למד אלא ספר בראשית בלבד עלתה לו כך הלומד כל התורה כולה עאכ"ו. א"ר שמעון בן לקיש כל המצער את עצמו בעוה"ז על התורה ועוסק בתורה בלילה הקב"ה מושך עליו חוט של כג חסד שנאמר (תהלים מב) יומם יצוה ה' חסדו ובלילה כד שירה עמי מ"ט יומם יצוה ה' חסדו משום דבלילה שירה עמי והתורה מגינה עליו כל אותן השנים שהוא כה מוטל בעפר שנאמר (משלי ו) בהתהלכך תנחה אותך ובשכבך תשמור עליך והקיצות היא תשיחך בההלכך תנחה אותך בעוה"ז ובשכבך תשמור עליך זו שעת מיתה בקבר והקיצות היא תשיחך זה העוה"ב א"ר יוחנן למדתי כל התורה כולה ולא למדתי שני הדברים הללו עד עכשיו מתן שכר כו מן הזקנה יראת חטא מן הבתולה מתן שכר מן הזקנה כיצד פעם אחת מצאתי זקנה אחת בבית הכנסת שבאת מעיר לעיר להתפלל ואמרתי לה בתי וכי לא היה בה"כ בעירך ואמרה לי רבי לכך הלכתי מעיר לעיר להתפלל כדי לקבל שכר פסיעות ואתה אמרת לי כך הא למדנו מתן שכר מן הזקנה יראת חטא מן הבתולה כיצד פעם אחת נכנסתי בבהכ"נ ומצאתי בתולה אחת שהיתה עומדת בתפלה ואומרת גיהנם אני טובה ממך אם רצוני שיבאו אצלי עשרה בני אדם ויאכלו וישתו עמי ואח"כ יעשו דבר זמה אני והם נכנסים לגיהנם אצלך אלא אני טובה ממך שאני כופפת את יצרי וממלטת את עצמי ממך הא למדנו יראת חטא מן הבתולה. א"ר יוחנן בן זכאי פעם אחת הייתי מהלך בדרך ומצאתי אדם אחד כז שהוא היה מלקט עצים ודברתי עמו ולא החזיר לי דבר ואח"כ היה בא אלי אמר לי רבי מת אני ולא חי ואמרתי לו אם מת אתה עצים הללו למה לך ואמר לי רבי האזין לי מה שאומר לך דבר אחד כשהייתי חי אני וחבירי היינו עוסקין בעבירה בפלטרין שלי וכשבאנו לכאן גזרו עלינו גזר דין של שריפה כשאני מלקט עצים שורפין את חבירי וכשהוא מלקט עצים אז שורפין אותי,

לקדושים אשר בארץ המה ואדירי כל חפצי בם שהם עיקר דירה של הארץ וכו' ע"ש רש"י: יז כמו סלסלה ותרוממך שבכל שעה ממלא בה חדושים וטעמים. דכולא בה שכל מה שתרצה תמצא בה ובה תחזי סדיר. רש"י: יח כלומר שתעסק בה עד עת הזקנה וגם אז לא תסור ממנה. הרמב"ם: יט לפי הצער שכר יהיה שכרך. ועיין רש"א בשם המפרשים: כ לפי שיש כמה מצות שנפשו של אדם קץ בהם כגון דם ושרצים ולא היה צריך לצוותם אלא כדי להרבות שכר לישראל. רש"י במסכת מכות: כא ע"י תורתם ולדקדק בא שפע וברכה ושלום בעולם וכן עושין שלום ע"י המשפט והשרה שכן עושין בין הבריות: כב אלו ת"ח שעוסקים בבנינו של עולם היא התורה: כג נותן חנו בעיני הבריות. רש"י בפ"ב דחגיגה ובפ"ק דע"ז: כד התורה נקראת שירה כמ"ש זמירות היו לי חקיך וכן כתבו לכם את השירה הזאת ומנה אותה הרמב"ם למצות תרי"ג ע"ש: כה לאחר מותו בקבר: כו למדנו מזה שיטריח האדם עצמו במקום כדי לקבל שכר יותר. רש"י בסוטה פ' היה נוטל: כז עיין בז"ח פי' לך לך במדרש הנעלם עובדא

אותי ואמרתי לו דינכם עד מתי ואמר לי כשבאתי לכאן הנחתי את אשתי מעוברת ויודע אני שזכר היא מעוברה לכן בבקשה ממך הוי זהיר בו משעה שיהיה נולד עד שיהיה בן חמש שנים הוליך אותו לבית רבו למקרא כי בשעה שהוא יאמר ברכו את ה' המבורך אז יהיו מעלין אותי מדינה של גיהנם :

פרק יח אמר ר' יוחנן מעיד אני עלי שמים וארץ שכל תלמיד חכם שהוא קורא ושונה לשם שמים ונהנה מיגיע כפו עליו הכתוב אומר (תהלים קכח) יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא ואומר (ש"ה ז) מה יפית ומה נעמת אהבה בתענוגים ולא עוד אלא שאשתו ובניו יראים ממנו ועבו"ם יראים ממנו. ומלאכי השרת שואלין בשלומו והקב"ה אוהב אותו אהבה גמורה [א] שנאמר (דברים כח) וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך :

פרק יט שאלו תלמידיו את ר"א ואמרו לו מנין שעתיד הקב"ה לעשות נקמה בעמלק בעצמו מיד פתח ר"א ואמר כתיב (ישעיה סג) מי זה בא מאדום זהו שנאמר ברוח הקודש ע"י דוד מלך ישראל (תהלים ס) מואב סיר רחצי על אדום אשליך נעלי עלי פלשת התרועעי מי יובילני עיר מצור מי נחני עד אדום כנגד מי אמר חד מקרא זה לא אמרו אלא כנגד הקב"ה שהוא עתיד לעשות נקמה בעצמו בעמלק שבא מאדם. משלו משל למה"ד למלך שבנה ארבעה פלטרין [א] בארבע מדינות נכנס לראשונה ואכל ושתה ולא שלף את נעלו וכן לשניה וכן לשלישית וכשהוא נכנס לרביעית אכל ושתה ושלף את נעלו ואמר להן לעבדיו צאו והביאו לי את הגדולים שבמדינה זאת ויערכו לפני לחם מיד אמרו לו עבדיו אדוננו המלך מפני מה כשנכנסת לראשונה אכלת ושתית ולא שלפת את נעליך וכן לשניה וכן לשלישית וכשנכנסת לרביעית אכלת ושתית ושלפת גם כן את נעליך מיד אמר להן המלך לעבדיו כשנכנסתי לראשונה לא היתה דעתי מתיישבת [ב] שם וכן לשניה וכן לשלישית ובכל עת הייתי מצפה ואומר מתי אראה אותה שעה שאכנס לרביעית ועכשיו שראיתי אותה שעה מיד נתיישבה דעתי כך אמר הקב"ה עשיתי מלחמה בפרעה ובעמלק ובסיסרא ובסנחרב ובנבוכדנצר ולא נתקררה ונתיישבה דעתי עד שאעשה נקמה אני בעצמי לעתיד בעמלק. אמרו רבותינו בעוד [ג] כשהיו יעקב ועשו במעי אמן אמר יעקב לעשו עשו אחי שני אחים אנחנו לאבינו ושני עולמות יש לפנינו העולם הזה והעולם הבא העוה"ז יש בו אכילה ושתיה ומשא ומתן ולשאת אשה ולהוליד בנים ובנות אבל העוה"ב אינו כן בכל המדות הללו ואם הוא רצונך טול אתה העוה"ז ואני אטול העוה"ב ומנין שכך הוא שנאמר (בראשית כה) ויאמר יעקב מכרה כיום את בכורתך לי כשם שהיינו אומרים בבטן באותה שעה נטל עשו בחלקו העוה"ז ויעקב נטל בחלקו העוה"ב וכשבא יעקב מבית לבן וראה עשו שיש ליעקב נשים ובנים ועבדים ושפחות ובהמות וכסף וזהב מיד אמר עשו ליעקב יעקב אחי לא כך אמרת לי שתטול אתה העוה"ב ואני אטול העוה"ז ומנין לך כל העוה"ז נשים ובנים וממון עבדים ושפחות למה אתה משתמש ונהנה מן הדברים שבעוה"ז כמותי ואמר לו יעקב לעשו זה מעט הרכוש שנתן לי הקב"ה להשתמש בו לפי הצורך שלי בעוה"ז שנאמר (שם לג) וישא את עיניו וירא את הנשים ואת הילדים ויאמר מי אלה לך ויאמר הילדים אשר חנן אלהים את עבדך באותה שעה האמיד עשו בדעתו ואמר ומה העוה"ז שאין ליעקב חלק בו כך נתן לו הקב"ה העוה"ב שהוא חלקו של יעקב עאכ"ו. באותה שעה אמר לו עשו ליעקב יעקב אחי בוא ונעשה שותפות אני ואתה טול אתה העוה"ז והעוה"ב חצי ואני אטול נ"ב העוה"ז והעוה"ב חצי שנאמר (שם) ויאמר [ד] עשו אציגה נא עמך מן העם אשר אתי ואמר לו יעקב לעשו [ה] אדוני יודע כי הילדים רכים ואינם יכולין לעמוד

לי סא"י: א עיין לעיל סס"ו: א דוגמא זה זו לארבע מלכיות שישראל היו משועבדים תחת ידיהם: ב שלא היה דעתו לשכך שם אין רב לשרוע מכן כל כצורך: ג ילקוט תולדות רמז ל"ב ע"ד ועיין בפרקי ר"א: ד ה לפי גרסא זו צריך לדחוק הלשון קצת ונתן לך חלק בעוה"ז מן כמה אמר אתי כלומר עוה"ז והתשובה שהשיב לו יעקב כתיב שני פסוקים קודם פסוק הלשון ולכן נראה לגרוס כן שנאמר ויאמר נסעה ונלכה ואלכה לנגדך כלומר נחלק

ביסורין של בניך שנאמר (שם) ויאמר אליו אדני יודע כי הילדים רכים והצאן והבקר עלות עלי ודפקום יום אחד ומתו כל הצאן יעבר נא אדני לפני עבדו ואני אתנהלה לאטי לרגל המלאכה אשר לפני ולרגל הילדים עד אשר אבא אל אדני שעירה אבל כשהיה בא יעקב לארץ ו ישראל אמרו רבותינו שהיה יעקב פותח לו לעשו פתח ממקום אחר זה ז שאמר הכתוב (קהלת ט) גם אהבתם גם שנאתם גם קנאתם כבר אבדה וכנגד מי אמר שלמה המקרא הזה לא אמרו אלא כנגד יעקב ועמלק שבא מעשו :

משל למה"ד לשני בני אדם אחד שונא אותו המלך ואחד שונא אותו ח ההגמון ואמר לו מי ששונא אותו המלך למי ששונא אותו ההגמון אשריך שאין המלך שונא אותך לפי שאם אתה הולך למקום אחר יש לך תקוה כי בכל מקום שאני הולך רשות המלך עלי כך הקב"ה שונא (נ"י עמלק שבא מעשו בעצמו וכו') עשו בעצמו שנאמר (מלאכי א) אהבתי אתכם אמר ה' ואמרתם במה אהבתנו הלוא אח עשו ליעקב נאם ה' ואוהב את יעקב ואת עשו שנאתי ואשים את הריו שממה ואת נחלתו לתנות מדבר באותה שעה באו מלאכי השרת ומבקשין לומר שירה לפני הקב"ה ואין מוציאין אותו והולכין אצל הים ואומרים לו נראה לך הקב"ה שנאמר (ישעיה מג) כה אמר ה' הנותן בים דרך ובמים עזים נתיבה ויאמר להם הים מיום שייבש הקב"ה אותי והעביר בניו בתוכי שוב לא ראיתיו מיד הן הולכין אל הר סיני ואומרים לו נראה לך הקב"ה שנא' (דברים לג) ה' מסיני בא ויאמר להם מיום שנגלה הקב"ה עלי ונתן את התורה לעמו ישראל והוא החתן ומשה הוא השושבין והתורה היא הכלה שוב לא ראיתיו והולכין אצל ציון ואומרים לה נגלה לך הקב"ה שנאמר (תהלים קלב) כי בחר ה' בציון אוה למושב לו ותאמר להם מיום שסילק הקב"ה את שכינתו מתוכי והחריב את ביתו ושרף היכלו שוב לא ראיתיו ויאמר להם ישעיהו את מי אתם מבקשים ויאמרו לו את הקב"ה אנו מבקשים ויאמר להם ישעיהו הנביא עכשיו יצא (נ"י מעמלק) מאדום שנאמר (ישעיה סג) מי זה בא מאדום ט חמוץ בגדים מבצרה זה הדור בלבושו צועה ברב כחו אני ה' מדבר בצדקה רב להושיע באותה שעה באין מלאכי השרת ומוצאין להקב"ה ורואין את בגדיו אדומים שנאמר (שם) מדוע אדום ללבושך ובגדיך כדורך בגת ויאמר להם הקב"ה להמלאכים גת קטנה היתה לי ודרכתי אותה שנאמר (שם) פורה דרכתי לבדי באותה שעה נוטל הקב"ה עונותיהן של ישראל ונותן אותן על יא עמלק הרשע שבא מעשו שנאמר ונשא השעיר עליו את כל עונותם (ויקרא טז) באותה שעה אמר עמלק לפני הקב"ה רבש"ע וכי מה כחי שנתת עלי את כל עונות יעקב באותה שעה נוטל הקב"ה כל עונות יעקב ונותן אותן על בגדיו ונעשין בגדיו אדומים כתולעת שני ואח"כ מכבס אותם עד שנעשים כשלג שנאמר (דניאל ז) לבושה כתלג חור לכך נאמר מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה זה הדור בלבושו צועה ברב כחו אני ה' מדבר בצדקה רב להושיע. משל למה"ד למלך שנשא אשה על אשתו הראשונה והאשה השניה היא שנואה ומבוערת ובניה מכעיסין את המלך בכל שעה ואומרת לו אשתו הראשונה מפני מה נשאת אשה שהיא שנואה ומבוערת ובניה מכעיסין אותך בכל שעה ואמר לה המלך לא נכנסתי לתוך ביתה ולא איחדתי עמה ואומרת לו אשתו הראשונה אני בעצמי ראיתי אותך יוצא מביתה ביתה אף הקב"ה

ישועות יעקב

ככל הנוסח עוס"ז ועוכ"ב וכפרש"י שם לנגדך בשוה לך כו' והשתא אתי שפיר שהשיב לו יעקב תיכף במקרא שלאחריו אדוני יודע כי הילדים רכים ואינם יכולין לעמוד ביסורין של בניך בעוס"ז ור"ל לכך סע אתה שררותך עד ביאת בן דוד כ"ב ועיין ברכות ובילקוט ויצא בשם מדרש הבכיר: ו פי' כשהלך יעקב לחוצה לא"י ולא הלך לשעיר כמו שאמר לעשו עד אשר אבא אל אדני שעירה וכי אמר שקר ח"ו וע"ז אמרו רבותינו ז"ל שיעקב הרחיק לו את הדרך כדין עכו"ם ששאל את ישראל בדרך לאן אתה הולך כדאיתא בע"ז דף כ"ה ע"ב והביאו רש"י שנאמר עד אשר אבא אל אדני שעירה ויעקב נסע סוכותה ולא הלך לשעיר כל ימיו אבל פתח לו פתח ממקום אחר פי' שיעקב רמז לו בזה שלעתיד לבא יבא אל הר שעיר שנאמר ועלו מושיעים וגו' לשפוט את הר עשו ועיין בב"ר פ' ע"ח: ז מביא ראיה למה שאמר לעיל שאין לעמלק מחילה אלא בעוס"ז ואח"כ שנאתו וקנאתו אבדה כדלקמן: ח דוגמא לסמאל שרו של עשו שבזוה את יעקב רק במקום אחד ר"ל בח"ל בעת הגלות אבל לעתיד שנאתו ליעקב ואהבתו לעשו יאבד כי הקב"ה יהרוג את סמאל ע"י אליהו ז"ל כדאיתא בילקוט ויצא בשם מדרש הבכיר: ט כביכול לבושים אדומים מדם: י נאזר והבוש כאזור: יא על סמאל שר של עמלק:

הקב"ה כן בשעה שהוא מנחם את ציון אומרת כנסת ישראל לפני הקב"ה רבש"ע מפני מה נכנסת לתוך העיר הרשעה שהיא שנואה ומבוערת ובניה מכעיסין אותך בכל שעה ואומר לה הקב"ה לא נכנסתי לתוכה ולא [יב] איחדתי עמה ואומרת לו ציון אני ראיתיך יוצא מתוכה ויאמר הקב"ה לציון הילך בניה [יג] ובכוריה שהם עמלק וזרעו שהם זרעו של עשו מסורין ביד ישראל שנאמר (עובדיה א) והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש ודלקו בהם ואכלום ולא יהיה שריד לבית עשו כי ה' דבר:

פרק כ אמרו

פרק כ אמרו לו תלמידיו לרבי אליעזר רבינו אמור לנו מה יהיה אחריתנו אמר להם אין שום בריה יכולה להנצל מיום הדין שנאמר (ישעיה כד) וחפרה הלבנה ובושה החמה כי מלך ה' צבאות בהר ציון ובירושלים ונגד זקניו כבוד זהו שנאמר ברוח הקודש על ידי ירמיהו הנביא שנאמר (ירמיה ב) קדש ישראל לה' ראשית תבואתה כל אוכליו יאשמו רעה תבא אליהם נאם ה' כנגד מי אמרה ירמיהו לא אמרה אלא כנגד ישראל שכל אומה שמצערת את ישראל [א] אינה מתקררה דעתו של הקב"ה עד שיפרע מהן בעצמו פרעה הרשע אמר כל הבן הילוד היארה תשליכהו (שמות א) הקב"ה נפרע ממנו בעצמו שנאמר (שם יד) ויהי באשמורת הבקר וישקף ה' אל מחנה מצרים בעמוד אש וענן ויהם את מחנה מצרים נבוכדנצר החריב את בהמ"ק הקב"ה נפרע ממנו בעצמו שנאמר (ירמיה נא) ופקדתי על בל [ב] בבבל וגו' אמר להם הקב"ה לישראל בני קדושים אתם ואל תבהלו מיום הדין שנאמר (ויקרא כ) והייתם לי קדושים וגו' ובך [ג] דרש הקב"ה מביא לעתיד כסא הדין ויושב עליו והכל נידונין לפניו בתחלה קורא הקב"ה לשמים וארץ ואומר להם בראשית כל בראתי אתכם שנא' בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ מפני מה ראיתם שכינתי מסתלקת וביתי חרב ובני גלו לבין אומות העולם ולא בקשתם עליהם רחמים דנן ומעמידן לצד אחד וקורא לחמה ולבנה ואומר להם שני המאורות הגדולים בראתי אתכם שנאמר (בראשית א) ויעש אלהים את שני המארת הגדולים וגו' מפני מה ראיתם שכינתי מסתלקת וביתי חרב ובני גלו לבין האומות ולא בקשתם עליהם רחמים ולא עוד אלא היו באין מלכי מורח ומערב ומניחין כתריהן בראשיהן ומשתחוים לכם ולא אמרתם הלא אנחנו חרסים כחרסי אדמה אל תשתחוו לנו ומנין שנקראו כן שנאמר (איוב ט) האומר לחרס [ד] ולא יזרח ובעד כוכבים יחתום דנן ומעמידן לצד אחד וקורא לכוכבים ולמזלות ואומר להם אני הבהקתי את זיוכם מסוף העולם ועד סופו ולא בראתי אתכם אלא בשביל ישראל שנא' (ירמיה לג) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי וגו' מפני מה ראיתם שכינתי מסתלקת וביתי חרב ובני גלו ולא בקשתם עליהם רחמים דנן ומעמידן לצד אחד ובן קורא למלאכי השרת ובתחלה קורא למטטרון ואומר לו אני קראתי שמך בשמי שנאמר (שמות כג) כי שמי בקרבו מפני מה ראית שכינתי מסתלקת וביתי חרב [ה] ולא בקשתם עליהם רחמים ואם תאמרו לא היינו יודעים כבר גליתי לכם בראשונה שעתידין בני להגלות באברהם הוא אומר ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם וגו' (בראשית טו) ביצחק הוא אומר (שם כז) והיה כאשר תריד ופרקת עלו מעל צוארך ביעקב הוא אומר (שם לב) כי שרית עם אלהים ועם אנשים ותוכל רמז לו שעתידין לצאת ממנו שני ראשים ראש גלות שבבבל ונשיא שבארץ ישראל מיד רמז לו גלות ומפני מה ראיתם שכינתי מסתלקת וביתי חרב ובני גלו לבין האומות ולא בקשתם עליהם רחמים דנן ומעמידן לצד אחד וקורא הקב"ה [ו] לכסא הדין ואומר לה קודם לכל קניתיך שנאמר (ירמיה יז) כסא

כבוד

ישועות יעקב

יב רק לנחום כב"ס ולהכניעו תחת יד ישראל: יג דוכסים ובנטונים כמו אף אני בכור אתנהו עליון למלכי ארץ (תהלים פ"ט): א עתיד הקב"ה לנקום מהם והיינו מתקררת דעתו כו' כצ"ל נ"ל: ב כצ"ל וגנ"י היה כתוב ופקדתי על כל בבל ולא נמצא פסוק זה בכל המקרא: ג הסר וצ"ל וכך דרש ר"א. ד וכן איתא בב"ר פר' י"ב ובקהלת רבה רב נחמן אמר אפי' גלגל חמה לא נברא אלא מן הארץ שנאמר האומר לחרס וגו' פי' ממ"כ דדייק לה חרס וכלי חרס הוא עפר מן האדמה: ה נראה דעל"ל שחסר כאן וכצ"ל ובני גלו ולא בקשת עליהם רחמים ודן אותו ומעמידו לצד אחד וכן קורא לאבות העולם ואומר להם מפני מה ראיתם שכינתי מסתלקת וביתי חרב ובני גלו ולא בקשתם עליהם רחמים כו' כן נראה לי: ו לכסא הכבוד ולכסא הדין כצ"ל נ"ל:

כבוד מרום מראשון וגו׳ מפני מה ראיתם שכינתי מסתלקת וביתי חרב ובני גלו ולא בקשתם עליהם רחמים דנן ומעמידן לצד אחד הא למדת שאין כל בריה יכולה להנצל מן הדין ואח״כ [י] מחריב הקב״ה את כל העולם כולו שנאמר (ישעיה ב) ונשגב ה׳ לבדו ביום ההוא ומחדש הקב״ה את השמים ואת הארץ שנאמר (שם סו) כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה וגו׳ ומחיה הקב״ה את המתים ומביא עפר הארץ ועפר המתים וגבלן זה בזה ומותח מהן עצמות וגידין ואמר להם הקב״ה למלאכי השרת שהן ממונים לגבוי נשמות ומוציאין כל נפש ונפש וזורקין אותה בגוף ומעמידין אותו ברגע אחד :

באותה שעה פותחת הארץ פיה כאדם ומדברת לפני הקב״ה ואומרת לפניו רבש״ע איש פלוני עבר עבירה פלונית במקום פלוני ופלוני גזל לפלוני במקום פלוני ופלוני נשבע לשקר בשמך במקום פלוני וזורק הקב״ה את כל העכו״ם אל תוך הגיהנם. באותה שעה פותחת הגיהנם את פיה ואומרת לפני הקב״ה רבש״ע מלא אותי פושעי ישראל אומר לה הקב״ה כבר מלאתיך בעכו״ם ואין בך ריוח אומרת לפניו רבש״ע לא כך אמרת לי שעתידה גיהנם שתגבה כמה [ח] פרסאות למעלה וזורק הקב״ה פושעי ישראל בתוכה שנאמר (שם ה) לכן הרחיבה שאול נפשה ופערה פיה לבלי חק וגו׳ ועולה הקב״ה ויושב (ודורש) בפמליא שלו ועומד זרובבל בן שאלתיאל כמתורגמן והוא מגלה לפניו טעמי תורה ואומר להם הקב״ה לצדיקים לכו והכניסו לגן עדן שלא בראתי אותו אלא בשביל הצדיקים ואומר דוד לפני הקב״ה רבש״ע בוא וסעוד עמנו בג״ע שנאמר (ש״ה ד) יבא דודי לגנו ויאכל פרי מגדיו וגו׳ ושומע לו הקב״ה ומהלך עמהם בתוך הגן שנאמר (תהלים צא) יקראני ואענהו וגו׳ וגבריאל נוטל שתי כסאות אחת להקב״ה ואחת לדוד שנאמר (שם פט) וכסאו כשמש נגדי ואוכלים ושותים שלשה כוסות ואומר מי מברך אומר לאברהם טול וברך שאתה אב העולם אמר להן איני מברך שיצא ממני זרע שהכעיס להקב״ה אומר ליצחק טול וברך אמר להן איני מברך שיצא ממני זרע שהחריב ביתו של הקב״ה אומר ליעקב טול וברך אמר להן איני מברך שנשאתי שתי אחיות (בחייהן) וכתיב בתורה (ויקרא יח) ואשה אל אחותה לא תקח וגו׳. אומר למשה טול וברך אמר להם איני מברך שלא זכיתי לא״י לא בחיי ולא במותי אמר ליהושע טול וברך אמר להם איני מברך שלא זכיתי להניח זרע בעולם אומר לדוד טול וברך אמר להם אני מברך [ט] ולי נאה לברך שנאמר (תהלים קטז) כוס ישועות אשא ובשם ה׳ אקרא לאחר שאוכלין ושותין ומברכין מביא הקב״ה את התורה ומניחה בחיקו ועוסק בתורה בטומאה ובטהרה באיסור ובהיתר ובהלכות ואומר דוד אגדה לפני הקב״ה ועונין הצדיקים [י] יהא שמו הגדול מבורך לעולם ולעולמי עולמים בג״ע ופושעי ישראל עונין אמן מתוך הגיהנם אמר להם הקב״ה להמלאכים מי הם הללו שעונין אמן מתוך גיהנם ואומרים לפניו רבש״ע הללו הם פושעי ישראל שאע״פ שהם בגיהנם בעקא גדולה מתחזקים ואומרים לפניך אמן. ואומר להם הקב״ה למלאכי השרת פתחו להם שערי גן עדן ויבאו ויזמרו לפני שנא׳ (ישעיה כו) פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים אל תקרי שומר אמונים אלא שאומרים אמן :

(**אמר** המעתיק לפי שבילקוט מפורש קצת יותר לכן אעתיקו הנה. אל תקרי שומר אמונים אלא שאומרים אמן שבשביל אמן אחד שעונין רשעים בתוך גיהנם ניצולין מתוכו כיצד עתיד הקב״ה להיות יושב בג״ע ודורש וכל הצדיקים יושבים לפניו. וכל פמליא של מעלה עומדים על רגליהם וחמה ומזלות בימינו של הקב״ה ולבנה וכוכבים משמאלו והקב״ה יושב ודורש תורה חדשה שעתיד ליתן על יד משיח וכיון שמסיים ההגדה עומד זרובבל בן שאלתיאל על רגליו ואומר יתגדל ויתקדש כו׳ וקולו הולך מסוף העולם ועד סופו וכל באי עולם כלם עונים אמן ואף פושעי ישראל שנשתיירו בגיהנם עונים ואומרים אמן מתוך גיהנם ומרעיש העולם עד שנשמע קול צעקתם לפני הקב״ה והוא שואל מה קול הרעש הגדול אשר שמעתי ומשיבים מלאכי השרת ואומרים לפניו רבש״ע

ישועות יעקב

ז עיין בספר א״ר פ״ג : ח עיין בפא״ר פרק י״א : ט ועיין בפסחים דף קי״ט : י כי זרובבל יאמר קדיש לאחר הגדה

רבש"ע אלו רשעי ישראל שנשתיירו בגיהנם שעונין אמן ומצדיקים עליהם את הדין מיד מתגלגלים רחמיו של הקב"ה עליהם ביותר ואומר מה אעשה להם יתר על דין זה כבר יצר הרע גרם להם באותה שעה נוטל הקב"ה מפתחות של גיהנם בידו ונותן להם למיכאל ולגבריאל בפני כל הצדיקים ואומר להם לכו ופתחו שערי גיהנם והעלו אותם מיד הולכים עם המפתחות ופותחים שמונה אלף שערי גיהנם וכל גיהנם וגיהנם ש' ארכו וש' רחבו עוביו אלף פרסה ועומקו מאה פרסה וכל רשע ורשע שנפל לתוכו שוב אינו יכול לעלות מה עושין מיכאל וגבריאל באותה שעה תופסין ביד כל אחד ואחד מהם ומעלים אותם כאדם שהוא מקים את חבירו ומעלהו בחבל מתוך הבור שנא' (תהלים מ) ויעלני מבור שאון מטיט היון וגו' ועומדים עליהם באותה שעה ורוחצין וסכין אותם ומרפאין אותם ממכות של גיהנם ומלבישים אותם בגדים נאים ומביאים אותם לפני הקב"ה ולפני כל הצדיקים כשהם מכוהנים ומכובדים שנא' (שם קלג) כהניך ילבשו צדק וחסידיך ירננו כהניך אלו צדיקי אומות העולם שהם כהנים להקב"ה בעולם הזה כגון אנטונינוס וחביריו וחסידיך אלו רשעי ישראל שנקראו חסידים שנא' אספו לי חסידי (שם נ) וכשנכנסין לפתח גן עדן נכנסין מיכאל וגבריאל תחלה ונמלכין בהקב"ה משיב הקב"ה ואומר להם הניחו להם ויכנסו שיראו את כבודי וכיון שנכנסין נופלין על פניהם ומשתחוין לפניו ומברכין ומשבחין שמו של הקב"ה. מיד הצדיקים גמורים וישרים שהן יושבין לפני הקב"ה נותנים הודאות ורוממות להקב"ה שנאמר (שם קמ) אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך ואומר (שם קז) וירוממוהו בקהל עם וגו'):

פרק כא

אמרו לו תלמידיו לרבי אליעזר רבינו אמור לנו באיזה אור אנו שמחים באורו של הקב"ה או באורו של ירושלים ואמר להם ר"א באורו של הקב"ה אנו שמחים שנאמר (תהלים קיח) אל ה' ויאר לנו ואמרו לו תלמידיו והלא נאמר (ישעיה ס) קומי אורי כי בא אורך ואמר להם ר"א זהו מה שנאמר ברוח הקודש ע"י דוד מלך ישראל (תהלים לו) כי עמך מקור חיים באורך נראה אור כנגד מי אמר דוד המקרא הזה לא אמרו אלא כנגד כנסת ישראל שהיא אומרת לפני הקב"ה רבש"ע בשביל מקור חיים זה שהיה עמך קודם כל מעשה בראשית אני מאירה באורך לעתיד לבא ואין מקור חיים אלא התורה שנא' (משלי ג) עץ חיים היא למחזיקים בה ומהו באורך נראה אור אלא זהו האור שברא הקב"ה ביום ראשון ושמש בו העולם שלשה ימים קודם שנבראו המאורות ביום רביעי וכיון שנבראו המאורות ביום הרביעי כמו שנא' (בראשית א) ויעש אלהים את שני המאורות הגדולים מיד עמד הקב"ה וגנזו לאותו א"ר הראשון ולמה גנזו הקב"ה לפי שעתידין העכו"ם להכעים לפניו לכך אמר הקב"ה לא יזכו אותן הרשעים להשתמש באור זה אלא ישתמשו באור החמה והלבנה שהן עתידין להבטל אבל אור זה שהוא קיים לעולם ולעולמי עולמים יבואו הצדיקים שהם בני עוה"ב וישתמשו בו לעתיד שנא' (שם) וירא אלהים את האור כי טוב ויבדל וגו' וכיון שראה האור הזה שהקב"ה גנז אותו לצדיקים כיד שמח האור הזה שמחה גדולה שנאמר (משלי יג) אור צדיקים ישמח באותה שעה אמר האור לפני הקב"ה רבש"ע אע"פ שנמנעתי מישראל הכשרים בעוה"ז ואני עתיד להאיר להם לעוה"ב אפילו הכי אין אני מצוה אלא לאורך שאתה מביא (נ"א עליו) עלי ובשעה שיאמר הקב"ה לציון קומי אורי כי בא אורך יאמרו לפניו רבש"ע אתה עמוד בראש ואני עומד אחריך ואומר להם הקב"ה יפה אמרתם שנאמר עתה אקום יאמר ה' (תהלים יב) ובמה הוא שמחה בקיבוץ בניה לתוכה בשמחה שנאמר (ישעיה מט) שאי סביב עיניך וראי כלם נקבצו באו לך חי אני נאם ה' כי כלם כעדי תלבשי ותקשרים ככלה [א] באותה שעה מביא הקב"ה את אליהו ובן דוד צדקנו וצלוחית של שמן המשחה ומקלו של אהרן בידיהם ונקבצין כל ישראל בפניהם והשכינה לפניהם והנביאים מאחריהם והתורה מימינם ומלאכי השרת משמאלם ומוליכין אותם אל עמק יהושפט ונקבצים כל העמים שם שנאמר (יואל ד) וקבצתי את כל הגוים והורדתים

ישועות יעקב

כדלקמן בכה סוגיות שלפתיך כס"ד והוגי בהסבר כאן: א ילקוט ישעיה דף ז"ז ע"א:

והורדתים אל עמק יהושפט ונשפטתי עמם שם על עמי ונחלתי ישראל אשר פזרו בגוים
ואת ארצם חלקו ואל עמי ידו גורל ויתנו הילד בזונה והילדה מכרו ביין וישתו באותה
שעה מביא הקב"ה את אליליהם של עכו"ם ונותן בהם רוח ונשמה ואומר הקב"ה יעברו
כל אומה ואומה הוא ופסל שלה על הגשר של גיהנם ואז יעברו כולם וכיון שמגיעין אל
תוכה יהיה הגשר לפניהם כמו חוט ונופלין לתוך הגיהנם האלילים ועובדיהם וכיון שמגיעין
לתוך הגיהנם הם ופסיליהם ורואין ישראל את כל העכו"ם ופסיליהם בתוך הגיהנם מיד
מתייראין ישראל ואומרים לפני הקב"ה רבש"ע שמא כשם שעשית עם אלו כך תעשה
עמנו ואומר להם הקב"ה מי אתם ואומרים לפניו אנחנו עמך ונחלתך ישראל ואומר להם
הקב"ה מי מעיד עליכם ואומרים ישראל להקב"ה אבינו אברהם יעיד עלינו מיד קורא
הקב"ה לאברהם ואומר לו מעיד אתה עליהן שהן עמי ואני אלהיהן ויאמר לפניו רבש"ע
לא כך אמרת לי (בראשית טו) וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי . ועוד אמר להם הקב"ה
מי מעיד עוד יותר עליכם ואמרו לפניו אבינו יצחק יעיד עלינו מיד קרא ליצחק ואומר
לו מעיד אתה עליהן שהן עמי ואני אלהיהן ואומר לפניו רבש"ע לא כך אמרת לי (שם
כו) כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל . ועוד אומר להם מי ומי מעיד עוד יותר
עליכם ואמרו לפניו יעקב אבינו יעיד עלינו מיד קורא ליעקב ואומר לו מעיד אתה
עליהם שהם עמי ואני אלהיהם ואומר לפני רבש"ע לא אמרת להם (שמות כ) לא יהיה
לך אלהים אחרים על פני והם אמרו לפניך בכל יום שני פעמים (דברים ו) שמע ישראל
ה' אלהינו ה' אחד באותה שעה עובר הקב"ה לפניהם וישראל עמו אחריו שנא' (מיכה ב)
ויעבור מלכם לפניהם וה' בראשם . באותה שעה מביא הקב"ה את התורה ומניחה
בחיקו ומבהיק זיוון של ישראל בסוף העולם ועד סופו ואומר לו גבריאל לפני הקב"ה
רבש"ע אם הוא רצונך יבואו כל העכו"ם ויראו בטובתן של ישראל ואומר לו הקב"ה
גבריאל לא יבואו לראות כי כן אמר ישעיה הנביא (ישעיה כו) ה' רמה ידך בל יחזיון
ואמר גבריאל לפניו רבש"ע לא כמו שאמר ישעיהו אלא יבואו ויראו ויבושו שנאמר
(שם) יחזו ויבושו קנאת עם אף אש צריך תאכלם ואף כנסת ישראל אמרה לפני הקדוש
ברוך הוא רבונו של עולם יבואו ויראו ויבושו שנאמר (מיכה ז) ותרא אויבתי ותכסה
בושה באותה שעה פותחת גיהנם את פיה ויוצאין כל העובדי כוכבים ומזלות ממנה ורואין
בטובתן של ישראל ונופלין על פניהן ואומרים כמה נאה אדון זה וכמה נאה אומה זו
שהקב"ה אוהב אותם ביותר שנאמר (תהלים קמד) אשרי העם שככה לו אשרי העם שה'
אלהיו . ויאמרו העכו"ם לפני הקב"ה רבש"ע מה נשתנה אומה זו מכל העכו"ם שאהבת
אותם ביותר אמר להם הקב"ה שוטים שבעולם אתם ידעתם אותי והנחתם אותי
והשתחויתם לע"א שלכם ולא בטחתם בי אבל ישראל קדשו את שמי ב' פעמים בכל יום
תמיד ובטחו בי לכן אני נותן להם שכר טוב מיד מתביישין כל העכו"ם ושבין לתוך
הגיהנם שנא' (שם ט) ישובו רשעים לשאולה כל גוים שכחי אלהים והקב"ה והצדיקים
ילכו לג"ע ומשתחוים הצדיקים להקב"ה ויושבים הצדיקים שם בג"ע והקב"ה יהא יושב
בראש הצדיקים ומביא הקב"ה אותו האור שהי' גנוז לצדיקים ומוסיף על אורן ג' מאות
וארבעים ב (נ"י וחמשה) וג' פעמים ואמרו ישראל לפני הקב"ה רבש"ע לזה האור היינו
מצפים שנא' (תהלים מב) צמאה נפשי לאלהים לאל חי מתי אבוא ואראה פני אלהים .
ואומר להם הקב"ה עכשיו ראיתם ג"כ ג פני ואומרים ישראל לפני הקב"ה רבש"ע כיון
שעכשיו אתה מאיר לנו באורך אם כן חשך זה מה הוא ואומר להם הקב"ה החשך הזה
יכסה לבני עמלק (נ"י ולבני ישמעאל) ועכו"ם שנאמר (ישעיה ס) כי הנה החשך יכסה
ארץ וערפל לאומים ועליך יזרח ה' וכבודו עליך יראה וכן אתה מוצא בגאולת מצרים
שהיו ישראל נתונים באורה והמצריים באפלה שנאמר (שמות י) ויהי חשך אפלה בכל
ארץ מצרים שלשת ימים וגו' ולכל בני ישראל היה אור במושבותם ונאמר (שם יד) ויהי
הענן

ישועות יעקב

ב כמש"ס ואור החמה יהיה שבעתים כאור שבעת הימים הרי מ"ט שביעיות בעולם במ"ג רפ"י וכן כתבו התוספות בב"ב פ"ק: ג כי האור הגנוז הוא נאצל מאור פניו יתברך:

הענן והחשך ויאר את הלילה ויהי הענן והחושך למצרים ויאר את הלילה בעמוד אש לישראל ואח"כ יאמר הקב"ה לישראל בני עכשיו בואו וקבלו ממני כוס של תנחומין ואומרים ישראל לפניו רבש"ע בתחלה כעסת עלינו והוצאתנו מתוך ביתך והגליתנו לבין העכו"ים ועכשיו באת לפייס אותנו ואומר הקב"ה להם לישראל אמשול לכם משל למה"ד לאדם שהוא נושא את בת אחותו פעם אחת כעס עליה והוציאה מביתו לאחר ימים הוא בא לפיים אותה ואמרה לו מתחלה כעסת עלי והוצאתני מביתך ועכשיו אתה באת לפייסני ואמר לה לבת אחותו שמא תאמר בלבך שיצאת מביתי אני נכנסתי לביתי אלא אף אני לא נכנסתי לביתי כך אמר הקב"ה לישראל בני מיום שהחרבתי את ביתי של מטה לא עליתי וישבתי בביתי [ד] של מעלה אלא הייתי יושב [ה] ובטל ואמר הקב"ה להם לישראל אם אין אתם מאמינים לי שאני לא נכנסתי לביתי תנו את ידיכם על ראשי ותראו שהוא מלא טל שנאמר (ש"ה ה) שראשי נמלא [ו] טל קווצותי רסיסי לילה ואז יהא מלביש הקב"ה את ציון עוזה בשכר עזי וזמרת יה שאמרו ישראל על הים שנאמר (ישעיה נב) עורי עורי לבשי עזך ציון:

פרק כב אמר להם רבי אליעזר לתלמידיו בני יכולים אתם לעמוד [א] בתוכחות אמרו לו יהי רצון שתודיעני מיד פתח ר"א ואמר כתיב (ישעיה נח) קרא בגרון אל תחשוך כשופר הרם קולך והגד לעמי פשעם ולבית יעקב חטאתם וזהו שנא' ברוה"ק ע"י ישעיה הנביא לכו נא ונוכחה יאמר ה' אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו אם יאדימו כתולע כצמר יהיו (שם א) כנגד מי אמר ישעיה מקרא זה לא אמרו אלא כנגד בעלי תשובה שהקב"ה ידיו פרושות לקבל שבים ואומר מתי יעשה התשובה ואקבל אותם בתשובה שלמה לפני שנאמר (יחזקאל א) וידי אדם מתחת כנפיהם מלמד שהקב"ה יושב על כסא כבודו [ב] וידיו פרושות מתחת כנפי החיות ואומר מתי יעשה ישראל תשובה ובכל יום ויום מדת הדין מתגברת ועומדת לפני הקב"ה ואומרת לפניו רבש"ע כתבת בתורתך (ויקרא יט) לא תשבעו בשמי לשקר וגו' וישראל משכימים לשוקים ונשבעים לשקר וחומדין את נכסי חבריהם ואת נשי חבריהם ומספרים לשון הרע על רעיהן שמא יש לפניך משוא פנים אבל הקב"ה מדבר טוב על ישראל ואומר אל מדת הדין ישראל משכימים לבתי כנסיות ולבתי מדרשות [ג] ומביאין את התינוקות [ד] לבית רבן ומוהלים את [ה] בניהם את בשר ערלתן ולא עוד אלא שבראתי להם את התשובה [ו] שהיא שקולה בנגד כל הקרבנות שבתורה והאיך אתה אומר שיש לפני משוא פנים. ד"א גדולה תשובה יותר מן התפלה שכל התפלות שהיה מתפלל משה רבינו לא נתקבל ממנו להכניסו לארץ ישראל אבל רחב הזונה נתקבלה [ז] בתשובה ראב"י אומר למה נקרא שמה רחב משום שהיא נעשית רחבה בזכיות וזכתה שיצאו ממנה (שבעה מלכים) [ח] ושמונה נביאים ד"א גדולה תשובה יותר מן הצדקה שהצדקה יש בה חסרון ממונו אבל התשובה אין בה חסרון ממונו ואין הקב"ה מבקש מישראל אלא תשובה *ודברים שנאמר (הושע יד) קחו עמכם דברים ושובו אל ה' ד"א גדולה תשובה שהיא מרפאת את ישראל מעונותיהם שנאמר (שם) ארפא משובתם אוהבם נדבה כי שב אפי ממנו רבי נהוראי אומר מפני מה נתנה קירת [ט] רוח בעשרת הימים מראש השנה ועד יום הכפורים

ישועות יעקב

ד וכן אמרו בפרק קמא דתענית בקרבך קדוש ולא אבא בעיר אמר הקב"ה לא אבא בירושלים של מעלה עד שאבא בירושלים של מטה כו' ע"ש : ה ובטל מן השמחה שנאמר אח והדום במקומו דהיינו בית המקדש : ו כביכול כמי שהוא יושב ולן תמיד בחוץ וטל יורד עליו בלילה ויש בזה סוד עיין בתיקונים : א שאתם אם רוצים לשמוע מפיו דברי תוכחה ולקבל התוכחה : ב פסחים דף קי"ט : ג ובתי כנסיות ובתי מדרשות מעלין את האדם מכף חובה לכף זכות כדאיתא בפ' היה קורא ובפדר"א פרק כ"א : ד פירוש מעלה עליכם הכתוב כאלו קבלו את התורה מהר סיני כדאיתא בפ"ק דקידושין שנאמר והודעתם לבניך וסמיך ליה יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב : ה ובזה מוסרים נפשם על יחוד שמו ית' כמאמרז"ל בגיטין פרק הניזקין כי עליך הורגנו כל היום זו מילה ועוד מצות מילה שקולה כנגד כל המצות שבתורה כדאיתא בפ"ק דנדרים : ו עיין בס"ח סימן תמ"ד : ז כדאיתא במכילתא שהגיירה בת חמשים שנה וכן פרה"י ביהושע בפסוק ותורידם בחבל עיי"ש : ח שבעה מלכים ל"ג הם וכן במכילתא ליתא וכן בפ"ק דמגילה אמרו שמונה נביאים והם כהנים יצאו מרחב ע"ש : ח לההודות עונותיו להפלג אליו יתברך למחוק לו : ט במה שהקב"ה מצוי וקרוב באלו הימים לקבל בתשובה אפי' תשובת יחיד יותר מכל ימות

הכפורים כנגד עשרה נסיונות שנתנסה אברהם אבינו ונמצא שלם בכולן לפיכך נתן הקדוש ברוך הוא לישראל עשרת הימים שבין ראש השנה ליום הכפורים וכנגד עשרת הדברות שקבלו ישראל בסיני שאם יעשו תשובה שלמה בעשרת הימים מראש השנה עד יוה"כ שיקבלם בתשובה שלמה לפניו לכך נאמר לכו נא ונוכחה יאמר ה' אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו אם יאדימו כתולע כצמר יהיו דבר אחר קרא בגרון אל תחשוך כשופר הרם קולך והגד לעמי פשעם ולבית יעקב חטאתם רבי שמעון בן חלפתא אומר יש בו בלשון הזה לשבח ויש בו לגנאי יש בו לשבח שהצדיקים מרננים בגרונם שנאמר (תהלים קמט) רוממות אל בגרונם ויש בו לגנאי שרשעים מכעיסים בגרונם שנא' (שם ה) קבר פתוח גרונם (נ"י לשונם יחליקון) לצדיקים השמיעם ' בגרונך ולרשעים כשופר הרם קולך לכך נאמר קרא בגרון אל תחשוך כשופר הרם קולך והגד לעמי פשעם ולבית יעקב חטאתם רבי יהושע בן קרחה אומר לא נברא שופר אלא לטובה לישראל שבשופר נתנה התורה לישראל שנאמר (שמות יט) ויהי קול השופר הולך וחזק מאד וגו' ובשופר נפלה חומת יריחו שנאמר (יהושע ו) ויהי כשמוע העם את קול השופר ויריעו העם תרועה גדולה ותפול החומה תחתיה וגו' ובשופר עתיד הקב"ה לתקוע בעת שיתגלה בן דוד צדקנו שנאמר (זכריה ט) וה' אלהים בשופר יתקע ובשופר עתיד הקב"ה לתקוע בשעה שמכנס גליות ישראל למקומן שנאמר (ישעיה כז) והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים והשתחוו לה' בהר הקדש בירושלים לכך נאמר קרא בגרון אל תחשוך כשופר הרם קולך ומהו והגד לעמי פשעם ולבית יעקב חטאתם והגד לעמי פשעם אלו תלמידי חכמים ולבית יעקב חטאתם אלו עמי הארץ אמר [יא] להם הקב"ה לא בראתי אתכם אלא בשביל שתלמדו עם בני תורה ואורחות חיים תודיעו אתם להם למה יש לכם עמוקות [יב] רעות בלבבכם ואם ראית דור שהתלמידי חכמים שבו יש להם מריבה זה עם זה הרי אלו יש להם עמוקות רעות בלבבם ואם לבם ללמוד [יג] תורה ואינן מקיימים את התורה אין דינם אלא לגיהנם לכך נאמר והגד לעמי פשעם אלו ת"ח ולבית יעקב חטאתם אלו עמי הארץ: מעשה בתלמיד אחד מתלמידי רבי עקיבא שהיה יושב בראש כ"ד אלפים תלמידים פעם אחת יצא לשוק של זונות וראה שם זונה אחת ואהב אותה והיה משלח שליח בינו לבינה עד עת הערב לעת הערב עלתה על הגג וראתה אותו התלמיד כשהוא יושב בראש התלמידים כמו שר הצבא והיה גבריאל עומד על ימינו מיד אמרה בלבה אוי לה לאותה אשה שכל מיני הפורעניות של גיהנם [יד] צואת לה וכי אדם גדול כזה שהוא דומה למלאך [טו] תעננו אשה זאת וכשמתה ובטלה מן העולם הזה הנה יורשת גיהנם אבל אם לא תקבלנה אותו הרי היא מצלת אותו ואת עצמה מדינה של גיהנם וכיון שבא אצלה אמרה לו בני מפני מה אתה מאבד חיי עולם הבא בשביל הנאת שעה אחת בעוה"ז ולא נתקררה דעתו עד שאמרה לו בני אותו מקום שאתה אוהב היא מלוכלכת ומטונפת מכל האברים ואין כל בריה יכולה להריח ריחה ונמאסת בפניו ולא נשא אשה מעולם יצתה בת קול ואמרה אשה פלונית ואיש פלוני הם מזומנים לחיי עוה"ב ד"א הגד לעמי פשעם ולבית יעקב חטאתם אמר לו הקב"ה לישעיה לך אמור להם לישראל אין לכם מדה טובה יותר מן התשובה שהיא מרפאת את ישראל מכל עונותיהם שנאמר (הושע יד) ארפא משובתם אוהבם נדבה כי שב אפי ממנו וכתיב בתריה אהיה כטל לישראל יפרח כשושנה ויך שרשיו כלבנון ילכו יונקותיו ויהי כזית הודו וריח לו כלבנון ישובו יושבי בצלו יחיו דגן ויפרחו כגפן זכרו כיין לבנון:

פרק

ישועות יעקב

בשם כמהרז"ל ע"פ דרבו את ס' בהמגלה גר"ס דף י"ח וביבמות פרק כהולך : י הוכיחם בנחת ואינך צריך להרים קולך כי יקבלו דבריך מיד : יא אל הת"ח שבדור שלא יוכיחו את ע"ה : יב עצות רעות ומחשבות רעות עמוקות : יג פירוש שעוסקים בתורה לבד ולא ע"מ לקיים רק שיקראו חכמים או ע"מ שיקרהו כשם דבי כדאיתא בנדרים : יד פי' כל עונשי הגיהנם יתחברו אליה כמו לצוות לזה לבון חבור בפ"ק דברכות : טו לשון תמתים כמו אם הענה את בעשי זו"ל איך משמע והזונה אשה כזו עם אדם גדול כזה . וי"ל כהתימו לשון עינוי הגיהנם יבא לאדם גדול כזה

פרק כג אמרו לו תלמידיו לר"א רבינו אמור לנו האיך נעשה תשובה ונחיה מיד פתח ר"א ואמר כתיב (תהלים כ) יענך ה' ביום צרה זהו שנאמר ברוח הקודש ע"י שלמה מלך ישראל (ש"ה ה) דודי שלח ידו מן החור ומעי המו עליו כנגד מי אמר שלמה המקרא הזה לא אמרו אלא כנגד כנסת ישראל שאומרים לפני הקב"ה רבש"ע אלמלא רחמיך וחסדיך הרבים שאתה מרחם עלינו וידיך פרושות תחת כנפי החיות ואתה מקבל אותנו בתשובה שלמה אין לנו כח לעמוד לפני מדת הדין שהיא מתגברת ועומדת לפני הקב"ה ואומרת לפניו רבש"ע כתבת בתורתך (דברים י) האל הגדול הגבור והנורא וגו' הגדול שגדלת על כל מעשה בראשית הגבור שאתה מתגבר להפרע מעוברי רצונך והנורא שהכל יראים מן דינך שהוא אמת ואין אתה נושא פנים א"כ לא יהיה הלול השם בדבר הזה וא"ל הקב"ה למדת הדין אל תהרהר אחרי ואחר כנסת ישראל שכל מעשה בראשית לא נבראו אלא בזכות ישראל שנא' (ירמיה לג) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי ואין ברית אלא המילה שישראל עוסקין בה שנאמר (בראשית יז) המול ימול יליד ביתך ומקנת כספך והיתה בריתי בבשרכם לברית עולם ואמרה מדת הדין לפני הקב"ה רבש"ע המקרא הראשון [א] שבתורה הרי היא אמורה ואומר לה הקב"ה למדת הדין אף כל התורה כולה לא נתנה אלא לישראל שנאמר (ישעיה כח) את מי יורה דעה ואת מי יבין שמועה גמולי מחלב עתיקי משדים למי יורה דעה ולמי יבין שמועה לגמולי מחלב [ב] ולעתיקי משדים ויש להם זכות גדול ומקפת אותם [ג] כחוללים א"כ האיך אתה אומר אני נושא להם פנים לישראל ועוד והלא כבר נשאו לי פנים ג"כ הם ואבותיהם במה שבטלו כל ע"א שבעולם וקדשו את שמי בעולם ד"א האיך אתה אומר לכה אני נושא להם פנים לישראל והלא כבר נשאו לי פנים ג"כ הם בהר סיני במה שקבלו את תורתי בלבב שלם ולא באו עלי בערמה [ד] כמו העכו"ם ב"א באמת ובלב תמים ד"א היאך אתה אומר למה אני נושא להם פנים לישראל והלא כבר נשאו לי פנים הם ג"כ כי בשעה שיצאו ישראל ממצרים טענו את [ה] המצות ועוד שהם מלמדין את התורה ועובדין אגודות אגודות ועוסקין בתורה ונותנין שכר למלמדים שילמדו בניהם את התורה א"כ האיך אתה אומר שיש לפני הלול השם בדבר הזה ואומרת לפניו רבש"ע כתיב בתורה אשר לא ישא פנים ולא יקח שחד אלא כמו שנא' (דברים לב) הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא חו היא השאלה ששאל הקיסר את רבי יהושע בן קרחה ואמר לו כתיב באלהיכם אשר לא ישא פנים ולא יקח שחד והיכן הוא המשפט של אלהיכם אם כן למה חרשים אלמים סומים והגרים יוצאין ממעי אמן וא"ל ר"י אל הקיסר משום שכבר גלויין לפני הקב"ה מעשיו של אדם קודם שעלה במחשבה להבראות אם טובים הן ואם רעים הן שנאמר (דניאל ב) הוא גלא עמיקתא ומסתרתא ידע מה בחשוכא ונהורא עמיה שרא ואמר לו הקיסר לר' יהושע וכי אין תשובה לפניו יעשה תשובה ויפתח עיניו א"ל ר"י אל הקיסר אם רצונך שאודיעך דבר זה תן לי אלף דינרין ושני עדים נאמנין מאצלך מיד נתן הקיסר לר"י אלף דינרין ושני עדים נאמנים מאצלו מיד הלך לו ר"י אצל סומא אחד שהיה סומא ממעי אמו וא"ל ר"י לאותו סומא הקיסר גזר עלי להרוג אותי ויש לי אלף דינרין ואיני יודע מה אעשה בהם לכן אלף דינרין הללו יהיו אצלך אם יהרוג הקיסר אותי שלך הן ואם לא יהרוג הקיסר אותי תחזיר לי אותן אלף דינרין ואמר ליה הסומא לר"י הן לו יהיה כדברך שלא יהרגוך ואחזיר לך אלף דינרין הללו המתין לו ר"י שלשה חדשים ואח"כ

ישועות יעקב

פי' ואשבר שכוה מלשון פנייה כמו ויפן ויאמר ור"ל לאדם גדול כזה תפנה למה שתבא אותה לבקש לו : א פירוש מצות מילה היא מצוה ראשונה האמורה במקרא שנצטוו בה ישראל לבדם יותר מכל העכו"ם ואומרת מדה"ד הינה מצות מילה בכפכת לי שאר התורה מה חטא אליה שעברו עליה והיה נושא להם פנים נישראל : ב לפי' הקטנים שבישראל עוסקים בתורה והא"ל כגדולים. א"נ שזוכים בשביל תינוקות של בית רבן שלא טעמו עדיין טעם חטא : ג הזכיות שלהם מגינים עליהם ומקיף אותם בעיגול לכל הצדדים כמו כמחוללים כמחול מלשון ריקוד ובמחול כמו ושרים כחוללים (תהלים פז) כלומר בתוך ומחול : ד כי העכו"ם שאלו ובקשו מה כתוב בתורה אם יוכלו לקבלם כמאמרז"ל אבל ישראל אמרו נעשה ונשמע : ה פי' כמש"כ מפארותם לגרות במצותם ואמר גם לדם לא עשו להם והלכו

בא אצל אותו הסומא עם אותן עדים נאמנים וא"ל הקיסר היה מבטל הגזירה ממני שלא יהרגוני לכן תחזיר ותתן לי אותן האלף דינרין שאני הפקדתי אצלך א"ל הסומא לר"י איני יודע מה טיבן של האלף דינרין הללו שאמרת שהפקדת אצלי כי לא היו הדברים מעולם כי מימיך לא הפקדת אצלי כלום מיד הביא ר"י לאותו הסומא לפני הקיסר והעמיד לאותן העדים נאמנים והעידו בפניו מיד הכחיש הסומא גם את העדים ואמר להד"ם מיד א"ל ר"י לאותו סומא (נ"י בינו לבינו) אוי לי לאותו איש שאין אתה נהנה כלום כאותן אלף דינרין כי אני ראיתי את אשתך שהיא משחקת עם אדם אחד ואמרה לו עכשיו יהרוג הקיסר את בעלי הסומא ואני ואתה נאכל את הדינרין הללו מיד הביא הסומא את הדינרין הללו והניחן לפני הקיסר מיד אמר לו ר"י לאותו סומא ריקה אלמלא לא העדתי בך כבר היית גונב את ממוני וא"ל ר"י להקיסר נאמן הוא אלהינו שעשה אותו סומא ממעי אמו (נ"י ואתה מהרהר אחריו אמת מ"ש בו וכו׳) ואין להרהר אחר אלהינו כלום ואמת הוא הכתוב בו הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא מיד הודה הקיסר לר"י באותה שעה העטיר הקיסר את ר"י בכל כרגליות טובות ואמר לו אשרי אלהיהם ואשרי עמו ואשרי למי שזוכה להתעפר תחת כפות רגליכם לכך נאמר [ו]דודי שלח ידו מן החור ומעי המו עליו ונאמר יענך ה׳ ביום צרה ד"א יענך ה׳ ביום צרה כי היה דוד יודע שעתיד בית המקדש להיות חרב והקרבנות יהיו בטלין בעונותיהן של ישראל והיה דוד מצטער על ישראל במה יהיה כפרה לעונותיהן ואמר הקב"ה לדוד בשעה שהצרות באות על ישראל בעונותיהן יעמדו לפני יחד באגודה אחת ויתודו על עונותיהם לפני ויאמרו לפני סדר [ז]סליחה ואני אענה אותם ובמה גילה אותן הקב"ה זאת אמר ר׳ יוחנן הקב"ה גילה זאת בפסוק (שמות לד) ויעבור ה׳ על פניו ויקרא וגו׳ מלמד שירד הקב"ה מן ערפל שלו כש"צ שמתעטף בטליתו ועובר לפני התיבה וגילה לו למשה סדר סליחה א"ל הקב"ה למשה אם יהיה ת"ח בדור שיש בידו להוציא את ישראל מידי חובתן אל [ה]יזוח דעתו עליו מלהתפלל על ישראל אלא יסתכל בי שלא היה שום שיתוף עמי במעשה בראשית וירדתי וגליתי סדר סליחה למשה וכן ממני ילמדו כל באי עולם וכל מי שיש בידו להוציא את ישראל מידי חובתן ובשהוא מוציא אותן אני נותן להם שכר טוב ובשעה שישראל מתקבצין לפני ועומדין לפני באגודה אחת ואומרים לפני סדר סליחה אני אענה אותם שנאמר (תהלים כ) ה׳ הושיעה המלך יעננו ביום קראנו:

פרק כד

אמר להם ר"א לתלמידיו בני אל תבטחו לא בעושר ולא בגבורה ולא בחכמה שנאמר (ירמיה ט) כה אמר ה׳ אל יתהלל חכם בחכמתו ואל יתהלל הגבור בגבורתו אל יתהלל עשיר בעשרו כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי כי אני ה׳ עושה חסד משפט וצדקה בארץ כי באלה חפצתי נאם ה׳ וזהו שנאמר ברוח הקודש ע"י שלמה בן דוד (קהלת ג) כי מקרה בני האדם ומקרה הבהמה מקרה אחד להם כנגד מי אמר שלמה המקרא הזה לא אמרו אלא כנגד בשר ודם שהוא בתחלתו [א]רמה וסופו תולעה ואין אדם מעולה מן הבהמה כלום ולא עוד אלא כל הנוגע בנבלת בהמה אינו טמא אלא טומאת ערב אבל הנוגע בנבלת אדם הוא טמא טומאת ז׳ דבר אחר בהמה שמתה אינה מטמאה באהל אבל אדם שמת הוא מטמא באהל ד"א הנוגע בנבלת בהמה הוא לבדו טמא ואינו מטמא את אחרים אבל הנוגע בנבלת אדם הוא טמא [ב]ומטמא ג"כ לאחרים ונאמר (שם ט) כי לכלב חי הוא טוב מן האריה המת טוב תינוק בן יומו שהוא חי שאימתו מוטלכת על כל הבריות מן עוג מלך הבשן ששימש לאברהם לעבד ופרסות רגליו [ג]היו ארבעים מיל כיון שמת ירדו

במדבר בארץ לא זרועה ולא הרהרו אחרי הקב"ה כמו שמפורש בירמיה ב׳ זכרתי לך חסד נעוריך וגו׳ לכתך אחרי במדבר וגו׳: ו זה קאי ומוסב למעלה קודם המעשה הנזכר: ז שלש עשרה מדות כדלקמן: ה אל יתגאה ויחדל לירד לפני התיבה להתפלל בעדם: א גם בחייו הוא רמה שהם הכנים הבוקעים בגופו וכן תולעים בבטנו בבני מעיו: ב בהאדם המת הוא אבי אבות הטומאה והנוגע בו נעשה אב הטומאה לטמא אדם אחר: ג כדאיתא בילקוט

ירדו שקצים ורמשים על גביו ועוד שלמה המלך שנאמר בו (מלכים א ד) ויחכם מכל האדם ואם היה חכם מכל האדם למה אומר (קהלת ג) ומותר האדם מן הבהמה אין כי הכל הבל והלא האדם כשהוא אוכל הוא מברך להקב"ה וכשהוא שותה הוא מברך וכשהוא הולך לישן הוא מברך וכשהוא מתעורר משנתו הוא מברך א"כ האיך נחשב לבהמה שאינה מבחנת כלום אלא אין הכתוב מדבר אלא על שעת המיתה כיון שמגיע קצו של ארם למות כשם שנמלכין על הבהמה לשחיטה כך נמלכין על האדם למות לכך נאמר ומותר האדם מן הבהמה אין וגו' ולא עוד אלא בהמה שמתה יש לה מנוחה אבל בני אדם שעוברין על מצותיו של הקב"ה ומכעיסין אותו במעשיהן שאינם הגונין ומתו בלא תשובה מעמידין אותן לדין ומאירין [ד] להם כל מעשיהם בפניהם ודנין אותם על כל מעשיהם ובשביל כך היה בוכה ר' יוחנן בשעת פטירתו ואמרו לו תלמידיו רבינו נר ישראל אם אתה בוכה אנחנו מה תהא עלינו ואמר להם ר' יוחנן לתלמידיו בני האיך לא אבכה שמעמידין אותי לדין ומאירין לי את כל מעשי בפני ודנין אותי עליהם ולא עוד אלא שאומרים לי מפני מה מתו בניך בחייך ולא זכית לתיקונו [ה] של עולם ולא די לבן אדם בעולם שמתין בניו בחייו אלא שדנין אותו עליהם וכן אמר דוד בס' תהלים (עא) אל תשליכני לעת זקנה ככלות כחי אל תעזבני אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע אל תרפה את ידי לעת זקנתי מן התורה ומן המצות זהו אל תשליכני לעת זקנה ככלות כחי אל תעזבני אל תקהה את שיני בבני מכאן אתה למד שכל מי שמתין לו בניו בחייו שיניו קהות ועיניו כהות וכחו כהה לכך נאמר ומותר האדם מן הבהמה אין כי הכל הבל ד"א כה אמר ה' אל יתהלל הכם בחכמתו וגו' אפילו חכם כמשה רבינו אינו ניצל מן המיתה אמרו חכמים עליו על משה רבינו שבשעה שאמר לו הקב"ה למשה (דברים לב) עלה אל הר העברים הזה הר נבו אשר בארץ מואב אשר על פני ירחו וראה את ארץ כנען אשר אני נותן לבני ישראל לאחוזה ומות בהר אשר אתה עולה שמה והאסף אל עמיך כאשר מת אהרן אחיך וגו' אמר משה לפני הקב"ה רבש"ע כתבת בתורתך (שם כד) ביומו תתן שכרו ואני פועל נאמן הייתי לפניך ארבעים שנה עכשיו תן לי שכרי וא"ל הקב"ה למשה אתה רוצה ליטול את שכרך בעולם הזה לא כן כמו שאתה רוצה אלא כשם שאני עתיד לשלם שכר טוב לאברהם ליצחק וליעקב משום שעשו רצוני כך אני אתן לך שכרך לע"ל אבל יתהלל הקב"ה שכל החכמה היא שלו הוא ברא כל מעשי בראשית ולא היתה יגיעה לפניו שנאמר (ישעיה מ) הלוא ידעת אם לא שמעת אלהי עולם ה' בורא קצות הארץ לא ייעף ולא ייגע וגו' ואל יתהלל הגבור בגבורתו אפילו כשמשון בן מנוח שמבית מושבו ועד כתפיו היה לו [ו] ששים אמה וכיון שמת בטלה גבורתו והלך לו מן העולם אבל יתהלל הקב"ה ית"ש שכל הגבורה היא שלו שנאמר (ד"ה כט) לך ה' הגדולה והגבורה והתפארת והנצח וההוד כי כל בשמים ובארץ לך ה' הממלכה והמתנשא לכל לראש והעושר והכבוד מלפניך ואתה מושל בכל ובידך לגדל ולחזק לכל אל יתהלל עשיר בעשרו אפי' כאחאב [ז] בן עמרי מלך ישראל אמרו עליו על אחאב מלך ישראל שהיו לו שבעים בנים ובנה לכ"א ואחד פלטין של שן וכיון שמת בטל מלכותו ובטל עשרו אבל יתהלל הקב"ה ית"ש שכל העושר שלו הוא שנאמר (חגי ב) לי הכסף ולי הזהב אמר ה' צבאות ובמה יתהלל האדם בעוה"ז בכתרה של תורה שהיא נותנת לאדם עושר וכבוד בעוה"ז והיא נותנת לאדם חיים ארוכים בעוה"ז ובעוה"ב שנאמר (משלי ג) אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד ובזכות התורה זוכה האדם שנותנין בו כח שלא יתבטל לעולם שנאמר (ישעיה מ) וקוי ה' יחליפו כח יעלו אבר כנשרים ירוצו ולא ייגעו ילכו ולא ייעפו :

פרק כה

אמר להן ר"א לתלמידיו בני אתם יודעים בשבחו של אברהם אבינו מיד אמרו לו תלמידיו לר"א יהי רצון שתודיע לנו מיד פתח ר"א ואמר כתיב

ישועות יעקב

סוף פ' חקת ועיין בנדפס בפרק המפלת שהשלימו הכו"ס בגדלו : ד פי' מבררין להם כל מעשיהם שעשו בבירור גמור באיזה זמן באיזו יום ובאיזו שעה ובאיזו מקום : ה ליישוב העולם כמ"ש לא תהו בראה לשבת יצרה : ו כדלי'

(מיכה ז) תתן אמת ליעקב חסד לאברהם אשר נשבעת לאבותינו מימי קדם זהו שנאמר ברוה"ק ע"י דהע"ה (תהלים א) והיה כעץ שתול על פלגי מים כנגד מי אמר דוד מקרא זה לא אמרו אלא כנגד א"א שאנשי דורו שהוא דור הפלגה לא היו יודעים שמו של הקב"ה ואשור היה [א] יודע שמו של הקב"ה אבל לא היה מוחה בבני דור הפלגה (נ"י ומנין שהיה יודע אשור שמו של הקב"ה שנא' מן הארץ ההיא יצא אשור א"ת מן הארץ ההיא אלא מהעצה ההיא יצא אשור ולמה לא מיחה בבני דור הפלגה מפני וכו') מפני שהיה יודע אשור שלעתיד יצא מזרע סנחריב מלך אשור שהוא בעצמו יהיה מחרף ומגדף כלפי מעלה ואם היה אשור מוחה בהם היו אומרים לו והלא זרעו של אותו האיש יהא מרגז לפני הקב"ה והוא מוכיח אותנו אבל כיון שנולד אברהם היה אברהם מודיע. לכל הבריות שמו של הקב"ה והקנה *אותו שמים וארץ שנאמר (בראשית יד) ויאמר אברם אל מלך סדום הרימותי ידי אל ה' אל עליון קונה שמים וארץ באותה שעה נשק הקב"ה את שתי ידיו של אברהם ואמר לו הקב"ה לאברהם מיום שנברא העולם עד עכשיו לא קראני שום אדם ארון אל עליון אלא אתה מה שאמרת הרימותי ידי אל ה' אל עליון [ב] קונה שמים וארץ וכיון שנולד אברהם נתברך שמו של הקב"ה בפי כל הבריות וגם אברהם נתברך שנאמר (שם) ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין והוא כהן לאל עליון ויברכהו ויאמר ברוך אברם לאל עליון קונה שמים וארץ גו' אשר מגן צריך בידך כיון שנולד אברהם ונתגלגלו רחמיו של הקב"ה על הכל שנאמר (תהלים קיח) חנון ורחום ה' וכיון שנולד אברהם נהדר הקב"ה בפי כל בריותיו שנאמר (איכה ג) חסדי ה' כי לא תמנו כי לא כלו רחמיו וכיון שנולד אברהם ועסק במצות מילה נשבע לו הקב"ה שבזכות המילה הוא מציל את ישראל מדינה של גיהנם שנאמר (זכריה ט) גם את בדם בריתך שלחתי אסיריך מבור אין מים בו ואין בור אלא גיהנם שנאמר (ישעיה יד) יורדי אל אבני בור כפגר מובס לכך נאמר [ד] והיה כעץ שתול על פלגי מים אשר פריו יתן בעתו ועלהו לא יבול וכל אשר יעשה יצליח דרש ר' יוסי ואמר אמשול לך משל למה הדבר דומה לאדם שהיה מהלך בבקעה בארץ ציה שאין בה מים והיתה נפשו [ה] מתחלחלת עליו בצמא ומצא אילן אחד ומעין אחד תחתיו ופירותיו מתוקין וצלו נאה מיד שותה מן מימיו ויושב בצלו ואוכל מפירותיו והוזרה נפשו עליו ובשעת פטירתו ממנו להלוך א"ל אילן אילן במה אברכך אם אומר לך יהיו מעינותיך תחתיך והלא כבר הוא מעינותיך תחתיך ואם אומר לך יהיו פירותיך מתוקים והלא כבר הם פירותיך מתוקית ואם אומר לך יהיה צלך נאה והלא כבר הוא צלך נאה אלא יהי רצון שכל נטיעותיך שיהיו נוטעין ממך יהיו כמותך וכן אמר הקב"ה לאברהם במה אברכך אם אומר לך תודיעני והלא כבר הודעתני ואם אומר לך תמליכני והלא כבר המלכתני אלא יהי רצון שכל צאצאי מעיך יהיו כמותך לכך נאמ' והיה כעץ שתול על פלגי מים אשר פריו יתן בעתו אלו ת"ח שירבו בזרעך ועלהו לא יבול אלו בעלי [ו] אמנים שלא יפסוק מזרעך לעולמים וכל אשר יעשה יצליח זה אברהם אבינו שהכביש הקב"ה כל מלכי מזרח ומערב תחתיו שנאמר (ישעיה מא) מי העיר ממזרח [ז] צדק יקראהו לרגלו יתן לפניו גוים ומלכים ירד וגו' לכך נאמר והיה כעץ שתול וגו' וכל אשר יעשה יצליח דבר אחר תתן אמת ליעקב חסד לאברהם וגו' רבי אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אומר יתברך שמו הגדול של מלך מלכי המלכים הקב"ה שהוא מחבב את ישראל יותר ממלאכי השרת שאין מלאכי השרת אומרים לפניו שירה למעלה עד שאומרים ישראל

בפ' קמא דסוטה: ז עיין לעיל סא"ר פרק ס' ומ"ש שם בכ"ד: א שנאמר מן הארץ ההיא יצא אשור ועיין שם פרש"י: *הודיע לכל באי עולם שהקב"ה ברא וקנה שמים וארץ: ב וצ"ל שמלכי צדק נשכו אחר שיצא מלך סדום לקראתו ואמר לו אברהם הרימותי וגו' ואפש"י שהכתוב קודם כי אין מוקדם ומאוחר בתורה: ג ואברהם מרמז למדת חסד ורחמים וסודו נ"ת: ד ועיין במדרש שדרש כל הענין על אברהם: ה ל' והתחלה המלכה שהיתה נפשו מתפחדת ודואגת שלא ימות בצמא: ו פי' עמי הארץ העוסקים במשא ובמתן באמונה נמשלו לעלים. כדאיתא בפ' גיד הנשה אשכלות אלו ת"ח העלין אלו עמי הארץ כו' וכמו שכתבו לקמן לעלים לכאן עליו כן צריכים ת"ח אל ע"ה כשולכים כד"א באמונה שהם נושאים חסד ומחזיקים ידי ת"ח שיוכלו לעסוק בתורה ועבודה: ז ועיין במדרש

שיהיה תחלה למטה שנאמר (איוב לח) ברן יחד כוכבי בקר ואחר כך ויריעו כל בני אלהים וכיון שמגיע ראש השנה אומרים מלאכי השרת לפני הקדוש ב"ה רבש"ע מפני מה אתה עושה חסד עם אומה זו ואתה נושא להם פנים כמו אדם שעושה חסד עם חבירו ונושא לו פנים ואומר להם הקב"ה בזכות חסד אברהם אביהם אני נושא להם פנים ואני עושה עמהם חסד ואומרים המלאכים לפניו למה אתה נושא להם פנים בשביל אברהם אביהם ואמר להם הקב"ה בשעה שנתן לו לאברהם תרח אביו הרבה אלהות ואמר לו לאברהם לך ומכור אותם בשוק והלך אברהם ושבר אותם והיה מבטל לכל ע"א שבשוק מן העולם וקידש את שמי בעולם אמרו עליו על אברהם אבינו שבשעה שנתן לו אביו מלא קופות של אלהות למכור אותם בשוק בא אדם אחד אל אברהם בשוק ואמר לו לאברהם יש לך אלוה אחד למכור ואמר לו אברהם איזה אלוה אתה רוצה ליקח ואמר לו לאברהם אני הוא גבור תן לי אלוה גבור כמותי ונטל אברהם פסל אחד שהיה עומד למעלה מכולם ואמר לו טול לך את זה ואמר לו לאברהם וכי אלוה זה הוא גבור כמותי ואמר לו ריקה עדיין אין אתה יודע משפט אלהות ועכשיו מה אתה מבקש מהם ואמר לו אברהם והלא שוטה שבעולם אתה אלמלא לא היה אלוה זה גבור מכולם לא היה יושב למעלה מכולם אבל איני רוצה לדבר עמך כלום עד שתתן לי את הדמים כיד נתן לאברהם את הדמים ונטל לו את אותו האלוה בשעת פטירתו להלוך אמר לו אברהם בן כמה שנים אתה ואמר לו בן שבעים שנה אני ואמר לו אברהם אלוה זה שקנית אתה משתחוה לו או הוא משתחוה לך אמר אני משתחוה לו ואמר לו אברהם והלא אתה גדול מאלהיך שאתה נבראת מן שבעים שנה והאיך תשתחוה לאלוה זה שנעשה היום בקורנס מיד החזיר והשליך לאותו אלוה לתוך קופתו של אברהם וחזר ונטל מאברהם את דמיו והלך לו ואח"כ באת אשה אחת אלמנה ואומרת לו לאברהם אשה עניה אלמנה אני תן לי אלוה עני [ח] כמותי מיד נטל אברהם פסל א' שהיה יושב למטה מכולם ואמר לה אברהם לאותה אשה בעניותך טלי לך את אלוה זה ואמרה לו לאברהם אלוה זה קשה הוא ואין יכולה [ט] לעמוד לפניו ואמר לה אברהם והלא שוטית שבעולם את אלמלא לאו שפל הוא מכולם לא היה יושב למטה תחת כולם ואין הוא רוצה לזוז ממקומו עד שתתן לי את הדמים מיד נתנה הדמים ונטלה את הפסל בשעת פטירתה להלוך א"ל אברהם בת כמה שנים את ואמרה לו בת שנים הרבה אני ואמר לה אברהם תיפח נפשה דההיא אתתא את שנבראת משנים הרבה האיך תשתחוה לאלוה זה שעשה אותו אבא אתמול בקורנס מיד החזירה לאותו אלוה לתוך קופתו של אברהם וחזרה ונטלה מן אברהם את דמיה והולכת לה באותה שעה נטל אברהם את כל האלהות והביא אותם אצל תרח אביו ואמרו לו שאר בניו לאביהם תרח אברהם זה אינו יכול למכור אלהות בוא ונעשה אותו כומר וא"ל אברהם מה מלאכתו של כומר אמרו לו לאברהם מכבדין מלפניהם ומרביצין מים לפניהם ומאכילין אותן ומשקין להם ונותנין לפניהם אכילה ושתיה מיד נתן אברהם לפניהם אכילה ושתיה ואמר להם קחו ואכלו טלו ושתו למען תדעו שתיטיבו לבני אדם בשביל שנתתי לפניכם אכילה ושתיה ולא היה בהם אחד שהיה נוטל כלום לאכול ולשתות מיד פתח אברהם ואמר (תהלים קטו) פה להם ולא ידברו עינים להם ולא יראו אזנים להם ולא יאזינו ידיהם ולא ימישון רגליהם ולא יהלכו מה עשה אברהם נטל את המקל והיה משבר את כולן והשליך אותן אל תוך מדורת האש ובא וישב עליהן ובתוך כך בא נמרוד ומצא לאברהם שעשה כך ואמר לו נמרוד לאברהם הכי אתה הוא אברהם בן תרח ואמר לו אברהם הן וא"ל נמרוד לאברהם וכי אין אתה יודע שאני ארון של כל המעשים והחמה והלבנה והכוכבים והמזלות ובני האדם מלפני יוצאין כולן ואתה למה אבדת את יראתי באותה שעה נתן הקב"ה בינה לאברהם ואמר לו אברהם לנמרוד אדוני המלך (נ"י אדוני המלך עדיין לא הייתי יודע רצונך אומר לפניך דבר אחר. לגדולתך אמר לו

ונכנדין פ' חלק ובתענית שדרשו כל כענין על הכנסת : ח שיספיק לו משא לחם ומים לפרנס אותו : ט דלעס

אמור אמר לו מנהג של עולם וכו׳) מנהגו של עולם כך הוא שמיום שנברא העולם ועד עכשיו היתה החמה יוצאת במזרח ושוקעת במערב למחר תהא מצוה את החמה שתצא ממערב ותשקע במזרח ואז אני מעיד בך שאדון של כל המעשים אתה ואם אתה הוא אדון העולם כמו שאמרת בודאי כל הנסתרות הם גלויות לך א״ב אמור לי מה יש בלבי ומה אני עתיד לעשות באותה שעה הניח אותו רשע נמרוד ידו על זקנו והיה מתמה בלבו ואמר לו אברהם אל תתמה בלבך כי לא אדון העולם אתה בנו של כוש אתה ואם אדון העולם אתה למה לא הצלת את אביך מן המיתה אלא כשם שלא הצלת את אביך מן המיתה כך אתה לא תוכל להנצל מן המיתה מיד קרא נמרוד לתרח אביו ואמר לו מה תהא משפטו של אברהם בנך זה ששרף אלהות שלי אין משפטו אלא שרפה מיד לקח נמרוד את אברהם וחבשו בבית האסורים והוציאו להשליכו לכבשן האש מיד כפתוהו ועקדוהו והניחוהו ע״ג האבן והקיפו לו עצים מד׳ רוחותיו חמש אמות לכל צד וגבהן של עצים חמש אמות ועד אותה שעה לא הכיר תרח את בוראו מיד באו שכניו ובני עירו וטפחו לו על ראשו ואמרו לו בושת בושה גדולה וכלמה אותו בן שהיית אומר עליו שהוא יורש עוה״ז ועוה״ב שרפו נמרוד מיד נתגלגלו רחמיו של הקב״ה וירד בעצמו אצלו שנאמר (בראשית טו) אני ה׳ אשר הוצאתיך מאור כשדים אמר תרח בלבו שמא יעמדו ויהרגו את בני מיד עמד תרח ויצא משם עם אברם בנו שנאמר (שם יא) ויקח תרח את אברם בנו ואת לוט בן הרן בן בנו ואת שרי כלתו אשת אברם בנו ויצאו אתם מאור כשדים ללכת ארצה כנען ויבואו עד חרן וישבו שם ובשכר שיצא משם תרח עם אברהם בנו לש״ש המליכו הקב״ה לא״א [יא] בחיי תרח אביו ל״ה שנה שנאמר (שם כג) ויענו בני חת את אברהם לאמר לו שמענו אדוני נשיא אלהים אתה בתוכנו ולהלן הוא אומר (ויקרא ד) אשר נשיא יחטא מה להלן שאין על גביו [יב] אלא ה׳ אלהיו אף כאן שאין ע״ג אלא ה׳ אלהיו ואחר מיתתו של תרח מלך אברהם מ׳ שנה הרי ע״ה שנים ועליו הכתוב אומר (ש״ה ד) לבבתני אחותי [יג] כלה וגו׳ מיד ירד הקב״ה בעצמו להציל את אברהם ואמרו מ״ה לפני הקב״ה רבש״ע והלא אתה מצאת באדם הראשון מה שעשה לך לאחר שהשפלת את דעתך עמו לעשות לו חופה בג״ע ולבסוף היה עובר על כל מצותיך עכשיו תשפיל ג״כ את דעתך עם אברהם ותרד בעצמך להציל אותו שמא לסוף יעביר גם הוא על כל מצותיך כמו שעשה אדה״ר מיד השיב הקב״ה להם ואמר להם תשובתכם בצדכם מה אעשה לב״ו שהוא שרוי במקום טומאה ויצה״ר שולט בו והלא אתם שרויים במקום טהרה ואין יצה״ר שולט בכם אם אתם יורדים למטה לארץ למקום טומאה למקום שיצה״ר שולט שם גם אתם תהיו חוטאים כמותו צאו וראו מה עשו בכם עזא ועזאל שירדו לארץ וחמדו את בנות האדם והחטיאו אותם ולמדו אותם כשפים שמורידין בהם חמה ולבנה אבל אברהם זה קידש את שמי בעולם ועומד לקדש את שמי בעולם מיד ירד הקב״ה בעצמו והציל את אברהם אבינו מכבשן האש:

ישועות יעקב

שלא תוכל ליתן לו די פרנסתו ולא תוכל לעמוד ולהספיק להאכילו מפני מניותה: י כך היא גרסת הילקוט פ׳ לך לך דף ב׳ ע״ד עד לבבתני אחותי כלה: יא תרח הי׳ ר״ה שנה וכשנולד אברהם היה תרח בן ע׳ שנה נמצא לתרח קל״ה שנים כדי שהיה לאברהם אבינו כאותו הפרק שנמלך בן מאה שנה וכו באותו הפרק נולד לו יצחק ויצחק היה בשעת העקידה ל״ז שנים הרי שמת תרח ב׳ שנים לפני עקידת יצחק ולאחר מיתת תרח מלך אברהם מ׳ שנה נמצא שמלך אברהם עד יום מותו שהיה קע״ה שנים: יב פי׳ מדכתיב נשיא מכל מצות ה׳ אלהיו ונאמר להלן גבי מלך למען ילמד ליראה את ה׳ אלהיו מה להלן מלך שאין ע״ג אלא ה׳ אלהיו אף כאן מלך כדאי׳ בהוריות דף י״א: יג והיא דקרא באחד ענק מצורוניך זה אברהם שנקרא ענק שנאמר (יהושע יד) האדם הגדול בענקים כדאי׳ בה״כ וכב״ר פ׳ מ״י ועיין בשבת דף פ״ח שדרשו לבבתני אחותי זה אברהם באיחס להקדוש ברוך הוא כל באי עולם ועיין בה״ר פ״ה: